

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

LISAD TÖÖLE „PUBLITSISTIKASAADETE TOIMETAMINE ETV-s”

Bakalaureusetöö

Mirjam Matiisen
Juhendaja: Halliki Harro, PhD

Tartu
2004

SISUKORD

1. INTERVJUUDE KÜSIMUSTIK.....	4
2. INTERVJUUD.....	6
2.1. Kaarel Tarand, Aeg Luubis toimetaja.....	6
2.2. Tiina Jaakson, Aeg Luubis toimetaja.....	14
2.3. Kalle Käesel, Aeg Luubis režissöör.....	18
2.4. Andres Kuusk, Aeg Luubis produtsent.....	22
2.5. Ainar Ruusaar, Aeg Luubis saatejuht.....	26
2.6. Katrin Vaga, Pealtnägija toimetaja.....	33
2.7. Mariina Mälk, Pealtnägija toimetaja.....	38
2.8. Mihkel Kärmas, Pealtnägija saatejuht.....	42
2.9. Maire Radsin, Pealtnägija režissöör.....	48
2.10. Piret Priisaar, Pealtnägija produtsent.....	51
2.11. Ene-Maris Tali, Tegelikkuse KesKus produtsent-toimetaja.....	56
2.12. Juku-Kalle Raid, Tegelikkuse KesKus toimetaja-saatejuht.....	64
2.13. Maarika Lauri, Tegelikkuse KesKus režissöör.....	69
3. MEILI TEEL KÜSITUD KÜSIMUSED ETV PROGRAMMIDIREKTOR AINAR RUUSSAARELT.....	76
4. SAADETE MEESKONNALIIKMETE ORGANISATSIOONILINE JAOTUVUS ...	80
5. MEILI TEEL TEHTUD INTERVJUU TIINA KANGROGA.....	83
6. SAATE AEG LUUBIS KOOSOLEK 6. JAANUAR 2004.....	85
7. AEG LUUBIS LISTIKIRJAD AJAVAHEMIKUS 6.-10. JAANUAR 2004.....	98
8. EHANDI ETTEVALMISTUS LOOKS.....	102
8.1. Ehandi kirjavahetus.....	102
8.2. Ehandi taustainfo materjalid.....	122
9. JOHANNSONI ETTEVALMISTUS LOOKS.....	151
9.1. Johannsoni kirjavahetus.....	151
9.2. Johannsoni taustainfo materjalid.....	160
10. LUGUDE JAKS TEHTUD INTERVJUUD.....	163
10.1. Statistikaameti peadirektor Rein Veetõusme.....	163
10.2. AS Andmevara andmekogude direktor Tarmo Sumeri.....	165
10.3. Andmekaitse inspektsiooni peadirektor Urmas Kukk.....	166
10.4. Häkker Tõnu Samuel.....	169
10.5. Suitsetaja Villu Koobas.....	170
10.6. Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakonna peaspetsialist Andrus Lipand.....	172
10.7. Scandinavian Tobacco AS tegevjuht Margus Venelaine.....	175
10.8. TTÜ kütte- ja ventilatsiooni õppetooli professor Teet-Andrus Kõiv.....	177
10.9. Psühhiaater, „Eluterve Eesti” liige Jüri Ennet.....	179

11. SAATE VALMIS TEKSTID.....	182
11.1. Ehandi tekst.....	182
11.2. Johannsoni esialgne tekst.....	184
11.3. Johannsoni tekst pärast montaaži	187
12. VHS KASSETT 11. JAANUARI SAATEGA AEG LUUBIS	189

1. INTERVJUUDE KÜSIMUSTIK

Produtsendid (Ene-Maris Tali, Piret Priisaar, Andres Kuusk)

Kui palju mõjutab saate tegemise käiku saate eelarve?
Millised on produtsendi iganädalased tökohustused?
Kuidas mõjutab saate käekäiku osakonna peaprodutsent?
Millisel juhul produtsendi ja toimetaja ametid ühtivad?
Millises etapis, kuidas on produtsent seotud saate sisuga?
Kuivõrd on produtsendil õigusi/võimalusi seda mõjutada?
Miks peate/ei pea regulaarseid koosolekuid?
Mida peate saate koosolekute eesmärgiks? Millistel juhtudel on koosolek õnnestunud?
Kui küpsete ideedega peaks koosolekule tulema?
Milline on hea meeskond saate tegemiseks? Kuidas antud saate meeskonda iseloomustad?
Kuidas ja kas mõjutab saate tegemist see, kui mõni meeskonnaliige töötab ka mujal?

Toimetajad (Ene-Maris Tali, Katrin Vaga, Mariina Mälk, Kaarel Tarand, Tiina Jaakson)

Millisena näeb toimetaja iseenda rolli?
Millised on toimetaja iganädalased tökohustused?
Kust, mil viisil sünnivad teemad saatesse?
Mida teemat valides silmas peetakse?
Millised on toimetajatöö erinevad etapid selle saate puhul (töö eelinfo, allikatega, võttel käimine, valmis tekstide redigeerimine)?
Milline on võttele eelnev infootsing?
Mida pannakse paika koosolekutel, mis sünnib koosolekute väljapool? Kas on mingid otsused, mille suhtes on koosolek nõ otsustusõiguslik ning hea tava keelab hiljem kellelgi individuaalselt koosolekul vastuvõetud otsuseid muuta? Mida peate koosolekute eesmärgiks? Kui palju teemasid on olemas juba enne koosolekut?
Mida eeldad autorilt, kes lugu teeb, et teie koostöö oleks tulemuslik?
Kuivõrd erineb toimetaja koostööd erinevate lugude autoritega?
Milline on saate teostamise graafik?
Millistel puhkudel tekib saatejuhtide-toimetajate-režissööride vahel vaidlusi?
Kuidas omavahelisi ülesandeid jagatakse – välja kujunenud või „kuidas juhtub“?
Kuidas sünnivad taustateksid, kes otsustab, mis saatesse sisse läheb, mis mitte?
Kuidas valitakse intervjuueeritavad saatesse?
Kui palju mõjutab saate tegemise selle eelarve?
Mil viisil mõjutavad saate tegemist see, et keegi meeskonnast töötab põhikohaga mujal?
Milline on hea meeskond, kuidas antud saate meeskonda iseloomustada?
Kuivõrd režissööri pildikeel saate teemakäsitlusi mõjutab?

Režissöörid (Kalle Käesel, Maarika Lauri, Maire Radsin)

Kuidas sündis saate formaat, mil määral paikapandud formaat igapäevast tegevust mõjutab?
Kuidas iseloomustad konkreetse saate pildikeelt?
Millised tegurid määravad pildi?
Kuivõrd pilt dikteerib teksti?
Kas käid/ei käi kaasas võttel? Miks?
Milline on režissööri panus saate sisulisse külge?
Kuidas iseloomustad koostööd toimetajate-saatejuhtidega? Kuivõrd on see erinevate autorite puhul erinev?
Mida sa loo autorilt eeldad, et teil koostöö sujaks?
Milliseid „võtteid” püüad režissöörina kasutada, et teemat „söödavamaks” teha?
Mis on antud saate iseärasus-omapära sinu arvates?
Milline on operaatori roll antud saate juures?
Millistel puhkudel tekib saatejuhtide-toimetajate-režissööride vahel vaidlusi?
Kui palju monaaži käigus lugude tekstilist osa muudetakse?
Kui palju mõjutab saate tegemise käiku selle eelarve?
Milline on hea meeskond saate tegemiseks? Kuidas antud saate meeskonda iseloomustad?

Saatejuhid (Juku-Kalle Raid, Mihkel Kärmas, Ainar Ruussaar)

Milline on saatejuhi roll? Töögraafik?
Milline on sinu koostöö toimetaja, režissööriga?
Kuidas on teil ülesanded jagatud?
Mida annab režissööri kokkupandud pildirida saatele juurde? Kuivõrd saab see tekstilist mõtet muuta või sellele lisaväärtust anda?
Millised teemad pääsevad saates lõõgile? Kuidas need teieni jõuavad?
Kuidas valmistud intervjuudeks?
Kuivõrd tead sa enne võttele minekut milline on valmis lugu?
Kuivõrd peaks lugu näitama ka tegija seisukohti?
Millistel puhkudel tekib saatejuhtide-toimetajate-režissööride vahel vaidlusi?
Kuidas sünnivad taustateksid, kes otsustab, mis saatesse sisse läheb, mis mitte?
Milline on hea meeskond saate tegemiseks? Kuidas antud saate meeskonda iseloomustad?

2. INTERVJUUD

2.1. Kaarel Tarand, Aeg Luubis toimetaja

Sina oled ainukesena saate teamist väljapoolt telemaja pärit. Kas see, et sa oled teisest meediaorganisatsioonist tegelikult, mõjutab sinu tööd ETV-s ja neid teemasid, mida sa seal välja pakud?

Muidugi. Kuna seda “Aeg Luubis” saadet tehakse “Aktuaalse kaamera” toimetuse baasil, siis osaliselt see kattub sellega mida teatakse ja millega tegeletakse ajalehetöötajates, aga osaliselt ei kattu. Ja seetõttu teemade valik on suurem ja võimalusi rohkem. Ühtpidi on see mõnus, aga teisalt- kuna saade on nii väike, siis sinna mahub niikuinii vähe.

Teine asi on see, et kindlasti mul on veidi teistsugune vaade asjadele kui ühes organisatsioonis iga päev elades oleks. Kõik inimesed ju lähevad ühte nägu kui nad on liiga kaua koos.

Lõppkokkuvõttes on see üldse üks äkkprojekt, mis on põlve otsas tehtud, nagu ETV-le tüüpiline vist. Ressursipuudusel majandatakse nagu Jumal juhatab. Käepäraste vahenditega. Lõppkokkuvõttes on tähtis see, et oleks tükid olemas, Ruussaar varustatud informatsiooniga ja . Et tekiks kompositsiooniline tervik.

Ma saan aru, et teil on teise toimetajaga jagatud nii, et üks teeb saadet üks nädal ja teine teine nädal?

Jah.

Aga koosolekutel käid sa iga nädal?

Jah, sest see tund aega kulutada pole just keeruline.

Kui sina oled toimetaja, siis millised need otsesed töökohustused selle saate juures on? Sinu nädalal?

Minu ülesanne on varustada võimaluse piires konkreetse lõigu tegija nõ peajoonega, arvestades et kõigil on kiire ja... see sõltub ka teemast ja kui asjassepühendunu on autor või kui paljuteinu antud teemal. Mõnda on vaja rohkem juhendada-suunata-aidata mingi taustmaterjaliga, mingite kontaktidega. Mõnda teist jälle hoopis vähem, et piisab enam-vähem sellest, et räägid korra selle asja ära, et mis tuleks teha ja nii ta läheb... Nii palju kui siis nendes aja- ja tehnilistes raamides on võimalik saada. Nii mitu tundi ja sel kellaajal on võtteid võimalik teha ja saab need inimesed kes sel ajal olemas on.

Nii et pärast koosolekut sa siis suhtled selle loo autoriga meili teel omavahel?

Kui ta on seal olemas, siis saab silmast silma ka. Üldiselt on see puhas harjumuse asi, et kuidas.

Sinu töö on siis koosolekul osalemine, teemade pakkumine, taustmaterjalide otsimine... Ja palju sa nende autorite tekste pärast kõpitsed? Kui paljud sulle üldse tekste enne montaaži lugemiseks saadavad?

Üldjuhul saadavad ikka. Aga ma seal palju ei hakka midagi tegema, sest nii on kavalam teha. Sest ülejäänud ju kõik saab Ainari tekstidesse panna.

Aga paljud loo autorid kirjutavad oma tekste ju ka nädalavahetusel, kas see siis tähendab, et toimetajana pead kogu aeg nende jaoks “saadaval” olema?

Kui ma pole näiteks arvuti juures, siis tavaliselt ma küsin inimese käest, et kuidas sul süda ütleb, kas tahad mulle selle telefoni teel ette lugeda või ei taha? Kas tunned, et on kõik nii kindlalt paigas nagu räägitud või ei ole? Sealhulgas tempod jne. Et kas ikkagi see, mis on tähtis, on suuremalt välja mängitud ja vähemtähtis väiksemalt? Või on äkki takerdunud mingisuguse ilusa detaili kirjeldamisesse ja tähtis asi on seetõttu jäänud liiga vähe rõhutatuks.

Aga mul on varasemast riigitööst harjumus, et ma olen alati kättesaadavas olekus. Minul isiklikult ei ole mingisuguseid ümberlülitumise raskusi teemalt teemale, ma ei ole traumeeritud terve päeva kui minu pühapäeva eksitatakse viieks minutiks. See on see 5 minutit ja kõik. Siis läheb endine elu edasi.

Nii et sina siis lugude puhul näedki enda rolli selles, et sa jälgid kas rõhuasetused on õiged?

Jah. Aga on ju põhjust lähtuda ikkagi eeldusest, et seda saadet tehakse parimate võimalikega olemasolevatest. Seega, kes on positiivselt häälestatud, need püüavad endast anda parima. Neid segada mingisuguste väiklaste pisiasjade ja õpetamisega- sellel pole mitte mingisugust mõtet. Kui neil lased vabalt joosta, siis parem tulemus tuleb lõppkokkuvõttes.

Seda ei ole võib-olla niimoodi päris täpselt hea väljendada, aga mina käsitlen end sellise ideoloogina pigem, kes ei sekku käsitöölisesse asjadesse. See pole minu asi. No hea küll, kõikide teemade suhtes mul ei ole mingit kindlat eelseisukohta, kuna ma ei tea sellest suurt midagi, aga siis tekib see seisukoht, paigutub mingisugusesse tausta, mingisse konteksti, seos tekib.

See on maitseasi, aga mida rohkem usaldust, seda vähem formaalsusi, mulle meeldib nii töötada. Ise ma arvan, et ma oluliselt ei ole kedagi alt vedanud ja eeldan teistest sedasama. Siis tuleb kõige paremini kui sa loominguliselt ja vabalt suhtud asjasse. Need pole siiski sul ju mingid turuväravast hangitud töömehed, kes ära kaovad sul. Nad on ikka korralikud ja viisakad inimesed, kes teevad oma igapäevast tööd ega otsi ettekäännet et viilida nii et vahele ei jää.

Aga kuidas teil Ainari tekstide kirjutamisel see tööjaotus käib?

No näiteks selle sissejuhatava teksti, mis seal kolumniks nimetatakse, selle- kui ma ta kord kirja panen, siis ta enam-vähem nii ka läheb. Teinekord ta teeb seda muidugi endale suupäraseks. Nii peeneks ma ei ole seda asja ajanud, et oleks tema kõnepruuki nii põhjalikult uurinud, et oskaks talle kohe mugava variandi suhu panna.

Ja teine asi on ka see, et kui pühapäeva lõunapaiku neid tekste sisse loetakse, siis selle aja peale on võib-olla tekkinud mingi värske info, mida saab sinna veenvalt seostada ja lisada.

See statistika vormistamine on teine asi, mis tuleb ise enam-vähem ära teha.

Kas teemade sünnivad peamiselt koosolekutel ja seal pannakse paika, mis juhtuma hakkab? Või palju nädala jooksul ümber otsustatakse?

No see saade oma formaadilt esitab oma lihtsad tingimused- mingi seos lõppeva nädalaga peab olema. Mingites elementides. Ja samas, kuigi nädala alguses tehakse mingid otsused

ära, siis tuleb arvestada, et mingid vahepeal olevad saated, sealhulgas uudised, seda nii läbi ei näri, et seal enam midagi lisada ei ole. Et seal ikka mingi oma informatsiooniline lisaväärtus oleks.

Noh, suur osa asjadest, kui vähegi viitsida ringi vaadata, on ju kalendrites kirjas. Esmaspäeval on ju üldjoones teada mis riigis toimub nädala jooksul.

Aga teil on ju tihtipeale selliseid lugusid ka, mis otseselt nädala sündmustega seotud ei ole?

Ühe loo võib alati teha sellise, mis on natuke ajatu, aga probleem on õhus. Aga tema kohta ei langetata hetkel mingit formaalset otsust. Aga teema mis inimesi vaevab või on lihtsalt üldiselt ja traditsiooniliselt teada, et kevadel erutab inimesi või suuri inimhulki see küsimus. Ja nii igal aastal.

Et kuigi endale võib see tunduda päris nüri, et iga aasta on täpselt sedasama asja tehtud, aga väike vastutulek auditooriumile võib ju olla.

Aga palju teil koosolekute väliselt otsustatakse teemasid ringi? Või tehakse mingisuguseid lisakoosolekuid?

Ei, koosolekuid ei tule lisaks. Kui on vaja midagi kiiresti ringi teha, siis aetakse need asjad telefoni ja arvuti teel korda. Paljude inimeste ühel ajal operatiivselt ühte rumi tassimine on nagu mõttetu. Siis kulutatakse arutult aega lihtsalt kalendrite kooskõlastamise peale. No milleks?

Kõik saab muudmoodi aetud. See puudutab eeskätt seda stuudiointervjuud, et ei saa seda inimest, ei saa teist, ei saa kolmandat. Ja neljas asendusvariant võib olla nii lahja, et seda mingitel põhjustel ei taha. Siis on küll, et okay, võtame teise teema. Mis võib omakorda muuta seda statistikatükki.

Kas siis üldiselt need lähenemisnurgad või fookused, mis koosolekutel paika pannakse, see jääb ka üldiselt kehtima?

Jah. Võib öelda, et eks me oleme ju teinud neid asju ka mingi aja. See maailmavaade on enam-vähem teada, et mis on tähtis ja mis vähemtähtis. Ootamatusi on vähe, üldiselt on ette teada, et mis toimub või mis suunas mingi asi areneb. Ja kuna seda saadet täisootamatused ei puuduta, katastroofõnnetused on uudiste rida niikuinii, eksole, kui midagi täiesti erakorralist juhtub, seda enam ongi hea, kui on mingisugune kontrast operatiivasjale. Eriti kuna ta pärast uudistesaadet jookseb, siis inimesed tajuvad seda niikuinii uudistesaaate lisana natuke.

Teistpidi see tagab jälle vaadatavuse.

Millistele kriteeriumitele need teemad peavad vastama, mis saatesse jõuavad?

Meil kõigil on ju oma mingi väljakujunenud ettekujutus sellest, mis maailmas on tähtis ja mis on vähemtähtis. Üks asi võib olla tähtis pikka aega, aga mitu korda järjest ei saa temast teha, see on nagu piiraja. Okay, siis tuleb võtta mingi teine asi vahelduseks. Olgugi, et Tallinna linnas juhtub iga nädal midagi, mitu korda järjest ei neid asju võtta, siis läheks tüütuks. Keskmine meediatarbija jaksab ju vähem järjekindlalt ühe asja vastu huvi tunda kui keskmine ajakirjanik.

Kui palju teil teemadest on enne koosolekut olemas ja kui palju sünnib nõ ajurünnaku käigus?

Eks see on nii, et igalühel midagi on alati. Ja teine piiraja on muidugi see ka, et kuna seda AK-st laenatud ressursiga tehakse, siis teatud määral on see, et kes tahavad AK-st midagi teha ja ta tuleb ja pakub mingi laheda asja välja, siis seda oleks inetu- aga samal ajal, ta ise ei saa näiteks seda teha, sest ta ei saa neid päevi vahetada, need tehnilised pisiasjad, sellisel juhul oleks ju inetu tema leiutis kellelegi teisele teha anda. Kui ise on nõus, siis on okay. Aga kui inimene on oma asjast sisse võetud, siis pole ju mõtet mingisugust vägivalda kasutada.

Kas pildipuudusel laidetakse ka koosolekul teemasid maha? Kuidas see režissööri fookus üldse lõpp-produktis loeb?

Kindlasti loeb. Tal on oma väga selge käekiri. Üldiselt on ta väga leidlik siamaani olnud. Mulle küll ei tule ette teemat, mille kohta poleks üldse mingit ideed tekkinud, et milline pilt sinna juurde võiks käia.

Et see käib nagu suhteliselt vabalt.

Kas pildi suhtes te räägite üldse koosolekul läbi?

Ei, see toimib sellise laheda usaldussuhtena praegu. On näha et kes mida teeb ja kuidas see välja kukub. Igaüks peab oma rida teadma kõige paremini, nii värk käib. Pole mõtet nagu amatööridel proffi õpetama minna.

Aga režissöör on teil ka koosolekutel alati kohal. On see hea?

Muidugi. Iga inimene on ju midagi kuulnud ja midagi näinud ja seetõttu oskab midagi lisada- mingi kontakti, mingi lihtsa allika.

Ta on selline minimalistlik projekt ikkagi, et igas mõttes napi ressursikuluga tuleb läbi ajada. Üldiselt jagunevad asjad ka rohkem vabatahtlikkuse alusel. Et kuna üldiselt on team selline, et kõik tahavad teha, keegi ei tee vastu tahtmist ja kohustusest, siis nii üks mõnus väike organism peabki toimima. Ja siis on niimoodi, et alati on võimalik katta midagi. Mina ei lähe sinna küll kaamerat hoidma, aga sellised pisiasjad, millest teinekord ju võiks eeldada, et ah, ma ei tea midagi, ma ei otsi oma andmebaasist ise seda telefoninumbrit, sest see on sinu töö otsida ja helistada. Selliste vabatahtlike pisipanuste tegemine tähendab just sellist aja kokkuhoidu ja inimeste säästmist. Ja eks igalühel ole teiselt poolt olemas ka oma niisugune mundriau, et päris käksi ei saa lubada. Nii asi toimibki, mis seal muud.

Kas sina teed saates esinevate allikatega ka tööd?

Ei, üldiselt mitte. Allikatega on üldse nii, et avalik-õiguslik televisioon peab mingisuguste arutute ja aegunud ettekujutuste järgi käituma vastavalt otsustajate rikutusele impotentselt. Mina isiklikult vaatan seda asja niimoodi, et minu eeter, ise tean, mis sellega teen. Nii et mingisugust esiteks haiglaslikku püüdlust nn poliitilise tasakaalustatuse poole- see on täiesti unustatud asi. Praktilises elus ei ole sellel tasakaalustatusel mingisugust tähendust.

Tegelikult on nii, et mingil hetkel võib mingi väike toimetuselüli käituda nagu partei- kui meil on üks arvamus mingist asjast, siis me ajame seda asja. See võib mõnele väga mitte meeldida.

Tegu on hinnangulise saatega ja meie arusaamisega asjadest ja “meie” koosneb võib-olla kolmest-neljust inimesest ja põhiline see arusaam pannaksegi nendesse Ainari tekstidesse ja vahetekstidesse. Siis on muidugi väga lihtne, et reporterit ei karistata mitte millegagi. Tema ei pea oma nii-öelda uudistoodet klassikalise uudisvormi piirest välja viima. See võib olla uudis. Kuidas uudist tuleb lugeda, see antakse sinna juurde. Sellest loost endast ei pruugi selguda, kes on hea ja kes on halb, aga siis öeldakse, et sellest asjast tuleb aru saada nii, et see on must ja see on valge.

Nii et siis igal teie lool, teemal peab mingi konkreetne sõnum olema?

Muidugi, muidu pole üldse mõtet kui sa ei anna hinnanguid.

Aga kas lood siis on ikkagi tasakaalustatud või mõtlete nende puhul ka välja, mida te tahate öelda ja kuhu jõuda?

Ei ole mõtet teeselda, et ükski tõsiseltvõetav ajakirjanik oleks ilma maailmavaateta inimene. Ilma väärtushinnanguteta. Selle rolli teesklemine on minu meelest jampslik, et mina olen “eikeegi”, et mina olen ainult üks juhe, mida mööda informatsioon liigub. Mina isiklikult ei ole nõus ennast sellise asja rolli taandama.

Ja siin on mitu otsustamise kohta. Üks on muidugi teema valik, eksole. Me valime teemasid, milles meil on seisukoht, milles on konflikt, kus võib olla mitu võimalust otsust langetada ja me langetame selle ühe otsuse selle asja kohta nendest võimalikest. Oma parema äratundmise järgi.

Ja teine koht- kui teemavaliku otsusest jääb väheks, siis saab veel öelda juurde. Ja minu arust on see mõistlik.

Aga te oma saadetega kajastate ikka rohkem ühiskondlikult olulisi teemasid?

Nii see mõte on, et elutegevuse äärealad on kõik Kersnat täis juba aastaid ja sinna ei ole mõtet konkureerima minna. Ja lõpuks- marginaalid ja kõrvalekalded on toredad ja elu mitmekesistavad, aga selle saate mõte on ikkagi kulgeda elu peajoonel.

Et kus on tegu üldistusvõimalust pakkuvate teemadega. Žanriliselt võib ju seal olla igasuguseid asju- üksikisiku kaudu välja mängitud või üldse läbi tegija silmade, mitut moodi saab teha, sõltuvalt, kuidas see materjal ennast paremini töödelda annab. Aga põhiliselt- see peaks tekitama mingeid seoseid kui ühes või kümnes või sajas inimeses. Seetõttu on loomulik, et see teemavalik tuleb väga paljudel puhkudel kindlastest suurtest eluvaldkondadest, mis selgelt puudutab paljusid. Kas see on siis haridus või rahva tervis või avaliku võimu tegevus, mis puudutab paljusid inimesi. Aga mitte mingisugune suur ja keeruline teooria, mis on mingiks paragrahviks tehtud, millest lihtsurelik aru ei saa. Vaid ikkagi praktilised ja maised asjad mis otse tundma andma hakkavad.

Okay, muidugi võimaluse piires tuleb sellist üldhariduslikku komponenti maailmast sisse panna, kui ta käsitleb teemasid, mis ületavad Eesti piire, kui need on mingi euroopalise või globaalse tähendusega, kus me oleme kah ühed väikesed asjaosalised. Sellisel juhul see “meie” on juba kogu ühiskond. Ühe subjektina. Mitte üksikisik “meie ühiskonnas”.

Ja siis niipalju kui võimalik, seda Treufeldti, kus ta parasjagu ka juhtub olema, siis teda mingis ulatuses kasutada. Aga see on kah jälle nii, et ekstra saata mingit brigaadi saata välismaale ei ole ju võimalik. Ressursipiirajad on ikka need põhilised.

Nii et eelarve mõjutab teie saadet päris palju?

Nojah, paratamatult, kui on Eesti territooriumi mõttes ääreala, kus võib midagi väga huvitavat sündida, seda on väga keeruline teha, kui selleks peab minema Tallinnast. Samas ETV korrespondentide võrk on selline, et igat teemat ei anna neile anda. Pole mõtet, tuleb poolsugune välja.

Just, et okay, et Gashkov või Kond seal ühes või teises nurgas, aga nagu maakonna ajalehtedega ajakirjanikega- nad liialt intergreeruvad nende kohalike inimestega. Ei ole aru saada, et kelle poolt või misasi. Seespool olija välisvaade ei tule sageli asjale kasuks. Nad on liiga mõjutatud selles kontekstis elamisest. Kuna ta peab seal ka järgmisel päeval pärast saadet edasi elama, siis sealt sellist raske raskekuulipilduja tuld ei tule.

Aga eelarvega tuleb ju arvestada ja omamoodi leppida. Aga mitte siiski loobuda üritamast iga kord. Kui on hea mõte, siis mitte leida endale põhjuseid, miks seda ei saa teha, vaid et äkki kuidagi ikka saab. Kui vaja, siis saab ikka natukehaaval kuskile välja sõita ka.

Ja lõpuks- elu on piisavalt huvitav ja mitmekülgne ja kui ei leia piisavalt teemasid, siis saab selles kuidagiviisi ennast süüdistada. Siis võiks nagu mingit teist tööd teha kui ideed otsas oleks. Siis tuleb minna tänavat pühkima.

Kas on teil vahel probleeme ka, et saade ei taha kuidagi täis tulla?

Noh, paaril korral on olnud natukene seda tunnet. Aga võib-olla on inimeste hetkevorm või kellaeg kokkusaamiseks vale. Mingisugused muud kõrvalised asjaolud on mõjutanud, et inimesel ei ole sellist sära sees parasjagu. Aga mingi hetk hiljem ikka tuleb. Tuleb see nupp iseendas üles leida.

Mingil hetkel ollakse üldse kõigega rahulolematu, et see pole ikka see... Mõne asjaga on jälle niimoodi, et tegelikult on huvitav küll ja uusi aspekte, aga see on sul nagu koorem seljas olnud ja sa oled sellega juba liiga kaua tegelenud, et ennast enam ei huvita. Ja siis ununeb see meelest ära, et tegelikult sa seda realiseerinud ei olegi, et tegelikult ta nagu välja ei ole läinud publikule.

Millistest allikatest teie saadetes teemad üldse jõuavad?

Noh, igalühel oma allikad. Igal reporteril on omad huvialad ja vastavalt sellele ka välja kujunenud allikavõrk ja. Minul jälle omad ja. Igalühel on ju omad. Ajakirjaniku põhikapital on tema inimsuhted. Ikka kuuled-näed.

Üldjoontes proovime ikka kasutada sedasorti materjali, et me ei reageeri tagantjärgi meediainformatsioonile. Äärmisel juhul- kui on maakondlikud, kohalikus meedias on mingi puuks olnud, aga mida saab uues kvaliteedis käsitleda ja mis ei ole millegipärast üleriigilisse tulnud. On jäänud tähelepanuta. Siis võib kasutada.

Aga neid mitte, mida zeitungid niikuinii teevad, need riigielu rutiinküsimused, mis jooksevad niikuinii kõikjalt läbi, Toompeal kõige lihtsam käia, eriti mis telesid puudutab, need kommertsteled on ju ka vaesed nagu sandid, kes ei jaksa kaugemale minna kui Toompealt uudiseid tegema, sealt saab kohe ühe brigaadiga mitu uudist ära teha.

Kust sa seda taustainfot reporteritele/saatejuhtidele otsid?

See sõltub teemast, kas eestikeelset informatsiooni on. Kui statistikat otsida, siis rahvusvahelised organisatsioonid, kellel on palju ja kes koguvad riikidevahelist infot- need on kõige lihtsamad kohad, olgu näiteks Maailmapank või ÜRO-d jne. Ma enam-vähem tean, kust mida saab ja mõned saidid on viletsad ka, eriti rahvusvaheliste teemade

omad, kud mõned teemad on mitmeaastase nihkega. Riigid peavad neile justkui aru andma, aga kes mida ja millal viitsib saata... Neil ei ole värsked andmeid. Siis tuleb neid värsked andmeid teistmoodi otsida.

Üldiselt päris turvaline on kasutada ka lihtsalt maailma ajakirjandust. Meil seda ikkagi ju väga vähe kasutatakse ja kui kasutatakse, siis kui Eestist on midagi. Siis see erutab meid, et näe, teised nägid meid! Maailmanaba paistis välja kuskilt! Kirjutasid ja näe kiitsid, lausa!

Aga näiteks Financial Timesist ja New York Timesist leiab iga päev mingisuguseid huvitavaid numbreid, mis on värsked ja mis viitavad kuhugi ja mille järgi siis saab juba edasi otsida tausta juurde.

Statistikavärk on üldiselt selline, et mulle tundub, et eesti ajakirjanikele üleüldiselt õpetatakse liiga vähe austust ja armastust arvude vastu. See arvutamine tundub, nii kui ma ringi vaatan, et kuidagi ei viitsita tegeleda, see hoiak on selline, et mis nüüd see... Kui ikka pealtpoolt tuleb sundus, siis aetakse neid asju lehes graafikusse jne, siis ei ole midagi teha, siis peab olema arvandmeid.

Aga mulle pakub igasugune statistika lihtsalt uudishimu, ta on nii huvitav ja mitmekesine info edastusviis. Nagu kaardidki, kuhu võib ükskõik mida paigutada. Ta on selline väga võimalusterohke formaat.

Aga selle arvutustööga, ma ei tea, eriti kui arvud lähevad väga suurteks, siis nende nullide lugemine tundub paljudele väga kontimurdev töö, kui sa oled korra juba komistanud ja miljardi ja miljoni segi ajanud, siis parem üritad neid tekstis vältida. See tundub natuke võõras maailm, millega tegeletakse natuke tõrksalt. Ta on keeruline või võõras või hirmuäratav. Nagu välismaa.

Kuidas sul erinevate loo autoritega koostöö erineb?

No näiteks mul ei ole mõtet Vahur Laurile seletada, mida ta kaitseväelastega peab tegema. Näiteks. Ta on seda teemat teinud mingi 15 aastat. Kui on karastunud Toompeal käija, siis tuleb otsida pigem seda teistsugust rakurssi. Ja tähtsate inimestega suhtlemisel on aeg-ajalt vaja kedagi julgustada, et mitte alt üles vaadata, vaid suhelda kui viisaka partneriga, samaväärselt. Aga no eks kõik nõuab natuke harjumist. Ei saa nõuda, et värskelt koolipingist tulnud saab kõigiga samamoodi suhelda kui teine kes on 10 või 20 aastat seda teinud.

Igal juhul see käib ajakirjanikutöö juurde, et sa ei tohi välja näidata mingisugustki ebakindlust, eriti poliitikutega, majandusajakirjanduses ka ettevõtete juhtidega. Niipea kui sa näitad, et sa oled kerge saak, nii hakatakse sulle jama kaela ajama.

Aga kui palju sa neid loo autorite tekste eelnevalt toimetad?

Eks nad kirjutavad ju endale suupäraselt. Kui seal on mingi kontseptuaalne viga, siis ma muidugi annan endast parima, et see välja jääks. Aga nii on, et kes ennast natuke ebakindlalt tunneb või komistab millegi otsa mis ei ole päris täpselt selge, mingisuguse uue asjaolu otsa või lisa-asjaolu otsa, eks ta siis helistab ja küsib.

Kas vahel tekib mingeid konflikte ka loo autori ja toimetaja vahel?

Konflikte pole mõtet tekitada. Paremini on siis juba jätta lugu neutraalsemaks ja garneering panna sinna Ainari suhu.

Kui palju lugude autorid üldse kasutavad sinu antud taustamaterjali või koosolekul välja mõeldud seisukohti?

Ma tavaliselt kirjutan selle koosolekul räägitu hiljem seotud tekstiks enam-vähem üles. Mõnikord on kasulik teha ka punktikaupa, kui ei ole päris selge, kes esinevad ja kes pildi peale jäävad. Siis on tähtis, et oleks selgemalt välja toodud loo selgroog ehk me tahame öelda seda, seda ja seda ja sinna juurde oletusi ja võimalusi, kust seda loo materjali saaks. Inimeste valikul on ju ka nii, et meil on siin palju huvitavaid inimesi, aga mõni ei kõlba telesse. Mõni ei oska rääkida.

Intervjueeritavad on siis paika pandud koosolekul või vastav teleajakirjanik mõtleb ise välja, keda küsitleda?

Eks ta ise vaatab. Mina muidugi omaltpoolt soovitan, et see või see võiks teada sellest ja sellest. Siis on reporteri asi vaadata, kas see inimene on olemas ja kui ei ole, tuleb tal leida mingi asendusvariant.

Kui sa tegeled natukenegi mingisuguste üleüldisemate asjadega siin Eestis, siis on juba enam-vähem teada, mitu inimest sellest valdkonnast üldse midagi teab. Ja muidugi on parem üritada mitte minna seda lihtsamat vastupanu teed pidi, et võtta see mingisugune valvesotsioloog ja valve see ja valve teine. Et need üleekspluateeritud inimesed on ka igavad, sest neil ei ole midagi uut lisada enam. Nad on seda kõike juba rääkinud. Ja kuna nad on seda kõike juba rääkinud, siis nad kordavad ka seda tuimalt. Mõni on selline kirklik jutustaja, kes võib lõpmatult ühest ja samast asjast rääkida ja alati leida sinna uusi kujundeid juurde. Aga parem on alati püüda leida neid uusi ja vähemekspluateeritud.

Aga jällegi- see on nii, et on mingisugune tore inimene, aga ta on täiesti tundmatu. See on igakordse kaalumise küsimus, et kas on mõtet näha vaeva, et see uus inimene nagu meediatuurile tuua. Et teda meedia või publiku jaoks üles töötada et talle tekitada autoriteet.

Välismaa professor- see mõjub alati nii, et järelikult hästi tark, kui ta juba professor on, kuigi ei pruugi olla.

Aga paljud on praegu on paljud värskest tulnud kuskilt, aastaid õppinud välismaa ülikoolides ja seal teinud midagi ja saavad päris hästi pihta asjale ja ongi selliste värskemate vaatenurkade esindajad, aga kui see sõnum peab olema hästi usutav ja suure autoriteedikaaluga, siis on pigem vaja võtta mingi hallpea, kes võib olla täiesti tühine inimene, aga kellest vanast rasvast usutakse, et ta on tark.

Kas koosolekule eelnenud saadet ka koosolekul arutate ja teete mingeid järeldusi?

Punt on nii väike, et meil pole eriti mõtet selliseid rivistusi teha. Mingid kiirkorralised mõttevahetused, et see oli väga hea või see ei tulnud päris nii välja, kui oli mõeldud, seda öeldakse, kui keegi tahab. Aga see peab tegevuse käigus selgeks saama, mis on õige ja mis ei ole. Ja kui on millegipärast selgunud, et neljapäeva õhtul oli mingi jama reedehommikuse intervjueeritavaga, siis peab käigupealt leiutama mingi uue. Siis meil pole mõtet Ruussaarega seda analüüsida, siis on teada miks läks nii. Tehti neis oludes mis võimalik oli.

Milline on sinu arvates hea meeskond telesaate tegemiseks?

Mul on seda väga raske hinnata kuna mul pole erilist isiklikku kogemust halbade ja vastumeelsete inimestega töötamisest. Ma olen ikka alati töökaaslastega hästi läbi saanud

ja on sellises rõõmsas üksmeeles asju aetud. Ma olen ainult vahel kõrvaltvaatajana näinud, kui käib üks pidev käeväänamine. Või keegi on õudselt konfliktne tüüp. Meile sinna meeskonda ei ole selliseid sattunud.

Mis rolli sinu arvates selle saate puhul mängib režissöör?

Seal on ainult üks piiraja- kõike tuleb teha niimoodi nagu ei teha uudiseid. Pilt peab olema teistsugune.

Aga mis Aeg Luubi saadet üldse ülejäänud Eesti telesaadetest eristab?

Üks on see formaat, eksole. Selliseid magasini tüüpi asju pole ju. Kes on püüdnud mingil määral teha, need on pitsitanud selle kuskile uudistesaaate sisse või lõppu. Vahepeal on niimoodi tehtud TV3 uudistega. Kanal2 tegi ka vahepeal mingisuguseid nädala ülevaateid, aga siis nad lasksid lihtsalt nädala tähtsaimad uudised üle mingite lühiklippidena.

Teine asi on see, et kui võtta lihtsalt magasini tüüp, siis seda ju kasutatakse, aga need on kõik meelelahutusžanrid.

Aga tähtis on ka see, kelle suust miski tuleb. Kas see tõekuulutus või hinnang tuleb kuskilt peajoone tegelase suust, Ruussaare puhul on ka üldiselt teada, et ta on lisaks kõigele muule ka ETV-s tähtis mees. Ja see on ikkagi põhjendatud eeldus või oletus, et selle seisukoha või hinnangu taga on suurem hulk inimesi, et see ei ole mingi nurgataguse praaksuja praaksumine. Ja teine asi on see, et see tuleb ikkagi otse inimese käest, kes seda mõtleb, mitte näitleja vahendatud tekstina. Ma arvan, et see on usutavuse seisukohalt oluline, ükskõik kui palju üks televaataja selle peale mõtleb. Informatsiooni usutavuse vahel on ikka vahe, kas seda esitab näiteks Peeter Oja või Ainar Ruussaar.

2.2. Tiina Jaakson, Aeg Luubis toimetaja

Milliseid on sinu igapäevased töökohustused selle saate puhul?

Neid teemasid välja mõelda, need läbi arutada koosolekul, nende toimetajatega, kes hakkavad lugu tegema, nendega siis omakorda läbi arutada. Siis ma annan neile nõu, arutame, et keda valida intervjuueeritavateks, mismoodi see lugu peaks välja nägema. Siis kui lugu valmis saab, siis ma vaatan selle enne läbi kui nad lähevad seda monteerima, parandan midagi, kui vaja. Ja siis statistika on selle saate toimetaja teha, välja mõelda, välja otsida- kas siis kuskilt netist otsida või tellida mingisugusest asutusest. See statistika tuleb kokku kirjutada, nii et kunstnik saaks selle ära teha. Ja hoolitsen, et see tekstina ka oleks olemas. Ja siis “no commentsit” (*saate järel olev humoorikas kuni 30-sekundiline lõik nädalal toimunud sündmusest*) olen mina ka otsinud. Erinevalt Kaarlist on mul see lihtsam, sest ma olen iga päev siin füüsiliselt. Ma saan juba meie AK toimetajatelt uurida selles suhtes ja küsida linte läbi vaatamiseks.

Kui palju sa toimetajana saatejuhti abistad?

Ruussaar kirjutab ise need tekstid. Vähemalt mina talle ei kirjuta ette. Mina kirjutan ainult statistikat. Aga loomulikult, kui meil on see koosolek ja on välja mõeldud lood, siis ma ütlen näiteks, et kui mingi protsess esmaspäeval kuhugi jõuab ja kuna saade on pühapäeval, siis ma ütlen seal koosolekul, et näed, see jõuab sinna, seda sa saad siis

kasutada kolumnis ära.

Me arutame kõik asjad läbi üldjuhul koosolekul, aga stuudiokülaline jääb tihti välja mõtlemata. Sest teisipäeval on koosolek ja mine tea, mis siin homme juhtuda võib. Ei ole tarvis kõike läbi mõelda, vaid mingil määral peaks see ikkagi seda nädalat puudutama. See kolumn ja “no comments” puudutavad nädalat ja stuudiokülaline ka üldjuhul.

Kui me koosolekul mõtleme külalise välja, siis me tavaliselt arutame läbi, et selle külalisega võiks rääkida sellest ja sellest ja sellest.

Kui palju sõltub suu koostöö loo autoriga sellest, kes konkreetselt seda lugu teeb?

Tegelikult see oleneb teemast ka. Kui toimetajal (*toimetajana peab silmas loo autorit M.M.*) on see teema väga selge, kui on täitsa tema teema ja tema valdkond, siis on toimetaja selle teemaga omas kodus ja siis ei ole vaja nii kangesti anda nõu.

Aga mulle väga meeldib, kui toimetajaga saab enne arutada, et mida teha, kui mõni intervjuueeritav ära ütleb, siis ma olen nõus uusi pakkuma. Ma ei arva siis, et toimetaja on vilets, kui ta mult nõu küsib.

Mis pinnal sa siis toimetajale nõu annad?

Väga tihti ei juhtu seda, et intervjuueeritavad ära kukuvad. Aga siis kui koosolek on ära olnud ja ma lepin toimetajaga kokku, kes seda lugu teeb, siis me arutame läbi ka, kuidas seda teha, et mis see põhiliin seal olla võiks, et see lugu laiali ei kukuks. Siis me arutame läbi, kes need intervjuueeritavad võiksid olla. Aga intervjuueeritavatega kokku leppimine on ikkagi toimetaja asi.

Kui mina väga harva teen ise lugusid, siis ma teen oma neid poliitika teemasid, siis ma ei ole küsima läinud nõu, võib-olla ma olen liiga egoistlik selles suhtes.

Kui palju sa loo autori jaoks taustainfot otsid?

Oleneb teemast. Kui on selline lugu, mida ma olen kaua aega jälginud, siis ma olen ise otsinud toimetajale. Ma olen talle jutustanud ära, mis ma silmas olen pidanud, selliseid konkreetseid punkte. Aga olen taustainfot otsinud ka, mingeid varasemaid uudiseid näiteks.

Aga ega ma alati ei otsi. Kuna me oleme kogu aeg AK-s ka, siis inimestele satuvad ikka need teemad või neid võetakse meelsamini, mis on nagu sinu teemad, mida sa palju teinud oled. Kui sul on asi selge, siis ei ole sinna vaja kõrvale kedagi jalgratast leiutama, kes sind paberihunnikuga üle kuhjab.

Kas pildilist osa arutad ka sina toimetajaga läbi?

Me ei võtagi teemat, kui seda on pildiliselt võimatu lahendada. Selle me juba seal koosolekul arutame läbi, et mis see pilt võiks olla. Mingi pilt peab ju ikkagi olema. Aga Kalle (*Kalle Käesel, Aeg Luubis režissöör- M.M.*) on igal võttel kaasas ja tema pakub, kuhu võiks veel minna ja kuhu võiks kutsuda intervjuueeritava. Ja kui toimetajal on endal häid mõtteid, siis pakub neid tema. See ei ole nii raudselt paigas, et kes seda tegema peab.

Kas Kalle Käeseli käekirja puhul pilt dikteerib teksti ka mingil määral?

Oleneb pildist. Kui on hea pilt, siis mõni pilt ju lausa kutsub kirjutama teksti pildi järgi. See on ju eriti hea, kui pilt ja tekst üksteist toetavad. Mina olen tähele pannud, et iga toimetaja otsib, et oleks mingi link teksti ja pildi vahel. Täitsa tuimalt ei tehta.

Kas teinekord tuleb ette ka seda, et koosoleku-väliselt otsustate te ümber mõne teema või mõne loo fookuse?

Minuga pole nii juhtunud, kui ma olen toimetanud. Aga üldiselt see aeg on ikka nii väike, et siin peab kindla peale minema. Meil teisipäeviti on see koosolek ja neljapäev-reede on võtetäevad ja laupäeva hommikul on montaaž. Ja kui reedel on see võte toimunud õhtul hilja veel ja need inimesed tuleb kokku ajada, kogu see seltskond, kes teeb, töötab ju AK-s iga päev, seal ei saa eriti ümber mängida, sa pead kindla peale välja minema.

Minul on olnud paar sellist juhtumit, kui toimetaja on arvanud, et sealt ei tule lugu. Aga tegelikult on ikka tulnud küll. Ja ükskord on olnud noatera peal, kas tuleb või ei tule. Siis oli asi kinni tehnilistes põhjustes, kas lennuk maandub või ei maandu. Aga siis meil oli mõeldud, et tuleb ükskõik mis lugu teha, kasvõi Peda kehakultuuri teaduskonnast. See oli siis, kui Ivi Eenmaa tuli kuskilt soojalt maalt ja lennuki Tallinna jõudmist lükati kogu aeg edasi. Epp Ehand käis tal siis öösel kodus lugu tegemas ja hommikul oli montaaž. See oli selline kord, kus toimetajal ei ole midagi julgustada, vaid siis sa närid küüsi, kas lennuk ikka maandub või ei maandu.

Ühe korra ma olen autorit julgustanud, aga siis lihtsalt jäi see teema saates ära. See oli see Pervõi Baltiiski Kanal, mida ma juba ma ei tea kui kaua aega tagasi tahtsin, et tehtaks. Siis Epp Ehand vahepeal kartis, et äkki ikka ei tule sealt lugu. Siis ma teda küll veensin, et tuleb. Aga siis läksid asjad nii, et meil oli Euroopa Liiduga liitumine, siis oli tarvis üks niisugune lugu teha. Ja mida sa ei pane nädal aega hiljem, mida sa paned ainult siis. Ja siis Epp sai natuke kauem aega tegeleda ja tal tuli see lugu ikkagi välja.

Kui laupäeval on lugude montaaž, kas sa toimetad neid lugusid kodus arvuti taga või tuleb spetsiaalselt tööle neid lugema?

Kui mul on siin AK-s midagi teha, siis ma olen siin. Aga kui mul ei ole siin midagi teha, siis ma olen olnud kodus ja mulle on meile saadetud.

Aga sina siis eeldad, et loo autor näitab sulle enne sisse lugemist seda lugu?

Mina olen küsinud, jah. Ma ei saa muidu olla kui ma ei tea, mis on kokku kirjutatud.

Kui palju sa neid tekste tavaliselt ümber teed või redigeerid?

Mitte eriti. Põhimõtteliselt toimetan selliseid väikeseid asju, just selliseid, kus tekib võimalus kahte pidi mõelda. Mõnikord ma saan aru, mida toimetaja mõelnud on, aga ta on seda sellises ajahädas kirjutanud, et see mõte ei tule hästi välja. Ega mina talle seda lauset siis ei kirjuta, siis ma ütlen, et siin oleks vaja midagi ette võtta. Ma ei saa hakata teise inimese stiili ümber tegema, see inimene on nagu ta on. Kui ma näen mingit ilmselget viga, mida inimene oma ülepingutatuse juures ei ole tähele pannud, siis ma ütlen. Midagi ebaloogilist. Ma stiili üldse ei paranda, seda mul ei ole mõtet teha.

Kuivõrd mõjutab neid lugusid see fakt, et neid teevad uudisteajakirjanikud?

Mina näen seda pigem, et see, mida nad teevad “Aeg Luubis”, see keel natuke tungib uudistesse. Aga mulle tundub, et selliseid Aeg Luubis on uudisteajakirjanikele lausa vajalikud, mingi vaheldus peab olema.

Aga mõne puhul ma olen küll vaadanud, et neil tuleb “Aeg Luupi” natuke uudise stiil, uudisekeel.

Kas pärast sind režissöör ka teksti muudab?

Ei, Kalle ikka teksti pole muutnud, kui mina olen toimetanud. On küll lood sattunud liiga pikad, siis ma olen seal montaažis istudes mingeid juppe maha tõmmanud. Ja siis Kalle on need välja võtnud. See on siis juba sisseloetud loost. Tegelikult sisu mõttes ei oleks pidanud võtma välja, siis oleme kahekesi koos lühendanud. Loo autor ei olnud siis enam kättesaadav, sest ta oli siis juba AK võttel. Seal ei jäänud muud üle.

Mis selle saate teemade puhul on kriteeriumiteks, et need saatesse jõuaks?

Siis meil läheb raudselt läbi, kui me ise hakkame metsikult vaidlema selle teema üle. Siis on juba selge, et see peab kindlasti minema.

Teemasid on meil varasematest koosolekutest üles ka kirjutatud, ainult päevakajalised asjad ei ole. Aga me ei saa vait olla ka, kui Keskerakond silmnähtavalt laguneb.

Aga teatud asjad on nii, et me ei saa neid kahjuks teha, ehkki mulle tundub, et võiks teha. Kuna ETV-s on neid publitsistikasaateid mitmeid, siis me peame kontrollima, kas näiteks "Parlament" ei tee seda teemat või kas "KesKus" ei tee. Sellepärast, et me oleme ju eetris pühapäeval. Sellepärast me oleme ka üle parda teemasid visanud. Siis tuleb midagi uut välja mõelda. Anne Raiste käest, kes mul üle laua istub, ma kuulen, mis "Parlament" teeb. Ja tema käest ma kuulen vahel "KesKus"-i ka. Ruussaar helistab ka neile aeg-ajalt ja küsib, kui meil kahtlus tekib.

Aga päevakajalisus ei ole meie eemärk, hea on, kui on võimalik täiesti uue asjaga välja tulla.

Millised on selle saate teemade leidmisel allikad?

Kui ma nädala jooksul lehti loen või kui mingi mõte tuleb, siis ma jätan selle meelde või panen kirja. Nii nad mul kogunevad. Näiteks see Pervõi Baltiiski Kanali lugu oli nii, et ma juba tükk aega käisin selle mõttega ringi. Mitmed asjad on nii, et need ei tulene üldse päevakajalisusest.

Millised on statistika otsimiseks sinu allikad?

Oleneb teemast. Me arutame selle koosolekul ka läbi, aga võib olla nii, et sa ei saa sellest institutsioonist seda statistikat kätte. Siis need inimesed juhatavad sind, et vot see inimene võib teada. Minule on harva sattunud mingid küsitlused, et ma saan neid ära kasutada. Olen ka ise Vabariigi Valimiskomisjoni leheküljelt koostanud statistikat, kui paljud riigikogu liikmed näiteks kandideerivad kuhugi. Need erakondade toetused ma näiteks lasin kuskilt kohtute registritest välja, siis lugesime kokku, kes on allkirja andnud.

Kui palju sa konsulteerid saate teise toimetaja Kaarel Tarandiga?

Konsulteerin ikka. Kui on mingi teema, mida Kaarel jube hästi teab, mille tema on välja pakkunud ja ta on kaua sellega tegelenud, siis Kaarel saadab taustainfo selle kohta. See ei ole meie puhul üldse tähtis, et kui sina ei ole selle saate toimetaja, siis sina pesed käed puhtaks. Me ei peaks ka koosolekutel siis iga nädal osalema. Me oleme nii kokku leppinud, et me ikkagi mõlemad käime koosolekutel iga nädal.

Kuidas Kaarel Tarandi puhul mõjub see, et ta on teisest institutsioonist pärit?

Tema töö on natuke teistsugune kui uudistetöö, selle poolest ta on hea. Tal on rohkem aega seda infot läbi seedida. Ja seda huvitavamad mõtted ja arutluskäigud on tal.

Kui palju selle saate ressursid mõjutavad seda saadet?

Kuna see tempo on nii kiire ja see aeg lühike, kui sa käid ikka reedel võttel ja pead vähemalt laupäeva lõunaks sinna montaaži jõudma, siis see ei jäta korraliku loo tegemiseks aega. Sa ei jõua korralikult läbi mõelda, sa ei jõua korralikult üldse tausta otsida. Mõnikord meil ei ole mingit ettevalmistusaega, töö kõrvalt siin pigistad, sa teed seda käigu pealt kui sa oled tööl samal ajal. Samas on väga hea, et seda saadet teevad AK inimesed, kes on kursis, informeeritud, juba see intervjueritavate ringkond on suurem. Selles mõttes on see väga positiivne. Aga aega peaks, jah, rohkem olema. Sõitudega on nii, et päris Gashkovi piirimaile me üldiselt ei sõida. Ja Tartusse ka, seal teeb Joamets need vajalikud intervjuud.

2.3. Kalle Käesel, Aeg Luubis režissöör

Kuivõrd sinu koostöö erinevate autoritega erineb?

Osad lasevad endale rohkem öelda, osad vähem. Osasid on vaja rohkem suunata, osasid vähem. Selles mõttes on ju asi väga selge, et inimese esimene reaktsioon on lihtsamalt läbi saada. Ma üritan igasse loosse leida lisaks probleemile ka mingit juhtumit või case'i. Mitte mina ei ürita, vaid ma käin neile peale, et kuulge, otsige midagi. Aga ma hakkan vinguma tavaliselt siis, kui võte on poolepeal, et pagan, täna ei tulegi siis asja või?

Kunagi ma tegin Treufeldtiga "Brauserit", siis oli kogu aeg üks autor. Kui sa teed ühe inimesega kogu aeg ühte ja sama rida, siis tekib mingi sümbioos ja stiil. Siis ma tean alati, mismoodi ta räägib neid tekste, mismoodi ta intervjuusid teeb ja siis ma saan rakendada ühte ja sama stiili. Aga kui mul siin üks päev on Kadi Alatalu, teine päev on Marju Kaasik, kolmas päev on Kaileen Mägi ja neljas päev Roald Johannson, siis nad kõik on nii erinevad. Näiteks Anne Raiste lugu ei saa monteerida sama tempoga kui Kaileeni lugu. Täiesti mõeldamatu. Seal ei saa kasutada neid montaaživõtteid, sest Anne lähtub hoopis teistest alustest. Tal on mingid teised printsiibid loo tegemisel. Selles mõttes, et need saated kõik ühte rida ajaksid, siis ma olen selle tempo rahulikumaks lasknud. Ei ole enam nii kiire tempoga kui näiteks "Brauseri" viimane kevad, kus oli pildiliselt kõige retsim rappimine.

Milline on hea lugu sinu jaoks, et sul oleks seda režissöörina hea teha?

Ma eeldan, et igas loos on mingi personaalne tegelane või mingi konkreetne tegevus, mis seob kogu seda asja. Sest lihtsalt rääkida ühe osakonna juhataja ja teise ministriga ja kolmanda riigiametnikuga- see minu meelest on igav.

Mul on lihtsam öelda, mida ei tohi olla- ei tohi olla pressikonverentse ega liiga palju kontoreid. See sõltub ka ilgelt palju loo temast. Ma saan aru, et osade lugude puhul ei olegi midagi teha. Kui sul on näiteks Eesti Energia tulevikupoliitikast lugu ja sul ei ole võimalust Narva sõita, põlevkivikaevandustesse, vaid sa pead ühe päeva, viie tunniga selle üles võtma, siis ma saan aru, et sinna on päris raske leida mingit pointi. Aga siin on just see, kui palju autor tuleb kaasa. Näiteks ma kujutan ette, et osad tüübid tulevad ise selle peale, et lepivad kokku näiteks Tallinna pesumajaga, kus kulub hästi palju elektrienergiat või lähme me kuskile korterisse pliiti näppima. Et leida keegi, kellel on sellega probleeme. Et siis saaks lahti minna sellest, et näed, siin on kakskümmend pesumasinat reas, igaüks võtab neli kilovatti tunnis, kuus teeb see kuusteist tuhat krooni

ja sellega on probleeme. Aga selle pesumaja pildiga saan mina juba ilusasti kaks minutit täis panna.

Kui tihti teil siis keset võttepäva tuleb välja, et siin ei ole mingit case'i, millest lahti minna ja teil tuleb hakata seda organiseerima?

Päris palju. Teinekord ma ise hakkan ka neis asju ruttu ajama. Näiteks see neljapäev, kui ma käisin Roaldiga võttel, meil oli laste tööhõive teema. Selles mõttes ma saan temast ka aru, et talle lubati, et me saame filmida mingeid kutte, kes töötavad ehitusel, keskkooliõpilased. Aga kui me jõudsimme kohale, siis seal oli mingi noortekeskus, kus oli kaks reha ja kaks labidat. Öeldi, et maja taga on meil liivaplats, seal te võite kaevata. See on mõttetu meile, eks. Siis me ajasime ühe jalgrattakulleri välja, millest saime lõpuks päris laheda pildi. Et kui noor otsib tööd, siis ta võib saada tööd jalgrattakullerina suvel.

Mis sa enne montaaži nende autorite tekstidega teed, loed sa neid või redigeerid?

Nad tulevad kohale ja siis ma hakkan välja viskama asju. Montaaži käigus ma vaatan, mis saab. Vahel on ka öelda, mida peaks tekstis rõhutama seoses pildiga, vahel ei ole. Aga üldiselt nad käivad ise võttel kaasas ja teavad, mis pildis on.

Vahel lasen ma tekstid ka natuke ümber teha. Näiteks kui on mingid sünkroonid, mis omavahel ei monteeru, siis ma lasen sinna midagi vahele kirjutada. Või kui sünkroonid on liiga pikad- kui inimene räägib minut aega seda, mida autor ütleks viie sekundiga ära, siis ma lasen lühemaks teha ja tal endal öelda seda.

Vahel lasen ka sisse kirjutada mingeid asju, mida ma mäletan, mis kindlasti loos olid ja mida peaks kuidagi puudutama, et ma saaksin pildis sisse tulla.

Kui palju tekib sul vaidlusi loo autoritega loo sisu mõttes? Ja milliselt pinnalt?

Vahel vaidleme. Minu eetiline lävi on tunduvalt madalam kui loo autoritel ja mina tahan alati sisse panna kõik karmimad asjad. Aga Epp Ehand näiteks on õrnahingeline, tema ei taha.

Aga kuidas te pikkuseid kärbite?

Kui nad tulevad oma paberitega kohale, siis selle arvutiprogrammiga, millega on need tehtud, ma näen kohe ära päris täpselt, kui pikaks lugu läheb. Lehekülgede arvu järgi ja kui pikalt see viimasel leheküljel üle on. Vahel hakkan ma ka montaažis esimesest minutist peale, et kuule, nüüd on vaja lühemaks tõsta.

Lugu on keskmiselt neli ja pool minutit. Kui me oleme kuskil kolme ja poole peale jõudnud, siis ma ütlen, et nüüd sul on minut aega ja teeme lühemaks. Siis me maksimaalselt viie minuti peal lõpetame tavaliselt.

Kui palju selle saate puhul pilt määrab seda, milline see tekst peab olema?

Osadel on tekkinud mingi harjumus mõelda minuga ühtemoodi, osadel ei ole. Ma ei hakka nahast välja ka pugema, et superasju teha iga hinna eest. Kui inimesed tahavad koostööd teha, siis ma väga hea meelega teen.

Kui palju sa saate toimetajatega koostööd teed?

Jaaksoniga rohkem, Tarandiga vähem. Väga arusaadavatel põhjustel kuna Jaaksoniga ma puutun päevast päeva kokku, aga Tarand istub oma Päevalehe majas.

Kui palju mõjutab teie saadet see, et üks toimetaja ei ole telemajast?

Kindlasti mõjutab. Tarandil on suhteliselt palju inffi, ta on olnud riigiametis pikka aega, on EÜS-s, talle jookseb õudselt palju värki kätte. See on mõttekas tema puhul.

Kas toimetaja või loo autori puhul on oluline, et tal oleks televisioonile omased teadmised?

Suur vahe meie saate puhul on näiteks statistikas. Lehte sa võid trükkida pika rea, kus on 20 pulka numbritega all, telesse paned maksimum kuus. Et seda mõista, kulub aega.

Tegelikult selliseid asju on veel teisigi. Näiteks ei ole mõtet lugu monteerida niimoodi, et sul on kolm pikka sünkrooni üksteise järel, kuigi nad võivad olla kõik väga olulised.

Ja kogu see rütmide asi. Kogenud teletoimetaja näeb tekstiliselt ka päris palju, kuhu teha pausid, kust kokku lõigata, mida võib välja visata näiteks.

Kui palju mõjutab teie saadet see, et lugusid teevad uudistetoimetuse ajakirjanikud?

Eks ikka inimesed oskavad kõige paremini teha seda, mida nad iga päev teevad. Sellistel puhkudel, kui kõik on tööl ja kedagi ei saa kätte, me kasutame teisi ka telemajast. Aga näiteks kui Katrin Vaga teeb loo, siis on väga selgelt näha "Pealtnägija" käekiri. Ta tuleb alati kohale sellise lohega, mis on arvestatud 45-minutilise saate jaoks. Selle asemel, et öelda "erinevate keeruliste skeemidega kanditud raha" ta loeb üle milliselt riulifirmalt millisele riulifirmale.

Miks sina režissöörina koosolekutel käid?

Tegelikult selles on vahe, kas sa käid koosolekul või ei. Kui on kaks võrdväärset varianti, mille vahel valida, siis ma saan ikka öelda, et kuulge, pildiliselt see lugu võib tulla halb ja see võiks tulla huvitavam.

Palju sa koosolekutel ise teemasid pakud ja kui palju sinu pakutust läheb läbi?

Väga vähe. Üks või kaks olen vist kokku pakkunud.

Kas pildi puudumise pärast sa lükkad mõne teema vahel seal tagasi ka?

Sellist vabandust pole kunagi olnud.

Kui detailselt sa selle pildi enne võtteid läbi mõtled?

Ega ma tihti ei tea, mis juhtuma hakkab. Nüüd ma vist võin öelda, et mul on nii suur kogemus, et kui see asi lõpuks juhtub, siis ma saan aru, mida on vaja veel juurde võtta või millest on puudus. Aga mis võttel täpselt juhtuma hakkab, kuhu ma kaamera panen, kes räägib mis suunas, seda ma küll ette ei tea.

Kui palju toimetaja informeerib enne võtet sind, mida te tegema lähete?

Päris palju on seda, aga vahel ei ole üldse. Oleneb loost, selle raskusastmest, oleneb, palju nad on saanud sellega tegeleda. Siis ma annan nõu küll. Alati taon seda ühte sama rauda, et ostige mingi tegelane või mingi tegevus, sest see kipub neil kõigil ununema koguaeg. Muidu on pressikonverents ja rääkiv pea. Või kontor koos arvutiekraaniga.

“Aeg Luubis” kasutab alati ühte ja sama operaatorit- Tauno Peiti. Miks just teda? Ja kuivõrd tema seda saate pildilist poolt mõjutab?

Tema mõjutab päris palju. Me oleme nii kaua koos tööd teinud, et ega me võttel väga palju omavahel ei räägi. Ma ei tea, mitusada saadet me oleme koos teinud. See on nii läbitöötatud muster, et mis nurgad, mis poole pealt, kuhu, kellega...

Kui Peidil on hea tuju ja hea päev, siis ta väga hästi mõtleb kaasa ja leiab asju. Vahel ma ise unustas asju ära, mida peaks tegema ja siis tema ütleb mulle, et kuule, see jäi tegemata. Ta järelnoppimist teeb päris hästi.

See, et me oleme koos nii kaua teinud ja tunneme üksteist, see teeb elu hästi palju lihtsamaks. Kui me oleme kuskil võttel käinud, siis ma näen, millise intensiivsusega pilti ta võtab, ma saan öelda, et tee rahulikumalt või tee kiiremalt. Ja kui me oleme kuskilt välja tulnud, siis ma enam-vähem tean, kuidas ma seda kokku monteerin ja palju puhast materjali sellest pildist umbes saab. Selline kogemus on olemas.

Kuidas sa selle saate pildikeelt üldse iseloomustad? Mille poolest see teistest saadetest erineb?

Loogika on väga lihtne. Ma kujutan ette, et Eestis endiselt monteeritakse väga palju teksti järgi. Teiseks monteeritakse selle järgi, et oleks ära näidatud. Mul on põhiline see, et ei oleks ülearust prahti sees, et asi käiks liikumisest liikumisse. Ma ei pane kunagi ühtegi plaani enne sisse kui keegi käe laualt tõstab. Kui see lihtsalt vedeleb sekund aega ja siis alles tõstab, siis on jama.

Kui palju sa Ruussaare vahetekstidesse sisuliselt puutud?

Vahel harva. Aga üldiselt ta on väga kõva mees, sündinud anne. Kohe esimest korda, kui me salvestasime, suhtles ta vabalt kaamera, monitori ja selja taga oleva graafikaga.

Kui palju mõjutab teie saadet saate eelarve?

Ma tahaks muidugi korralikku valgustajat ja korralikku helimeest. Kui ma võtaks siit telemaja graafikust kedagi, siis nad kahel kolmandikul juhtudel lihtsalt venitavad aega ja on mõttetud tüübid. Ma panen tunduvalt kiiremini ise need kaks lampi üles ja mikri külge. Helimehest on puudus küll. Aga helimeestega on üldse defitsiit. Siis saaks väga palju intervjuusid teha liikumise pealt, töö käigus. Siis me ei pea neid kuskile posti äärde seisma panema ja mikrofoni peos hoidma, vaid saab liikuda samal ajal. See on oluline vahe. Aga ega me sellest ei loobu. Kui sa vaatad tänast saadet, siis meil on üks intervjuu tehtud jalgratta pealt, mees sõites räägib. Kõik jooksi kaasa selg ees ja külg ees.

Monteerin ma ise. Kui sa paned kümne sekundi kaupa plaane, siis pole vahet, kas märk on kuus kaadrit ees või tagapool, aga kui ma panen sekundi kaupa, siis on õudselt oluline, et ma saan tõsta kolme-nelja kaadri kaupa edasi-tagasi. Kui ma peaks seda kõike seletama hakkama, siis mul läheks suu vahtu ja ma ei saaks õhtuks midagi tehtud. Endale ma ei pea käsku andma, vaid teen selle lihtsalt ära. Ma julgen öelda, et ma olen piisavalt hea monteeriija, et sellega ise kiiremini hakkama saada.

Kui palju sa arhiivplaane kasutad?

Neid kasutan ma võimalikult vähe. Esiteks, nad on hoopis teise esteetikaga üles võetud, teisel otstarbel ja neid on minu saatesse suhteliselt raske monteerida. Aga mingitel juhtudel ei ole võimalik arhiivist loobuda- kui on mingist konkreetsest juhtumist juttu või

inimesest, keda ei ole võimalik kätte saada, mingi sündmus, millele viidatakse jne.

2.4. Andres Kuusk, Aeg Luubis produtsent

Kui palju sina “Aeg Luubis” produtsendina saate sisusse puutud?

Otsest sellist kohustust sekkuda sisusse produtsendil ei ole. Aga ma praegu üks viis minutit tagasi tulin “Aeg Luubis” koosolekult, ma arvan, et nii väikse meeskonna puhul ei saa olla ainult administratiiv- või ainult loominguliseid töötajaid. Seetõttu ma koosolekul osalen, annan nõu, pakun teemasid, annan tagasisidet. See ei tähenda otsest kontrolli, otsustusõigus on ikka selle saate toimetajal.

Millised on sinu iganädalased töökohustused “Aeg Luubiga” seoses?

No vahel on vaja teha administratiivseid otsuseid kuna inimeste hulk, kes teeb AK-d ja kes teeb Aeg Luupi lugusid, on sama. Ehk seal tulevad need töögraafiku vahetused ja seetõttu tekivad need probleemid, et Aeg Luubi toimetajal näiteks ei ole volitusi muuta töögraafikut. Siis ma muudan töögraafikut ise. Püüan teha nii, et hundid on söönud ja lambad on rahul.

Miks sa koosolekul käimist oluliseks pead?

Iga nädal ma muidugi ei jõua sinna. Aga esiteks, ma olen ise ikkagi aastaid ajakirjanikuna töötanud, mul on hea, kui ma saan ennast ka vormis hoida. Teine asi on see, et minu jaoks ei ole see mitteringisugune kontrolliasi, kontrolliasja saaks ka lihtsalt montaažlehe järgi teha, et kes teeb mida. See ei ole küll minu eesmärk.

Mis on Aeg Luubis koosolekute eesmärk?

Koosolek lahkab kõigepealt läbi eelmise saate põhjalikult, tükkideks, arutame, mida oleks saanud teistmoodi teha, pildis, sisus, mis läks hästi, mis ei läinud hästi. Ja siis mõeldakse välja hüpoteetilised teemad, pannakse teemade nimekiri kirja. See sarnaneb sellisele klassikalisele ajurünnakule, kus hästi palju ideid pannakse kirja, räägitakse ka sellistest ideedest, mis ei ole kunagi teostatavad. Need teevad mõtte lahti mõnusalt. Siis tõmmatakse sealt jada maha. Kui on teemad välja valitud, siis üritatakse need inimeste profiiliga kokku viia.

Täna näiteks me valisime välja kolm teemat ja saatesse läheb neid kaks. Täna me isegi mängisime demokraatiat liiga palju ja andsime valida inimesele, mis teemat ta kõige rohkem tahaks teha.

Mitmed publitsistikasaadete meeskonnad ei pea üldse koosolekuid. Miks need teie meeskonna puhul olulised on?

Mina arvan, et seda on vaja juba meeskonnatunde jaoks, et seltskond saaks korraks kokku. Ja seesama tagaside. Ei ole ainult nii, et kui midagi halvasti läks, siis sa saad sellest teada. Seda sa saad niikuinii teada, kui midagi halvasti läks. Aga see koosolek on ka võimalus üksteist patsutada, et see oli ikka hea, see läks korda, see ei läinud.

Olulised on ka ajurünnaku tohutult suuremad võimalused meili teel suhtlusega võrreldes. Sa pritsid välja kõige haigemaid mõtteid, sa naerad selle üle, aga sellest haigest mõttest võib sündida mingisugune mõnus asjalik teema.

Millistel juhtudel neid otsuseid, mis on koosolekul vastu võetud, hiljem muudetakse? Kellel on sel juhul otsustusõigus?

Lõplik sõnaõigus, kui on mingi vaidlus, on ikka selle saate toimetajal. Aga mis ei tähenda seda, et Ruussaarel ei ole sõnaõigust. Loomulikult tal on. Aga loomulikult on selle saate juures Ruussaar nagu saatejuht, ta ei ole nagu programmijuht.

Mis sina kui selle saate produtsent enda rolliks ikkagi pead?

No esiteks sellesama ajurünnaku läbiviimine. Ja siis kogu rahaline pool, kuna rahaarvestus käib kuu kaupa, siis käib kord kuus kogu selle asja kokkulappimine.

Mille järgi saate meeskond on kokku pandud?

Toimetajad on valitud, reporterid valitakse iga kord vastavalt teemale. Need on valdavalt AK inimesed, aga on teinud ka mõned üksikud teised.

Aga see on selge, et kui me oleme välja mõelnud mingi teema või probleemi, mis seondub kaitseväega, siis on selge, et Vahur Lauri on meil kaitseväe ekspert, siis pakutakse seda talle. Samamoodi poliitika-teemaga, see läheb Jaaksonile või Raistele, kui on krimiteema, siis see läheb Roaldile, kui on majandusteema, siis ta läheb Kaileenile.

Mis sa arvad, kuidas see saate sisu mõjutab, et lugude autoriteks on uudisteajakirjanikud?

Meie taotlus on asja teha mitte klassikalise uudise-formaadi järgi. Inimestele on see väga hea žanriline proovilepanek. Ta saab teha pikemat vormi, ta saab mitu päeva mõelda selle peale, tal on aega mängida selle pildiga, selle vormiga, selle heliga. AK-s on kaks tundi aega ja asi peab eetris olema. Selles mõttes kammitsetuse probleemi ei ole.

Pigem ma näen siin seda võimalust, et uudisteajakirjanikud, kes teevad pikemaid lugusid, nad on pärast AK-sse tagasi tulles rohkem lahti ja nad mõtlevad, kuidas seda minut kolmekümnet vahvamalt teha. Sest nad on olnud sunnitud mängima selles viieminutilise heli ja pildiga loos.

Kas Aeg Luubi puhul on teil võetud seisukoht, et lood peavad olema tasakaalustatud ja Ruussaar annab hinnangu? Ruussaar ise vähemalt väitis nii.

Ega arvamuse avaldamine ei tähenda seda, et asi ei oleks tasakaalus. Arvamuse avaldamine on täiesti normaalne termin ajakirjanduses. Uudisajakirjanduses vähem, aga publitsistikas on selline asi nagu professionaalne otsustus väga konkreetne ja defineeritud mõiste. Kui toimetuse näeb kuidagi probleemi, siis ta ütleb selle probleemi välja, mitte ei viita sellele probleemile.

See ei tähenda seda, et keegi saab lihtsalt öelda oma arvamusi välja: ma arvan, et see on rumal või see on paha. Aga ta saab seisukoha võtta protsesside suhtes kui ta näeb, et see viib ohule või on kahjulik või korrumppeerunud. Seda võib öelda ajakirjanik väga vabalt välja. Kui ajakirjanik tõestab ära, et valitsusliige on korrumppeerunud, siis ta ütleb välja, et valitsusliige on korrumppeerunud.

Aga Ruussaare öeldu on nagu toimetuse seisukoht, ETV seisukoht.

Millise aktsendi annab sellele saatele režissöör?

Kalle käekiri on osa tegelikult operaator Tauno käekirjast. Tegelikult mina käsitlesin neid koos, ei ole olemas üksinda Kallet, on nagu Kalle ja Tauno. Aga siin on ikkagi

meeskonnatöö. Ideaalse meeskonna puhul on näha, et üks alustab lauset ja teine lõpetab lauset. Kogu see pildikeel on temalt. See pilditaotlus oli hästi aktiivne, hästi kaasaegne, hästi innovaatiline. Ja see on selline sisu ja vormi teadlik eksperiment mõnes mõttes. Sest sisu vastab alati klassikalise ajakirjanduse põhimõtetele, seal ei eksita kunagi tasakaalustatuse nõuete vastu, seal antakse kõikidele osapooltele võimalus, kui on mingi problemlugu. Aga pildikeel on täiesti sellest klassikast väljas. Selline vahva supp tuleb sealt välja minuarust.

Kas see pilt mingis mõttes ka dikteerib teksti?

Kindlasti, kes teeb esimest korda “Aeg Luubile” lugu, siis ta kirjutabki kõigepealt teksti valmis ja hakkab mõtlema, mis sellega teha. Aga need, kes on juba Kallega enne teinud, siis sa harjud selle käekirjaga, harjud selle mõtteviisiga. See on nagu osadel koolitustel kus lastakse valmis teha lugu, ilma et sa ühtegi sõna ütleksid ise. Mis on selles mõttes mõnus ülesanne, et siis sa pead mõtlema kahele asjale: mida sa näitad ja mida sa kuuled. Niipea, kui sa oled selle ära mõelnud, siis sa hakkad mõtlema, et ahahh, võibolla peaks midagi veel tekstiga lisama ja siluma.

Aga ma näen, kuidas inimesed arenevad koos selle Kalle käekirjaga. Selliseid lugusid ei ole, et rattatttaa-tattatttaa on mõeldud tekst valmis ja režissöör vaadaku, mis sinna peale panna.

Aga see on juba osa võttel käimisest, sest see ajakirjanik koos Kallega mängib juba mängib niikuinii selle stsenaariumi läbi, mis seal toimub, keda me intervjuerime, kuhu me sõidame, mida me lavastame. Sellest juba tulevad need teksti aktsendid.

Kui palju loo autorid, toimetajad, režissöör sinuga nädala jooksul konsulteerivad?

Kui, siis millistel puhkudel?

Toimetajatel on vabad käed, üldiselt ma ikka usaldan neid. Küsitakse siis, kui on väga põhimõttelised küsimused. Kui on teada, et asi võib ühte või teistpidi lõhnata mingi kohtuasja järgi või on väga tundlik teema, et niikuinii on teada, et sealt tuleb protest. Ja siis kui teema kukub ära ja on vaja ruttu uus teema leida, siis ka mind informeeritakse.

Mille poolest selle saate toimetajad üksteisest erinevad?

Tarandiga me tahtsime tuua värsket verd. Et ei ole nii, et me üritame teha üht ETV lipulaeva ja suhtleme siin oma mahla sees. See on päris värskendav, kui tuleb väljaspoolt maja keegi, kes töötab teises firmakultuuris ja kes näeb mingeid probleeme, mida sina ei näe, ükskõik kui uuenduslikus ettevõttes sa oled. Sa ise lihtsalt ei näe, sa harjud mingite asjadega. See on vahva, et tuleb teine inimene ja see oli taotluslik algusest peale.

Aga nad on mõlemad sellised poliitika raskekahurid. Selle koha pealt on nad üsna sarnase teemadevalikuga.

Kas poliitika on üks teie saate olulisemaid teemasid, mida peaks kajastama?

Formaat seda ei sätesta, et peaks just poliitikat olema. Pigem kipub nii olema, et üks sündmus nädalas poliitika-vallast, mis vajaks kajastamist. Samas me ikkagi “Aeg Luubi” koosolekul seda inimese-lugu leida, nii labaselt kui see ka ei kõla. Kui keegi ikkagi leiab vahva loo, kuidas näiteks kiusatakse mingit inimest maa tagasisaamisel, siis see on suurepärane “Aeg Luubi” lugu.

Millistele kriteeriumitele peavad need teemad vastama, mis ikkagi saatesse lähevad?

Mõnes mõttes on need sarnased uudiskriteeriumitele ikkagi. Ühest küljest need teemad tulenevad nädalast, mis on nädala suuremad asjad. Aga ideaal on leida oma uus teema, millest pärast kõik räägivad. Nagu meil oli näide näiteks kiirabitehingutega, kus kiirabi on sõlminud matusebüroodega koostöölepingu ja seal liigutatakse reaalselt raha selle eest. See lugu oli järgmine päev Päevalehe esiküljel. See on meie unistus.

Aga samas ei ole sellest probleemi, kui me käsitleme teise loona teemat, mis on olnud sel nädalal väga kuum teema. Kui meil näiteks on teisipäeval koosolek ja neljapäeval on linnavalitsuse istung ja neil on seal linnavara müük, siis suure tõenäosusega pühapäeva läheb linnavara müük väga hästi. Sest on teada, et on eelarveprobleemid. Ja kuigi lehed on võibolla sellest juba kirjutanud, siis meie ülesanne on leida oma lähenemisnurk, oma analüüs.

Millistest allikatest tulevad teemad teie saatesse?

Seda on keeruline öelda. Seesama inimene, kes tuleb sinna koosolekule, on hommikul lugenud AK eelinfot. Infobaas meie saadetel on ühine. Aga kust tulevad teemad? Teemad on nii, et inimene sööb hommikul heeringat ja hakkab mõtlema, et aga kuidas nad kõik ühe pikkused on? Ja hakkab uurima ja selgu tõsine keskkonna-alane probleem, mis on seotud võrgusilmasuurustega. See on teema.

Kuidas sa selle saate meeskonda iseloomustad?

Ma arvan, et selle loo tegemine on ajakirjanike jaoks selles mõttes elamus, et seal on rohkem selliseid elemente, mida uudistes ei ole. Seal on lavastuslikkust, seal on rohkem väljasõite, seal on rohkem intervjuusid, seal on pikemaid intervjuusid, seal on rohkem toimetamist, seal on rohkem analüüsi, seal on rohkem värvi. See on nende jaoks täiesti teine žanr. Ja kui inimesel on huvitav, siis tal on vahva olla. Seetõttu inimesed teevad väga hea meelega sinna lugusid.

Tegelikult teeb eelkõige inimese heaks oskus ja tahtmine meeskonnas töötada. Ka kõige paremate erialaste teadmistega inimene, kui ta on halbade isikuomadustega, ei korva seda. Mina eelistan eelkõige meeskonnamängijaid.

Kuidas eelarve teie saadet mõjutab?

Kõige suurem probleem, mis meid kummitab, on see, et meie peamine puuduv ressurss on aeg. Selles mõttes aeg, et kui meil näiteks oleks võimalus vabastada Vahur Lauri selle teema jaoks mitte nii nagu praegu on, et ükspäev võte ja teine päev montaaž. Vahel satub ka nii, et ta sellel montaažipäeval peab veel ka AK loo tegema. Aga et tal oleks võimalus asja uurida kolm päeva, siis olla kaks päeva võttel, siis üks päev mõelda ja siis asi ära teha. See võib kõlada liigse luksusena, aga tegelikult on see normaalne viis, kuidas kõik Euroopa kanalid töötavad selliste saadete puhul. See, et niimoodi tehakse põlve otsas ära, on suhteliselt uskumatu.

Kui sa võrdled seda produkti, siis see on keskmine Euroopa toodang. Ja kui ma võrdlen eelarveid, mis selleks kulutatakse, siis see on täielik kosmos.

Võib-olla see puudutab ka ressursi, aga mul on selline lihtne lugu. Üksik meesterahvas kolis elama väiksele saarele, üks Pakri saartest oli. Siis geniaalse loo oleks sealt saanud nii, kui Vahur Lauri oleks läinud kaameraga sinna ja oleks taga kaks päeva mütanud seal. Siis oleks saanud geniaalse loo. Meie lähme kohale ja teeme tunni ajaga ära. Selles

mõttes ta on ka ressursiprobleem, mis viib raha juurde välja.

Samas kõiki tehnoloogilisi võimalusi, mis majas on, me saame ju kasutada. Me kasutame AVIDit, kasutame tavalist montaaži, kasutame graafikat, kasutame viiendat stuudiot lindistamiseks.

Kas teil need ülesanded, kes mida teeb, on lihtsalt aja jooksul “paika loksunud” või on need ülesanded konkreetset algusest peale paigas?

See oli ikka suhteliselt paigas, et saate toimetaja on põhiline, kes valib teemad, ta aitab valida inimesed, teeb statistika ja kirjutab oma soovitusel või mõtted kolumni jaoks. Ja Ruusaa tegeleb saate külalisega, lugude leadidega, pärast seda, kui ta on lood läbi vaadanud. Ja Ruusaa tegeleb kolumniga.

Kas Ruusaa stuudiokülalisega rääkimisel ka võimalike küsimustega varustatakse, et millest ta peaks seal juttu tegema?

See sõltub teemast teemasse. On teemasid olnud, kus ta on ise küsinud toimetajalt, et andke soovitusi, siis toimetaja otsib ja saadab mõtteid. Aga on teemasid, mida ta valdab ise paremini kui toimetaja. Ei ole mõtet lihtsalt nii teha, et keegi istub kuskil ja teeb copy-paste asjadele. Seda ajakirjanik teeb ise sama kiiresti.

Kas stuudiointervjuu külaline pannaks alati koosolekul paika?

Täna jäi näiteks lahti. Aga see sõltub lugudest. Kui lood on hästi ajatud, siis oleks vahva, kui see stuudiointervjuu oleks seotud nädalaga. Või kui kaks lugu on hästi poliitilised või rasked, siis oleks vahva, kui see stuudiointervjuu oleks natuke pehmem.

Stuudiointervjuudes me väldime poliitikut, kui see ei ole ajakirjanduslikult väga põhjendatud. Kui keegi saab mingi sigadusega hakkama, siis küll ta seal istub ikka.

2.5. Ainar Ruusaa, Aeg Luubis saatejuht

Millisena sina enda rolli saatejuhina “Aeg Luubis” saate puhul määratled?

Mina pean end hinnangu andjaks, sest see on puhtalt hinnanguline saade. See on arvamussaade, mida toetavad tasakaalustatud lood. Aga saatejuht ütleb oma näo ja häälega välja kui miski on sigadus.

Seisukohad muidugi sünnivad meil toimetuse koosolekul, see ei ole ühe inimese seisukoht, mis ma saates räägin. Aga on olnud ka juhuseid, kus ma pühapäeval koos toimetajaga kujundan hinnangu.

Oma kolumnid ma kirjutan pühapäeval enne saate lindistust ise. Aga mõlemad saate toimetajad saadavad selleks mõtteid. Jaakson saadab selliseid konkreetsemaid ja lühemaid mõtteid, Tarand jälle rohkem otsib seoseid ja filosoferib.

Pühapäeval kell 9 tulen ma telemajja kohale, vaatan monteeritud lood üle ja salvestame saate kell 12. Minu ülesanne on siis siduda need lood tervikuks, siduda saade tervikuks ja lugude puhul öelda, miks see on sel nädalal oluline. Tuleb leida mingisuguseid põhjendatud seoseid.

Milline see sinu nädalane graafik siis “Aeg Luubis” saate puhul on?

Mina kutsun koosolekuid kokku ja panen kõik väljapakutud ideed kirja. Tavaliselt käib läbi vähemalt mingi 5-6 tähtsamat teemat, mis peavad siis meie nelja rubriiki ära mahtuma: kaks lugu, stuudiointervjuu ja statistikarubriik. Siis me valime nende hulgast nädala teemad välja ning toimetajad saavad tööle hakata. Kolmapäev ja neljapäev saan ma oma põhitööd ka teha, aga samal ajal on minu ülesanne külaline kohale meelitada. Ja isegi kui toimetaja leiab mulle külalise ja helistab talle vahel ise, siis ma igal juhul suhtlen temaga ka enne salvestust isiklikult. Sellist asja pole, et me esmakordselt kohtume stuudios. Intervjuu lihtsalt ei tule välja kui kaks võhivõõrast inimest räägivad üksteisega esimest korda alles grimmitoas.

Külalise üritan ma kätte saada kolmapäeva õhtuks, aga võib ka neljapäeva õhtul kokku leppida. Ja on olnud ka neid piinlikke juhtumeid, kus sa pead ütlema kolmapäeval kokkulepitud külalisele neljapäeval, et tegelikult ma sind ei tahagi. Et ma tahan hoopis teist. Sest selle intervjuuga saab just päevakajalisust lisada vahel.

Kust need teemad saatesse tulevad?

Selleks on kaks võimalust. Kas lugude tegijad ise pakuvad välja mingi teema puhul lähenemisenurga, mis pole veel kuskilt meediast läbi käinud. Teine võimalus on see, et me siis koosolekul nuputame ja leiame teema, mille siis katsume hiljem autoritele maha müüa.

Loo mahamüümine käib väga põhjalikult. Kui loo autoril meie jutu peale silm särada lööb, siis mina ja toimetajad saadame talle veel pikki bullasid, mis me koosolekul välja mõtlesime.

Koosolekul me arutame hästi palju teemasid, kuni kümmet teemat. Ma panen nad kõik kirja ja aeg-ajalt mõni teema tuleb käsitlemisele kuu aja pärast. Ja paljud langevad üldse ära. Kuna see team on AK-st, siis käib sellega õudne klapitamine. Sest kõik teemad ja kõik ajad ei sobi kõigile.

Aga AK tegijatele meeldib seda saadet teha, sest siis nad on oma surveformaadist väljapool. See on sama kui anda ajalehereporterile võimalust kirjutada kolumn.

“Aeg Luubis” puhul nad saavad süvitsi minna, pildikeeleliselt on tihti reporter osa loost. See on autorisaade igas mõttes, ka lugude tegijate jaoks. Üks persoon uurib protsessi ja ei häbene seda näidata, et just tema uurib.

Miks oled sina koosolekutel see teemade ülesmärkija?

See on kuidagi paika loksunud. Kuna minu juurde nad tulevad, siis ma arvuti taga istun, minu arvutisse need teemad jäävad, mina haldan seda maililisti suuremas osas. See on jah kuidagi niimoodi välja kujunenud.

Siin on jah nii, et pildikeel ja võttetehnika käib läbi Käeseli, aga muu asi käib läbi minu.

Aga kui tegijad saavad teemad kätte, siis hakkab lugu elama oma elu. Siis on tegija, siis on toimetaja, nad helistavad, nad vahetavad maile. Mailivahetus käib “Aeg Luubis” listi kaudu, et kõik teised ka näeksid. Ja saavad sõna sekka öelda. Aga siis need tegelased ei ole minu ümber enam. Aga see süütevõtme ja käivitamise andmine, see käib küll siit toast, jah.

Millistest allikatest teemad teieni jõuavad, et neid koosolekuil käsitlema hakata?

Kunagi me mõtlesime, et me hakkame ainult eelinfo seljas ratsutama. Kuna on nädalat

kokkuvõttev saade. See pole aga nii absoluutselt mitte. Me ei kasuta absoluutselt ei BNS-i ega AK eelinfort. Pigem personaalsed allikad, pigem personaalsed ideed. AK ajakirjanike puhul ma olen väga palju tähele pannud seda, et neil on teema, aga nad ei taha seda AK-s ära raisata. Poolelise minutiga ei taha, ma tahan selle viie minutiga teha. Minul on ka väga palju allikaid ja ma üldiselt ikka suhtlen oma allikatega. Üritan nii palju kui võimalik. Ja mida rohkem “Aeg Luubis” on eetris käinud, seda rohkem on allikad ka mind üles leidnud. Statistiliselt jõuab neist saatesse umbes iga viies. Aegluubis@etv.ee meiliaadress töötab ka meil, sinna saab saata vihjeid. Kahel teemal oleme isegi vastava teema ära teinud. Sinna tuleb päris palju tagasisidet.

Kuidas mõjutab uudiste-tegijate käsitööoskus seda saadet sinu arvates? On sel mingit sisulist mõju, et kõik lugude autorid töötavad ikkagi AK-s?

Teatud mõttes on sel mõju. Aga tegelikult nad ikkagi nautlevad seda, et nad saavad teha 5-minutilist lugu: sõita kohale, uurida, rääkida, asi ette võtta. See 5 minutit pole ikkagi poolteist minutit. “Maahommiku” tegija jaoks on 5 minutit ilgelt lühike aeg, ta ütleb, et ta ei teegi sellega lugu! Või “Pealtnägija” jaoks. Aga sellistele igapäevaselt anonüümset uudistereporterite tööd tegevate inimeste jaoks on 5 minutit ikka äärmiselt magus aeg.

Miks on saate lugude autoriteks ikkagi uudiste-tegijad?

Sest produtsent töötab uudistetoimetuses. See on selline loogiline jada. Produtsent ise haldab seda meeskonda, ta ei pea meeskonda kusagilt komplekteerima, tal on ülevaade meeskonnast, ta lihtsalt juhib seda meeskonda.

Millist rolli selle saate puhul režissöör mängib?

Käesel on väga tugev režissöör. Kui me arutame siin koosolekul teema üksipulgi läbi, siis tema pärast seda mõtleb selle pildirea väga konkreetselt läbi. Ma tean, et ta oma peas mõtleb selle pildi detailselt läbi.

Saate formaat on ka minu, Andres Kuuse ja Käeseli koostöös sündinud. Esimene saade oli meil eetris 18. mai 2003. Aga paika läks meil formaat alles kuuenda saatega, katsetasime küll kolme looga, ilma intervjuuta ja ilma statistikata. Ja juuni keskpaigaks loksus see formaat paika. Ma olen seda muide teiste saadete puhul ka näinud, et kuus saadet ja siis on formaat paigas. Ameeriklastel ongi tavaks kuuenda saate puhul formaate hinnata- kas muuta, jätkata, või “kill the baby”.

Kui meie proovisime kolme looga, siis selgus, et lood jäävad liiga lühikeseks ja kuna ta oli algusest peale mõeldud autorisaatena, ehk siis Ruu annab hinnangut, siis Ruul polnud aega enam hinnanguid anda.

Intervjuu puhul me leidsime, et see on päris huvitav seal lugude vahepeal, et stuudio võiks olla. Ja selle saate stuudiokujundus on üks äärmiselt õnnestunud asi, julgen ma väita. Ja see annab ka saatele oma aktsendi.

Ja statistikaga oli nii, et meie turundusosakond, kes paneb netti üles kõik need kolumnid ja stastika, leidsid, et see on päris pull lugemine ja seda kiigatakse päris palju. Et nii-öelda seda statistikat toetavad ka järgmisel päeval netti jõudvad arvud. Ja statistikaga on hästi lihtne, sest seda saab panna alati mingit lugu toetama- kas intekat või lugu toetama. Hästi harva, kui ta on täiesti eraldi.

Mis põhjustel “Aeg Luubis” saade üldse loodi?

Kui päris aus olla, siis oli minu tingimus, kui ma ETV-sse programmidirektoriks tulin, oli see, et ma saaksin teha ka loomingulist tööd. Et mitte rooste minna. Sest ma ise näen oma tulevikku ja tugevat külge pigem ajakirjaniku kui administraatorina. Ja sis mulle öeldigi, et tee siis endale saade! Nii see sündiski. Programmitellimust ei antud. Ja kuna ma ise olen uudistetaustaga inimene, siis mulle enese jaoks tunduski lihtsaim variant seda uudistetoimetuses teha.

Mil määral eelarve teie saadet mõjutab?

See on hästi odav saade, Eesti Televisiooni üks odavamaid saateid. Aga et see sisus tunda annab, seda ma ei ütleks. Meil on aeg-ajalt probleemid sellega, et kes lugusid teevad. Aga kui me selle inimese leiame, siis ta teeb seda hästi. Aga kindlasti oleks see saade parem, kui sellel saatel oleks konkreetne meeskond, kes ainult selle saatega tegeleks. Aga selliseid põlve otsas saateid on meil teisigi, nii et vaataja ei saa arugi.

Asi on pigem selles, et kui ajakirjanikud tegeleks ainult selle saatega, siis selle saate formaat arvatavasti muutuks. Sest et siis inimene hakkaks uurima asja ja tegeleks põhjalikumalt. Siis ei oleks ta arvatavasti pühapäevaõhtul 20 minutit, vaid ma arvan, et ta nihkuks nädala sisse, prime time'i. Ja siis ta oleks vähemalt pooletunnine ja võiks olla täiesti vabalt AK vedur. Aga praegu ta ei saa seda olla, sest seda ressursi ei ole. Ta võiks olla “Pealtnägija” infotainment'i kõrval selline hardcore-ajakirjandussaade. Mis ei räägi sellest, et mingi vend kannab bareti all hõbepaberit, sest teda kiiritatakse. Nagu teeb Pealtnägija. Aga meie uuriks, kus Eestis võib kiiritada saada.

Kui “Pealtnägija” jutuks tuli, siis mille poolest teie meeskond teemade ja teemakäsitlemistega erineda püüab?

Pealtnägija on ikkagi infotainment, ta ei ole uuriv ajakirjandus. Mõned Mihkel Kärmaselood küll on uurivad, aga üldiselt on ta infotainment, ta ei ole päris ajakirjandus. Ma arvan, et “Aeg Luubis” on kõige ehedam publitsistikasaade. ETV-s on selline hardcore ka “Foorum”, “OP” on hardcore. Aga kui “KesKusiga” võrrelda, siis see on hoopis kamp distsiplineerimatuid tegelasi, kes annavad asjadele omi hinnanguid.

Kuidas ikkagi toimub teemade lõplik valik?

No meil on selge, et kahte poliitilist lugu me ei tee, kahte lugu linnavalitsusest me ei tee. Me oleme lakkamatult selle probleemi ees, kui õhus on Keskerakond ja Tallinna linnavalitsus, seda juhtub kogu aeg, siis me tahaksime teha Keskerakonnast jälle lugu, sest arengud on nii sünged, aga me ei tee, sellepärast et me oleme juba kuu aja jooksul kaks korda teinud. Siis me teadlikult otsime mingisuguse teistsuguse teema. Selles mõttes me erinemegi uudistest. Kui uudis on Keskerakonnast, siis uudised võivad Keskerakonda laksida ka kolm päeva järjest. Aga meie kolm saadet järjest Keskerakonda pealooks ei pane.

Mida pannakse teil paika koosolekul ja mis sünnib koosolekust väljapool?

Koosolekul on meil alati kohal toimetajad, mina ja režissöör ja siis tavaliselt ka mõni potentsiaalne loo autor.

Aga tegelikult meie koosolek ei sünni ka nelja seina vahel. Väga sageli on see, et paneme teemad paika ja lähme korrus allapoole ja otsime ohvreid.

Kuna neljapäev-reede on võttepäevad, siis üldiselt on meil kolmapäeva õhtuni aega ümber otsustada. On olnud näiteks ka juhus, et neljapäeval otsustasime reedese võtte jaoks võtta täiesti kardinaalselt teise teema.

Kui koosolekul me külalist välja ei mõtle, siis jääb see minu ja toimetaja õlule. See juhtub päris tihti.

Mis peab siis sel juhul põhjuseks olema?

No case 1 ei ole. Meie arvasime, et on õudne story, aga tegelikult ei olnudki midagi. Meie arvasime, et on toimunud röövellikkus ja seadusevastasus, aga tegelikult oli kõik täiesti korrektne. Mis siis ikka, lugu ei ole. Või kellelgi tuleb üks superidee.

Aga kellel siis on see otsustusõigus et koosolekul vastuvõetud otsuseid muuta?

No see võib absoluutselt olla loo autori otsus. Kui loo autor ütleb, et sorry, katsusime paremini teha, aga kukkus välja nagu tavaliselt, siis see on täiesti aktsepteeritav seisukoht. Kui ajakirjanik ütleb, et minu allikad kukkusid ära või me läksime valet teed pidi, siin ei ole case'i, siis see ongi kõige alus. Keegi ei saa kedagi sundida. Me ei loo võltstegelikkust, vaid ikkagi peegeldame toimuvat.

Aga kui selgeks te siin lugude fookused koosolekul ikkagi määrate?

No üsna selgeks ikka. Põhimõtteliselt on praegu ikka see rütm sees, et ma tean, millest lugu tuleb. Vahel ma üllatusega avastan, et see, mida me mõtlesime, on teist ridapidi läinud. Aga üldiselt on niimoodi, et umbes 80% ma tean selle koosoleku lõppedes ja pärast seda, kui me oleme selle loo tegijaga rääkinud, milline see lugu välja näeb ja mis on selle loo sisuks. Et kuhu ta välja peab jõudma. Kes seal peaks rääkima, see nii oluline polegi. Näiteks me mõtleme välja, et tahame teha lugu sellest, kuidas raha ringleb Europarlamendi valimistel, me teeme provokatsiooni, ütleme, et meil on 30 miljonit krooni ja uurime, mis meile selle raha eest antaks. Selles mõttes on stsenaarium välja mõeldud. Üldiselt jääb see ikkagi kehtima. Kui just pole tegemist sellise ummiktega, et me siin mõtleme niimoodi, aga elu on tegelikult teistsugune. Mida me siin kabinetis ju ei tea. Aga üldiselt jah on see fookus paigas.

Siis kui me lugu maha müüme või kui nemad oma lugu presenteerivad, siis me mõtleme selle käigu läbi. Aga pärast seda mina enam osaline ei ole. Siis ma tegelen asjaga alles siis, kui ma saan valmis looga kasseti kätte. Siis on küll see, et mul on nende lugude toimetamise õigus küll. Et miskit välja visata. Aga ma olen seda haruharva kasutanud.

Aga kas ka koosolekul joonistuvad välja ka sinu vahetekstid?

Ei, ma pean ikka lugusid nägema. Kasvõi pildiliselt võib seal olla mõni detail, mis annab mulle väga hea mõtte kolumni jaoks. Mõni žest, mõni tsitaat. Ma ju tsitaate ei saa ette planeerida. Vahel mõni tsitaat tuleb nii magus, et ma saan allika tsitaadi peale sisuliselt kirjutada kogu kolumni kokku. Ehk siis ta ise annab mulle võtme.

Aga koosolekul me kolumneid üldse ei aruta. Kolumn on puhtalt "Aeg Luubis" meililisti teema. Koosoleku teema on statistika, stuudiointervjuu ja kaks lugu. Ja siis kui võimalik, siis ka "No comments". (Humoorikas klipp nädala sündmusest pärast saate lõppu, umbes 30 sekundit- M.M.). Aga tavaliselt "No comments" selgub ikkagi laupäeval, toimetajatel on midagi silma jäänud. Selles mõttes team töötab väga hästi, et isegi need inimesed, kes ei ole kunagi meile lugusid teinud ja kes töötavad AK-s, pakuvad meile "No commentsit"

välja. Oma mustast materjalist. Et kuule, ma käisin Toompeal, aga AK jaoks oli liiga räge, seal ei saa näidata, et kas te tahate, näiteks purjus Parts. Näiteks Toompeal oli avatud uste päev ja seal Parts ütleb mingi räge lolluse. AK-s ei ole põhjendatud seda näidata, sel ei ole uudisväärtust, “Aeg Luubis” “No commentsis” on põhjendatud näidata nädala lõpuks lõbusas tujus Partsu.

Kas toimetaja vaatab valmiskirjutatud kolumnid üle või konsulteerid temaga kui sa kirjutad?

Põhimõtteliselt mitte. Meil ei ole traditsiooni, et ma saadan pühapäeva hommikul kell kümme või pool üksteist toimetajale maili, sest see ei tööta. Pühapäeva hommikul see ei tööta, see töötaks kolmapäeva hommikul. Tegelikult on toimetaja ausalt öeldes olukorras, kus ta vaatab “Aeg Luubis” saadet alati huviga, sest ta tahab näha, mida Ruu ütleb. Mida siis Ruu nüüd ütleb.

Aga kui toimetajad sulle midagi ette kirjutavad, siis kui palju sina seda ümber toimetad?

Selle teksti, mida ma ise esitan, selle ma kirjutan ise. Ma ei esita võõrast luuletust. Mul on nii lihtsam. Vahel- kuna see kolumn läheb ka netti, siis tegelikult need kolumnid, mis lähevad netti ja need tekstid, mida ma esitan “Aeg Luubis”, on erinevad. Ma kirjutan tegelikult 2 kolumnit. Ühe “Aeg Luubis” jaoks ja teise netikolumni. Netti ma kirjutan tavapäraselt alati pikema, mahlakama ja seal on ka toimetaja mõtteid palju rohkem sees, kui mahub saatesse.

Saate jaoks ma kirjutan siis kaks teksti: üks on nii-öelda ajalehe-tekst ja teine on teletekst. Aga mul on olnud mõlema toimetajaga nii, et mul ei tekigi sünergiat. Et nad saadavad oma mõtted kolumniks ja ma loen neid mõtteid, aga saan aru, et need on minu jaoks võõrad mõtted. Et mul on endal väga häid mõtteid, siis ma kirjutan ikka ise kolumni.

Aga tihti on ka nii, et ma loen, ja täpselt minu mõte! See on selles mõttes, nagu jumal juhatab. See on ikkagi puhtalt autoritekst.

Millistele kriteeriumitele peab see teletekst vastama?

See peab olema lühike, suupärasem. Ma ei saa seal nelja komaga kiillauset kirjutada, aga lehes ma saan. Netikolumnis saan ma kasutada selliseid kirjavahemärke, mis rõhutavad teksti, mida ma muidu teen arvatavasti kas miimika või tooniga.

Milliste kriteeriumite järgi valite te külalisi saatesse?

Ta peab olema kas siis mingi nädala sündmusega seotud ja teine tee, mida me oleme püüdnud minna, on see, et mitte kutsuda poliitikuid. Me oleme üritanud võimalikult vähe poliitikuid kutsuda. Sageli see pole võimalik. Aga kui nüüd vaadata kõiki neid saateid, siis poliitikud ei domineeri nendes saate intervjuudes. Seal on sellised rohelised, arendajad, mida iganes, teistmoodi inimesed.

Ei pea olema ka mingid tuntud näod, täiesti tundmatud näod võivad olla. Toon näite, et meil oli saates üks täiesti tundmatu TPI professor, kes lükkas ümber viljavarguse ajal Tammsaare ütluse, kes ütles, et seda viljakogust ei saagi mõõta. Siis me kutsusime mingi täiesti tundmatu TPI professori, kes ütles, et iga asi on mõõdetav. Kõike saab mõõta.

Vaatasime TPI kodulehekülje pealt, et seal on mingi meetrika õppetool. Uurisime, kes seal on ja leidsime ühe vana, kes ütles, et mina tean mõõtmisest kõike. Teine lähenemine.

Kuidas nende stuudiointervjuude lõikamine käib? Palju te üldse lõigute?

Saates on see viis minutit, ma üritan kümnega ära teha. On juhtunud niimoodi, et ma olen teinud täpselt 4:50. Et ei ole vaja lõigata.

Aga sõltub külalisest. Mõni, kes on saate pidev jälgija, adub rütmi ise ära. Aga on muidugi ka raskeid juhte olnud, ka selliseid 20-minutilisi intervjuusid. Mõni ei räägi, mõni ei lähe lahti, mõne käest tuleb 3 korda ühte ja sedasama asja küsida. Tavapärane case on et inimene räägib ennast grimmitoolis tühjaks. See on teiste saadete puhul ka. Ma ei räägi tavaliselt küsimustest külalisega, aga hakkan taga teemat arendama grimmis juba. Või siis enne saadet kohvi juues. Tavaliselt ta räägib ennast soojaks ja siis ta on tunduvalt enesekindlam. Aga on üksikuid erandeid, kes räägivad ennast tühjaks. Ja siis ta on nagu kõik ära öelnud ja talle tundub, et ta ju rääkis sellest. Aga need on pigem erandid.

Stuudiointervjuu me lõikame koos režissööriga kokku. Kui see on üle 10 minuti, siis ma vaatan enne läbi. Kui on 10 minutit, siis me teeme jooksvalt seda asja.

Kui suur on režissööri sõnaõigus sinu intervjuude ja vaheteksitide lõikamise puhul?

Absoluutselt sama suur kui minul. Kalle jälgib väga tähelepanelikult mitte ainult pilti, vaid ka mida keegi ütles. Me teeme ikka salvestamisel väga palju duubleid. Ehkki mul on suflöör ees, siis kui sa ise kirjutad, siis ega sa ise omaenda vigasid ei näe, kaasa arvatud lauseehitust. Siis väga tihti ma studios sõnastan lause suflööris ümber, sest et Kalle ütleb, et kuule, see ei kõla. Ja ma vaatan ja ma saan aru, et see ei kõla.

Mis on see, mis näitab, et teie meeskond toimib hästi?

Minu arvates kõige parem märk on see, et AK inimesed pakuvad juba ise teemasid. Ei ole niimoodi, et siin koosolekul 4 inimest arutavad teemade üle ja siis lähevad ja müüvad maha. Pigem on juba vastupidi. Inimesed juba teavad, et tavapärastel on kindlal kella-ajal koosolek ja nad tulevad juba ise teemaga. Enne saadavad maili, et mul on selline seksikas mõte. Ehk nad siis tulevad ise maha müüma. Aga on ka nöruspäi tagasi mindud, sest me ütleme, et kurat, ei ole päris see...

Kes kõige rohkem teie koosoleku isoonidest siis laidab mõtteid maha?

Siin sellist domineerimist ei ole. Vahel ma näen, et Kaarel (Tarand- M.M.) teeb sellist nägu, et ei söö ära... Siis ma lasen tal argumenteerida, et miks ta ära ei söö seda asja.

Kuidas sa antud saate toimetajaid iseloomustad?

Õudsed pedandid. Kui nad mingi teema võtavad, siis nad ikka lahkavad selle läbi. Selles mõttes ma kadestan neid. Seda nende omadust, sest minul selline omadus puudub üldiselt. Ma olen tegelikult väga pealiskaudne inimene. (naerab)

Kuidas mõjutab teie saadet see, et Kaarel Tarand on teisest organisatsioonist pärit?

Aeg-ajalt Kaarel ütleb, et ta ei saa sel teemal kaasa rääkida, kuna juhtumisi oli seesama teema Päevalehes üleval. Me oleme isegi toimetajat ära vahetanud, sellepärast, et Kaarel menetleb sama asja Päevalehes. Või ta teab Päevalehes selle asja kohta siseinfot, siis ta ei saa olla selle loo toimetaja siin. Paar korda oleme jah toimetaja siis ära vahetanud. Selles mõttes on kõik täiesti eetilise.

Milline toimetaja on Tiina Jaakson?

Tal on muidugi 10-aastane kogemus uudisteajakirjanikuna. Telespetsiifikat jagab ta muidugi rohkem kui Kaarel, aga toimetaja puhul see isegi see ei loe. Aga nad on mõlemad hästi pedandid ja hästi põhjalikud. Näiteks statistikavärgi valmistab ette toimetaja, seda ei tee üldse mina. Haruharva, kui ma mingi statistika otsin. Nad mõlemad ikka kontrollivad neid arve. See allikas, mis on selle statistika taga, peab olema korrektne. See oli meil algusest peale paigas nõue.

2.6. Katrin Vaga, Pealtnägija toimetaja

Kuidas sul teise toimetaja Mariina Mälguga on ülesanded jaotatud?

Me jaotame teemasid olenevalt sellest, mis asjus keegi tugevam on. On mingid asjad, mida teeb Mariina ja mina üldse ei tee. Kui ma “Pعالtnägijasse” tulin, siis mind võeti sisutoimetajaks ehk taustatoimetajaks. Välismaa keeles nagu “researcher”.

Kuna toimetaja on hästi lai mõiste, siis ühest küljest oled sa nagu ajakirjanik, aga vene ajast on pärit meie maja toimetaja on tänases mõistes produtsent, kes asjatab mingite paberitega, trükib seal võtte- ja montaažiaegu. Ühesõnaga, kes ajab selliseid administratiivseid asju rohkem. Päris palju on siin selliseid toimetajaid ka.

Igas saates on töö hästi spetsiifiline ja sõltub omavahelistest kokkulepetest. Aga meil on niimoodi, et kuna meil on autorisaatega tegu ja saatejuhid on samas ka autorid, mitte lihtsalt saatejuhid, siis vastutus langeb eeskätt nende peale. Mis tähendab, et nad teevad ise oma vaheteksid, ise monteerivad koos režissööriga loo kokku, ise vaatavad läbi. Pilti nad muidugi läbi ei vaata.

Meie, toimetajate, töö on siis nende mõtete otsimine, mida võiks teha, toimetajatööd me teeme sisuliselt kõik neli. Meie Mariinaga otsime samamoodi teemasid, arutame neid omavahel, mõtleme, millest võiks tulla asja ja siis vastavalt jagame ära, kes mis lugu ajab. Ja siis Mariina tegeleb meil tõlkijatega. Mina tegelen välislugude tellimisega peaaasjalikult, otsin neid kanaleid. See sai minu tööks, kui ma tulin siia, enne seda ajas Mariina. Kui ma olen need linnid kätte saanud ja me oleme need vaadanud Kärnase ja Kersnaga läbi ja leidnud, mida sealt võtta võiks, mis lood, siis ma tellin nad ära. Ja Mariina võtab skriptid oma kätte, tellib tõlkes ja toimetab tõlkes ära. Mis on suhteliselt suur töö, sest paljud lood on 50-minutilised lood ja need tuleb panna korrektseks vormi. Ja annab need omakorda üle autoritele, kes teevad need asjad valmis.

Mis puudutab veel neid Eesti lugusid, siis meie töö on otsida neid kontakte ja leppida võtteid kokku ja otsida taustainfot.

Väga sageli on nii, et on mingi teema, Mihkel ütleb, mis ajal ta tahaks salvestama minna, mina lepin kokku, pakin talle tausta kokku ja saadan talle meiliga.

Milline see sinu iganädalane töögraafik on?

Eks see on selline omavahelise kokkuleppe küsimus, lepingus mul ei ole seda paika pandud. Ei ole ka nii, et ma pean olema üheksast viieni tööl. Sellist asja ei ole. See on omavaheline kokkulepe. Üldiselt ma siiski hommikul mingil ajal tulen ja üldiselt päeva ma olen ära. See töö hõlmab ka seda, et sa saad vahepeal mingite inimestega kokku või käid vahepeal raamatukogus, selles mõttes ma kogu aeg paigal passida päris ei saa.

Aga mina ilmselt olen kõige püsivam ja võtan kõige rohkem meie seltskonnast toru. Ja

meilidele vastan ka mina.

Kuidas te otsustate, milline teema läheb saates tegemisse?

Peamine otsustusrõhk jääb tegelikult Kärmase ja Kersna peale. Nemad ütlevad “ei” või “jaa”. Koosolekuid oleme me teinud, aga väga järjepidev see ei ole olnud. Me oleme teinud kolmapäeviti, kui on salvestatud saate vahetekstid ja kogu saadet pannakse kokku, siis me räägime enam-vähem läbi need asjad, mis võiks olla järgmises saates ja mis on üldse tulevikuplaanid, mida veel ajame. Suuremad lood ja välislähetuste lood, need me arutame suurema kambaga läbi üldiselt.

Meie teamil peab olema hästi suur paindlikkus, et iga kell saab muuta. Et kui tuleb mingi hea lugu vahele, siis mõned lood me paneme riulile, mis ei lähe hapuks või ei vanane. Ja need pannakse sisse hiljem. On ka selliseid lugusid, mis kunagi sisse ei lähe.

See oleneb väga palju autori vajadustest. Mulle tundub, et Mihkel vajab seda näiteks rohkem kui Vahur. Mihkel vajab seda arutelu, et tal oleks võimalik läbi rääkida, et kõik teaksid, mida ta teeb. Väga sageli režissöör alles tänu Mihklile teada, mis lugu ta parajasti teeb.

Graafik on meil selline, et me salvestame teispäev-neljapäev-reede, esmaspäeval monteerime kolmapäevase saate pikki lugusid. See on terve pikk päev. Kui on vaja veel midagi juurde teha, siis on selleks teispäev. Kolmapäeval loetakse vahetekstid ja on lõppmontaaž.

Kust need teie teemad tulevad?

Ma arvan, et me kasutame umbes pooltel juhtudel meile teatatud teemasid. Aga suur osa vihjetest, mis meile laekuvad, lähevad kas kausta vahele või kohe prügikasti.

Kui sa teed sellist saadet, kus on hästi suur tagasiside, siis sa märkad selles tagasisides teatud tendentse. Kui inimesed saadavad vihjeid, siis ega neil enamasti endal väga palju loovust ei ole. Ma ei taha halvasti öelda, aga põhimõtteliselt nad arutavad etteantud teemadel. Kui on eelmises saates olnud mingi konkreetne probleem, siis järgmised vihjed tulevad täpselt sama temaatika kohta. Meil ei ole mingit huvi ega vajadust teha sama teemat ümber, et ainult osatäitjad vahetuksid. See on üks põhjus, miks kõiki vihjeid ei saa arvesse võtta. Kõik muidugi ootavad, et nende maaprobleemid ja omandivaidlused saaks lahendatud, aga see oleks ju täielik nonsenss, kui me hakkaksime ainult neid tegema. Siis keegi ei viitsiks vaadata seda saadet enam. Aga need omandilood näitavad ka seda, et rahval pole näiteks raha, et õigusabi osta, et seda teist ja kolmandat endale lubada, et minna näiteks kohtusse ja vaielda arstidega, et mille tõttu, kas hooletuse tõttu, suri see kallis sugulane.

Aga seda on raske ütelda, kust need teemad tulevad. Mingi osa tuleb meiliteel, telefoniteel, mõned sellised asjalikumad kommentaarid. See eeldab seda, et sa selle ära tunned. Mingi osa su tööst on see, et sa kohe ei saa aru, mis teema on. Siis sa hakkad sellega tegelema ja kulutad hulka aega ja pärast tuleb välja, et see pole midagi väärt.

Osa asju on sellised, mis tulevad tuttavate tuttavate kaudu, kõigil meil. Mitte ainult meil toimetajatega, vaid ka režissöör annavad palju mõtteid, assistendid, telemajas keegi räägib või seesama taksojuht, kellega Mihkel võttel käib. Või helimees või keegi räägib midagi.

Osa on nii, et sa märkad ajalehes mingit nupukest ja leiad, et seal oleks suurem story taga. Või on mingisugune suurem teema ja sa leiad sealt mingisuguse inimese või mingi nurga,

mis sealt võtta.

Me lähtume eeskätt sellest, et me ei kopeeri ega tee teemasid üle, et lihtsalt konkurentsisis püsida. Me üritame siiski ise teha uudist, niipalju kui võimalik. Mis on ka tõepoolest ainus põhjus, miks Pealtnägijat vaadatakse. Et on natuke teistsugused lood kui need, mida on nädal otsa ajalehtedes hekseldatud.

Just mingil põhjusel on niimoodi välja kukkunud, et poliitikast me eriti ei räägi. Ilmselt see on mõlema autori valik, et nad ei tunne ennast selles teemas väga kompetentsena. Või peab siis sel juhul mingi human intrest olema. Ja nagu televisioonis ikka, sa lähtud sellest, mida seal näidata. See ei ole ka selline saade, kus peaks olema mingi fabritseeritud pilt. See peab konkreetse looga haakuma rohkem.

Need softid-lood, mis me teeme, need peavad olema samamoodi ootamatud, neis peab olema midagi teistmoodi ja midagi uudislikku. See on sisetunde küsimus. Muidugi on alati kindla peale minek kõik nõiailood ja shamaanide lood, tundub, et meie ühiskond on natuke haige ühiskond. Tundub, et muutustega pole väga hästi kohanetud ja otsitakse abi sellistest kohtadest.

Inimesi tegelikult huvitavad sellised lood, kus ei räägita mingisugust umbluud ümber teema ega üldistata kohutavalt, vaid et kus on mingi konkreetne näide. Et õnnestub kellegagi samastuda, mis on ajakirjanduse põhitõde tegelikult, mida vahel kiputakse unustama.

Saatesse me üritame panna erinevaid asju, mis ongi see formaat tegelikult. Kõigepealt on meil mingisugune problemlugu või mingi terav konfliktilugu, siis tavaliselt on mingi välislugu või üldhuvi, lõppu jääb selline positiivne ja naljakas asi. Vaatame, et kahte valdkonda järjest ka ei tuleks.

Kas režissöör siis otsustab ka, mis läheb teemana läbi ja mis mitte?

Ma arvan, et see oskus lähtuda sellest, et me teeme telesaadet ja telesse sobivaid lugusid, peab meil kõigil olemas olema.

Mis teemade puhul siis ikkagi loeb, mis läheb läbi ja mis mitte?

Intriig peab olema. Ja võiks olla uuem käsitlus, seda me püüame otsida. Näiteks kui me tegime Üllar Kerdist ükskord lugu, käisime Kalevi spordihallis, kus oli üks oluline mäng, siis me mõtlesime temast teha persoonilugu, siis tahtsime, et lugu oleks emotsionaalne ja vormiliselt teistmoodi tehtud. Panime Kerdele kogu mängu ajaks raadiomikri külge. Samamoodi nagu me panime Paadamile Eurovisiooni-päevaks.

See materjali hulk, mis sealt tuleb, on hästi rohke. Ma mäletan, et seda Paadami-asja me vaatasime kahes läbivaatuses läbi korraga Mihkliga. Aga ta annab sellele natuke teise mõõtme.

Aga need mõtted, kuidas vormiliselt ühte või teist asja lahendada, need tulevad Mairelt, meie režissöörilt, vaadates mingeid teisi telekanaleid, tavaliselt soomet või venet, kus on mingeid huvitavaid lahendusi. Ja meil teistel ka- kui keegi kuskil midagi lahendat näeb, siis pakub, et meil võiks ka nii seda asja teha.

Mille järgi te allikaid saatesse rääkima valite?

Mariina ja Vahur teevad kahekesi praegu ühte antidepressantide lugu ja siis ta just käis küsimas, et keda psühhiaatriks võtta ja siis me just arutasime, et Mummaga me oleme rääkinud juba liiga palju. Minul on Mummaga praegu peaaegu nagu püsisuhe, enne mulle

oli Ennetiga selline tore soe suhe. Siis pakkusin Lehtmetsa välja, tema läkski loosse. Aga alati sa ei saa äraleierdatud allikaid vältida, ta peab olema ikkagi kompetentne inimene. Kõige olulisem on ju ka see, et ta tele seisukohalt oleks hea rääkija. Aga kuna meil on valdkonnad, millest me räägime, nii erinevad, siis erilist ohtu pole, et allikad tihti korduks. Kahtlemata on meil ka mingid püsiesinejad, näiteks Linnakohtu esinaine Helve Särgava. Ja siis mingid psühhiaatrid.

Palju te toimetajatena võttel kaasas käite?

Vahel olen käinud. Aga me lähtume tegelikult veel ühest asjast. Ja see on see, et ei ole mõtet võttele minna. Kuna Pealtnägija on selline saade, et me saame endale lubada, et meil on helimees, valgustaja, alati on niikuinii autojuht, operaator ja veel autor. Et see hulk ei kasvaks liiga suureks. Tavaliste inimeste puhul, kes ei ole harjunud esinema, katsume vaadata, et ei oleks mingi 10-pealine seltskond ümber kellegi kodu.

Sellel ei ole mõtet. Mihkel ja Vahur ise, eriti Mihkel minu meelest, on aja jooksul õppinud pildiliselt hästi vaatama, et oleks palju näiteks katteplaan.

Aga mina olen käinud võttel, Mariina mitte. Me oleme käinud koos autoriga kui on olnud paar välislähetust, lihtsalt seetõttu, et seal kohapeal oleks võimalik paralleelselt leppida kokku ja ajada asja.

Ja siis ma olen ise teinud vahel mingisuguseid lugusid, kui Mihkel on tundnud, et ta ei viitsi või üks või teine teema talle ei sobi, see võimalus on alati olemas olnud.

Kui kaua eelinfo ja taustamaterjali kogumine sul aega võtab lugude puhul?

Kõige pikemad lood on võtnud umbes aasta aega enne kui nad ekraanile jõuavad. Aga ega nendega sa pidevalt ei tegele, aeg-ajalt võtad välja, vaatad üle. Vahetevahel asjad arenevad edasi. See Emelai lugu, mis meil oli päris pikalt riivuli peal, see hakkas edasi arenema, seal tulid uued tunnistajad vahepeal. Vaikselt ajasime seda asja.

Lugude puhul on hästi oluline ka vaadata, mis tendentsid on ja ajastada, millal see lugu võiks eetrisse minna, millal ta ei ole veel lehtedesse jõudnud.

Tihti uurijad veel ei saa rääkida, siis tuleb uurida, millal nad uurimismaterjali kokku saavad, millal see prokurörile saadetakse, millal ta saab rääkida. Vahel võib venida mitu kuud.

Kui palju mõjutab teie saadet see, et Mihkel on Ekspressis ka tööl?

Ma arvan, et Ekspressist tuleb Mihkli läbi meil päris palju mõtteid. Me ise peame seda küll heaks. Kui mina olin ka kuskil mujal, siis teised arvasid, et see on hea mingis mõttes. Ekspressiga on meil tegelikult dealid, tavaliselt. See Ameerika välislähetus oli meil Ekspressiga kahasse. Ekspressil oli oma huvi mõnede lugude suhtes.

Teine asi on see, et Ekspress katab osa kulusid, mis on meie jaoks suhteliselt oluline.

Aga ma ise arvan, et Ekspressi lähevad ka meilt paljud mõtted. Ma ise olen edasi saatnud, ma tean et Mihkel saadab edasi mitmeid mõtteid, mis meil käiku ei lähe, mingid vihjed.

Ma arvan, et trükiajakirjandus on vähem pretensioonikas. Seal saab paljud lood ära kirjutada, mida teles näidata ei õnnestu.

Kui palju mõjutab teie saadet eelarve?

No näiteks mis puudutab välislugusid, siis nende tellimise puhul käib küll üks kõva juutus. Tuleb ikka kõvasti tingida ja õiendada ja ütelda, et meil ikka pole raha, et meil on selline väike telekanal kuskil Eestis, auditoorium on ainult nii ja nii suur ainult.

See raha muidugi paneb oma piirid. Näiteks Suurbritannias on väga hea distribution-company, kust soomlased tellivad oma lugusid, seda oleme meiegi mitu aastat tellinud, aga me ei saa sealt tellida, sest see minutihind on nii räige, need on pikad lood, me ei ole suutnud seda allapoole tingida.

Aga meie produtsent võimleb päris kõvasti ka näiteks välislähetuste eest. Eelarves on planeeritud mingid summad välislähetusteks. Aga näiteks selle Ameerika välislähetuse raha peale oli mõeldud mitu hooaega tegelikult. Ma mäletan, et me hakkasime nende Ameerika-lugude osas mõtteid koguma neljandal hooajal, see oli neli aastat tagasi.

Kuidas sinu koostöö Kärmase ja Kersna puhul erineb?

Laias laastus on niimoodi, et Mihkli lood vajavad rohkem eeltööd kui Vahuri omad. Mihkli lood valmivad rohkem uurimustöö baasil. Mihkel teeb telelugusid nagu ajaleheartikleid. Aga Vahuri lood valmivad võttepaigal väga sageli. Seal on vaja ainult kokku leppida ja midagi veel juurde vaadata. Vahuri lugude puhul on väga sageli nii, et kui ta on võttel, siis ta helistab, et talle öeldi sellist asja, et vaata järgi, et kas see nii on. Või tuleb mingi lisa-allikas, kellega ta tahaks rääkida, et ma uuriks, mis ta arvab. Siis on tõesti vaja, et sa oleks kohapeal ja oleks valmis reageerima.

See on ka normaalne, ma leian. Sest kui sa kohale lähed, siis sa näed, kas see inimene on rääkija, kuidas ta räägib ja mis sealt veel välja tuleb.

Mihkel vajab kindlasti eeltööd kui Vahur. Meie igal saatejuhil ja igal toimetajal on omaette käekiri, olenevalt tema väljakujunenud töömetoodikast.

Kui palju sa saatejuhtide valmistekste toimetad?

Kui on mingid väga suured lood. Väga sageli me teeme Mihkliga kahasse, et tema räägib mingi osa inimestega ja mina räägin mingi osa inimestega, seda eeskätt just taustainformatsiooni koha pealt. Juhuseid, kus ma Mihkli eest mõne tele-intervjuu ära teen, on väga harva.

Mihkel on selline, kes kirjutab stsenaariumi suurte lugude puhul valmis enne võtteid, aga seda ta üldiselt mulle ei näita. Vahur teeb vahetult enne montaaži, siis kui ta on materjali läbi vaadanud.

Mihkel näitab suuremate lugude puhul oma stsenaariumi mulle ette enne montaaži, siis kui mul on vaja midagi parandada või fakte kontrollida. Teksti parandamise mõttes ma seda ei vaata.

Ma mäletan, et viimati ma lugesin üle seda Sakkariese haigla-lugu, kus oli päris palju tööd mul teha. Osade inimestega Mihkel polnud üldse rääkinud ja osadega ei läinud üldse intervjuuks, oli vaja inimeste profiili kohta asju paika panna.

Emelai lugu ma vaatasin, palgamõrvari lugu.

Kersna on selline tüüp, kes mõtleb kohapeal teksti ka valmis, tal ei ole mitte ühtegi sõna ette kirjutatud. Kersna on võimeline tegema kaheksa-minutilise loo otse linti ilma ühegi katkestuseta, nii et monteeridagi pole vaja. Ma ei tea, et keegi teine oleks võimeline selleks.

Need stuudio-tekstid pole neil ka isegi ette tehtud. Mihkel vahetevahel kirjutab midagi

ette mingi loo kohta, aga need sünnivad seal stuudios kohapeal.

Mis teeb teie meeskonna heaks?

Kui see meeskond ei oleks hea meeskond, siis seda saadet ei oleks ka sellise reitinguga. Ma arvan, et kõigil on meil selline ühesugune tunnetus, mis see saade olema peab. Me mõtleme selles suhtes ühtemoodi, et tunneme ära, mis lugu on lugu ja mis sobiks. Aga muidugi "Pealtnägija" puhul on väga oluline see ülesehitus, et mis lugu tuleb mis loo järgi. Selle mõtlevad autorid ise välja.

Mis suhtes režissöör saadet mõjutab?

Režissöör on meil natuke selline autoritaarne tegelinski, kes ütleb, et tal ei ole selle kohta pilti ja olgu see pilt olla! Siis me otsime mingeid fotosid ja asju.

Selle saadete puhul aga režissöör saate sisu ei dikteeri, nagu paljude teiste saadete puhul. Näiteks Käeseli ja Erle Veberi puhul, kellel on suhteliselt sarnane käekiri, nende puhul see tempo ja režissööri käsitus hakkab dikteerima selle saate sisu.

Maire on enda jaoks selle käekirja päris alguses välja töötanud, et milline see saade peab olema. Tema seisukoht on see, et ta peab olema sisu toetav ja võimalikult vähe silma väsitav.

Kui Maire tahab midagi loos kärpida, siis tavaliselt ta küsib autori käest, et kust võiks võtta.

Toimetajad montaažis ei istu?

Mariina käib, tema toimetab neid tõlkeid ja vaatab, et kõik tiitrid oleks paigas. Inimeste nimed ja keda tänada.

2.7. Mariina Mälk, Pealtnägija toimetaja

Kuidas teil on saate teise toimetaja, Katrin Vagaga tööülesanded jaotatud?

Üldjoontes on meil ära jaotatud, et mina tegelen välislugude tõlgete organiseerimise ja toimetamisega. Katrin võttis nüüd enda peale nende hankimisega, enne neid hankis meie produtsent Piret Priisaar ja hankeosakond. Aga sellest hooajast alates on tema selle enda peale võtnud. Tema hangib, vaatab läbi, valib ja siis mina saan juba väljavalitud välislood. Edasi tegelen mina: valin tõlgid, kui tõlked saan, siis toimetan neid, subtreerin. Välislugude puhul on kogu keeleline pool minu peal.

Eesti lugudega on nii, et meil on variandid, kuidas need lood tulevad. Automaatvastajale tulevad, meiltsi tulevad, kirjadega tuleb, mõned inimesed tuleva kohe tele valvelauda. Enamasti vene- ja soomekeelsed asjad lähevad kohe minu kätte, ingliskeelseid teeme mõlemad. Mul on nõukogude ajast vene keel veel meeles.

Aga organiseerimisega me tegeleme mõlemad, kuidas juhtub. Mul näiteks täna tuli äkki üks teema pähe, millest võiks lugu teha, helistasin Vahur Kersnale, et see minu arvates oleks vahva, tund aega on sellest möödunud ja juba on võtted organiseeritud. Ta sõidab praegu intervjuud tegema.

Muidugi meil on olemas ametijuhendid, kes mida tegema peab, aga meil on see viies aasta juba ja me teame ka ise, kes milles tugev on.

Vahepeal ka Katrin tegi ise lugusid. Ja siiis ükskord ta oli vahepeal ära ja palus mul

kontakteeruda oma allikatega. Nii me oleme küll teineteise töid teinud. Aga sageli ma ei teagi, mis asjaga tema tegeleb. Mihkel võib ka otse temaga kokkuleppeid teha. Ja tema ka täpselt ei tea, mida mina parasjagu teen.

Teisipäeval mina vaatan kolmapäeval monteeritud lood üle. Ja kui ma mingid prohmakad sealt leian, siis loetakse need kohad ümber. Kui kolmapäeval on montaaž, siis saab seda korrigeerida. Näiteks, kui ma avastan, et inimese nimi on teine kui Vahur on sisse lugenud.

Kas teemasid valite teie või saatejuhid?

Meie pakume ja muidugi nemad ise ka. Keegi midagi kuuleb, siis see läheb nagu kuum kartul töösse. Aga muidugi saatejuhid ütlevad teemade suhtes lõppsõna, kas see läheb käiku või mitte. Vahel nad küsivad, et mis sa arvad, kas see teema läheks. Üldiselt me tunneme juba õhust ära, kas lugu tuleb või ei tule. Aga see tegeleb teemaga, kellel on aega.

Kui on selline pika vinnaga lugu, et tundub, et see on probleem, siis see läheb meil eetrisse vähemalt kuuajase tsükliga. Aga nendest pika uurimisega lugudest me teeme juba hooaja alguses sellise listi. Või siis koosolekul otsustame, et seda võiks hakata ajama. Eriti siis, kui on teada, et on välismaale sõit ja sealt tuleb mitu lugu teha, siis me töötame pikalt ette. Siis kui Mihkel oli viimati Ameerikas, siis ka meie side toimis ja me aitasime siit organiseerida. Näiteks see Jaan Tõnissoni saaga oli meil kaks aastat uurimisel. Selle nüüd Mihkel tegi ära, kui ta Ameerikas käis. Selles asjus ma vahetasin fakse kaks aastat umbes.

Ühe vähihaige-loo asjus ma hoidsin ka pikemalt silma peal. Tema kord tahtis rääkida, kord ei tahtnud. Siis ma ikka pidevalt hoidsin silma peal ja helistasin talle, et kas ta pereliikmed ikka ahistavad teda ja kas tal on hullemaks läinud.

Aga ka režissöör on tagasi peksnud lugusid ja minagi vahel ütlen, et pole seal Pealtnägija lugu. Näiteks täna ma kiirgasin ühe loo edasi Aktuaalsele Kaamerale. Need lood, mida ma tunnen, et meile ei lähe, aga vaja oleks, need ma kiirgan edasi. Ühel 85-aastaselt vanamammil saadeti Narva piiripunktilt tütar, kes tuli välismaalt, tagasi, et ohtlik tegelane, ei tohi siia lasta. Selle ma andsin AK-le menetleda, sest meil pole midagi näidata. Tagasi saadeti juba kuu aega tagasi, mammi helistab mulle täna. Aga AK-s oli sellest väga vahva lugu, nemad said inimest aidata.

Mis teie saates olevate lugude puhul on siis kriteeriumiks, et need läbi läheks?

Teema peab olema elust enesest ja kuidagi üldistav, mis läheb paljudele korda ja puudutab inimesi. Ja muidugi loos peab midagi näidata olema. Esimene saate lugu on meil alati selline karm probleemlugu. See saate *softim* lugu peaks olema selline humoorikas ja heatahtlik, eriline ja vahva. See peaks jääma saate lõppu.

Jälgime ka, et ühes saates ei tuleks mitu ühest teemast lugu. Praegu Vahur ja Mihkel tegid mõlemad arstilugu valuvaigistitest ja antidepressantidest. Eilsesse saatesse läks ainult Mihkli lugu ja Vahuri oma jäi ootele. Story oli teine, aga teemad olid lähestikku.

Kuivõrd sinu koostöö Mihkel Kärmase ja Vahur Kersna puhul erineb?

See täiesti sõltub loost. Vahel on väga väikeseid asju tarvis täpsustada, näiteks piirituse liitri hinda, siis ta helistab ja küsib ja siis sa ruttu uurid välja ja annad teada.

Katrin Vaga käib koolis ja minul on mõned teised saated, siis tülitatakse seda, kellel

meist aega on. Kui ma olen mõne teise saatena võttel, siis mind Pealtnägija asjus ei tülitata. Siis helistatakse Katrinile. Kui Katrin on koolis, siis helistatakse mulle.

Kas toimetaja tegeleb lugudega üksnes enne salvestust või ka pärast salvestust?

Osa asju on vaja vahel ainult kontrollida. Aga tekste ma ei vaata. Sageli on tekstis vigu ja oleks ma seda näinud, siis ma oleksin juhtinud tähelepanu. Aga kuna montaaž meil on esmaspäeval kümnest kümneni, siis on lihtsalt puhtalt töö logistiliselt mõeldamatu, et ma istuks seal juures. Mina võtan kassetid teisipäeva hommikul, aga siis need on juba valmis lood. Ja teinekord lähevad sisse elementaarsed vead, nagu tegi ka hiljuti AK diktor, öeldes “naases” minevikuvormis. Ma oleksin öelnud, et see ei käi niimoodi.

Kuivõrd te panete enne loo salvestust selle loo fookuse koos toimetajaga paika?

Suuremalt jaolt nad mõtlevad kumbki ise. Kui mingi probleem sellega on, siis me arutame läbi. Kui ma näiteks luurasin selle KAPO pealiku järele, siis ma lootsin, et lugu tuleb huvitavam. Aga vaatajale vist tundus niigi huvitav.

Milline on sinu koostöö režissöör Maire Radsiniga?

Varem, kui meil ei olnud teist assistenti, siis oli kogu see pildipool ka minu kraes, see videoteegist otsimine ja valimine. Aga tavaliselt on nii, et kui autorid, Mihkel ja Vahur näevad, et mingile asjale on tarvis ilmtingimata pilti, siis nad kohe karjuvad appi siia poole, et kas seda pilti on arhiivis või teistes kanalites või raamatukogus.

Raamatukogud olen ma enda peale võtnud, kui on tarvis raamatukogudest otsida. Kui on tarvis kuskilt mujalt fotosid, siis laseme saata pildid endale meilitsi.

Aga nüüd kui meil on teine assistent ja kui tema pole just haige või tema laps pole just haige, siis kogu see videopildi pool on tema ülesandeks. Mulle küll tuuakse pilti vanast harjumusest, aga ma siis kutsun neid korrale ja saadan edasi teisele aasistendile.

Mina uurin mõlema autori käest, et kes nende lugudes esinevad, tiitreid ma kontrollin, kas nad on õiged. Näiteks eile läks üks prohmakas, Mihklil polnud sõna “doktor” ees.

Kui palju režissöör teemasid “tagasi peksab” põhjusel, et tal ei ole seda millegagi katta?

No ikka oleme arutanud, et kui tal ikka midagi katteks panna ei ole, siis see ei toimi. Aga meie dressuur on juba nii suur, et seda eriti ei juhtu, meil on sõnadetagi selge, mida loos vaja on.

Kui palju režissöör loo sisulise osaga tegeleb?

Teinekord võtavad nad mingid tekstiosad maha, mingid kordused jäetakse montaažis välja. See toimetamistöö toimub montaažis režissööri ja autori vahel. Praktiliselt meie toimetajatena ei puutu enam sellesse.

Kuidas sina selle saate pildikeelt iseloomustad?

See on tõestusmaterjalil põhinev, lood peavad olema nähtavad ja usutavad.

Kas te peate koosolekuid ka?

Vahel on need spontaansed, kui väga vaja on. Aga oleme püüdnud kolmapäeviti teha, kui saade on valmis. Kuna järgmine päev on võte, siis vaatame üle, kes, kus, ja millal läheb.

On olnud ka pikki koosolekuid, millest võtavad osa kõik, režissöör, assistent, administraator ka.

Aga ideid pakuvad täitsa kõik. Ja teemad lähevad ka koosolekuväliselt läbi. Näiteks kui vahuril on sinna automaatvastajale midagi mahlakat tulnud, siis ta pöörutab kohe minema, tal pole üldse vaja kooskõlastada, tal lugu juba toimub.

Millistel juhtudel tegeled sina loos esinevate allikate, intervjueeritavatega?

No ikka, näiteks kui on vene inimestega tegemist ja kui nad ei trambi jalgu ja ei nõua autorit, siis tegelen nendega mina. Valmistan loo ette ja siis vaatame, kas läheb looks. Mõnikord mõni tüütu tegelane jääbki mulle helistama.

Ühe suhtes ma konsulteerisin ka, arvasin, et ta on kahtlane tegelane, tundub, et võime temaga reha peale astuda. Ta andis oma asja kohtusse, kaebas mingi salaviinaäri ja sotsiaalhoolekande peale. Tegelikult ta kohtus võitis. Aga kui ta minuga ühendus, siis ma lihtsalt ei suutnud uskuda, et tal võib tõsi taga olla. Seda ma küll uskusin, et keegi ta allkirja oli võltsinud. Aga tundus, et inimene ei ole nii adekvaatne, et seda meie lugu hakataks uskuma.

Ja intervjueeritavaid ma lepin ka kokku, kui vaja.

Kui palju teemasid teil üldse tulevad nõ vihjetena?

Ma arvan, et põhiliselt tulevadki nii. Aga palju on ka nii, et mõni kolleeg astub uksest sisse ja ütleb midagi. Või tuttavad helistavad.

Mida sina autorilt eeldad, et sul oleks temaga hea koostööd teha?

Ta peab olema sädeleva mõistusega ja isiksus.

Millised on selle Pealtnägija meeskonna plussid sinu arvates?

Kõik on meil hästi kiire mõtlemise ja suure töövõimega.

Kuidas see sinu arvates saadet mõjutab, et Mihkel näiteks töötab Ekspressis ja sina näiteks oled veel Muinas TV toimetaja?

Näiteks minule hirmsasti meeldib endal võttel käia, aga selle Pealtnägija saate puhul ei saa. Vahel harva ainult käin. Aga teiste võtete puhul ma ikka näen ilma ja inimesi ja nii mõnigi lugu tuleb ka meile sealt. Nii et see mõjutab tegelikult meie saadet positiivselt.

Ja Mihkel saab Ekspressist ka palju ideid.

Miks selle saate puhul toimetaja ei käi võttel?

Muidu on lihtsalt liiga palju inimesi võttel, meil pole põhjust käia. Mida rohkem inimesi seal tolkneb, kui on tarvis mingit intiimsemat laadi intervjuud teha, seda halvem. Režissöör ei käi ka võtetel, ta on ainult montaažirežissöör. Aga mõnel juhul, kui minu teadmised või kontaktid on nii olulised, et ma lihtsalt pean seal kaasas olema, siis ma lähen.

Kui palju mõjutab saate eelarve selle saate sisu?

See võis olla mingite väljamaa-sõitudega varem, aga sel hooajal pole küll sellega mingeid probleeme olnud. Ja kui Eestis on asi otsustatud, et see teema peab tulema, siis me saame ka lisavõttepäeva.

2.8. Mihkel Kärmas, Pealtnägija saatejuht

Milleks sina toimetaja abi vajad?

Ma räägin, kuidas see asi praktikas töötab. Meil on kaks saatejuhti ja kaks toimetajat, toimetajad on konkreetselt Katrin Vaga ja Mariina Mälk, tublid ja töökad inimesed. Toimetajate kõige tähtsam roll on olla esimene kaitseliin, kes võtab endale selle televaatajate tagasiside põhilise löögi. Sellepärast, et seda tagasisidet, igasugust informatsiooni, tuleb niivõrd palju, et üks või kaks inimest ei suuda seda lihtsalt läbi närida. See on nende kõige esimene ja kõige suurem ülesanne. Kui me endal hakkab üle ääre voolama, siis me lihtsalt suuname need inimesed toimetajatele, kes nendega siis suhtlevad. Ja siis, kui asi nende meelest on asja väärt, siis nad kiirgavad meile seda edasi. Ja siis me hakkame koos otsustama, mida ja kuidas teha.

Siit tuleb nüüd see teine ülesanne. Kui me teeme mingit konkreetset lugu, siis nende roll on selline toetav. Nemad vajadusel otsivad mingisuguse inimese üles. Kui sul on iga nädal kaks lugu näiteks, pluss võib-olla veel mingi ajaleheartikkel minu puhul, siis sa ei jõua kõiki neid kümneid inimesi tingimata ise üles otsida. See on mingi mehhaaniline tegevus. Ma ütlen neile, et okay, otsi mulle näiteks Kätlin Marani telefoninumber. Ma palun näiteks midagi sellist teha. Samas see võib olla ka niiviisi täiesti, et näiteks meil eile oli lugu ühest väga raskesti haigest tüdrukust, kelle puhul arst kahtlustas, et ta on muutunud narkomaaniks. Siis Katrin Vaga näiteks konkreetselt selle loo puhul alguses suhtles selle tüdrukuga ja tema perega, tegi väikse sünopsise selle probleemist, ma ütlesin, et okay, me teeme seda lugu, et see kõlab huvitavalt. Ta helistas nendele inimestele, leppis nendega ajad kokku ja siis ma läksin kohale ja siis alles esimest korda kohtusin nendega praktikas tegelikult. Et see võib olla ka niiviisi, et toimetaja teeb praktiliselt kõik ära kuni selle hetkeni kui ma lähen kohale ja mul on juba teada, mis selle probleemi iva on ja siis ma juba hakkam nendega suhtlema.

Kuna ma olen nende toimetajatega juba nii pikalt koos töötanud, siis ma tean, et neid võib selles osas usaldada. Aga loomulikult, kui ma lähen kohale, siis see algab selles osas nullist, et ma räägin nende inimestega kõik üle täpselt, me salvestame need intervjuud, pärast ma vaatan need läbi ise ja kirjutan ise selle loo kokku. Ma loen selle loo ise montaažis.

Aga lõppotsustus, mis teema läheb läbi ja mis mitte, on siis ikkagi sinu ja Vahuri teha?

Põhimõtteliselt küll. Aeg-ajalt on meil ka koosolekuid, aga neid on väga raske pidada kuna kõigil inimestel on mingisugused tegemised. Ja seda aega mingisuguseks koosolekuks leida on väga raske. Pluss sinna tulevad mängu inimeste isiklikud iseloomujooned, kõik ei ole sellised koosoleku-pidajad, näiteks Vahur Kersna.

On olnud ka juhuseid, kui esmaspäeval ma tulen montaaži ja kuulen Vahurilt alles siis, mis lugu ta teeb. Tema näiteks ei ole selline eriline meeskonnamängija.

Kas sinu lood nõuavad rohkem toimetajatega suhtlemist ja nendepoolset tööd, sest sul on sellised keerulisemad teemad?

Mulle tundub küll, et nii on. Aga ma ei ole ka olnud juures pidevalt, et vaadata, kuidas Kersna oma asju ajab.

Kuivõrd sinu koostöö erinevate toimetajate puhul erineb?

Nad põhimõtteliselt teevad ühte ja sama asja, kuigi, teades, mis on ühe või teise inimese tugevus, siis ma kasutan seda. Ehk teisisõnu, kui on vaja suhelda venekeelsete inimestega, siis teeb seda Mariina Mälk ja kui on vaja suhelda ingliskeelsete inimestega, siis teeb seda Katrin Vaga.

Kas mõne loo puhul sa ei vaja üldse toimetajate abi?

Idee on, et seda massi on niivõrd palju, me teeme aastas 37 saadet, igas saates on viis lugu, see teeb üle 160 loo. Iga loo taga on vähemalt kaks kuni kümme inimest, kellega sa pead iga loo jaoks suhtlema, see teeb üle tuhande inimese, sa lihtsalt ei jõua suhelda nende kõigiga. Ja vot siin see tulebki mängu.

On lugusid, kus me ei kasuta üldse toimetajate abi. On lugusid, kus nende roll on väga suur. On lugusid, mida toimetajad teevad ise. Näiteks Katrin Vagal on ambitsioon ka ise olla ekraanil, nii et aeg-ajalt ta on ka lugusid teinud.

Kui meil on näiteks mastaapsed ekspeditsioonid, dessandid mõnda välisriiki, siis nende ettevalmistamine on palju tömahukam, aga paralleelselt pead sa ju iga nädal saadet tegema. Et just siin on toimetaja roll väga tähtis. Ta teeb need küllaltki rutiinsed helistamised näiteks ära. Meil on nimekiri teemadest, mida me tahame selles riigis teha mõtetes, siis me jagame need kontaktid mõnel kokkusaamisel omavahel ära, kes kellega ühendust võtab ja esialgse ettevalmistuse teeb. Siis me tuleme natukese aja pärast kokku, vaatame, mis on see hetkeseis ja otsustame siis, mis me edasi teeme. Et see kukkus ära, see inimene näiteks pole kohal või ei ole valmis jne.

Milline on sinu nädalane töögraafik selle saate juures?

Me oleme nagu uss, kes närib oma saba, siin ei ole nagu sellist alguspunkti, see on pidev tsükkel. Kui saadet kokku monteeritakse, siis me planeerime ülejäämist saadet. Praegu on mul näiteks hooaja lõpuni teada, millised minu lood tulevad.

Kui alustada kronoloogiliselt esmaspäevast, siis esmaspäeva hommikul 9:30 on montaaž. See tähendab seda, et ma lähen kohale, mul on paberi peal enda lugude stsenaariumid, kus on sõna-sõnalt minu kaadritagune tekst ja need sünkroonid välja kirjutatud time-koodidega. Ma loen montaažis oma lugude põhjad ära, selleks kulub umbes paar tundi, sõltuvalt, palju neid lugusid on ja kui keerulised need on. Siis me teeme ka saate reklaami.

Kaheteistkümnest või kahest ma tulen Ekspressi, siis ma pühendan laias laastus selle pärastlõuna Ekspressi asjadele, sest esmaspäev-teisipäev on Ekspressi kõige tulisemad tegemispäevad, siis ma teen oma Ekspressi lugu. Teisipäeval, sõltuvalt sellest, kui keeruline või mis faasis on mu Ekspressi-lugu, siis ma kas pühendun Ekspressile täielikult, tavaliselt ma olen Ekspressis, kõige suurem shanss on mind teisipäeval Ekspressist leida, või kui mul ei ole hetkel selle Ekspressi-looga nii palju tegemist ja seda tööd nõuab Pealtnägija, siis ma võin ka teisipäeval Pealtnägijat salvestada. Teisipäev on üks Pealtnägija salvestamise päev.

Kolmapäeval ma viimistlen seda Ekspressi teksti, sest kolmapäeval hommikul lähevad need A-osa tekstid trükki. Kella üheteistkümneks ma lähen telemajja, kus ma vaatan tavaliselt üle need enda lood, mis on toleks hetkeks kaetud, lõplikult monteeritud, et kontrollida, et seal ei ole mingisuguseid eksitusi või et mingi dokument ei ole pildis valesse kohta peale sattunud. Ja siis me otsustame vahetult enne saadet, teades, mis lood

meil on, kui pikad need on, mis täpselt läheb sisse ja millises järjekorras. Kell 12 salvestame vahetekte, salvestusaeg on kella kaheni. Siis kella kahest kuni õhtuni on järgmise neljapäevase päeva, ettevalmistus. Reedesel päeval me loksutame kõik operatiivselt paika. Me laias laastus teame, mis asjad on töös ja mida on vaja teha, aga siis me lepime hästi täpselt kokku, et okay, sa lähed homme hommikul Jõhvi ja siis kui sa tuled tagasi, siis ma teen veel Tallinnas mingid intervjuud või vastupidi.

Ja neljapäev-reede on Pealtnägija põhilised salvestamise päevad. Kui mul on tööd ette tehtud Pealtnägija jaoks, siis ma neljapäeval üritan olla Ekspressis, sest Ekspressis on siis toimetamise koosolek, mida peetakse siin väga tähtsaks, kust puudumine ei ole soovitatav. Ja siis sõltuvalt, millised mu lood on, siis ma teen parasjagu Ekspressi või Pealtnägija asja. Täna pärastlõunal ma näiteks lähen Pealtnägija salvestatud materjali läbi vaatama. Tavaliselt reede õhtuti või öösiti ma kirjutan Pealtnägija lood kokku. Vahepeal mul läks asi käest ära, tööd jäi jõe palju nädalavahetuse peale. Reedel salvestasime, reede õhtul vaatasin seda läbi kümneni või üheteistkümnene õhtul ja siis laupäeva hommikul või pühapäeval hakkasid seda kirjutama. Kui mul oli kaks või kolm lugu, siis võis selle peale minna suur osa nädalavahetusest. Nüüd ma olen püüdnud, et vähemasti üks päev nädalavahetusel on selline, et ma ei tee mingit tööd.

Kui palju sa enne salvestust nendeks teemadeks, intervjuudeks ette valmistud?

No kui sa sõidad Ameerikasse ja teed intervjuu mingi ereda staariga, siis sa ei lähe ju niiviisi peale, et sa ei tea tast mitte midagi.

Tänapäeval on üsna harv, et ma endale küsimusi paberil ette kirjutan. Seda juhtub siis kui on tegemist väga keerulise ja raske intervjuuga. Või kui on tegemist intervjuuga mingis võõrkeeles. Ma pean siin silmas näiteks vene keelt, mida ma nii palju valdan, et ma saan ära teha selle intervjuu, aga ma pean siiski enne läbi mõtlema selle. Siis mul on olnud kindlam.

Küsimusi mõtlen läbi ka siis, kui on tegu mingi vaenuliku intervjuuga, kus on tähtis, et sa küsiksid oma küsimused ära, et ei unustaks midagi.

Kui ma sõidan Jõhvi või Tartu või Rakverre, siis ma mõtlen tee peal enam-vähem asja läbi. Pea kogu aeg töötab, pole mõtet kulutada aega, et neid küsimusi panna paberile. Ja mõnikord kui ongi nii, et sul läheb intervjuu ajal midagi meelest küsida, siis me paneme kaamera seisma, me arutame, kas sa said kõik ära rääkida, mis sinu arvates oli tähtis, kui ta ütleb, et ma ühe mõtte lisaksin siia juurde, nagu Arnold Rüütel näiteks ütleb, siis paneme kaamera uuesti käima.

Aga kui ma näiteks lähen kirjanik Paulo Coelho juurde ja mulle üteldakse, et mul on pool tundi aega, meile öeldakse, et staar tuleb alla trepist, te panete kohe oma kaamera käima, ta läheb poole tunni pärast ära, tehke, mis tahate. Siis ma ei saa seal hakata koha peal väga juurdlema, mida ma tahtsin küsida. Kõvad staarid võib-olla teevad seda. Urmas Ott näiteks.

Aga peamiselt on intervjuud sellise sisetunnetuse küsimus. Tegelikult kui sa mõtled kaasa, mida inimene räägib, siis tegelikult ei ole väga palju vaja neid paberilt küsimusi. Kui sa ikka elad sisse sinna teemasse ja mõtled kaasa, siis need küsimused tulevad loogiliselt. Ja see on kõige parem, kui see niiviisi tuleb, et see vestlus areneb loomulikku rada pidi. Alati see muidugi ei lähe nii, sest mõnikord inimene ei taha rääkida, kui see on mingi raske teema, siis sa pead tegema sellise politsei-küsimustiku, et "Kas teid ükskõik, mis nime all, ükskõik, mis riigis, on peetud piiril kinni?"- selline küsimus, et ta ei saa

kuidagi välja vingerdada. Näiteks et “Kätlin Marani nime all ei ole mind kusagil kinni peetud.”. Aga võib-olla, et Kätlin Kure all peeti kinni, siis ta ju ei ole sulle valetanud.

Kas toimetaja su lugude taustatekste ka üle vaatab?

See, millises sõnastuses lugu või selle saate vahetekt täpselt on, seal ei ole toimetajatel rolli. Nead annavad meile teatepulga üle tavaliselt sellel hetkel, kui läheb salvestuseks. Siis nad ise hakkavad ajama juba mingisugust järgmist ooperit.

Kui palju stuudiotekste toimetavad ette kirjutavad?

Stuudiotekstid sünnivad üsna spontaanselt, need loksuvad paika alles salvestuse hetkel. Näiteks Vahur ei kirjuta endale mitte midagi ette, ta teeb kõik kohapeal. Minul on tavaliselt läbi mõeldud see, mis ma tahan öelda, sest ma ei ole nii andekas kui tema.

Me ei saagi neid väga valmis kirjutada või välja mõelda, sellepärast, et see lugude järjestus ja isegi see, milline lugu täpselt saatesse läheb, selgub vahetult enne saadet. Ja siis tuleb ehitada verbaalne sild, et kuidas sa jõuad mingilt kinnisvaraprobleemilt Amazonase indiaanlasteni elegantselt. Siis me teame, kui palju meil on videomaterjali, milline on saate pikkus, seetõttu me oskame arvutada, kui palju meil on aega stuudios. Ja see tuleb siis ära täita.

Kui palju režissöör muudab tekste, kas pilt teinekord dikteerib seda, mida tuleb öelda?

Ma ei hakkagi rääkima nendest asjadest, mida pildis ei ole. See on üsna ruttu selgeks saanud, et seda ei ole mõtet teha. Nii et üldjuhul püüame seda vältida, kuigi alati ei ole see võimalik.

Režissöör Maire Radsin on selles hea koostööpartner montaažis ka, et tihtipeale ma kontrollin tema pealt, et kas see jutt läheb igavaks juba või ei lähe. Ta pigem selle loo sisselugemise hetkel esindab televaatajat. Ta ütleb näiteks, et ärme paneme seda sünkroonina, võta see ise kokku oma sõnadega.

Võrreldes sellega, mis ma olen paberil kirjutanud ja mis lõpuks loosse jõuab, selles võib olla erinevus mingi 10-15 protsenti. Me lihtsalt lühendame seda kuna ma paberil ma seda ka nii täpselt ei mõõda, ma ei loe stopperiga neid asju üle, et kui pikk see lugu tuleb. Ma lihtsalt tean, et see võiks olla umbes 12- minuti pikkune lugu ja siis kui on montaažis juba kümnes minut käsil, aga väga palju on veel jäänud, siis tuleb hakata kokku võtma.

Kuivõrd mõjutab saate teemade valikut see, et sa tegutsed ka Ekspressi ajakirjanikuna?

Sünergia on olemas ja see on isegi suurem kui võib arvata. Ekspress võidab sellest koostööst märkimisväärselt. Sellepärast, et päris mitmed teemad, mis Pealtnägijas jäävad kasutamata, mida ei ole võimalik teatud põhjustel kasutada, näiteks, et see lugu ei ole telegeeniline, sul ei ole võimalik näidata seda pildis või inimesed ei ole näost näkku kättesaadavad, siis neid teemasid on tehtud Ekspressis.

Ja see sünergia on ka mõnikord selline, et kui on mingite kallite projektidega tegemist, siis me teeme kahasse. Aga üldiselt me püüame seda vältida, sest teemade dubleerimine ei meeldi kummalegi.

Kolleegide pilgu läbi ma saan aru, et mind peetakse rohkem teleajakirjanikuks, kes siis tõesti mingisuguseid rupskeid pakub lehte. Mis ei ole tegelikult õige. Aga siin on küsimus

selles, et kuna Pealtnägija auditoorium on koos kordustega 500 tuhat inimest, siis on ju selge, et me saame rohkem tagasisidet kui leht, mille lugejaskond on kolm korda väiksem. See on puhas demograafia.

Mis peale selle telegeenilisuse on Pealtnägija teemade puhul kriteeriumiteks?

Need kriteeriumid ei ole tegelikult lehest palju erinevad. Kui jätta kõrvale see meedialiigi küsimus, et sul on televisioon, kus on pilt ja heli, siis need kriteeriumid loole, millel on potentsiaali ületada eetrikünnis, need kriteeriumid on üsna samad. Lühidalt öeldes peab teema olema mingis mõttes provokatiivne. Seal peab olema mingisugune konflikt, mingisugune üllatusmoment, mingisugune prominent. Kuigi meie jaoks see prominentsuse-aspekt ei ole väga tähtis, me ikkagi lähtume, et me räägime lihtsatest inimestest lihtsatele inimestele.

Üks nüanss on meil veel, mis kehtib jällegi ka kõigi lehtede puhul- et kui meil on olnud ühest teemast juttu juba, siis me naljalt samast teemast uuesti juttu ei tee. Kui seal ei ole väga-väga kõnekat asja.

Kõige paremaks näiteks on mingid omandireformi lood, mis on pooled asjadest, mida meile pakutakse. Aga sa näed, et need ei moodusta pooli meil eetrisse minevatest lugudest. Ühiskonnas on teatud kitsaskohad, mis on, mis jäävad ja mis on kõige valusamad. Kui sa vaatad seda Pealtnägija avatud mikrofoni, siis ikka ja jälle tuleb mingi ühistu esimees sinna rääkima, kuidas tema garaažide ehitusega on mingi probleem. Või kuidas ta on sundüürnik. See lihtsalt on nii.

Kui paljud lood teie saatesse sünnivad teile laekunud vihjetest?

Väga laias laastus need telefonikõned on sellised, et üks kolmandik tuleb vaimselt ebastabiilsetelt inimestelt. Teine kolmandik on kas liiga väiklased või liiga triviaalsed teemad, millega üleriigiline meedia ei peaks tegelema. Ja kolmas kolmandik on sellised, millega võiks tegeleda. Sellest nüüd omakorda pooled võib-olla jõuavad mingisugusse tegemise staadiumisse. Ja sellest omakorda mingi protsent langeb ära. Nii et sellest massist, mis meile helistatakse, ma arvan, et mingi 15 protsenti läheb töösse. Aga see on päris hästi.

Väga paljud teemad korduvad ja väga tihti inimesed tahavad lihtsalt südameilt ära rääkida. Nad ütlevad, et ega ma ei taha kaamera ette tulla, ma tahtsin lihtsalt öelda, et näiteks tänavaid Tallinnas ei koristata. Aga mis meie selle teadmise peale hakkame? See ei ole nagu mingi lugu otseselt. See võib jääda sulle meelde ja sa saad seda kombineerida mingi teise asjaga, aga otseselt me seda kasutada ei saa.

Aga me ikkagi väga suuresti elame selle peal, mida inimesed ise soovivad televiisorist näha, mida nad ise tagasisidena meile toovad.

Ja meil on loomulikult teemasid, mida me küpsetame aastaid.

Aga ülejäänud teemad- kust need tulevad?

Me käime ju ringi silmad ja kõrvad lahti ja kuulame, mis inimesed räägivad. Näiteks meie vestlusest praegu võib kooruda mingi mõte, mida ma kunagi rakendan. See ei ole niiviisi, et meil on mingisugused koputajad, et me käime kuskil pimedas kangi all ja anname kümme dollarit, et keegi tilgutaks meile mingeid lugusid.

Ma ei tea ajakirjanikke, kel niiviisi oleks. Aga üks meil kõigil on mingid tuttavad. Ma toon ühe näite. Kui on mingi kinnisvara puudutav küsimus, siis loomulikult on keegi

kinnisvaramaakler, kellele ma aeg-ajalt helistan, et küsida lihtsalt nõu mõnes küsimuses. See ei ole nii fikseeritud.

Mida väga tõsiselt alahinnatakse ja mille peale üldiselt ei mõelda, on see, et enamasti kõik uus on hästi äraunustatud vana. Ehk et kui sa oled kümme aastat eesti lehti üsna tähelepanelikult ja elukutseliselt lugenud, siis sa lihtsalt mäletad neid asju ise. Et ahhaa, aastal 1995 oli meil lugu, kus see tüüp esines hoopis sellises rollis! Ja ennäe, nüüd, on ta puhta rinnaesisega särgi selga pannud ja püüab teha mingit suurt *deal*!

Sa mainisid, et mõnede lugude puhul taustainfot kogutakse aastaid. Milline see teine äärmus võib olla?

Näiteks kui toimub kunstnike hooajanäituse maalimine ja sulle esmaspäeval öeldakse, et teisipäeval on sul võimalus filmida seda, siis loomulikult me ei küpseta seda pikalt. Lugusid on väga erinevaid. Mõnikord on vaja reageerida kiiresti, kui mingi sündmus toimub. Et tulge appi, buldooserid lõhuvad meie mänguväljakuid! Kui see asi väärrib seda, siis me läheme ükskõik, millisel kella-ajal. Aga me püüame loomulikult võtteid sättida graafiku järgi, sest selline kiirreageerimistöö on ruineeriv nii vaimselt, füüsiliselt kui ka finantsiliselt.

Kui palju teie saate eelarve saate sisu mõjutab?

Eestis oleme me jõudnud õnneks ajakirjanduses sellisesse staadiumisse, et kui sul on hea idee, tõesti hea idee, siis see raha leitakse selle tegemiseks. Aga loomulikult, see peab olema väga hea idee.

Niisama, et ma tahan sõita kuskile eksootilisse kohta ja eks me siis vaata, mis lood sealt tulevad, ei tööta. Aga kui sul on mingi väga konkreetne, eksklusiivne lugu, siis on need väljaanded valmis kulutama selle peale rohkem raha, kui tegelikult majanduslikult oleks mõistlik.

Kuivõrd sina tead juba enne võttele minekut, milline see lugu välja näeb? On selle loo stsenaarium sul juba enne enam-vähem paigas?

Mul on see lugu teada tihtipeale enne teada. Kui eeltöö on kvaliteetselt tehtud, siis ul mingisugune faabula on olemas. Sellesama faabula põhjal sa ju müüd seda toimetusele, jutumärkides, surud läbi.

Nii, et mul oleks mingisugune fail või tekst kirjutatud, seda tuleb väga harva ette. Aga mõnikord tuleb seda ette. Kui sa oled tõesti mõne asjaga jube kaua tegelenud, siis on niiviisi, et kuna ajaperiood on nii pikk ja sa tegeled seal kümne muu asjaga paralleelselt, siis sa teed märkmeid jooksvalt. Sellest tekibki selline fail.

Aga see ei ole nii, et mul on juba lugu ette valmis ja ma ei ole valmis tegema muudatusi selles. Teinekord isegi leheloo tegemisel on nii, et kuna sul on nii vähe aega seda teha, siis ongi kasulikum teha mingisugune kondikava või mustand ära juba enne, kui sa oled kõik inimesed läbi helistanud. Siis sul on see kondikava olema ja vastavalt sellele, mida inimesed sulle räägivad, siis muudad seda fookust. Sest nii sa säästad aega.

Ideaalis oleks nii, et kui meil oleks lõpmatult aega ja raha, siis me teeks nagu National Geographic. Et sõidame kuhugi aastaks või kuudeks, räägime kõikide inimestega, kogume kastitäie materjale, siis läheme koju, töötame need materjalid uuesti läbi, siis lükkame kõik uuesti kõrvale ja siis hakkame tühjtalt lehelt seda lugu tegema. Ja siis on omakorda mingid inimesed, kes helistavad kõik tagantjärele uuesti läbi, et kas sa oled

neid uuesti tsiteerinud. See on enamikes väljaannetes maailmas võimatu, see on pea ainult National Geographicu puhul võimalik.

2.9. Maire Radsin, Pealtnägija režissöör

Kui palju “Pealtnägija” puhul see pilt dikteerib seda teksti?

Ei dikteeri üldse. Dikteerib absoluutselt verbaalne sisu. See, mis inimene on loo autorile rääkinud. Tavaliselt on nii, et inimene inimene jutustab oma lugu 30 minutiga või linditäiega, 35-minutiga ja kuna saates ei ole võimalik lasta ühel inimesel ära rääkida, tekib vajadus see kokku võtta professionaalse ajakirjaniku sulega. Seetõttu tekib vaakum sinna vahele. Need üleminekud loost loosse tekivad tihti pärast viimast intervjuud, siis tekib vajadus kaks vastajat ära siduda omavahel. See vajadus tekib ka montaažis. Kui pühapäeval on lugu läbi vaadatud, kokku vaadatud, siis selgub montaažis, et siin peaks ütlema, et juhtus see ja see ka vahepeal.

Kuidas sinu koostöö erinevate loo autoritega erineb?

Kuna me oleme nii palju aastaid koos töötanud, Vahuriga läheb meil kolmeteistkümnes aasta ja Mihkliga kaheksas, siis meil on absoluutselt kõik välja töötatud. Kui Mihkel helistab mulle, et mul on siin üks koht, kus on vaja rääkida ravimitest, et mis me näitame, siis me leiame kohe, et okay, siin lähevad retseptid, neid ravimeid me kuskilt ei saa, need on arstiravimid, leiame mingi variandi, siis ta ütleb, et hea küll, ma siis konkreetset ei nimeta. Niisugusel tasemel on meil see suhtlus kokku kirjutamisel.

Vahuril on teistmoodi, tema vahetekstid on harva väga konkretiseerivad. Vaid mõned üksikud korrad, kui ta vihjab, et vot selle maja teisel korrusel, need on harvad juhud, kui ta sedapidi jutustab.

Lugude stiilid me oleme aastate jooksul koos välja töötanud: lugude pikkus, lugemiskiirus, maneer, kuidas midagi välja öelda.

Mihkli lood on muidugi keerulisemad pildiga katta, sest tal on sisuliselt iga nädal dokumentaalfilm. Näiteks meil oli kaks fotot Ameerikas surmamõistetud poisist ja lugu oli 19 minutit 50 sekundit. Teised teevad pool aastat selliseid asju ja saavad sadu tuhandeid Filmi Sihtasutusest niisuguse töö tegemiseks. Aga põnev on! Sellepärast ma teen seda, et põnev on!

Aga nemad teksti kirjutades lähtuvad ikka sellest pildist ka, mis on üles võetud?

Kui nad ei lähtu, siis nad teavad seda, et ma otsin arhiivist.

Kui palju neid tekste, lugusid montaažis te ikkagi ümber teete?

Me praktiliselt tekste ümber ei teegi. Aga asjad, mida mul ei ole võimalik pildiliselt katta või teostada, siis ma kohapeal lepime kokku, et ärme seda ütle, sest seda meil ei ole võimalik näidata.

Mis puhkudel sa võttel kaasas käid ja mis sinu ülesanne seal on?

Ainult sel juhul käin võttel kaasas kui on lavastuslikud asjad. See nagu meil on ikkagi lääne töövariant, et toimetaja ja operaator on kaasas. (*Toimetaja all mõtleb antud juhul Kersnat ja Kärmas-M.M.*) Elu ei saa režissöör lavastada. Kahjuks oleme meie sellises

tehaserullis sees, see ei ole dokumentaalfilm, millele sul on aega pool aastat ennast pühendada ja situatsioone, kaadreid, kompositsiooni otsida.

Kui on lavastuslikud võtted, siis on minu asi välja mõelda, kes kustkohast tuleb, kuhu seisma jääb, kas uks kukub lahti, kas on suurplaan jalgadest või suurplaan käest, kas kott avatakse või pannakse kinni. Siis ma teen ikka enne nii-öelda dokumentaalfilmi stsenaariumi.

Kuidas sa ise “Pealtnägija” pildikeelt iseloomustad?

See pilt on kõige lihtlasem illustratsioon. Sellele ei ole mingisugust muud seletust. See on ühekordne informatiivne saade, sellel ei ole mingisugust kultuuriväärtust. Sellel saatel. Mitte kunagi elus ei saa ma istuda diivani peal kahekümne aasta pärast ja vaadata, et ahh, küll ma ikka tegin hea saate!

Aga näiteks teed OP!-i, kus noor kunstnik tegi näituse ja eluks ajaks jääb ta sulle tänu võlgu selle eest, et sa tegi 4 minutit tema esimesest näitusest reportaaži. Sa tead, et sa teed midagi. Seda, et vend võttis õe käest suvila ära, seda mitte kunagi ei korrata viie aasta pärast.

Kuivõrd puutud sina saate sisulisse külge?

Mina ütlen, et seda me saame teha, seda ei saa. Seda me ikka enne võtteid arutame. Aga vahel on ka selliseid variante, nagu see jalgrattaga vanamees, kes lasteaiale kingitusi tegi. Kui Vahur sõitis, siis mitte keegi ei teadnud, kas õnn naeratab, leiab ta selle vanamehe üles või mitte. Kas ta tuleb metsast välja. Ilma elektrita majas elab. Sa ei oska seda ette arvatagi, mis on.

Pellega (“Pealtnägija” operaator Pelle Vellevoog) on meil omavahelised kokkulepped, me oleme nii mitu aastat operaatorina meil olnud. Ta teab, et meil on kui me sellel aastal teeme reportaažvõtet, siis sel hooajal, üheksa kuud, teeme nii, et saatejuhid on kaadris. Näiteks eelmine aasta oli meil niisugune kokkulepe, et üheski katteplaanis meie saatejuhid ei kõnni esinejaga, ei ole kaadris, on ainult loo tegelane.

Aga sellel hooajal muutsime pildikeelt, et nad on seal olemas. Aastaid me tegime nii, et isegi saatejuhtide küsimusi ei kõlanud, inimene jutustas ise oma häälega story. Ja vahetekst aitas edasi viia. Aga nüüd, sellel hooajal, vaataja pole märganud, aga see on teistmoodi ja sellepärast ikkagi tuleb neid 350 tuhat vaatama. Tegelikult see uuendus on märkamatu, aga ta loeb.

Millistel juhtudel lükkad sa võimaliku pildi puudumisel teemasid tagasi?

Kui näiteks inimene saab ähvardus telefonikõne, sai selle kaks kuud tagasi. Ja sellest ajast peale elab paanikas. Nüüd tahab kaevata. Ta ei tea, kes helistas, kõnet, millal helistati, ei tea. Ühtegi dokumenti tal ei ole. Kuidas see lugu vaatajani jõuab? Kui ta veel ütleb niimoodi, et ma ei tahaks oma näoga ka rääkida.

Aga üldiselt see on minu kohustus ja mulle makstakse selle eest ka palka, et ma pean leidma ka kõige võimatumas variandis mingi variandi, et ära teha.

Mõnede lugude puhul meile käiakse kaua ajude peale ja soovitatakse, et tehke seda, tehke seda, tehke seda. Aga mõnedest lugudest ei saa ilmselt, etteaimatavalt, iialgi lugu, sest televiisor on selleks, et vaadata. Ja kui sa lugu visualiseerida ei saa, siis me seda ei tee.

See ei ole portreesaade, kus inimene avab ennast pool tundi või tund aega, suured silmad räägivad ta üleelamisest, sisetunnetest. Sa pead laskma kuue minutiga kolmel inimesel

rääkida. Ja igast inimesest õige pildi, niipalju kui võimalik, veel looma.

Kas saatejuhid või toimetajad seda ise ei taju ära, et seda ei saa saatesse teha, see ütleja pead ikkagi sina olema?

See ei ole nii, et nemad seal ja mina siin. Mina sõltun neist, nemad sõltuvad minust. See, et meil hästi läheb, on see, et me koos töötame ja teineteist usaldame. See on selle koostöö võtme saladus. Ma ei pane neid löögi alla, isegi kui nad eriliselt võimatu asja üles võtavad, ma püüan ikkagi leida mingisuguse variandi, et see kuidagi televiisorikarbi sisse saaks. Kasvõi vanadest arhiividest otsin lehe või okste tilku, kui nad ütlevad, et “see oli eelmisel sügisel”. Midagi ikka meie arhiivis sügisest on, kui see räägitakse veebruarikuu loos.

Kui palju suhtled sina igapäevaselt saate toimetajate Katrin Vaga ja Mariina Mälguga?

Vagaga ma suhtlen vähem, tema on rohkem selline, kes peab leidma õiged inimesed, õige kellaaja, õige telefoninumbri, ta on selline organiseerima. Aga Mariina kontrollib rohkem näiteks raamatukogudest artikleid, pilte. Tema käest tulevad näiteks perearhiividest fotot. Temaga me peame seda nõu, et siia oleks seda vaja, ei tea, kas sellel perel on vanaisa fotot. Mariinaga on mul selline loomingulisem koostöö. Mariina on mul ka kolmapäeval kokkumängu montaažil, sest Mariina paneb tiitreid ja ametinimetusi-seletusi. Ta istub mul kolmapäeval kokkumängul ka kõrval, Vaga ei tee seda.

Mida sa pead selle meeskonna puhul plussiks?

Mulle tundub, et mingitel omadel põhjustel meeldib seda asja teha kõigile. Mingi oma põhjus on Mihklil, miks ta seda teeb, Vahuril oma põhjus, miks ta seda teeb, miks mina teen. See ei ole rutiin. Iga saade erineb absoluutselt teisest saatest. Iga nädal on mingi story sul ees, mille teadmine sind ennast ka rikastab.

Ma arvan, poistel (*peab silmas saatejuhte Kärmast ja Kersnat*) niisamuti. Oleks nad niisama istunud või nokitsenud teadustöö kallal, poleks nad huvitavatesse kohtadesse sattunud ja väga kihvte inimesi näinud. See on nagu mingisugune hingesund.

Ja meid hoiab koos see, et nii palju aastaid, et nii palju aastaid me ei ole ühtegi võõrast inimest juurde võtnud. Ja keegi pole öelnud, et ahh, ma ei või teid kannatada. Siiski viis hooaega on läbi, kuues on tulemas, see on päris pikk aeg. Tavaliselt lähevad abielud kahe ja poole aastaga lahku.

Me oleme ju päevast päeva koos, üksikud nädalad ja suvel poolteist kuud on aeg, kui me teineteist ei näe. Muidu oleme ju nii palju koos. See ilmselt on see, et me inimstena teineteises midagi leiame. Isegi kõige magedama kriitika ajal, ja isegi kui sa sees tunned, et pagan, neil on õigus, siis sa ikkagi oma trotsiga seisad meie asja eest. See on mingisugune ajaga tekkinud usaldus vist ka.

Kui palju saate eelarve saates näidatavat määrab?

Meie puhul on kõige elementaarsem tingimus, et valgus ja heli on kaasas. Sest sa ei saa iialgi arvata, kui sa sõidad Võrru, et sajab paduvihma ja sa ei saa õue peal rääkida, pead minema tuppa, kus on pime. Sa ei saa sellepärast teha inimesest kolli või pimedas nurgas nohisejat. Me peame valmis olema igaks elujuhtumiks.

See tundub võrreldes kommertsteleviisioonidega luksus, aga normaalse televiisiooni puhul

mitte.

Kui nüüd pildist rääkida, siis üks lugu ühe päevaga, teinekord isegi kaks lugu ühe päevaga, siis muidugi see, kes on televisiooniga kokku puutunud, see saab aru, et ega pilditegemiseks meil siin mingit aega ei ole. See oleks sulaselge vale öelda, et me jubedalt näeme selle pildi tegemisega vaeva. Me näeme vaeva küll, aga see pole nii nagu mujal maailmas professionaalsete saadete puhul. Meil oleks vaja füüsiliselt võtteaega, või nagu mujal maailmas, et oleks erinevad võtteamid. Mihkliga saaks samal päeval olla üks võttegrupp väljas, Vahuriga teine. Mina võiksin tulemused kokku mängida, kui meil on kokku räägitud need mängureeglid. Aga meil on viie loo peale kolm päeva.

Mil määral operaator mõjutab seda lõpp-pilti, mis saates näeb?

Operaator ongi silmad ehk see taju, pildirütm, pildidünaamika, see on hästi tähtis. Meil on mingisugused reeglid, mis me oleme omavahel kokku rääkinud. Võib-olla pooltunnisest jutuajamisest läheb sisse minut kolmkümmend, siis me oleme, teadmata seda, missugune koht sellest pikast intervjuust läheb, leppinud operaatoriga kokku sellised reeglid, et esinejalt igaks juhuks ei sõua, sest äkki kõige tähtsam sõna tuleb siis, kui sul ei ole fookust või ta on parasjagu keset sõitu. Igasugused pisikesed nüansid võivad lühikesesse aega kokku koondatud loos hoopis teistmoodi mängida kui dokumentalistikas, kus sul on pikalt aega ja sa mõtled selle pildikeele valmis ja täidad seda. Operaatorist oleneb hästi palju, mis nägu lugu tuleb. Ja operaatorit ei tohi ka sõimata, sest tal on mitmeid kordi raskem pildis edasi anda seda, mis toimub kui sellel, kes istub ja kuulab. Tal on füüsiliselt kogu aeg vett täis ämber õlal, üks silm kinni ja teise silma ees väike mustvalge auk.

2.10. Piret Priisaar, Pealtnägija produtsent

Millised sinu igapäevased tökohustused “Pealtnägija” produtsendina on?

No ma pean olema igal-juhul kohal, ka sellisteks “eriolukordadeks”. Saate tegemise puhul sa ei tea ju kunagi, mis su elu ette toob, sa elad ju päevakaupa. Seal võib igasuguseid selliseid olukordi ette tulla, mida on vaja hästi kiiresti lahendada. Ma olen muidugi ka telefoni teel alati kättesaadav.

Aga ma olen harjunud, et on normaalne, et ma tulen igal hommikul ikka tööle. Mul on teised saated veel, tegelen ka muude asjadega päeva jooksul. Aga “Pealtnägija” on nagu minu põhisaade ikkagi. Kuna seal on väga palju neid välivõtteid ja neid lugusid on nii palju, millega seoses võib midagi juhtuda, siis selle saate puhul peab rohkem valvel olema. Mul on ka “Bingo” praegu. Aga kuna see on stuudiosaade, siis seal ei ole eeltööd nii palju, see on lihtsalt kindel formaat.

Ega produtsent ei tule siis projekti, kui saade hakkab eetrisse minema. Produtsendi töö algab siis, kui ei ole mitte midagi. Mitte ühtegi asja ei ole. Ei pruugi ideed isegi olla, on ainult mõte, et oleks vaja teha midagi sellist.

“Pealtnägijas” oled sa algusest peale?

“Pealtnägijasse” tulin ma kolm kuud hiljem. Selle saate puhul ma ei ole olnud teami käivitamise juures, aga teiste projektide puhul küll, mis mul on. Aunaste uus saade näiteks. See algab kõik sellest, et pole mitte midagi. Siis hakkadki ketrama. Produtsendil

on hästi suur roll siis, kui on eeltöö projekti käivitamisel. Kui saade juba käib, siis mul ei ole vaja seal igapäevaselt hommikust õhtuni toimetada. Kuigi ma olen kursis asjadega, ka teemadega, mida nad teevad.

Osaliselt olen ma küll ka selle saate meeskonda kokku pannud, sest see meeskond ei olnud algselt selline. Põhituumik oli küll koos, aga paar inimest valisime juurde.

Üldiselt produtsent muidugi valmibki meeskonna, aga ma tulin kolm kuud hiljem. Ma tulin üldse sellel ajal, kui reklaamiaeg oli veel ETV-s. Siis minu roll oli teine. Ma tulin sellega, et mul oli kogemusi ja oskusi rahale lisafinantsi leida. Ma tulingi sellega siia projekti. Alguses ma tegelesingi hästi palju nende lisafinantseerimiste ja lisaressursside otsimisega. Aga seda praegusel hetkel ei ole vaja, sest praeguses ETV struktuuris me ei kasuta mingit sponsorlust.

Aga milline su roll siis praegu on?

Kõik see asi on kujunenud, see pole selline staatiline asi. Iga meeskond kuidagi jaotab oma rolle. Selle saate puhul meeskond oli valmis, kogu see eeltöö jäi ära, mul ei olnud seda vaja mõelda. Loomulikult, kui vahepeal tuli see uus kujunduslik ülesehitus ja graafika, siis ma tegelesin sellega ka ideetasandil. Visuaalse poole väljatöötamisel ma juhtisin seda protsessi, kuigi ma ise seda välja ei nuputa. Need on sellised üksikud asjad. Väga oluline roll on ka see, et ma pean kogu selle meeskonna heaolu ja loomeprotsessiks looma kõik tingimused. Mitte ainult materiaalsed. Need töötingimused on vaja läbi mõelda, ka motiveerida neid inimesi.

See pole nii, et sa võtad inimese tööle ja ta töötab sul aastate viisi rahulikult, sul ei ole ühtegi probleemi temaga. Kogu meeskonnaga on vahepeal peetud uuesti palgaläbirääkimisi, lepinguid uuendatud. Kogu selles protsessis olen mina see inimene, kes peab läbirääkimisi, ega siis keegi teine ei pea. Ma pean seda peenikest mängu seal mängima. Ma pean mõtlema, kuidas sel inimesel oleks hea töötada, kuidas ta tunneks, et ta tahab seda saadet teha, ta tunneb, et tal on energiat, et tal mõte lõikab. Et ta ei jookse ennast tühjaks. See on peenike mäng. Vot sellega ma tegelen igapäevaselt.

Sa praktiliselt juhid meeskonnatööd ja seal on palju tegemist omavahelise suhtlemisega, kommunikeerimisega. Meeskond peab tunnetama, et ta on ühtne meeskond, ka selles suhtes, mis toimub väljaspool seda tööaega. Kõik ühisüritused, sinna peavad ka inimesed mõnuga tulema, et ohh, meie kamp, meie värk. See käib ka sinna juurde.

Ma olen selline natuke tagasihoidlik inimene ja ennast esile ei tõstaks. Minu töö mõõde ongi see, kuidas see meeskond funktsioneerib. See, et mina kuskilt välja paistan, see ei ole üldse oluline. Oluline on, et see asi töötaks. Ja kui see asi töötab aastaid, aastaid, aastaid ja ma tean väga hästi, mis ma selle heaks olen teinud, kuigi ma seda välja ei ütle, siis mina ise olen rahul.

Aga ma ei ütle, et ma olen ainuke motivaator, meil on meeskonnas ka teisi motivaatoreid ja energiapomme, kes seda asja toidavad. Näiteks meie režissöör Maire Radsin, kes on ka selline liidri-tüüpi.

Mida see siis näitab, et saade nii mitu hooaega eetris on olnud?

Inimesed on olnud motiveeritud, nad ei lahku, nad on rõõmsad ega olen ennast tühjaks jooksnud. On muidugi olnud selliseid hetki, kui on pikema perspektiivi arvestades ennast liiga vara tühjaks joostud. Sa nagu väsid ära enne hooaja lõppu, sul on kopp ees ja mitte

mingit motivatsiooni enam seda asja teha ei ole. Sa tahaksid ainult pillid kotti panna ja üldse kuskile ära sõita.

Sa pead tundma, et sul on midagi öelda ja et sul jätkub seda energiat. Aga seda tuleb kõike koordineerida, see ei tule ise-enesest. Sa pead inimestele võimaldama piisavalt raha, mõistliku töömahu. Saatejuhid, kes on meil põhiautorid ja kõige suurema koormusega, nad peavad tundma, et neid toetatakse. Et nendel on kindel seljatagune ka meeskonna mõttes, et koos visatakse nalja, et meeskonna mõttes on selline hea keskkond. Tasub jah tähelepanu pöörata sellele, et miks mõni projekt elab kauem ja mõni sureb välja. Sest et mõnes meeskonnas lihtsalt inimesed ei jõua tegeleda asjadega, millega tuleks ka tegeleda. Minul on üldse juhtimistaust, ma olen lõpetanud rahvusvahelise ärijuhtimise, tegelikult minu amet on juhtimine.

Mis maalt see vahe läheb, kust lõpeb toimetajatöö ja algab produtsenditöö?

Tegelikult toimetaja väga palju orgunnija ei ole. Sellise saate puhul nagu "Pealtnägija", ma mõtlen just, mis puudutab organiseerimist. Sest saatejuhid ise on ju ka toimetajarollis. Toimetaja teeb ikkagi hästi palju lauatelefoniga tööd, ta teeb taustauuringuid nendele asjadele ja lepib mingisuguseid asju kokku.

Ma ei ütleks, et meie töös mingeid kattumisi on. Minu roll on ikkagi tervikpilt, kõik palgaläbirääkimised, kõik meeskonnavahtused, hanketellimused, hankeostmised, lepingute sõlmimised, mingid aruandlused. Omakorda ka ju kõik läbirääkimised juhtkonnaga, kõikide muude instantsidega, millega meeskond ei puutu üldse kokku, nad ei tea midagi sellest.

Nende jaoks mingid rahateemad, tehnikareservid, tehnikatellimised, mustmiljon asja, meeskond ei tea sellest midagi. Nemad tegelevad ikkagi selle konkreetse saatega. Mina olen nendeks muudeks asjadeks.

Täna näiteks Kersna ütles, et tal on vaja tehnilist piiritust üks 20 liitrit. See nõuab nagu raha. Seda ta toimetajale ei anna, sest toimetajal pole raha, onju. See on eriolukord, selliseid asju muidugi tihti ei ole. Siis ma otsisin koha üles, kust ma saan seda tehnilist piiritust. Aga ma pean näiteks otsima kanistrid. Siis ma sõitsin ühte toidupoodi, ostsin 10 liitrit vett suurte kanistritega, nüüd ma pean selle vee kuskile kallama. Ja siis tehnilise piirituse sinna sisse saama. See on ka selline ootamatu asi, mida sa ei planeeri.

Mis sa arvad sellest, et paljudel saadetel Eesti Televisioonis toimetaja ja produtsendi ametid ühtivad?

On nähtud jah selliseid inimesi, kes on toimetajad-produtsendid, aga siis see produtsenditöö tehakse tihti ära teiste poolt ja see lonkab, lonkab, lonkab. Meeskond ei tööta, inimesed on laiali, hajevil. Keegi ei analüüsi seda ega otsi probleemide põhjuseid.

Kas sina saate sisusse ka kuidagi puutud?

Puutun küll. Kuna me oleme ühes toas, ma töötan seal samas toas kus Kersnagi, siis loomulikult puutun. Me arutame mingeid suuremaid projekte. Näiteks seesama Ameerika projekt, mis meil oli, kui Kärmas käis 12 päeva Ameerikas, siis selle organiseerimine ja kogu see raharessurss... Ma pean olema kursis sellega. Nende eriasjadega seoses on ju alati need rahalised väljaminekud. Siis ma vaatan eelarves, kas see tuleb välja, ei tule välja, mõtleme, mida me peaks tegema, kas meil on vaja tehnilist ressursi juurde tellida. Aga mind ka huvitab sisu. Ma just mingeid telefonikõnesid ei pea võtma

taustauuringuteks, aga ma ikka kuulan ja mõtlen kaasa. Juba selle mõttega, et kui seda infot vahetada, see ju annab saate autoritele mingisuguseid impulsse, et kuidas need esimesed reaktsioonid on mingi teema puhul.

Loomulikult ma ei ole ainult selline rahahai, mul on ka teatud vaimsed huvid. Kui sa selles keskkonnas oled pikka aega olnud, siis sa omandad teatud oskused ja ikkagi tegeled loominguga ka. Ma töötan ju ka teisi formaate välja, ka sisupoolt. Aga inimesed peavad tegelema asjadega, milles nad on tugevad.

Kas koosolekutel käid ka kohal?

Aga meil ei ole sellist asja nagu koosolekud. Väga üksikud, aga üldiselt meie tööstiil ei ole selline. Kuna meie oleme ühe toimetaja ja Kersnaga ühes toas ja Kärmas käib ja pendeldab ka seal vahel, siis kõrvaltoas on juba teine toimetaja ja me oleme hästi lähestikku, niimoodi me saame kiiresti neid asju läbi rääkida. Koosolekut pole mõtet jääda ootama, kuna tööprotsess on niivõrd elav. Tundub koomiline kui ma ütlen, et ära sellest nüüd praegu räägi, räägime sellest kolme päeva pärast koosolekul.

Milline on hea meeskond teleasaate tegemiseks sinu arvates?

Meil on see asi, et kuigi meil on koos hästi tugevad isiksused, siis mingi kokkulepe meil vaimsel tasandil on, et me mingil hetkel paneme suu kinni ja ei nühi neid nurki nii tugevalt. Tegelikult kui ikkagi kõik välja öelda, mida sa mõtled, siis läheks vist päris keeruliseks. Nähes seda tohutut pinget, mis on, lihtsalt alateadlikult me hoiame pingetest eemale.

Igas grupis kujunevad välja mingid liidrid, autoriteedid, kelle arvamus jääb peale. Kui sa tead 4-5 aasta jooksul, millised need inimesed on, siis sa enam ei vaidlusta seda. Sa võtad inimest sellisena nagu ta on.

Meil on ka teada, kelle arvamus on tegelikult ülemuslik ja mina ei hakka siis oma arvamust peale suruma. On inimene, kelle arvamus jääb peale, see praktikas lihtsalt töötab niimoodi. Väga paljude suurte otsuste puhul on ikkagi Kersna see, kelle arvamus jääb peale. Siin ei ole mitte midagi teha. Kuna see ei ole meid ka väga palju alt vedanud, siis mul ei ole ka mingit põhjust seda mitte usaldada. Sest see inimene on töötanud telemaastikul ikka nii tohutult palju ja väga edukalt. Ma võin ju küll mõelda, et ta kurat äkki eksib, ja ma ütlen ka selle välja, aga see ongi see vanameistri nina, mida ei vaidlustata väga. Kuigi tema sisuliselt võib-olla ei peaks siin ütleja olema. Näiteks selle graafika koha pealt, mis ei ole tegelikult üldse tema töö rida, aga kuna tema lihtsalt ütleb, et see on totaalne jama ja seda ei pane, siis nii on. Kuigi meil ütlevad kõik sõna sekka.

Milliste meeskonnaliikmetega sa igapäevaselt pead rohkem suhtlema?

Ma paratamatult suhtlen rohkem nendega, kellega ma ühes toas olen. Ma olen Kersna ja Katrin Vagaga ühes toas, režii-inimesed on natukene teisel pool. Aga samas ma suhtlen hästi palju ka administraatoriga, Jaak Tammearuga, kes jooksvalt täidab väga palju ülesandeid.

Aga see töö ei ole ainult meeskonna-keskne, hästi palju asju on väljaspool seda. Peaproductsendid, juhtkond, tootmisosakond, raamatupidamine. Sellest meie meeskonna-inimesed ei tea mitte midagi. Nad ei tunne mõndasid inimesi, nad ei teagi üldse, et see on selle valdkonna inimene. Nad ei puutu kokku sellega, mis toimub väljapool toimetuse ja montaažiruume. Ja neil ei olegi vaja sellega kokku puutuda, sest see koormab neid.

Siin on vaja diplomaatiat hästi palju, sa pead diplomaatiliselt asju ajama. See on tohutu bürokraatia-värk, mis siin taga on, aga ega sellest bürokraatiast ei räägita ju.

See on ju avalik-õiguslik kanal, kõik on vaja dokumenteerida, ära põhjendada. Näiteks ökonoomika-osakonnale. Siin on meil mustmiljon sellist inimest.

Kui ikka eelarve koostamine on näiteks, mille mina pean koostama, siis mina olen see, kes müüb selle eelarve juhtkonna ees maha. Siis ma pean kõike väga põhjalikult põhjendama. Miks ma tahan ühele inimesele rohkem palka maksta, miks mul on vaja sellise raha eest hanget osta, miks ma midagi tahan ära likvideerida. See kõik loob ju tingimused sisu tegemiseks.

Loomes inimesed on ju hästi temperamentsed, et ah sa kurat, ma tahan seda ja seda. Ma ei saa lasta neid omavahel kokku omavahel. Sa pead vahepeal puhverdama, seletama raamatupidamisosakonnas nende keeles asju.

Milline on teie koostöö meelelahutusosakonna peaproductsent Eero Spriidiga?

Tema on see inimene, kes mingitel koosolekutel esindab meelelahutusosakonda. Aga mina võtan üldiselt selle tee ise jalge alla ja esindan meid ise, ma ei viitsi läbi mingi kümne inimese suhelda.

Kui palju saate eelarve saate sisu mõjutab?

Ma olen üritanud luua kõik maksimaalselt head tingimused. Kui sa tahad teha praegusel hetkel vaadatuimat telesaadet, siis me ei saa näiteks loobuda Pärnusse sõitmast, sest meil ei ole bussi. Siis see tähendab seda, et ma olen halvasti töötanud ja pole suutnud mõelda neid asju läbi. Ma tahan luua kõik maksimaalselt head meeskonnale, et nad ei peaks mõtlema, et sellise tühise asja pärast jääb mul tegemata väga oluline asi vaatajate jaoks. On isegi selliseid olukordi, kus on vaja hästi kiiresti Eestis kuhugi sõita ja me oleme lennutransporti kasutanud. Ma isegi ei mäleta, mille pärast see oli. Aga need on eriolukorrad. Minu põhitöö on ikkagi selle keskkonna loomine. Pisasjad, mis on tegelikult suure tähendusega.

Aga tundub, et nad aktsepteerivad mind. Nad ütlevad, et mul on siuke plaan, mis sa arvad, kas ma tohin minna, kas meil on ressursi. Üldjuhul nende palved on mõistlikud.

Aga kui nad näiteks Ameerikas käisid, siis ma mingid asjad ikkagi ütlesin, et see läheb meile liiga kalliks. Me küll ei loobunud, aga piiritlesime ära need võimalused.

Kas sinu arvates mõjutab saate sisu see, et paljud meeskonnaliikmed teevad ka muid projekte?

Kärmasega oligi nii, et tal oli tohutult suur koormus, ta töötas sisuliselt kahe täiskohaga töö peal, mõlemas kohas täismahviga. Pealtnägijaks teeb ta pealekauba hästi keerulisi lugusid, mitte lihtsalt saateid. Ta ka toimetab oma asju hästi palju ise, sisuliselt ta toodab iga nädal järjest dokumentaalfilme. See on ülim produktiivsus ja kohusetundlikkus, tal on muidugi see oht, et ta tõmbab ennast rihmaks. Et tal kaob igasugune rõõm, motivatsioon ja ta läheb tühiste asjade peale närvi.

Loomulikult ma pidasin temaga läbirääkimisi, et kuidas seda olukorda leevendada ja lahendada. Ma loodan, et uuest hooajast saab meil olema väga palju kergem olukord, sest ta hakkab keskenduma põhiliselt Pealtnägijale. Ta peaaegu et tuli Ekspressist ära, mitte küll päris, aga enam-vähem.

Ma olen ikka väga rõõmus, et suutsin ühe Eesti Ekspressi ajakirjaniku meie palgale

tõmmata.

Kas produtsendil pole oht end “rihmaks tõmmata”?

Minul ei ole igapäevaselt niisugust pinget. Mul on hooajati, siis kogu see krempel tuleb kokku panna, siis on suur pinge. Tavaliselt on see enne septembrit. Kui teised inimesed puhkavad, siis produtsent hakkab eelarvet tegema, läbirääkimisi pidama, kempleb väga palju. Juulis-augustis, kui enamik tele-inimesi puhkab, siis minul hakkab väga käbe töö. Kui mina vaatan oma töö mahtu, siis on see jah kõige hullem periood.

2.11. Ene-Maris Tali, Tegelikkuse KesKus produtsent-toimetaja

Miks teie saate puhul on toimetaja ja produtsendi roll ühes isikus?

Sellepärast et sellele saatele pole võimalik leida toimetajat. Asjad oli valesti. Kui me hakkasime seda saadet tegema, siis meie ühe saate eelarve oli 5000 krooni. Pluss siis autoritasud peale selle. See tähendas seda, et selle raha eest ei olnud võimalik rohkem saate peale võtta kui produtsendi ja režissööri. Formaadi töötasid välja produtsent ja režissöör.

Miks meil praegu ei ole toimetajat? Kuna selle saate kontseptsioon on oma lähtekohtadelt teistmoodi, siis on väga raske leida toimetajat, kes suudaks tulla hoobilt ja võtta omaks samasugune saateformaad. See on nihkega saade. Ja hakata aru saama, kuidas teemasid käsitleda, selleks peab tegema samasuguse eeltöö, nagu meie oleme teinud ja selle asja välja mõelnud. Ei ole võimalik, et sa võtad väga hea toimetaja kõrvalt ja ta mõtlebki nii nagu meie mõtleme. Selleks on vaja kohanemisaega ja peab olema oskus üldse asjadesse suhtuda niimoodi. Paraku neid inimesi on väga vähe.

Siis peadki sina toimetama ka?

Ma olen produtsent-toimetaja sisuliselt, see ei tähenda, et see kajastub palganumbrites. Nüüd on toimetaja saanud ka Juku-Kallest. Saade oli algusest peale üles ehitatud Juku-Kalle nägemusele, kuidas tema asju näeb. Kui me kasutame teisi autoreid, väga palju juhuautoreid on tulnud, siis täpselt samamoodi nagu toimetaja peab tulema sellesse süsteemi ja sellesse mõttemaailma või lähtemaailma, samamoodi peavad tulema ka autorid. Kõik ei suuda seda. Juku kirjutab väga paljude autorite tekstid ise. Just et säilitada see kiiks, mis saatel olemas on.

Ja mis puudutab teiste autorite materjali läbivaatamist ja selektsiooni, siis seda teeb emb-kumb, kas teen mina või teeb Juku. Aga ma pigem sooviksin, et seda teeks Juku. Mina olen ka mõne teksti suhu kirjutanud. Aga kuna Juku juba on harjunud ja õppinud tööd tegema, siis ma eelistan, et teeb seda Juku.

Millised sinu iganädalased töökohustused on?

Ma pean kõik kaasa tegema alates teemade väljamõtlemisest, kokkuleppimisest. Praegusel hetkel on Juku muidugi väga palju kasvanud, ta oskab ise näha teemasid, koos me mõtleme kõigepealt välja teemad. Konsulteerime ka Maarikaga (saate režissöör-M.M.), kas teema pildis töötab. Meil on see oht, et kõik on jututeemad. Kui on sellist lavastuslikku elementi, kus ja kuidas me seda üles võtame, siis me peame nõu Maarikaga. Aga see, et me mõtleme välja teemad, kes on meil esinejad, kuidas tekitada intriigi, kes on

need antipoodid, see on meie töö Jukuga, jah.

Kui mõnel autoril on oma teema, siis kohati ta osaleb ka selles arutelus. Ütleme, Rando Tooming on hea autor, tema oskab seda loo struktuuri üles ehitada, temal see point jääb, mis sa tõestad oma looga. Valner Valme seda ei oska. Valneriga on nii, et isegi kui ta on saatelõigu üles võtnud, siis ta ikka ei saa aru, mis lugu ta teeb. Ta lihtsalt teeb kuna nii on vaja. Talle öeldakse, et sellega tuleb intervjuu ja siin on see point ja siin see point, Valneri puhul on see teistmoodi.

Kas iga valmis lugu või selle struktuur peab vastama mingisugustele kindlatele tingimustele?

Ma toon sulle näite. Ütleme, et me korjame kuskilt üles mingi fakti, mis meie jaoks tundub, et see on intrigeeriv. Näiteks fakt oli, et järjest rohkem inimesi, kes on mingi pättusega hakkama saanud ja kes võiks maksta rahatrahvi, mida inimesed ei maksa. Sellepärast, et näiteks raha ei ole. Nad parema meelega võtavad vastu vanglakaristuse, mis on nädala või paar päeva. Sest vanglakaristus on selles mõttes mugav, et tal on oma aeg, mis ta peab seal vanglas olema, ta võib seda oma summa järgi valida. Näiteks kui ta on liikluseeskirjade rikkumise eest saanud mingisuguse trahvi, siis ta võib selle asemel valida vanglakaristuse. Kui ta tahab olla näiteks ühe pühapäeva vanglas, siis ta võib seda teha. Ja trahvi ei maksa.

See on nagu ideaalne meie teema. Nüüd kuidas me seda teeme? Vot selle arenduse me teeme nüüd ära Jukuga: kus on see point, kuhu me läheme, kuhu me pöörame. See fakt oli see, et rahatrahvi võib asendada vanglaga ja inimesed teevad seda.

Nüüd kui me seda lõiku ehitasime, siis me hakkasime seda propageerima. See on nagu äraspidine seletus, et meie hakkasime propageerima, et see ongi ekstreempuhkuse veetmise üks vorm.

Jukuga me vaatame siis, et see loo sisu jääks alles, aga me pöörame selle teistpidi. Katsume teha nii, et fakt jääks alles, aga me utreerime ja naeruvääristame seda oma vahenditega. See ei tähenda, et fakti pole olemas ja olukorda ei toimi. Aga meie puhul on see mõnes mõttes utreeritud ja absurdini viidud.

Saade algab teil vist alati vestlusringiga?

Kõigepealt on vestlusring, mida teeb alati Juku, ta on päevakajaline või päevapoliitiline. Vestlusringi saab üles ehitada, kui on intriig. Peaks olema nagu kaks vastast, kes on erinevatel seisukohtadel. Juku positsioon ei ole kunagi neutraalne, vaid Juku valib poole. See on ka selles mõttes eriline. Ja siis mõtleme, kes siin võiks olla parimad inimesed. Me käime päris palju inimesi läbi, kes need võiksid olla. Alati peaks olema hästi koloriitsed kujud. Ta ei tohiks olla väga korrektne, väga korrektselt vormistatud seisukohtadega. Ta peab olema julge oma otsustes, et temaga saaks väidelda.

Ja siis Juku valib poole, me ei tasakaalusta kunagi. Ja kui meil juhtumisi on vaja ka eksperti, intriig on olemas ja meil oleks vaja kellegi seisukohta, siis see ei ole mitte Juku seisukoht, vaid me võtame eksperdi kõrvalt. Siis tuleb ekspert kõrvalt, kes annab üldisema hinnangu. Juku ei võta kunagi hinnangulist positsiooni.

Kust need vestlusringi teemad tulevad?

Teemasid on nii minul kui Jukul ja siis me vaatame, kes inimestest tulla saavad, mis läheb hapuks, mis ei lähe hapuks. Aga allikate suhtes on meil võti niivõrd selge, et me

oleme õppinud, kes on need parimad.

Mis tuleb pärast vestlusringi?

Teist teemat me nimetame probleemteemaks. See on siis lugu. Kui vestlusring on 12-14 minutit, siis see on 7-8 minutit.

Ma toon sulle ühe näite. Noh oli see Adonise firma, kellega nüüd Maksuamet käib kohut. Maksuamet nõuab ühesõnaga ühelt firmalt täiesti argumenteerimata süüdistades teda maksuseaduse rikkumises. 6 miljonit on koos viivistega kasvanud 30-le miljonile. Ülemkohuski on otsustanud, et firmal on õigus. Maksuamet ei allu Riigikohtu otsusele ja viivised kasvavad. See on selline tõsine probleemteema.

Või ükskõik mis muu teema. Näiteks ID-kaardi või Tallinna panga teemadel. See on selline tugev teema, kus me teeme ka vahel seda äraspidi pööratust.

Pakkumisi võib tulla autori poolt. Järgmisesse saatesse ma tahaks, et Rando Tooming teeks ühe tugeva loo. Praegu ta otsib teemat, kui tal on mingid ideepojad, siis me arendame seda. Siis me teeme seda kolmekesi: mina, Juku ja siis see autor.

Struktuur on meil selge, millest me alustame, mida me tõestame. Ja kes on need esinejad.

Ja saate kolmas ning neljas teema?

See on selline kõige lõdvem ja see on ka oma meie kiiksuga teema. Siin me oleme käinud kunstinäitustel, näiteks. See on see “vesi peale” teema. Seda teevad kas Juku või Juku ja Valner või Juku ja Kivisildnik. Vahel on see Valneri teema puhtalt. See käib ka külakorda. Näiteks oli meil see Vabaduse kella teema Vabaduse väljakul, kus me tegime oma Vabaduse kella selle autoga.

Need on sellised oma väljamõeldud absurdid. See on siis näiteks riikliku institutsiooni poolt välja mõeldud olukord, mida me naeruvääristame või paralleele tõmbame. Või siis mõni näitus.

Neljas teema on alati Kivisildniku oma. Kivisildnik on saates kõige iseseisvam. Aeg-ajalt me oleme teinud niimoodi, et kõik need teemad on allutatud ühele liinile. Kui meil näiteks Vene ja Eesti suhted oli peateema, siis oli litsensita töötavad vene koolid Eestis probleemteemaks, siis veel midagi. Ja siis Kivisildniku kolumn oli veel eraldi samal teemal. Kas me anname talle ise teemavihjeid või vaatab ta ise, mis on midagi päevakajalist, mille kohta tal midagi öelda on. Kivisildnik kirjutab teksti ja puändi ise. Ma olen temaga niimoodi praktiseerinud, et me oleme saatnud talle teemasid ja fakte ette, Kivisildnik on selline mees, et tema istub ja kirjutab ise. Tema ei suuda päris selles mõttes mõelda, mis meie. Kivisildnik on Kivisildnik. Ta saadab teksti kas esmaspäeva õhtul või teeb ta seda kas esmaspäeva öösel ja hommikul on see minu masinas. Kivisildnikku ma kirjalikult ei redigeeri. Ma loen teksti läbi ja siis kui mulle tundub, et mõni asi võib kedagi solvata, siis ma ütlen. Näiteks viimases tema kolumnis oli niisugune lause, et parteidesse kuulub igasugust inimrämpsu. Mind see haavas natuke. Ja ma panen end vaataja seisukohta, et kas see võib kedagi solvata. Ma ütlesin Kivisildnikule, et mulle meeldiks, kui sa siin sõna ära vahetaks. Ta küsis, et kas “tropid” sobib? Ma ütlesin, et hoopis parem sõna. Ta vahetas ära.

Või ükskord ta ütles Oksmaa kohta “värdjas”. Seda ei saa, eks. Aga see on puhtalt minu enda emotsioonide põhjal, et mulle tundub, et meil ei ole õigust niimoodi öelda. Kivisildnik kuulab ja parandab ära, aga tema teksti ma ei toimetata. Vot ükskord me olime Tartus ja Kivisildnik oli vaja ära teha. Ja siis tal oli kaks lõiku, mis mulle kohe üldse ei

meeldinud. See oli Eesti poiste saatmine Iraaki ja ta süüdistas selles otse Keskerakonda kuna nemad olid tookord valitsuses, kus see asi otsustati. Aga see oli natuke räige ja kogu süüd ei saanud panna nende peale. Siis me tegime kohapeal koos asjad ringi. Kivisildnik oli paindlik. Aga üldiselt tema tekstid on valmis, tema seisukohad on alati minu jaoks üllatavad. Aga temale ei saa ega pea ette tegema. Tema on selles mõttes omaette nähtus.

Aga selles kolmandas lõigus, see “vesi peale”, seal on teine asi. Kivisildnik on üdini kirjutaja, tema ei ole kohapeal improvisaator. Neid asju on vaja Kivisildnikuga läbi rääkida, mis on point, mida tehakse. Sellepärast et muidu läheb kohapeal kohe käest ära. Juku on küll kohapeal improviseerija. Aga kui kumbki ei tea liini, kuhupoole minna, siis ta läheb lahmimiseks, nii et pane kokku, kuidas tahad. Vot sellega peab mõtlema, mis on ülesanne, me räägime sellest ja sellest.

No ma toon näite kahest erinevast näitusest: üks oli see nn kubemekunst, kus olidki 10 pilti erinevatel stendidel ja kujutatud sisselõikeid karvkattesse. Siin on neil õigus öelda kõike, mida tahavad. Aga näiteks Priimäe näitusele ei saa minna ja rääkida nendest piltidest ja nendest inimestest, kes nendel piltidel on. Meil ei ole õigus neid inimesi nende piltide peal halvustada. Me ei näidanudki neid pilte. Piltide all oli tal tehtud reklaamideal ühe parfüümifirmaga. Iga pildi all oli kastike, kus olid paberitesterid ja seal olid lõhnad. Me võtsime objektiks hoopis selle, et mitte näidata neid inimesi. Ühtegi inimest tegelikult meil kaadris ei olnud. Kui see on fotonäitus, siis inimene on nii personaalne, et tema foto kohta midagi öelda.

Tegelikult meie režissööril on nii suur pieteeditunne, et ta adub kohapeal ära, mida võib ja mida mitte. Et siin ei saa lasta neil väga möllata. See, mis suust välja tuleb, ei ole alati kohane saatesse. See oli tegelikult väga raske lõik, sest pidime seda eetilisust jälgima. See “Vesi peale” ei tähenda seda, et mehed võivad minna ja iga asja kohtailkuda ainult ilkumise pärast. Peab olema point ja põhjus ja selle me mõtleme koos välja.

Milliste kriteeriumite järgi te teemasid valite oma saatesse?

Üks peab olema see, et ta on lähiajal toimunud sündmus. Või siis ta on nii uus ja värske, et sellist käsitlust pole varem olnud. Kui teemadega tullakse, võib teema olla väga hea. Kui meie ei leia seda pointi, kuidas meie sellest räägime, siis me lihtsalt paneme selle kõrvale, sest see pole meie teema. Me ei saa teha siin sellist “Aeg Luubis” stiilis korrektset ajakirjandust. Mõni teema võib sobida igasse teise saatesse, aga mitte meile.

Kõik on harjunud selle meie formaadiga ja kui midagi kukub sellest välja, sest oma pointi ei ole, siis saade muutub nagu “Foorumiks”.

Muidugi me peame kogu aeg jälgima, et keegi meie võtmes asju ära ei tee. Aga kui teema ümber käib meedias leierdamine ja pointi ei ole, siis me võime küll sama teemat teha. Otsida oma väga tugevat võtit.

Mis on teemade puhul allikaiks?

Eks see tuleb igalt poolt. Meil on saates olnud teemasid, mida meile on pakutud, näiteks seesama Adonis, mis on väga tugev teema. Aga üldiselt meile ei tule sisse palju teemasid, mis oleks kohe meie teemad. Üksikute inimeste probleemid, mida meie puhul loodetakse, et me lahendame, aga me ei saa neid lahendada, sest seal ei ole sellist laia kõlapinda. Kui ütleme “Pealtnägija” võib minna üksiku inimese juurde ja teha temast loo, aga me ei saa olla “Pealtnägija”. Neid korteriüürnike või majaüürnike- me ei saa nende probleeme teha. Meil tuleb häid teemasid vähe sisse. Aga suuresti on abiks kogu see kontingent, kellega

tegijad lävivad. Saatetegijate tutvusringkonda kuuluvad inimesed ministrite ja parlamentaaridega alustades paadialusteni välja. Sellepärast me saame ka väga häid esinejaid. Ei ole iialgi probleeme, et näiteks Riigikogust keegi ei tule. Väga palju teemasid on näiteks pakkunud Ilves ja Andres Tarand.

Kaplanaadi teema, mismoodi neid kaplanaate hakatakse organiseerima, tuli näiteks Justiitsministeeriumist.

Kus te neid teemasid arutate, on teil koosolekuid?

Meil ei ole koosolekuid, meil on koosolemised. Meie vestlused toimuvad nii, et me istume kohvikus. Vaatame läbi, mis on. Me oleme harjunud kuulama, mis ümberringi toimub, kui sa loed lehti või kuulad raadiot, siis sa nokid mingisuguse killu üles ja siis sa hakkad sinna ümber ehitama teemat. Aga see päev enne salvestust, siis me arutame mõlemad läbi, mis meil pakkuda on. Ja siis saab veel teha viimase research'i, mis ajakirjandusest on läbi käinud ja siis teha oma valik.

Koosolekut me algul plaanisime, aga seda on olnud vist kogu tootmise juures. Näiteks kui kolmapäeval on meil montaaž, siis Juku tuleb, me istume ja joome kohvi, räägime, homme konkretiseerime. Ja reedel on võte juba.

Vahepeal meil oli oma grupp messengeris, seal oli mitmeid autoreid sees, BNS-st inimesi, ka meie eelmine toimetaja Virve Liivanõmm. Aga see on pigem nii, et keegi pakub idee, siis kõik laidavad selle maha, sest nad ei oska näha, mida meie võime sealt saada. Aga üldiselt see grupisuhtlemine mulle eriti ei meeldi, sest päris head teemat ei anna seal keegi. Seal on selline üldine arutelu, ei osata nagu pakkuda nii, et ahhaa, see on meie teema! Selles mõttes meeldib mulle autori endaga rääkida, kui me omavahel räägime, siis autoril hakkab selginema, kas saab sellest teemast asja või mitte. Üldiselt ma ei ütle autorile kohe esimene hetk, et kuule, sellest ei saa teemat. Ma tahan kontrollida, kui kaugele ta ise on mõelnud ja kui kaugele ta hakkab selle vestluse käigus nägema. Et kas tuleb teema või ei tule.

Aga selle saate puhul olete siis otsustajad, et mis ikkagi läheb läbi ja mis mitte, sina ja Juku-Kalle?

Jah, ja siis veel Maarika. Sellepärast et kui sa vaatad, milline on see tekstipool ja mida režissöör teeb pildiga, siis see on kaks isiasja. Pilt annab asjale oma aktsendid. Kui tekst tundub mittemidagiütle, siis pilt annab tegelikult selle õige seisukoha, kõik, mis vajab naeruvääristamist, suhestamist. Tegelikult Maarika on see, kes saate valmis teeb ja saate "kiiksud" edasi annab. Visuaalselt, jah.

Kui Juku ja Kivisildnik või ükskõik, kes autoritest, võivad ütelda, kirjutada, teha mida vaid. Aga teisel pool oleme mina ja Maarika, kes jälgivad, et mida võib ja mida ei või. Montaažipäeval peame me pidevalt oma mõistuse ja südamega testima, kuidas see toimib vaatajale. See balanss on olemas. Juku paneks kõik sisse, talle pole miski püha. Et mida räägimini ja võimsamalt sa ütled, seda kõvem mees sa oled. Aga meie seda teha ei saa ja peame selekteerima. Ma leian, et meie roll Maarikaga on jälgida, et ta oleks kogu oma rääguse juures ka eetiline.

Kas mõni teema saab ka režissööri poolt tagasi lükatud, sest tema arvates pole see pildiliselt atraktiivne teema?

Ta ikka katsub igale teemale mingi pildi leida. Ja kuna me toetume väga palju ETV

arhiivi peale, siis see teeb meile tööd veel juurde. Kui see vestlusring näiteks oleks paljas vestlusring ja seal ei oleks neid sentenceid vahel ja ei oleks pildikatet, siis mingid puändid talle annab, siis ta oleks palju vaesem.

Kuna Maarika on selle pildiformaadi ise välja mõelnud, siis ta ka teeb seda maksimaalselt. Ta püüab seda saadet hästi katta, püüab puänteerida. Ta ei ütle kunagi, et ei saa.

Kivisildniku tekstid pole üldse lavastatavad tekstid, ta võiks lugeda need ükskõik millise posti ääres ära. See, et Kivisildnikust on tehtud selline põnev video, see on tänu sellele, et Maarika oskab seda, ükskõik, mis teema on. Vahel on väga hea, kui tekstist tuleb mingi vihje, et ahahh, seda võiks teha seal. Kui me saame hommikul teksti, siis me Maarikaga istume ja mõtleme, et mis koht see on. Viimane kord me olime autoromulas, näiteks. Siin on muidugi ka see asi, kas Kivisildnik laskub sellele tasemele, et ta näiteks roomab või on puu otsas. Aga üldiselt on nii, et kui me ei pane talle narrimütsi pähe ja ei kostümeeri teda, siis ta laskub. Aga nii, kui ta peab olema näitleja rollis, siis no way.

Milline on üldse režissööri roll selle saate puhul?

Tegelikult see on režissööri saade. Kui sa vaatad eetrigraafikat, siis sa näed, et see visuaalne külg eksponeerib saatejuhte kui isiksusi. Saade hakkab peale väga jõuliselt, väga närviliselt. Kõik need väljud ja värgid. Visuaalse poolega on vaatajat väga palju ette valmistatud, vaatajale on öeldud, kes on lõigu autor. See, miks me selle teksti saate algusesse kirjutasime, on see, et siin võib tekkida konflikt, et mispärast on Eesti Televisioonis selline saade? See ju algab sõnadega “Antud saade ei pruugi...”. Me tegime seda teadlikult. Ja iga lõigu ees on autori pea, kellega võiks vaataja seda lugu seostada. See printsiip on vaataja printsiip puhtalt. See on väga õnnestunud. Me kunagi ka ei meigi ühtegi inimest, kõik on nii naturaalne nagu tegelikult on.

See saade, tema kaadrikultuur, on pildis hästi esteetiline, mis tasakaalustab seda sõnalist näitust või saatejuhtide olemust. Muidu ta oleks ESTO, mida vaataja võtakski niimoodi vastu, et ta on ESTO. Aga tänu sellele, et see pildikultuur on hoopis teistsugune, siis on ta vastuvõetav väga paljudele.

Kuivõrd mõjutab saadet selle eelarve?

Kõigepealt mõjutab meid see, et meie saate tsükkel on nii, nagu ta on. Praktiliselt meil ei ole ettevalmistuspäeva. Meil pole aega eriti lugusid ette valmistada või käia üle vaatamas neid võttekohti. Seda aega ei ole, meil on üks tulistamine kogu aeg. Kuna me peame kahe võttepäevaga ära tegema nii palju lõike, siis meil pole võimalik sõita, et me otsiksime teemasid ja põnevaid võttekohti mujal Eestis. Me oleme käinud Tartus ja Pärnus, aga see tähendab, et me peame päeva jooksul sealt kaks teemat vähemalt tootma. Aga asi pole niivõrd rahas kuivõrd meie võttegraafikus ja montaažitsükli, montaažiks läheb väga palju aega. Läbivaatuseajad on ka veel vahepeal.

Aga võtteaega meil rohkem vaja ei ole. Me ei tööta enam tühja, vaid kui on ikka vestlusring eetris maksimaalselt 15 minutit, siis me ei salvesta tunde. Musta materjali vestlusringi puhul tuleb kuskil 20-25 minutit. Niipalju me oleme õppinud. Vanasti oli ikka 40 minutit. See on küll ökonoomsemaks muutunud.

Lugude tegemine on ka ökonoomsemaks läinud, alguses oli ikka raskem. Kirjutavad ajakirjanikud on harjunud, panevad maki käima ja pärast vaatavad, et ahahh, siit saab, siit saab, siit saab. Teles niimoodi teha ei saa.

Sellepärast meil ongi toimetaja võttel. Sellepärast, et kui nad ei esita seda sulle paberil, siis toimetaja on tal kõrval, kes ütleb, vot siit küsi nii, siin saab nii ja nüüd on lõpp. Toimetaja kuulab kogu aeg kõrvalt. Isegi nüüd Valner on hakanud natuke scripture kirjutama, aga see ei pruugi võtteplatsil nii toimida.

Muidu ma avastan pärast, kui nad tulevad omapäi tagasi, et teemat ei ole. Sellepärast peab toimetaja alati kaasas käima.

Mida sa produtsendina selle saate puhul praegu tegema pead?

Mina pean garanteerima, et võttepäevad toimuks. Ma ei saagi teha vahet, vot et see on toimetajatöö ja see on produtsenditöö. Vahel tuleb võtteaegsid muuta, nii et me ei lähe kell 10 välja või meie võttepäev üldse muutub. Võttekohad, kus me salvestame, sealt pean ma load küsima. See on see tavaline produtsenditöö.

Aga kuna meil ei ole toimetajat, siis mu töö algab ka sellest, et teen lugude kohta researchi, et anda seda loo autoritele. Ja siis kõik see millest ma juba rääkinud olen.

Muidugi lepingute pool selle saate puhul on minu teha. Mul ei ole ühegi saate autori puhul püsilepingut, sest tööpanus igas kuus on erinev. Siis mul on iga kuu see paberimajandus.

Lisaks ka igasugused tellimused, sest me maksame iga lüli eest. Kui valgustajat näiteks võttele ei tule, kui ta puudub, siis ma esitan majandusse selle teate ja raha meil säilib. See on selline tavaline majapidamine.

Sinu teha on siis ka lugude jaoks enne tehtav taustaotsing. Milline see on? Kust ja kui palju otsid?

Sõltub teemast. On teemasid, kus ei ole üldse vaja, kui me oleme vabad oma suhtumistes. Aga kui on tegemist mingite otsustega või mingite seadustega või Adonisega, kus on terve suur epopöa olnud, siis meil peab olema ikka endal enne ülevaade, et saatejuht ei peaks hakkama küsima, et kuule, mis see on. Saatejuhtpeab seda infot teadma ja pärast oma tekstis edasi andma. Et mis on see point, mida meie küsime, saatejuht peab olema kursis, mis on varem olnud. Saatejuht ei saa nii loll olla, et ta hakkab seda üle küsima. Seda taustauuringut teen siis mina, vahel ka Juku. Siia juurde kuulub siis ka selle info vormistamine ja väljaprintimine. Ja olulisemad kohad tuleb joonida alla. Kui saatejuht ei viitsi seda läbi lugeda, siis on tal see point olemas.

Siis ma pean väga korralikku arhiivi enda jaoks, et kõik teemad, mis on vahepeal olnud, ma kirjutan need üles, sest vana materjali läheb hästi palju endal vaja.

Siis esinejad ja kontaktid ma kirjutan üles.

Teil on saates ka üks teine taustatoimetaja, Anne Raiste. Mida tema teeb?

Tema töötab telemaja poliitilise arhiiviga. Annest on palju abi.

Kui palju sa ise saates esinevate allikatega ise tööd teed, võtad sa ise nendega ühendust?

Üldiselt ma lasen helistamisi teha Jukul. Esiteks, kui mina helistan, on suhe teine. Ja kui helistab Juku, siis inimene saab võtta seisukoha, et ahahh, tema vastas on Juku. Ma ei taha nii, et võtan kõne ja ütlen, et helistan saatest KesKus ja räägin inimesega teema läbi. Ja kui ma siis lõpuks ütlen, et saatejuht on Juku, siis see nagu mõjuks pettusena.

Aga kui on niisugune olukord, et kui võtte ajal peab midagi organiseerima, kui mõni ei

saa tulla, siis mina organiseerin neid asju.

Kui teeb välisautor lugu, siis üldiselt organiseerib ka tema allikad ise. Aga kui võttel on kedagi juurde vaja, siis ajan mina. Kõik oleks lihtne, kui asi oleks paberil. Tuleb stsenaariumiga, kõik on kirjas. Seda meil ei ole ja aretatakse kohapeal suuresti asju. Me oleme teinud ka seda paberi peal, aga paberist lahti tulla on nendel veelgi raskem. Kui nad on paberil jällegi kõik kirja pannud, siis seda kontsepti muuta on palju raskem.

Ja kui palju sina pärast nendekirjutatud sisseloetavat teksti muudad, üle vaatad?

Varem tegin seda hästi palju, nüüd teeb seda Juku. Juku vaatab enda materjalid läbi, paneb kokku vastavalt timecode'idele ja vaatab läbi ka autorite omad. Sest Virve Liivanõmm ei ole meil enam toimetaja ja ma maksan Jukule toimetamistöö eest lisa. Kui tekib probleeme montaažis, et asi ei tööta, siis võtan mina kassetid ja teen ümber. Montaažis siis Maarika jälgib asju ja mina lähen kohale, kui probleeme on. Nad aktsepteerivad seda, kui mina või Maarika ütleb, et siin me läksime üle piiri. Ja lõppude lõpuks- käärid on ju Maarika käes. Me teeme seda kahekesi montaažis. Kui me ikka tunneme, et see on nii, siis montaažis tehakse kõik need lõiked ja kärped ära.

Tekstid teeb Juku ja need saadab ta mulle hommikul enne montaaži. Vahel on see point välja kirjutamata, siis teen selle mina ümber või ütlen Jukule, see tekst ei sobi, mõte peab olema selline. Juku on kiire kirjutaja ja ta teeb ruttu ümber.

Mille järgi te vaatate, kes võiks teie saates üldse ajakirjanikena lugusid teha?

Me vaatame, kas ta võiks sellesse seltskonda sobida või mitte. Umbes 15 inimest on meil läbi käinud, praeguseks on neid kaks, kellega me võime arvestada, Valner Valme ja Rando Tooming.

Paljud lihtsalt ei oska inimestega suhelda. Ei oska reageerida. Ja meil ei ole sellist aega, et me suudaksime inimesi väga koolitada ja õpetada.

Kui palju see saate sisu mõjutab, et autorid töötavad väljaspool telemaja?

See saade on ehitatud selle peale, et me ei saa telemaja inimesi kasutada, nad on teises võtmes. Ja kui nad meil käivad, see ei ole nendele endile hea.

Me oleme küll näiteks plaaninud Kaileen Mägit kasutada, aga ta teeb Aeg Luubis, nii et ei saa. Aga see autorite puudus on tõeline probleem. Palju võiks teha asju, mida lihtsalt ei ole kellegagi teha. Teemades meil probleemi ei ole, meil on tegijates probleem. Kuna saate formaat näeb ette, et on erinevad autorid, muidu võiks Juku kõik ise ära teha. Meil on ka saateid, kus tõepoolest Juku ja Kivisildnik teevad terve saate. Aga ideaalis peaks olema veel keegi pundis.

Aga noh, meil tankiste pole vaja, kellele paned sõnad suhu.

Kui palju sinu koostöö erinevate autoritega erineb?

Rando Toomingut võib usaldada. Rando näeb lugu, ta on väga hea kirjutaja ise ja ta oskab teemaga töötada. Valner Valme ei oska, sest tal tekivad uitmõtted. Nende peale ei saa teemat ehitada. Aga Rando on päris paigas, hea kirjutaja, näeb pointi, ta suudab selgeks teha, mis asja mõte on, suudab kokku leppida. Rando on hea autor.

2.12. Juku-Kalle Raid, Tegelikkuse KesKus toimetaja-saatejuht

Mis vahe on sinu ja produtsent-toimetaja Ene-Maris Tali töös?

Minul oli toimetaja abi vaja ainult eelmise aasta hooaja alguses. See oli siis kui veel midagi ei osanud, telekeelt ei ablanud lihtsalt ära. Siis ta pidi nagu näitama mingisuguseid asju.

Ma ei adunud alguses, kui ma KesKusi tegema tulin, päris mitmeid asju ära. Näiteks küsimuste pikkust. Ma olin ikka nagu kirjutav ajakirjanik. Küsid rahulikult ükskõik kui pika küsimuse, kõik on diktofonil, aga teles on jälle jube, kui sul on lohepikkune küsimus ja seda vahelt välja jätta ka ei saa.

Aga praegu olen mina sisuliselt tema asemel, mina vaatan kõik üle, lähen viin selle asja montaaži, istun režissööriga montaažis ja monteerime selle asja kokku. Aga teami-töö on ta selles mõttes ikka, et teemade valik sünnib laua taga, inimesed vildevad ja pakuvad ja sõimavad üksteist. See on nagu diskussiooni vorm.

Ene-Marisel on ikkagi rohkem produtsenditöö. Kui meil on vaja kuskilt laost värvilisi kuubikuid ja pörsamaske, siis ta organiseerib neid. Kui näiteks on vaja surnukuuri võttele sõita, siis tema helistab ja lepib kokku.

Aga mõnikord, kui ma keeran liiga „üle võlli” ja see võib saates halvasti mõjuda ja ma ei saa sellest ise aru, siis me vaidleme selle üle. Nii Ene-Marise kui režissööriga. Televisioon on nii teamitöö, et mingitele sellistele tüüpidele ma seda üldse ei soovita, kes väga üksi tantsida tahavad. Mul on olnud siin autoreid, kes on igas oma sõnas, mis nad öelda tahavad, niiväga kinni. Ja ei kuula, mis teised arvavad. Nii ei ole siin võimalik teha midagi. Üks selline oli meil lugupeetud toimetaja Jaana Padrik, temaga oli mõttetu vaielda. Kui tema teine mina välja lõi, siis see oli kohutav.

Aga on teil siis ühest toimetajast puudus?

Muidugi on. Praegu me rabeleme nagu haiged. Aga nii Jaana Padriku kui Virve Liivanõmmega läks metsa. Ei saa olla nii, et kui toimetaja tahab, siis ta surub oma asja läbi. Aga asi on nii, et kuna meie oleme seda algusest peale teinud ja see on lehe käekirjaga asi, siis toimetaja peab aru saama, et ta ei tegele läbisurumisega. Kui talle öeldakse „ei”, siis see on „ei” ja tal ei ole vaja vääksuda. See on õudne probleem tegelikult, et leida mõtleme inimene, kes võtakski seda tööd nii, et „pole midagi parata”. On vaja avatud mõtlemisega inimest, kes hakkaks oma asju jäärpäiselt pähe suruma. Selleks hooajaks meil pole enam mõtet võtta. Aga terve suvi on nüüd aega nutta ja halada sel teemal. Ma üldse ei kujuta ette, kas me leiame ta või ei leia.

Peate te mingeid koosolekuid ka?

Need ei ole koosolekud, vaid mingid puhvetis istumised. Istutakse kusagil ja lihtsalt seletatakse. Aga kui kellelgi tuleb mõte, siis ka helistame omavahel. Me oleme küll proovinud mingeid koosolekuid läbi viia, aga need on läbi kukkunud põhimõtteliselt.

Meie teemasid on ka suht võimatu ette planeerida, sest see peab olema selline asi, mis on hetkel „õhus”, ühiskondliku närviga seotud. Näiteks Pealtnägijas on kama, kas nad räägivad oma piirituseautoga mehest juunis või aprillis, meil ei ole nii. Meie teemad lähevad ruttu vanaks.

Kes võtab otsuseid vastu, milline teema läheb läbi, milline mitte?

Kõige rohkem on minu teemasid läinud. Aga inimesed, kes teevad väljapoolt meile lugusid ja kui nad pakuvad laheda asja, siis las teevad. Tihti on nii, et keegi tuleb mingi teemaga, aga siis tuleb mingi asi ümber mõelda või mingi lõpp ära käämata, muidu on nagu AK. Meil peab mingi kiiks asjal juures olema.

Viimastel kuudel on ka nii olnud, et Ene-Maris (*saate toimetaja ja produtsent*) küsib, et mis te homme teete? Ma ütlen, et ei ütle sulle. Tema: no palun ütle! Mina: ei ütle.

Aga tihti ma ka helistan ise režissöörile, produtsendile või operaatorile ja küsin, et kuidas neil selle teema suhtes tunne on. Et kui ma ütlen teile nüüd sellise märksõna, kas siis hakkab lambike põlema või ei hakka. Vastupidi on ka, et mulle helistatakse.

Mida sina pead enda kui toimetaja rolliks selle saate juures?

Mina panen kogu saate kokku, et kasutame järgmises saate seda, seda ja seda materjali. Et seda teemat võtame üles sel päeval ja seda teisel päeval. Mul peab olema selge, mis teemasid ma vastavasse saatesse tahan saada.

Ja siis ma olen ka nii-öelda ideedeparandaja. Autorid võivad tulla mingi teemaga, milles on midagi, aga mis tuleb lihtsalt ümber töötada. Et mingi uba on olemas, aga ta on sinna vale karkassi peale ehitanud, mis lihtsalt ei sobi Tegelikkuse KesKusi.

Aga intervjuud lepivad nad kokku ise. Teinekord ma lihtsalt ütlen, et selle mehega ei räägi, see on halb rääkija, mul on kogemusi, et siis helistad lihtsalt sellele teisele ja lepid selle teisega kokku.

Aga see organiseerimine pole üldse raske. Mõnikord ma natuke imestan, eriti poliitikute puhul, et nad tulevad täiesti rahulikult ja hea meelega meie saatesse. Ainult Edgar Savisaar ütleb meile alati ära. Aga tema ütleb kõigile ära. Aga teistest pole keegi ära öelnud.

Aga see saade sünnib õudselt palju töö käigus, meil ei ole üldse mingeid kindlaid raame, et kuidas seda tehakse.

Mis selle saate teemade puhul kriteeriumiks on, mis läheb läbi, mis mitte?

Meil peab olema mingi teine vaatenurk asjale. Muidugi me üritame teiste saatetega mitte üks-ühele kattuda. Ilge oht on ju, et näiteks „Aeg Luubis” või „Koosolek” teevad samad asjad ära. Seda on korduvalt olnud, et me tõmbame mingi jumala hea asja maha, sest seda on juba nii põhjalikult käsitletud.

Aga teemas peab olema päris tugevalt sotsiaalset närvi. Ja teine asi on see, et ma ei lase inimesi eetrisse asjadega, mis neid ennast ei huvita, see on hästi ruttu aru saada. Ma ei taha, et nad käituksid nagu ajakirjanikud, see on ka üks põhikriteeriume. Me ei taha, et see saade oleks nagu teleajakirjandus.

Üldiselt me püüame teha just vastupidi- kui on näiteks mingi vestlusring, siis peksame ühte kahekesi, teisele poole näiteks sõna ei anta. Saade on äärmiselt subjektiivne. See on algusest peale kogu selle asja eesmärk, mis on jällegi omakorda võetud lehest. Kuna see on ajalehe ekraanivariant, siis selle mõttega sai seda asja tegema hakatud.

Kust teemad tulevad saatesse?

Tavaliselt sünnivad need hästi juhuslikult kusagil kõrtsis, laua taga tuleb kellelgi mingi napakas mõte. Ja see on mingi kollektiivne tunnetus, et mingi teema on sheff.

Kas paljud teemad tulevad siis lehest ka?

On tulnud ka, olen teles edasi arendanud. Ja vastupidi on ka, kui on saates mingi lühikene junn, siis lehes on ta pärast pikemalt. Need asjad käivad suhteliselt hästi koos.

Kas toimetajana käid sa võttel ka siis kaasas, kui sa ise lugu ei tee?

Jah, mina käin võttel kaasas, vanasti tegi seda tööd Ene-Maris. Ainult Kivisildnikuga ma ei käi kaasas kuna Kivisildnikul on ainult tekstikeskne lugu. Tema asi on see tekst endale pähe taguda ja režissöör valib siis võttekohad. Seal ei ole minul vaja olla.

Miks pead sa oluliseks loo autoril võttel kaasas olemist?

Ma arvan, et ma näen tervikut paremini, kui mingi inimene, kes teeb ühte 4-minutilist tükki üks kord kuus. Ma saan aru, kuidas see tükk sobib ülejäänud saatesse. Ja kui intervjuu lõpeb ära, siis ma ütlen, et sul jäi küsimata see ja see ja see või küsi veel seda ja seda. Mitte sellepärast, et need autorid lollid oleks, aga nad ei näe lihtsalt saate tervikut otsast lõpuni kuna nad ei ole otsast lõpuni selle saate tegemise juures. Mina olen kuni montaažini asjaga seotud ja tean ette, mis nagu puudu on.

Teinekord on nii, et tehakse intervjuu ühe inimesega ära, aga siis sa alles tunnend, et on vaja kedagi veel küsitleda. Siis on vaja kohe välja mõelda, kes see on ja tegutseda.

Nii et see, mis loost lõpuks välja tuleb, te tihtipeale üldse ette ei tea?

Ega seda ei tea, kuidasmoodi inimene mingile asjale reageerib. Seda ei saagi teada enne. No näiteks mul oli üks vestlusring selliste tegelastega nagu Anu Saagim ja Marika Tuus. Ja see tuli nii mõttetu, et me ei kasutanudki seda. Teema oli, kuidas naine ennast enda arust tõestama peaks, poliitikas ja igal pool mujal. Nad ajasid mõlemad nii pleklist juttu ja olid täielikud kanad seal, et 10-12 minutilise vestlusringi jaoks polnud sellega midagi peale hakata. Seda oleks kannatanud vaadata ühe minuti, siis võinuks veel huvitav olla. Teisel minutil hakkab õudne.

Aga on ka selliseid asju olnud, et meil tuleb näiteks keset võttepäeva telebussis sõites viie minutiga mingi idee. Mina ja Kivisildnik näiteks otsustasime nii minna Okupatsioonimuseumisse ja kinkida Euroliidu asjad. See mõte tuli lihtsalt äkki, aga läksime ja tegime ära.

Kuidas sünnivad lugude vahetekstid?

Need kirjutan alati mina. Mina vaatan ka teiste autorite intervjuud läbi, panen asja kokku ja kirjutan ka vahetekstid. Nad muidugi esitavad mingi oma variandi, aga näiteks eilses saates oli Askur Alasi lõik, kus sellest ei olnud mitte ühtegi sõna alles. Ta tegi selle probleemiasetuse valesti. Tema saatelõik oleks tulnud selline, et Kadriorg on laga täis, mere äär, miks nii. Ja siis laskis seal Keit Pentusel rääkida, miks nii on. See on rohkem nagu mingi Pealtnägija või Aeg Luubis formaat. Ma ei saanud Askurit kätte ja võtsin kaamera, tegin ise veel ühe intervjuu juurde mingi majadelammutajaga. Küsisin, et palju tal aega läheks selle koristamiseks ja palju see maksab. See nagu annab loole pointi. Siis me osutasime linnale, et see maksab alla miljoni ja on lollus võrreldes linnaeelarvega. Ja siis loomulikult ma pidin ise tekstid kirjutama.

Ja õudsalt hea on, kui tekstidel on enam-vähem üks käekiri, et see ei hüple. Stiilid on ju erinevad. Kui mõnikord loo autori tekst enam-vähem sama jääb, siis mingid stilistilised

parandused pean ma paratamatult tegema. Muidu oleks see täiesti teine ooper, nagu oleks alanud mõni teine saade. Seda ei ole vaja.

Ja ka kujundeid toon tekstides välja. Näiteks Askur töötab EPL Tallinnas, ta pole kunagi kujundlikult kirjutanud, ta ei saagi seda teha, see on teine formaat. Ja see oskus läheb rooste kui sa seda üldse ei kasuta, kui sa treid päevas mingi kuus nappu, mis on suhteliselt ametliku päevalehekeelelega. See läheb ruttu rooste ja seda ei sulata ülesse. Aga samas tal on head teemad. Nende Tallinna linna teemadega on ta nii palju tegelenud, et teine inimene peaks nädal aega taustatööd tegema, et ta üldse saaks aru, mis toimub.

Oma suhtumise võib küll autor vabalt välja öelda. Kui keegi autoreitest midagi ütleb, siis me ei tsenseeri kunagi autoreid ja nende suhtumist.

Kui palju sa lugude vahetekte kirjutades lähtud sellest pildimaterjalist, mis sinna peale tuleb?

Ma kirjutan ikka selle pointi järgi, siis ei saa väga mõelda selle pildi peale. See tekst peab ikka omaette sõnumit kandma, seda ei saa pildi järgi sättida. Muidu oleks see ju muusikavideo. Pilt aitab rõhutada minegid asju. Kui see oleks pildikeskne saade, muutuks see juba mingis mõttes koormavaks.

Kas sina teed lugude autoritele ka mingit eelnevat taustauuringut enne võtet?

See on nende oma asi. Mina ütlen ainult, mis ma saada tahan mingist asjast, taustainfo on juba nende probleem.

Minul sõltub taustauuring õudselt teemast. Mõni keerulisem asi nõuab rohkem tutvumist, teise juures on jälle tark lolli mängida. Mõne inimesega on halb, kui ta saab aru, et sa nokid väga hästi. Siis ta hakkab rääkima juba mingist kolmanda taseme asjast, millest tavavaataja aru ei saa. Seda peab arvestama, sest muidu ei ole sellest asjast mingit kasu.

Aga kuivõrd sa selle loo enne loo autoriga läbi arutad?

Alati pean lugu arutama. Muidu ta teeb ju tühja tööd. Meil on olnud küll nii, et autor on raisanud kahe päeva jooksul mingi viis tundi oma loo peale ja sellega pole midagi peale hakata. Niisugust asja on kõvasti olnud.

Olen kuulnud, et ka lugude autoreid on sellele saatele väga raske leida. Mis nende autorite puhul siis probleemiks on olnud?

No näiteks inimesed, kes meile väga hästi sobiks, need on meeletult kinni. Sest ühe viieminutilise lõigu tegemine nõuab füüsiliselt väga palju aega. Aga need tüübid, kellel on aega laialt käes, need tavaliselt ei kõlba kuhugi.

Üks väga sage viga, mida väljaspoolt autoritega juhtub on see, et nad ainult mõtlevad, et „kurat, tulen, panen ära ja sellele ma lajatan!” See on täiesti jama, see ei ole üldse selle eesmärgiga ellu kutsutud saade, et kellelegi „ära panna”. Mingid sellised asjad peab tingima olukord, kui tõesti seda on vaja. Aga see ei tohi olla eesmärk omaette.

Meie mõtteviis on see, et mingitele äraspidistele või valedetele asjadele tähelepanu juhtida, aga mitte konkreetselt konkreetselt osutades, vaid omamoodi utreerides. Kasvõi mingite vastupidiste näidete või eksperimentidega, ühesõnaga esitame mingi „plaan B” või „lahenduse B”.

Ja autorite suhtumises teemasse polegi küsimus, suhtumine sobib meile igasugune, aga see viis kuidas suhtumist esile tuua, on oluline.

Oleks ma ette teadnud, et see žanr, mis me välja mõtleme, on niivõrd habras ja siin tekib selline ikaldus. Ma ei kujutanud elu sees ette, et siin selline ikaldus tuleb. Ja et nii raske on balansseerida hea maitse piiril. Korraks libastud, siis oled selleks korraks põlvini sita sees. Ja eks meil on sisse ka lipsatanud asjatut tigtsemist.

Aga ma ei saa seda saadet päris üksinda teha, see oleks nagu nõme. Vähemalt üks välisautor peaks iga saate puhul olema. Vahel ma olen sunnitud ka üksi tegema, aga see on kõige viimane variant.

Kui palju sa enne võttepäeva režissööriga suhtled, teda toimuma hakkavast informeerid?

Eelmine päev enne võtet ma helistan talle ja teatan talle, mis kell me välja sõidame, kuhu ja mis toimub. Tihti peale Maarika ütleb, et see on halb võttekoht ja ärme tee seal, siis ta valib mingi teise võttekoha.

Milline on režissööri roll selle saate juures?

Pildiga on ju võimalik kõike ära keerata. Sellega on võimalik ideed rõhutada. Kuna Maarika teab asjade mõtet väga hästi, siis tal ei ole õnnestunud midagi metsa keerata. Ma istun ka enamasti montaažis tema kõrval ja kui mul endal tuleb mõte, et võta sealt või siia sobiks see, siis ma ütlen.

See saade ei ole ei minu ega Maarika isik, see on formaat, mis on välja mõeldud. Ja Maarika on õudne perfektsionist ja see on sellele formaadile väga kasuks. Kui mingi intervjuueeritav ikka väga hullu putru ajab, üldse ei saa aru, millest inimene räägib, see on nii naljakas ja seda tuleb alati pildiga võimendada. Maarikal nokib alati ära, kust midagi juurde keerata või mida kasutada. Kui tüübid on juba viis minutit mõlisenud, siis on tore, kui on mingi vahebreak, mis aitab jällegi rõhutada mingit kohta, mis ei ole omaette kunst kunsti pärast.

Ma kujutan ette, et jube halb on töötada režissööriga, kellel on eraldi pildiline ambitsioon, kes tahab väga trikitada, mis hakkab jällegi põhiasja segama. Kui inimene peab kahte infot korraga jälgima, siis ta ei saa kummastki aru ja see tekitab segadust.

Režissör lähtub meie saate puhul loo pointist. Ta seedib selle ära ja siis hakkab värve juurde lisama, kui vaja on.

Mida režissöör võttel teeb?

Ta paneb näiteks inimesed istuma: sina istu siia, sest sina oled paks, sulle paistab valgus nii. Ta paigutab inimesed ära ja siis läheb suitsu tõmbama baari tahaotsa. Või et kellelegi paistab oksa vari näkku. Tal on alati selged juhtnöörid.

Aga ise ta teemadel kaasa ei kobise. Ja see on õudsalt hea, sest intervjuueeritaval hakkab väga raske, kui ta ei tea, keda ta kuulama peab.

Kui palju te montaažis pildist või millestki muust lähtudes valmiskirjutatud lugusid muudate?

Mõnikord on nii, et mingid ilgelt head asjad tuleb välja jätta sellepärast, et ei ole katteplaani. Kui sul on viis minutit lihtsalt mingi nägu rääkimas ja ükskõik kui kahju sul tekstist ka pole, kui ei ole mitte millegagi katta, siis tuleb see välja võtta. Sest see pole nagu ajakiri. Aga need on väga üksikud korrad.

Kuidas sa selle saate meeskonda iseloomustad? Mis teeb teist hea meeskonna?

Ma arvan, et see algab sellest, et inimesed saavad lihtsalt omavahel hästi läbi, kuigi me oleme palju tülitanud ka.

Ja teine asi on see, et väljaspool saadet on meil asju, millest rääkida. See on hästi oluline, et väljaspool saadet käivad ka inimesed kõrtsus ja ajavad lihtsalt niisama juttu.

Kuivõrd eelarve teie saate sisu mõjutab?

Praegu on komandeeringurahad olemas, sellega praegu probleeme ei ole. Aga kuna me teeme seda saadet praegu sisuliselt kolmekesi, mina, režissöör ja produtsent, siis meil ei ole absoluutselt aega ja kui üheks päevaks teha väljasõit, siis on kõik peapeal pärast. Siis, kui sa sõidad välja, siis sul on raisatud terve päev ühe teema peale ja sa ju ei tea, mis teisel võttepäeval või juhtuda.

2.13. Maarika Lauri, Tegelikkuse KesKus režissöör

Kui palju mõjutab saate pildiline külg, väljamõeldud formaat selle sisu?

Ta on ikka algusest peale olnud selline mosaiiksaade, mis koosneb kindlatest lugudest. Meil on kindlad rubriigid ju nüüd, vestlusring, mingi probleem, mingi ilkumise lugu ja kommentaar. Alguses oli saade pikem, 45 minutit, ja suvalisem.

Millise mõttega on tehtud saate vahekõllid?

Mul oli ausalt öeldes üks välgu pilt kapis ja ma hoidsin seda seal mingi 6 aastat. Ootas, kus seda kasutada ja sinna see lihtsalt sobis. Kõik see, kuidas saatejuhid välja näevad, kuidas nad ennast üleval peavad, kuidas nad suhtlevad oma esinejatega, see on selline “elektter”- särisev, otsekohene, subjektiivne.

Kas see formaat, millised on need vahekõllid autoritega, et seal näidatakse nende kujusid ja et saadet liigendavad erinevad kirjapandud ütelused, kas see on kõik sinu väljamõeldud?

Need on jah kõik minu väljamõeldud. Aga neid lauseid mina ei otsi neid lauseid. Aga laused tulid sellest, et meil saade läks lühemaks ja enam ei olnud sissejuhatusi lugudele. Vanasti oli sissejuhatus, loo autoriga tegi Juku-Kalle väikse intervjuu.

Miks sina režissöörina pead oluliseks võtetel kaasas käimist?

Ma tavaliselt ei teegi saateid, mis on mu põhitöö, niimoodi, et ma ei käi võttel kaasas. See ei ole kõne allagi tulnud.

Mul ei tule mõttessegi, et täna ma võttele ei lähe, parem magan kodus. See on töö. Ma isegi ei ole mõelnud, kas ma pean kohal olema sellepärast, et kuulata. Ma pean kohal olema sellepärast, et see on minu töö. Ma olen kohal võttel, sest ma olen selle saate režissöör.

Pealtnägija režissöör näiteks väitis, et nemad hoiavad võttemeeskonna väikse eeskätt sellepärast, et nad ei hirmutaks intervjuueeritavaid liiga suure võttegrupiga.

Mitte keegi intervjuueeritavatest ei ole mulle otsa vaadanud sellise näoga nagu ma hirmutaks neid. Pigem vastupidi, ma olen vist hästi tagasihoidlik inimene. Nad ei pane

mind tähele. Ma pigem jälgin, ma kuulan, see annab mulle palju rohkem informatsiooni kui seal taidlemine. Näidata, et režissöör on võtteplatsil.

Kui palju sa võttel suunad inimesi?

Pole ju minu asi suunata, kui ma ei tea, kuhu see asi välja jõuab. Kui ma ühe loo olen ära kuulanud ja seal midagi võtta on peale rääkivate peade, siis me võtame. Ja kui ei ole, siis tuleb pärast arhiivist otsida materjali. Paljude lugude puhul polegi mingit pilti võtta, sest need on ju ajalehelood. Teema on ju ajalehe oma, pole mõtet mõttetut pildimaterjali võtta et seda nagu AK lugu katta.

Vahetevahel, kui esineja on üsna närvis, siis ma pigem palun Jukul, et Juku talle vihjaks, et ta rahulikum oleks.

Kui palju enne loole minekut sind kurssi viiakse, millest juttu tuleb?

Kuhu me läheme ja kellega jutt on, niimoodi küll, jah.

Kas pilt mingil määral selle saate puhul dikteerib ka teksti?

Ei. Sest et me teeme ju enamus lugusid teisipäeval valmis, mis seal enam mainida, kui kolmapäeval on montaaž. Nad kirjutavad oma tekstid valmis ja siis ma otsin materjali, millega esile tõsta seda teravamat vaatenurka, kuhu nende jutt peaks pürgima.

Me võime ju ka proovida, et teen pildi neile ette ja mis siis edasi saab. Aga see nõuab õppimist. Sest mina mäletan- kui sakslased olid esimesed, kes Eesti Televisioonis niimoodi tegemas, et monteerisid pildi valmis ja siis lasid tekstid teha. Siis oli tükk tegu paljudel inimestel, et kuidas niipidi saab.

Aga selle saate puhul on hea, et pilt pole ees, sest tekst on hästi subjektiivne.

Kui palju sa loo autorite tehtud lugusid montaažis ümber teed või lased neil mingi koha uuesti lugeda?

Vahel on tulnud ette. Aga reeglina ei pahanda keegi selle peale kui ma isegi teksti lõikan kuskilt enne ära või rohkem juurde. Nad usaldavad mind.

Vahel nad on kirjutanud uut teksti, siis, kui lugu tuleb väga segane kokku. Vahel ma monteerin kokku ja annan neile kasseti, et see lugu ei kõlba mitte kusagile niimoodi, ja siis nad on ümber teinud. Juku-Kallega ei tule seda tihti ette, aga kui autorid ei ole palju teinud, siis tuleb küll, jah. Juku-Kalle on rohkem õppinud tegema lugusid.

Ta on teistmoodi saade, et kui ma ise probleeme vaatan, kuidas neid objektiivselt valgustada, siis see on üks asi, siis sa võtad kõike ja näed kõike ja paned objektiivselt kokku, aga see on ju nende, autorite, suhtumine.

See saade ei pürgi siis mitte mingisugusele objektiivsusele, kas see ongi selle saate nõ point?

Meil on olnud probleeme siis kui poiste subjektiivsus teeb kellelegi liiga põhjendamatult, siis me oleme vahele seganud. Aga kui neil on laias laastus õigus ja et on probleemid, kus võibki tõsisemalt sekkuda subjektiivsete arvamustega, et inimeste tähelepanu pöörata nendele probleemidele, siis ta võibki olla subjektiivne.

Kas siis sina ja Ene-Maris Tali hoolitsete selle eest, et midagi liigsa räiget ja solvavat sisse ei läheks?

Jah, meie nagu oma südametunnistuse vastu ei saa astuda nende lugudega. Aga kui asi on ikka mäda ja liiga tehakse inimestele, siis me ikka sõtkume, jah.

Kivisildnikuga on nii, et tema sõnakasutus on räige ja see võib paljudele mitte meeldida, aga enamus asjadel on tal ju tõsi taga seal. Kuigi ta väljendab ennast niimoodi, et mõnel jääb hing kinni. Võib-olla me oleme harjunud, meil ei jää. Jah, üksikuid sõnu ta muudab kui me ütleme, et siin on natuke liiga tehtud inimestele. Aga seda ei tule tihti ette. Ega nad ei ole ka mingid räigused, noormehed mõtlevad ju. Nad on targad inimesed.

Mida selle saate meeskonda iseloomustab?

Paindlikkus, kiirus, ühine maailmavaade ikkagi. Me saame aru vastastikku, mis keelt keegi räägib.

Mina olen kogu aeg tahtnud Eesti Televisioonis teha publitsistlik- meelelahutuslikku saadet, väga ammusest ajast ja nüüd on mul see võimalus lihtsalt.

Kuivõrd on see saade režissööri nägu?

Enamus saateid on ju ka mingil määral režissööri nägu. Eks ma ikkagi püüan võimendada nende oma mõtet. Siis kui asjad hästi välja tulevad, väga hästi, siis on minu mõte täpselt seesama, mida nemad tahtsid väljendada. Aga kui teema on selline, mis minu jaoks kaugeks jääb või ma sellest ei saa täpselt nii aru nagu nemad oma peas mõtlesid, siis tuleb ka lugu hoopis teistsugusem, lahjem ja laialivalguvam. Lugude pinnalt on ka näha, kuidas mina ise olen nendesse asjadesse suhtunud.

Milline selle saate pildikeel on, kuidas seda iseloomustada?

Kiire, terav, groteskne, paljudes asjades. Paraku ei saa ma pilti paljuskki ise teha ja pigem paljude lugude puhul on parem, et inimestele tuletatakse meelde vanade asjade pinnalt, mis nendel juba mälus kuskil, neid näidatakse nagu teises valguses, teise tekstiga, teises kontekstis. See hakkab paremini tööle nende lugude puhul.

Arhiivi puhul vaatan, mis klapi loo mõttega, mis tõstab esile selle groteski või mõttetuse. Ma olen vaadanud ühe saate puhul ka 80 kasseti läbi, et leida neid õigeid plaane. Ja lõpuks võib tulla välja, et õiget ei olegi. Mis looks selle õige meeolu.

Millist abi osutab sulle režissööri assistent? Kas tema teeb pildist enne sind juba mingisuguse valiku?

Kuidas kunagi. Kui ta teab, kust mida võtta ja kui ta teab, mis plaanid sinna loosse sobiks, siis ta otsib ise need välja, jah. Kuna meil on mitu assistenti olnud, siis paraku nad jäävad natuke rohkem kõrvale asjast.

Assistendiga on nii nagu toimetajagagi meie saate puhul, et raske on leida. Ja nad tulevad ja lähevad.

Milline on sinu igapäevane koostöö produtsent-toimetaja Ene-Maris Taliga? Või Siis teie uue toimetaja Juku-Kallega?

Minu jaoks on tähtis see, et need lõigud oleks kokku pandud, et mul oleks time-koodid, ma kuulan nad ise läbi kõik, vaatan, et kust mida lõigata ja kui ma kahtlen selles, siis ma pöördun toimetaja poole. Aga kui ma tean väga täpselt, mida on vaja teha ja mida mina

teeksin, siis ma teen selle lihtsalt ise ära. Me nagu usaldame üksteist. Aga kui mul tekib kahtlusi, siis ma lähen ja küsin.

Kui palju lugude autorid enne montaaži sinu kui režissööriga loo asjus konsulteerivad?

Minu puhul on niimoodi, et ma eelistaksin seda kirjalikult, sest ma tean et kui autor on selle loo kirjalikult läbi kirjutanud, et siis tal on ise ka selge ja silme ees, mida teha. Aga reeglina paar korda on mõni üritanud kirjutada, aga sellest ei ole midagi välja tulnud. Me pikalt ei aruta midagi, sest kellelgi ei ole selleks aega. Aga enamus teemasid, mis ka on, kõik on ju nendega kursis, ega midagi uut erilist välja ei uurita ega välja ei mõelda, kõik on ju ajalehes kirjas, millest saadetes juttu.

Kas sina enne võtteid ka teema kohta mingit taustamaterjali uurid?

Ma uurin seda pärast, kui see lugu ei ole niimoodi välja tulnud, nagu ta võiks tulla. Siis ma olen salvestanud materjali ise juurde, öösel enne montaaži, näiteks ajalehti.

Sina vaatad läbi ka musta materjali enne montaaži, ka sisse minevad interjuulõigud. Miks on see läbivaatus oluline?

Ma pean teadma, millest nad täpselt räägivad. Näiteks juturingi puhul on see väga oluline, et leida neid õigeid lauseid sinna vahele.

Mil määral selle saate eelarve mõjutab seda, milline see saade välja näeb?

Siin on niimoodi, et iganädalast saadet tehes peaks olema väga korralik palk ühe saate eest, et seda ühte saadet teha iga nädal. Kuna seda ei ole, siis tuleb ka teisi töid kõrvalt teha. Ja kui see võtteperiood läheks veel pikemaks, kui ta praegu on, siis sureks ju nälga. Kuna 46 saadet on juba tehtud, siis oleks päris karm aeg käes, jah.

Rohkem me ei saakski salvestada.

Aga mul on hea meel, et ma saan midagi muud ka teha, sest et ainult sellega läheks vist lolliks. Mingil määral on see sarnane näiteks vähihaigetest saate tegemisega, kus sa teed 10-20-30 saadet vähihaigetest ja tunned, et sul on ammu juba igasugused vähid kallal... Selle saatega on ka täpselt nii, täpselt samamoodi. Et kõik on halvasti, igal pool on korruptsioon, kõik valetavad. Sama tunne tuleb endal- kõik on korrast ära. Siis on tore vahepeal midagi muud ka teha.

Mida sina selle saate eesmärgiks pead?

Juhtida inimeste tähelepanu, et kõik see, mida räägitakse ja mida tehakse, ei ole täpselt nii nagu need tegijad ja rääkijad ise valgustavad.

Kuidas peaksid käituma või kuidas käituvad selle saate puhul saatejuhid?

Mina ei teagi väga palju selliseid ajakirjanikke, kes kaamera ees jääksid teravaks ja neil oleks huvitav keelekasutus, mitte trafaretne, korralik eesti keel. Pigem vastupidi- oma isiksuse eripäradega keel. Et nad oleksid kiired, et nad suudaksid reageerida, üldistada, kui vaja, kohapeal. Neid ei ole palju. Ja et nad ei näeks välja sellised väga korralikud koolipoisid, vastupidi, et neil näiteks tukk oleks püsti. Neid ei ole palju, jah.

Seda on põnev jälgida, eriti vestlusingide puhul, et kes kuidas haakub või millise tooniga haakub või palju saatejuht saab endale lubada nendega vestlemisel. Kui sa saatejuhina

astud üle piiri, siis inimesed ei räägi enam. Seal saab katsetada, millised need inimesed tegelikult on.

Milline selle saate toimetaja peaks olema? Teie produtsent väitis, et neid ei ole ka lihtne leida.

Kuna nende autorite mõtted võivad muutuda ka kümne minuti jooksul, ei ole selliseid paindlikke toimetajaid, kes tahaks varju jääda. Meie oleme kokku leppinud, et need on autorite lood, autorid teevad ise, kuigi meie võime kõike mõjutada. Selles mõttes on meil nagu halli kardinali roll. Aga need on nende tehtud lood, nende oma nägudega, nende omad. Väga palju ei ole toimetajaid, kes tahaksid niiviisi varjus väga tugevat tööd teha.

Meil võiks olla lausa mitu toimetajat. Sellise taustainformatsiooni kogujad või prognoosijad, millistest sündmustest võiks suurem uudis saada. Kõik need, kes võiksid praegu sellist tööd teha, on üsna ülekoormatud. Neil on palju tööd. Ja kedagi kasvatama või õpetama hakata- aeg on näidanud, et sellest ei tule nagu midagi välja.

Siis meil ei oleks sellist teemade nappust, põuda, saaks rohkem ette teha, saaks kiiremini töötada. Aga praegu enamus lugusid salvestame ju teisipäeval, kolmapäeval on montaaž, neljapäev on eeter.

Kuidas operaator saate pildikeelt mõjutab?

Kui sa vaatad pilti, siis sa näed, kuidas operaatoril on tuju, kas ta on rabe, teinekord sa pead katma mingisuguseid kohti, mis ei ole vajalikul määral välja tulnud. Operaator näiteks peab kuulama ka teksti. Ta peab seda tajuma. Vahel tuleb välja ja vahel ei tule, aga sellest sõltub palju.

Hea on, kui on üks operaator, siis ma ei pea iga kord uuesti otsast peale rääkima, kuidas on vaja üles võtta. Sest meil on igal lõigul ikkagi oma stiil. Ma ei pea seletama, kuidas ta peab kaameraga käituma, kelle poole pöörama, millal, kas pidada meeles, et on horisontaal või võib sellest kõrvale kalduda. Et võtta jutu ajal mitte ainult jutustajat, vaid ka kuulajat, kõik sõltub lõigust ja teemast.

Meie operaatoril on ka halvemaid ja paremaid päevi, sest ega kerge ei ole niimoodi õltalt või käest võtta kaameraga.

Kui palju monteerijatest saade kui lõpp-produkt sõltub?

No meie saate puhul näiteks on väga tähtis ka muusikaline kujundus, seal ei ole sellist muusikat, mille kohta meie fonoteegi hoidja võiks ütelda, et seda muusikat nagu ei kuulegi. Vastupidi- muusika peab ka andma omaette aktsendi. Muusika annab tempo. Paljud lood on sellised, mida rahvas teab, aga mida on kasutatud teistes kontekstides. Nüüd pannakse siia konteksti ja ta annab hoopis teise tunde.

Monteerijal peab olema hea kõrv, ühesõnaga. Ja monteerijast sõltub see, kui kiiresti me saate valmis saame. Sest seal on monteeritud ka kahekaadriseid plaane, kahekaadriseid sulatusi. Kuus kaadrit, see on meil tavaline. Kaadrite kaupa teeme tööd. Ja mõnede jaoks on see kaadri pealt monteerimine väga naljakas, et mis see kaader siia-sinna. Aga meie jaoks on see hästi oluline.

Aga praegu on meil väga korras kõik selle koha pealt. Need inimesed, kes meil monteerivad, need tahavad seda saadet teha.

Kui palju teil esialgselt väljamõeldud loo ideed üldse lõpuks teostuvad? Koosolekuid, kus asju läbi arutatakse, teil vist ei peeta eriti?

Koosolekuid kuidagi me ei suuda läbi viia. Aga me peame suutma küll käigupealt ümber orienteeruda hoopis teistele asjadele. Näiteks kui tuleb välja midagi palju paremat, siis me ei jää selle esialgse plaani juurde, vaid muudame asju käigupealt. Vahel tuleb hakata otsima näiteks atraktiivsemat vastajat. Vahetevahel me ei saa neid, päevapealt, käigupealt, tunni aja jooksul. On juhtunud nii ka ja lugu kannatab.

Kas koosolekute pidamisega ei muutuks korraldus efektiivsemaks?

Me saame niikuinii kogu aeg kokku. Ja muu tegevuse käigus käib meil koosoleku pidamine ka, meil ei ole selline tavaline koosolek, et istume maha, meil on nüüd koosolek.

Ta on nii välja kujunenud ja ma ei teagi, kas oleks parem koosolekuid pidada või võtaks see aja ära ja mingit tolku ei ole. Siis oleks nagu ajast kahju. Me oleme proovinud koosolekuid pidada, aga paaril korral ei ole sellest midagi välja tulnud. Sest siis, kui koosoleku aeg on kindlaks määratud, siis ei ole mitte ühtegi mõtet kellelgi. Mõtted tulevad siis, kui koosolek läbi on.

Kuidas su koostöö erinevate looautoritega erineb?

Minu koostöö klapi kõigi nendega, kes on normaalseid lugusid teinud. Meil on Ene-Marisega ja Juku-Kallega hästi ühine maitse, et me kõik kohe teame, milline loo autor või lugu kõlbab ja milline ei kõlba. Autoritega ei ole probleeme, kuigi neid autoreid nagu ei ole ka, eks.

Paljud lihtsalt ei sobi sellesse saatesse, ei sobi temperament, ei sobi sõnakasutus, ei sobi väljanägemine, ei sobi see, kuidas ta probleemi lahkab. Tehakse liiga tavalisi lugusid, aga siin peab olema selline väike ärapööratus. Seda ei ole paljudel inimestel. Mõnikord on ka autor aru saanud, et see ei ole ikka see saade.

Telele spetsiifilise mõtlemisega saaks meie ise ka hakkama ja me saaks suunata, aga ei ole neid, kellel endil on spetsiifiline mõtlemine.

Kas sina režissöörina ka teemasid pakud?

Mul ei ole aega. Ma siin ükspäev just ütlesin, et peaksin ma veel teemadega ka tegelema hakkama, siis ei oleks enam vajagi kedagi. Aga ei jõua ju. Ma loen lehti küll, aga ma ei loe üldse selle pilguga.

Täna näiteks tuldi mulle siis, kui saade oli monteerimata alles, rääkima juba järgmisest saatest. Ma ütlesin, et ma ei kuule teid niikuinii, te võite mulle rääkida, sest see saade on veel pooleli. Töö on hästi kiire, meid on nii vähe ju.

Mis sinu arvates teeb selle saate puhul heast teemast hea teema?

Kui autoril on oma väga isiklikult tugev seisukoht asjadest. Siis. Ükskõik, milline see seisukoht ka ei oleks, ta on vähemalt olemas ja see tuleb loost välja. Aga on lugusid, kus nagu ei olegi midagi. Esitatud on küsimusi, nendele on ka kuidagi vastatud ja ongi kogu lugu. Selles saates ei ole kohta lugudele, mis on valgustavad.

Peab olema autori omapoolne seisukoht, omapoolne nägemus ja ka selle väljaütlemine.

Kas seda nägemust ei saa hiljem näiteks toimetajaga koos taustatekstides edasi anda?

Jah, kui oleks üks selline suur, ilus, töökas toimetaja, kes sellega tegelebki, et neid seisukohti tugevamalt välja tuua. Aga ei ole ju.

Pärast võtteid on juba raskem seda seisukohta esitada, ühe pisikese vahetextiga kogu loo läbivat tunnet ei loo. Kui on häid katteplaane, siis nendega võib küll toonitada asja, aga need hakkavad ka otsa saama juba. Head katteplaaneid.

Need head katteplaaneid teil vist korduvad ka saatetest saatesse?

Vahetevahel jah. Aga see ei ole üldse halb ja vahetevahel on see taotluslik. Et meelde tuletada, mis on olnud.

Kui palju loos esinejast, allikast lugu sõltub?

Loomulikult päris palju. Häid, atraktiivseid rääkijaid ei ole ju palju. Kui ühe sellise saab juba lõiku, siis on juba lõik peaaegu et tehtud. Igäiks ei ole võimeline saates rääkima. On vaja ka neid, kellel on hea sõnakasutus ja kes vait ei jää. Head on need, kes ükskõik mis küsimusele suudavad reageerida. Aga neid pole ju kuskilt võtta. Lemmikud on ju välja kujunenud saadete jooksul. Ja need lemmikud ka hakkavad otsa saama.

Võib ka tavalisi inimesi võtta, kui neil midagi väga isiklikku ja head öelda on, aga neid ka ju ei ole. Võib-olla on, aga millal ja kes neid otsib? Kui sellisel igapädalasel saatel on tavaliselt üsna suur team, kes seda teeb, siis meil on see millegipärast selline eksperimentaalprojekt, mida teeb väike seltskond.

3. MEILI TEEL KÜSITUD KÜSIMUSED ETV PROGRAMMIDIREKTOR AINAR RUUSSAARELT

Filtreeri saatja | pealkiri

Kellelt: "Ainar Ruusaar" <ruu@etv.ee>

Kellele: <mirjam.matiisen@mail.ee>

Saadetud: 27.04.2004 8:38:09

Pealkiri: FW: saadete pikkused

Tere,
Pealtnägija on 50 minutit, Keskus 28 minutit ja Aeg Luubis 20 minutit pikad.
Ruu

-----Original Message-----

From: Mirjam Matiisen [mailto:mirjam.matiisen@mail.ee]

Sent: Monday, April 26, 2004 7:05 PM

To: ruu@etv.ee

Subject: saadete pikkused

Tervist,
kas sa saaksid mulle palun öelda, kui mitu minutit pikad on Pealtnägija, Aeg Luubis ja KesKus? Oleks abiks.

Mirjam

Kellelt: "Ainar Ruusaar" <ruu@etv.ee>

Kellele: <mirjam.matiisen@mail.ee>

Saadetud: 30.04.2004 9:55:29

Pealkiri: FW: FW: saadete pikkused

Umbes 250 krooni tund.

-----Original Message-----

From: Mirjam Matiisen [mailto:mirjam.matiisen@mail.ee]

Sent: Friday, April 30, 2004 12:50 AM

To: Ainar Ruusaar

Subject: Re: FW: saadete pikkused

Tere, tänud kiirete reageeringute eest. Veel tahaks teada sellist asja, et kui suur on keskeltläbi ühe tunni montaaži hind ETV omasaadetele.

Mirjam

Sissetulnud kirjad:	Filtreeri saatja pealkiri
Kellelt:	"Ainar Ruusaar" <ruu@etv.ee>
Kellele:	<mirjam.matiisen@mail.ee>
Saadetud:	18.03.2004 8:25:13
Pealkiri:	FW: saadete ligikaudne eelarve

Suurusjärgud on umbes sellised - Pealtnägija 80.000, KesKus 40.000, Aeg Luubis 25.000...

-----Original Message-----

From: Mirjam Matiisen [mailto:mirjam.matiisen@mail.ee]
Sent: Wednesday, March 17, 2004 10:06 PM
To: ruu@etv.ee
Subject: saadete ligikaudne eelarve

Tere taas,

kas mul oleks oma baktöö jaoks võimalik teada saada, kui suur on ligikaudu Pealtnägija, KesKusi ja Aeg luubis ühe saate eelarve? Et mingi suurusjärgk või nii...

Mirjam

Sissetulnud kirjad:	Filtreeri saatja pealkiri
Kellelt:	"Ainar Ruusaar" <ruu@etv.ee>
Kellele:	<mirjam.matiisen@mail.ee>
Saadetud:	18.03.2004 9:05:21
Pealkiri:	FW: FW: saadete ligikaudne eelarve

[Kõiki neid saateid toodab ETV. Käibekas lisandub, kui me ostame saate tootjalt.](#)

-----Original Message-----

From: Mirjam Matiisen [mailto:mirjam.matiisen@mail.ee]
Sent: Thursday, March 18, 2004 9:02 AM
To: Ainar Ruusaar
Subject: Re: FW: saadete ligikaudne eelarve

Ja siit läheb siis käibemaks ka maha?

From : Ainar Ruusaaar <ruu@etv.ee>
Sent : Thursday, January 8, 2004 1:48 PM
To : <mirjammat@hotmail.com>
Subject : FW: küsimused

-----Original Message-----

From: Mirjam Matiisen [<mailto:mirjammat@hotmail.com>]
Sent: Tuesday, January 06, 2004 9:22 PM
To: ruu@etv.ee
Subject: küsimused

Tere taas,
tahaks siis esialgu vastuseid järgmistele küsimustele:

Millega tegeleb ja kui tihti saab kokku nõ "programminelik"? (olen kuulnud et selline üksus on olemas) Miks seda vaja on? Ja kes sinna kuuluvad?

*** Programminelik koguneb iganädalaselt ja vajadusel tihemini, et operatiivselt lahendada ja anda hinnanguid ETV programmile, saadetele ja nende kvaliteedile. Samuti arutab programminelik neid projekte, mis on ETV-sse jõudnud, olles omamoodi filtriks, et kõik saadete projektid ei peaks võtma programminõukogult aega. Programminelikusse kuuluvad programmijuht, ETV juhatuse esimees, programmijuhi abi programmi planeerimise alal ja pearežissöör.

Kui tihti käib koos programminõukogu? Kes kuuluvad sinna ja mis on programminõukogu tegutsemise eesmärk?

*** Programminõukogu koguneb vähemalt kord kuus. See analüüsib saateid ja programmi kui tervikut, otsustab uute projektide üle ja saadete lõpetamise üle. Samuti analüüsib eriprojekte. Lisaks programminelikule kuuluvad sinna AK pearežissöör, hanketoimetuse juht, üks tegevajakirjanik ja üks staažikas toimetaja. Lisaks koguneb 2 korda aastas laiendatud programminõukogu, kuhu kuuluvad arvamused väljastpoolt ETV-d. See kõrge kogu annab hinnangu ETV programmkile ja tegevusele kui rahvuslikule telekanalile.

Kas osakondade peaproductsendid moodustavad ka mingi üksuse ja käivad koos midagi arutamas? Kui siis mis selle eesmärk on? Ja kui tihti?

*** Peaproductsendid on koos kord nädalas, esmaspäeviti. See on nõ "nädala käimajooksmise" koosolek.

Kui palju on ETV-s üldse mahult omasaateid ja palju hankesaateid?

*** Täpsustan Sulle selle arvu. Kas tundides?

Kui palju omasaadetest ostetakse tootjafirmadelt? Millest see sõltub, kas hakkab tegema ETV meeskond või ostetakse saade sisse? Ja kas need saated kuuluvad ametlikult ka mingi ETV toimetuse (või siis produtsendi) haldusalasse? (Nii nagu "Joon" vististi käis publitsistikatoimetuse alla).

*** Täpsustan sedagi.

Põhimõtteliselt on mul vaja kirjeldada ETV struktuuri programmi tootmise seisukohast. Kas see ahel võiks siis olla selline:

ringhäälingunõukogu- ETV juhatus (eesotsas esimehega)- programminelik-programminõukogu-produtsentide teenistus- toimetuse eesotsas produtsendiga?

Või asuvad mõned üksused ühel ja samal tasapinnal?

*** RHN ei puutu programmi sisu suunamisel asjasse. On nii, et ilma programminõukogu ja/või programmineliku heakskiiduta ei hakka ETV tootma ühtegi uut saadet. Lisaks sellele peab ettepanek lähtuma ka peaproductsendlilt. Sama on saadete lõpetamisega.

Rohkem praegu küsimusi pole. Vasta siis kui aega saad.

Mirjam

4. SAADETE MEESKONNALIHKMETE ORGANISATSIOONILINE JAOTUVUS

Saade “Pealtnägija”

Kuulub meelelahutustoimetuse alla, mille peaproductsendiks on Eero Spriit

Saate produtsent:

Piret Priisaar, põhikohaga Pealtnägijas, aga ka Bingo Loto produtsent

Toimetajad:

Katrin Vaga (põhikohaga Pealtnägijas, lisaks teeb vahel lugusid saatesse “Aeg Luubis”)

Mariina Mälk (töötab põhikohaga Pealtnägijas, lisaks toimetab ETV süvamuusikasarja Muusika ja elu ning Muinas TV-d.)

Saatejuhid-autorid

Vahur Kersna (töötab põhikohaga meelelahutustoimetuses, teeb vahel ETV-s üksikuid saateprojekte)

Mihkel Kärmas (töötab põhikohaga nii ETV-s kui ka nädalalehes Eesti Ekspress)

Režissöör

Maire Radsin (põhikohaga meelelahutustoimetuses, lisaks Pealtnägijale saate Tuleb tuttav ette režissöör)

Assistendid

Jaak Tammearu (organiseerija, assisteerib ka mitmeid teisi ETV saateid, nt Bingo lotot)

Katrin Tõnts (assistent stuudiotekstide salvestamisel, otsib ka arhiivpilti)

Monteerija

Heiki Sepp (lisaks ETV saate Avatud toimik režissöör)

Operaator

Pelle Vellevoog (ETV operaator)

Saade “Aeg luubis”

Saade kuulub uudistetoimetuse alla, mille peaproductsendiks on Andres Kuusk

Toimetajad

Tiina Jaakson (töötab põhikohaga uudistetoimetuse toimetajana)

Kaarel Tarand (töötab põhikohaga Päevalehes arvamustoimetajana)

Lugude autorid

Peamiselt AK ajakirjanikud, vahel harva teised ajakirjanikud ETV-st

Saatejuht

Ainar Ruusaar (ETV programmidirektor)

Režissöör

Kalle Käesel (AK pearežissöör)

Operaator

Tauno Peit (AK uudisteoperaator)

Tegelikkuse KesKus

Kuulub kultuuritoimetuse alla, mille peaproductsent on Gerda Kordemets

Produtsent-toimetaja

Ene-Maris Tali (ETV kultuuritoimetuse toimetaja-productsent), lisaks Tegelikuse KesKus'ile tegutseb toimetajana "Tweenie põngerjate" saate juures

Toimetaja

Anne Raiste (töötab arhiiviga uudistetoimetuses, põhikohaga ETV uudistetoimetuse toimetaja)

Režissöör

Maarika Lauri (põhikohaga ETV elusaadete režissöör, lisaks KesKusile teeb saadet "Foorum", "Tweenie põngerjad", lisaks üksikprojektid)

Autorid (kõik on välisautorid)

Sven Kivisildnik (reklaamiagentuuri Droom copywriter)

Juku-Kalle Raid (ajalehe KesKus peatoimetaja)

Rando Tooming (ajalehe Äripäev ajakirjanik)

Irina Skulskaja (vabakutseline kirjanik)

Mart Pukk (Delfi peatoimetaja)

Valner Valme (Postimehe ajakirjanik)

Margus Müil (Kroonika tegevtoimetaja)

Kerttu Rakke (Brand Sellers DDB Eesti AS copywriter)

Ilmar Raag (ETV juhatuse esimees)

Askur Alas (Eesti Päevalehe reporter)

Hardo Aasmäe (Eesti Entsüklopeediakirjastuse juhatuse esimees)

Anto Raukas (akadeemik)

Jpt.

Assistent

Tiina Koljak, lepinguline, lisaks töötab assistendina ETV saates “Terevisioon”

Monteerijad

Andres Jõenurm (põhikohaga ETV monteerija)

Aivar Müür (põhikohaga ETV monteerija)

Operaator

Magnus Suitso (ETV operaator)

5. MEILI TEEL TEHTUD INTERVJUU TIINA KANGROGA

Sissetulnud kirjad:	Filtreeri saatja pealkiri
Kellelt:	"Tiina Kangro" <tkangro@hotmail.ee>
Kellele:	"Mirjam Matiisen" <mirjam.matiisen@mail.ee>
Saadetud:	30.05.2004 14:23:45
Pealkiri:	Re: küsimused teletoimetamisest nõukogude ajal

Tere Mirjam,

Tead, tegelikult ei puutu see nõuka aeg üldse sellesse teemasse, mida sa kirjeldad, s.t. toimetaja versus produtsent.

Produtsentide süsteemi loomist alustasime me teles 1999. aastal, siis kui mina olin alul peadirektori asetäitja ja programmi peatoimetaja, hiljem pärast Lepa lahtilaskmist peadirektori asemik. Siis me hakkasime astuma esimesi samme selles suunas ja siis edasistel aastatel jõutigi sinna, kus nüüd asi on. Selle põhjus ei olnud aga mitte eesti vabariik, vaid tekkinud majanduskriis, või -raskused seoses alafinantseerimisega. S.t. et oli vaja raha väga täpselt lugema hakata keegi pidi vastutama. S.t. produtsent.

Aga sellised rollikombinatsioonid tekkisid seoses Toomas Lepa tulekuga ETV-sse 97-98. Lepp tuli TV3-st, kus oli harjumus odavalt saateid teha, siis ta hakkas propageerima neid ühe-mehe tegemisi. Esimene asi, kust hakati kokku hoidma, olidki assistendid ja administraatorid. Selgus, et ilma nendeta saab ka hakkama. Nüüd vaatab seda produtsent, kas selle saate juurde selle eelarve juures on vaja võimalik võtta näiteks assistent.

Vene ajal, ja ka pärast vene aega, oli alul nii, et tootmispool tegutses omaette, s.t. omade kulude-eelarvetega, ja sisu pool toimis ses mõttes süüdimatult. Et lihtsalt stuudiod olid, montaažid surisid ja keegi ei teadnud täpselt, mis iga liigutus maksab. Stuudiotest istusid näiteks kaablivahid ja grimmeerijad, kes ei teinud tihti pool päeva mitte midagi. See ei olnud midagi nõukogulikku,

ka bbc jt. töötasid vanasti nii. See oli suurte organisatsioonide tüüpika. BBC oli maailmas esimene, kes hakkas produtsentide süsteemiga proovima. Põhjus oli ka selge, Inglismaal oli meedia alal palju väiksemaid tootjaid ja nad tegutsesid odavamalt, tekkis konkurents ja suured pidid ka midagi välja mõtlema, et olla efektiivsemad. Teised hakkasid siis bbc pealt ka järgi tegema, nii meiegi. Nii et see, mis meie (mina, Anneli Viita ja Tarmi Krimm põhiliselt) 90ndate lõpust liikuma lükkasime, ongi nüüd sealmaal umbes. Raseksti, aga siiski läks, sest asi on loogiline.

Toimetused töötasid nõukogude ajal nii, et oli võetud põhipalgaga tööle terve hulk assistente, toimetajaid, režissööre. Peatoimetaja siis jagas neile tööd.

Kui sa aga toimetaja töö poliitilisest poolest tahad kuulda, siis mina pole

siin kõige õigem rääkija, sest tulin telesse 80ndate lõppust kus enam eriti nõukogude aeg ei olnudki, oli pigem jube see rahva rinnahoidmine jne. Tuli vast ehk vaadata, et välismaa embleemiga pusat ei oleks kellelgi stuudios seljas olnud jms. pisiasjad. Nii et siis otsi keegi talvik või Mälk.

See on lühidalt. Kui on veel vaja, siis esmaspäeval olen linnas olemas.

Terv.
Tiina

----- Original Message -----

From: "Mirjam Matiisen" <mirjam.matiisen@mail.ee>

To: <tiina.kangro@etv.ee>

Cc: <tkangro@hotmail.ee>

Sent: Friday, May 28, 2004 5:54 PM

Subject: kXsimused teletoimetamisest nXukogude ajal

> Tervitus!

>

> Ühesõnaga, ma tahaksin oma bakalaureusetöösse kirjutada väikse lõigu sellest, mis suhtes erineb tänapäeva teletoimetaja nõukogude aegsest.

>

> Seega- kas toimetaja nõukogude aja mõistes oli mingis mõttes teiste tööülesannetega? Kuigi seda on vist päris keeruline kokkuvõtvalt kirjutada, aga küsiks siiski, et kes oli teletoimetaja nõukogude ajal? Kas toimetaja töö tähendas vene ajal ka n.ö produtsenditööd?

>

> Minu uurimusest on välja tulnud, et suur osa teletoimetaja tööst on ikkagi vastava formaadi, meeskonna ja saate keskne- st toimetaja ülesanded on igal pool suhteliselt erinevad. Oli see ka vene ajal nii?

>

> Ja millised ametid on vene ajaga võrreldes saate meeskonnas juurde tulnud- ära kadunud? (kunagi olid vist igas toimetused mingisugused "administraatorid"- kes need olid?)

>

> Äkki sa oskad tuua ühe ka mõne konkreetse näite- kuidas sa näiteks toimetajana nõuka ajal mingit saadet tegid ja samas kõrvale- milline on sinu toimetajatöö olnud nüüd viimasel paaril aastal.

>

>

> Oleks väga tore ja rõõmustav, kui saaks sult lühikese ülevaate.

>

> Mirjam

6. SAATE AEG LUUBIS KOOSOLEK 6. JAANUAR 2004

Osalejad:

Ainar Ruusäär (AR, saatejuht);

Kaarel Tarand (KT, toimetaja);

Tiina Jaakson (TJ, toimetaja);

Kalle Käesel (KK, režissöör);

Epp Ehand (EE, Aktuaalse Kaamera ajakirjanik);

Indrek Treufeldt (IT, tel. teel, ETV Brüsseli korrespondent)

AR: Loodame mingeid värskeid ja kandvaid mõtteid siis.

KK: Mina pinnisin all Eppu. Ta istub praegu päevatoimetaja laua taga ja ei saa tulla. Tema pakkus välja selle andmebaaside rea.

AR: Andmebaaside rida?

KK: Ta pakkus selle nurga alt, et neid kogutakse ja kogutakse, aga kas nad omavahel ristuvad ka? Ja mis levelini? Näiteks meditsiiniandmebaasid ja pangaandmed. Et kui on vastav organisatsioon, kellel on neid vaja ja kellel on vastavad sanktsioonid selleks. Et kas saab neid asju omavahel kokku viia.

TJ: Delikaatsete isikuandmete puhul oleneb kellel on juurdepääs. Seal ei saa ju igalühel juurdepääsu olla. Meditsiiniandmebaasides.

KK: Sellest ma räägingi.

TJ: See ei ole nii et iga arst läheb ja sukerdab, mis sinul viga onja... Need on delikaatsed isikuandmed.

KK: See oleks ma saan aru ka selle ühe loo point.

KT: Mis puutub terviseandmetesse, siis need väga juhuslikult ei satu kuhugi.

AR: Aasta tagasi oli case, kus mingi patsient kaebas BNS-i kohtusse, sellepärast et BNS võttis Tallinna linnavalitsuse koduleheküljelt tema haigusloo. Kui arstid lõikasid tal neeru asemel pool kopsu ära, maksis Tallinna linn talle raha. Siis muutus see avalikuks teabeks, see rippus üleval ja ta kaebas kohtusse. Tema täisnimi oli seal ja kõik värk. Aga kohus nagu ei näinud seal case'i tookord. Nagu oli ja nagu ei olnud. Selles suhtes segane see asi muidugi on. Aga see on nii lai teema.

KT: See on nüüd üks plaan asjast. Aga teine plaan on see, et meil on registrite eest vastutajad ja registrite hoidjad. Siin tekib selline kurioosne olukord, et kui riik iseendaga hangeldab või teeb andmetega äri... Rahvastikuregistrisse-põhiregistrisse- tulevad kõik andmed. Ja siis on ettevõtte, kes tahab kasumit teenida. Need, kes andmeid koguvad, näiteks koda-migra-amet, need annavad sinna tasuta. Aga kuna neil endil on vaja kogu

aeg teha päringuid ja iga päring maksab näiteks krooni, siis nad maksavad rahandusministeeriumi haldusalasse kuuluvale ettevõttele näiteks.

AR: Riiklik Perli?

KT: Enam-vähem jah. Kuna see on üks põhiregister, siis sinna tuleb kõige rohkem päringuid ja ma arvan, et neid on kokku miljoneid.

TJ: See on sama, mis valimistel isikuandmete info kättesaadavusega tuli lagedale... Nad just ka rõhustasid sellele, et miks me peame maksma seda raha tagasi?

KT: Keegi ei ole ette võtnud mitte midagi ka ses suhtes, et mis põhimõttel peab ettevõtte registrit pidama? Ettevõtte on muidugi tulundusühing, mille omanik ministri isikul ütleb, et ettevõtte võiks kasumit teenida. Kui raha liigub ühe rea pealt teise, ega jää rohkemaks ega vähemaks, siis kokkuvõttes see tekitab tööhõivet. See on jabur lihtsalt.

AR: Siin oleks põhimõtteliselt case'i küll, ainuke probleem on selles, et ta läheb laiali.

TJ: Aga kui rääkida veel sellest, kuidas neid riskasutatakse. Ma ei tea kuidas praegu on, aga paar aastat tagasi, kui mind pätt ründas siin maja ees ja paljaks röövis... Siis kui ma läksin politseisse, seal pandi mu andmed kuhugi kirja. Aga kui ma läksin taotlema uut passi, siis seal polnud mingeid andmeid, et kas mu pass on varastatud. Niisugust kasutust-kui sa jääd säärase teo ohvriks, niisugust kasutust tollel ajal veel küll ei olnud.

KT: Ei olnud ja... Aga see peab nüüd toimuma niimoodi, et sina peaks ise näitama üles aktiivsust, esitama taotluse. Siis tekib passiväljaandjal alus esitada päring.

TJ: Nad lausa ütlesid seda, et kuna ma olen Haapsalust pärit, siis nad peavad minema Haapsallu järgi minu mingisugustele andmetele, et kas ma olen kodakondne ja niisugused asjad. Neil isegi seda värki ei töötanud, et nad vajutavad nuppu ja saavad need asjad. Seal oli mulle pass välja antud kunagi. Siis nad olid nõus sellega, et mina ise lähen sinna kohale ja toon ise oma paberid ära. Ma ei tea, see vist valgub väga?

AR: Noh, sellega on igavene jama ja kamm kestnud aastaid.

KT: Alguses oli lähtekoht see, et igasugune andmebaas või register, mida riik peab, ei tohi ühilduda teisega. Siis nad avastasid, et sellega on igavene jama. Igaüks ehtas endale iseseisva süsteemi üles või hakkas ehitama. Siis oli neid IT-meistreid palju ja igaüks tegi omamoodi vigase ja siis ei tohtinud neid millegipärast ühildada. Maksuametiga ei saanud keegi suhelda, sest neil oli niivõrd iseseisev see asi. Siis mõeldi et see on ikka jama ja mõeldi pikalt välja seda korda, et kuidas andmed selle ühildumise korral on kaitstud.

KK: Muide: läbi hansaneti saab minna ühte portaali, kus ma saan enda kohta vaadata, kas mul on väikelaeva juhtimise luba, kaua mu autojuhiloa kestavad, enda pilti saan vaadata...

AR: Siis sellega haakub veel selline naljakas lugu, mida rääkis Juhan Paadam. Iga inimene saab maksuametisse teha teise kohta päringu. Mina saan teha päringu selle kohta, millised olid Kaarel Tarandi andmed Maksuametis eelmisel aastal.

KT: See on see võlgnike register?

AR: Mitte ainult! Suvaline inimene! Paadam rääkis et tema läks sinna ja kaks korda üks ja sama inimene oli teinud tema kohta päringu. Vaadanud et kas on maksuvõlgu ja mis iganes. Samanimeline inimene töötas Eesti Päevalehes. Helistas Paadam sellele Eesti Päevalehe ajakirjanikule ja see lihtsalt hakkas naerma, et pole teinud. Et tõesti pole huvi tundnud. Helistas Paadam Maksuametisse ja uuris, et kes on see inimene, kes minu kohta teeb päringuid. See informatsioon on salajane. Aga siin on see, et lisaks nimele pead sa teadma veel mingeid parameetreid. Ma pean teadma sinu isikukoodi, sest Kaarel Tarandeid võib olla mitmeid.

TJ: Maksuameti leheküljelt muidu sa näed ju seda, kui inimesele on ettekirjutus tehtud.

AR: Paadam väidab, et kui sa tead mingeid parameetreid, saad sa teha järelepärimise suvalise inimese kohta. Mina saan sinu kohta teha, ilma et sul mingeid maksuvõlgu oleks. Laekunud tulud, makstud maksud...

KT: Inimese isikukoodi teada saada pole ka teab mis keeruline.

AR: Siin on teemat küll, aga kuidagi tuleb keskenduda üldisele nimetusele- new year, same shit.

TJ: Ma arvan, et seal võiks vaadata selle mätta otsast, kui massiivset andmete hulka saab üldse omada isiku kohta. Mind just ärritab see tahk selle asja juures, et terviseandmed, kuidas need kaitstud on. Minu käest pole näiteks keegi kunagi küsinud, et kas ma olen nõus, et minu terviseandmeid kasutatakse mingis uurimistöös. Seaduse järgi nad peaksid küsima. Kui sa lähed näiteks haiglasse operatsioonile, siis sa täidad ühe blanketi ära, kus sa märgid inimeste nimed, aadressid, kes nad sulle on, kellele sa lubad infot anda. Või kirjutad, et sa ei luba üldse kellelegi infot anda.

AR: Mul on värske kogemus, kui raseda puhul võetakse kõikvõimalikud isikuandmed kuni selleni, et sa pead täitma lahti, kas su mees on alkoholiga suhtes mõõdukas, liialdav või karsklane. Absoluutselt kõik asjad klõbistatakse sisse- täiesti uskumatu millised andmed lähevad.

KT: Ühel hetkel võib küll tekkida mõni kuritegelik persoon, kes tegeleb sellega kuidas neile müügiväärtuslikele andmetele ligi pääseda.

TJ: Oli ju kunagi andmebaasidega seotud see Perli.

AR: Paar aastat tagasi oli veel see skandaal, et kui sündis titt, siis hakkas paremal juhul postkasti titetoidu ja mähkmereklaami. Halvemal juhul tulid sellid ukse taha ja ütlesid et

meie Ibero on parim mähe. Kohe läks välja.

KK: Samas on veel see, et ok, neid andmeid kogutakse ja, ütleme, et, turvatakse. Aga sellest jamast ei ole midagi kasu. Näiteks mina kaotasin oma passi ära. Ja te ei kujuta ette kui lihtne on uut passi teha. Läksin tegin pildid, ütlesin et mina olen Kalle Käesel. Inimene vaatas pilti, et on, jah, sarnane, ja tulge nelja päeva pärast järele. Ja oligi nii.

AR: Mingit ankeeti täitsid?

KK: Ema nime onju, ema neiupõlvenime ja isikukoodi. Ja oligi kõik.

KT: Sinust on kõik varasemad andmed kusagil olemas. Ja see KMA register on üldiselt korralik- seal olulisi vigu ei ole. Neid on ka üle kümne aasta hirmutatud, et nad ei teeninda piisavalt kultuurset ja et nad nõuavad et inimene peab neile tõestama. Nad on nii välja õpetatud praegu, et üritavad ise kõik oma käega ära tõestada.

AR: Siin on teemasid küll, aga kes seda teeks? Siis saaks hakata läbi mõtlema konkreetselt. Epp ei tee või?

KK: Neljapäev on tal vaba küll tegelikult.

KT: Me võime siis konkreetselt ohutuse värskest juhtumist lahti minna, isand Ken-Marti Vaher suvatses saata 4500 kirja nimeliselt oma valijatele. See võib-olla muidugi palju rohkem kui tal tegelikult valijaid oli. Ma küsin lihtsalt, et mis tehnikaga sa saad ligi kõigile nendele inimestele? Võibolla ministrina kasutas ta mingeid juurdepääsuvõtteid?

AR: Siin jah peaks konkreetse case'i võtma, millest väga palju ei ole nämmutatud.

TJ: Sa mõtled et mille külge seda lugu haakida? Siis võib võtta selle ka, et esmaspäeval lõppeb see tähtaeg- uuriti vaata seda Vitsutit. Et kas ta nuuskis ebaseaduslikult või mitte. See lõpeb just esmaspäeval- ja saade on ju pühapäeval.

KK: Aga võta korra 4001 telefonil- siis Epp ütleb kas ta saab seda lugu teha.

AR (helistab): Epp? Ruukene siin. Kuule kas lugu teed Aeg Luubile? Registritest? Me siin praegu just arutasime kõikvõimalikke nurki- siin on rohkem kui kuus nurka. Me oleme üleval, jah... Tuleb korra läbi- ta tahab teada, mis nurga alt.

KK: No oletame, et mingi variandiga saame ikka loo.

AR: No läheb jah. Aga mis meil veel on?

KT: Põhimõtteliselt on tegu ühe Suure Venna ehitamisega. Teadlikult või teadmatult- aga valmis saab ikka selline paras monstrum.

KK: Huvitav on see, et mobiilioperaatorid peavad ehitama süsteemi, mis lubab

juurdepääsu kõnedele. Uninetid ja need saavad ju ka salvestada kus ma käin ja mis ma teen. Huvitav kas see ei lähe sinna ritta?

EE: Tere!

AR: Kuule me siin arutasime neid nurki ja saime miljon nurka.

EE: Mis teile kõige huvitavam tundus?

KT: Kuidas me suudaksime end surmani kaitsta selle koleduse eest mis meid ähvardab.

TJ: Ikka et need andmed ei muutuks ohtlikuks inimesele kui neid kole palju käes on.

AR: Neid kogutakse ja ehitatakse nagu suurt venda.

EE: Minul oli kaks mõtet. Esiteks see, et millised on võimalused riskasutada erinevaid andmebaase, mis on olemas ja kellel on üldse huvi seda teha. Ja teine asi, kui seda infot nii palju kogutakse- kes seda jõuab töödelda? Näiteks ma lugesin just National Geographicust nende Londoni kaamerate kohta. seal on nii palju turvakaameraid, et tavaline turist satub 300 korda päevas pildile. Aga keegi ei analüüsi seda enam- see on muutunud juba selliseks infohulgaks, et kasvab ja kasvab.

TJ: Analüüsitakse siis, kui midagi juhtub.

AR: Ma arvan, et see ohtlikkuse külg on parem. Tegelikult mulle tundus üsna seksikas ka see, et riik teeb iseendaga äri.

KK: Minu arust on ka hea see, et riik teeb iseendaaga äri ja sellest Ken-Marti asjast ma polnud enne midagi kuulnud.

KT: Täna sees lehes jah oli et ta saatis valijatele oma mingised töötulemused. Aga samas- keda see võiks huvitada? Nad on avalikult deklareerinud, et erakonnad on täitnud oma huvi, eksole. Nemaht tahtsid saada, okay- seekord see läks üle noatera. Nad ei saanud õigust meie järele nuhkida, kõiki meie andmeid kasutada. Aga see ei olnud ju kindlapeale küsimus- järgmisel korral võib-olla läheb see läbi. Läheb võib-olla mitte selle koha peal läbi, aga antakse kellelegi teisele mingisugusel põhjendusel. See õigus juurde pääseda. Kui need andmed juba kord kokku on kogutud, siis nad on igal juhul üks oht kodanikule.

AR: Ta taandub ikka sellele, ükskõik mis nurgast vaadata. See point on ikka see.

TJ: Ja see hind erakondade jaoks langeb, mida rohkem sa tellid.

AR: No see on see äritegevus. Seda võib täitsa mainida isegi.

KT: Aitab ainult terve mõistus, mis näiteks geenivaramu loomisel aitas Eesti ühiskonda. Meie andmebaasid võisid saada suure äri allikaks. Aga kuna inimesed ei võtnud vedu,

õnneks, siis seda ei õnnestunud teha. Muidu oleks nii hästi kokku-lahti monteeritud konstruktor olnud.

AR: Kuule aga siin on teemat küll ju. Natuke vaja läbi mõelda. Meil on siis üks teema olemas. Aga mis meil veel on?

Mina panin endale siin selliseid märksõnu kirja, et kahtlased kirjad, aga see on vist juba liiga äranämmutatud juba... No et vennad saavad pulberkirju ja paugukirju, värki ja särki. Antraksikirju ja teisi kirju.

Siis see euro vaikne sissetung- lahata seda Eesti Panga väidet. Ma sain aru, et võib hakata arveldama eurodes, kui mõlemad pooled on nõus. Ammu enne kui Mustamäe turg likvideeriti, olid seal ju esimesed hinnasildid eurodes. Mida see õigupoolest tähendab?

TJ: Aga kas see ei tähendanud seda, et vaata nagu praegu on juba pangalaenu eurodes? Et nad mõtlevad, et teevad siis sellise sularahatehingu juba.

KK: Aga see on päris põnev.

AR: Et nagu euro tuleb sisse, noh. Et ta on kohal, imbub.

EE: Sildid on juba poodides vist ka juba eurodes.

KK: Aga kas Lasnamäel müüakse kortereid müüakse veel dollarites või eurodes?

TJ: Oi jumal. Sealkandis on ikka dollarid.

AR: Et noh, see võiks olla üks teema.

KT: Kas see, et meie alkoholikaubandus nüüd kokku kukub kuna vennasrahvas on meid reetnud, kas see on liiga hekseldatud juba?

KK: Aga kas see liiga mull ei ole?

KT: Ma ei tea, pole suurt käinud viinapoes vaatamas, mis toimub.

TJ: Mina mõtlesin sellist asja, et aasta lõpus mõned kohalikud omavalitsused tõstsid oma palku. Aga ühtlasi nad ka karjuvad, et neil pole raha.

KK: Kuskile imelikku kohta... Lihulasse või?

AR: Lihula tõstis lastetoetusi 5000 peale.

TJ: Ma ei tea, see nõuaks uurimist. Pärnu tõstis, neil ei olnud kolm aastat tõusnud.

EE: Pärnus on ühed kõrgemad niikuinii Eestis. Näiteks maavanema oma.

TJ: Kas mitte Tartus ei ole?

KT: Maavanem on teise rea peal omavalitsuste palgakõrgustes.

TJ: Tartus on niuksed kolmekümnetuhandesed.

AR: Kui selle uuringu tulemusena saaks ära tõestada, et linnal pole raha selleks, et teha lasteaiakohti juurde ja lasteaiajärjekorrad on viis aastat, et maksta omavalitsejatele raha 20 protsenti...

TJ: Pärnus tõusis vist 13-14 protsenti, midagi niukest. Aga Tallinnas saaks ju seda järel dust teha- Tallinnas on järjekorrad jube pikad.

KT: Savisaar ju peatas palgatõusu.

AR: Et seoks selle vägivaldselt mingisuguse probleemiga, mis omavalitsuspiirkonnas on.

TJ: Tallinnas jäi see õhku rippuma.

AR: A uuriksid sa seda ise?

TJ: Mina ei jõua, ma olen kogu aeg tööl.

KK: Aga võib-olla kisub see liiga populistlikuks kui sa ütled et nüüd tõstetakse palku ja lasteaiakohti ei jätku.

AR: See ongi. Aga selles mõttes, Kärt Karpa nimetab seda inimnäoliseks ajakirjanduseks.

KK: Ma mõtlen, et selles suhtes oleks ta huvitavam, et linna tööd tehakse sitasti- eelarve on lääbakil, objekte on palju mida oli vaja maha müüa- mille eest nad, kurat, palka tõstavad?

AR: Muidugi, ma pean ütlema, et kui me vaatame nüüd kõiki keskeltläbi Aegluubis tehtud asju, siis meile võiks ette heita, et me ainult Tallinnat laksime.

TJ: Aga annab ka põhjust.

AR: Annab küll põhjust, aga kurat ikka jõe palju räägime Tallinnast. Siis peaks sinna veel mingi omavalitsuse juurde võtma. Et vaadata siis kuidas on kuskil mujal lugu.

TJ: Tegelt peab vaatama järgi, kui suured need omavalitsusjuhtide palgad on, võib-olla on mõni väike teisejärguline, mis hiilgab oma palgataseme poolest. Ja siis võib-olla kohapealset keskmist palka.

KT: Praegu on sellega see jama, et ma olen üsna kindel et mingis pooltes omavalitsustes ei ole üldse eelarvet vastu võetud. Et nad pidid ju seda tegema pärast riigieelarve vastuvõtmist. Põhimõtteliselt nad ei tea ju enne riigieelarve vastuvõtmist, kui palju neid toetusi tuleb. Nad teevad seda tavaliselt jaanuaris mu meelest. Kuigi see põhiosa võib olla

varem paigas.

TJ: Äkki see teema siis veel kogub ennast.

AR: Äkki see kogub ennast.

KT: Praegu pole omavalitsused veel jõudnud tööle tullagi.

AR: Väiksed omavalitsused on alles purjus.

EE: Mul tuli üks täiesti uitmõte nende omavalitsustega seoses. Paljud mõtlevad liitumisele, et kellega või mida. Kui nad tahavad enne järgmisi valimisi liituda, siis peab neil mingi plaan olema juba enam-vähem kevadel. Üle paar nädala tuleb juba, et kes kellele teeb ettepaneku- äkki saab mingid kokkuvõtted teha?

AR: Aga selle loo peale ma küsiksin, et...

EE: Et mis siis?

AR: Kui ma jah Kuusikul vaatan, et Lihula tahab ühineda, so what? Kui see minu oma Õuna küla ei puuduta, siis...

KK: Aga mulle tundub praegustest teemadest kõige ekspressiivsem, et kroon ei olegi enam niiväga maksev. Kõik arveldavad juba ammu eurodes.

AR: No päris nii ei saa öelda. Ma pigem lähtuksin näiteks võrdlusest, et Saksa DV oli küll mitu aastat olemas, enne lõplikku lagunemist. Aga tegelikult kehtis Lääne-Saksamaal... Riigi tunnused olid olemas, aga riigi rahandussüsteemi ei olnud. Kuid meie oleme oskanud eurole üle minna... Kas keegi teeks mingi ennustuse? Et kas euro tuleb nii-öelda kasutusele või juba on kusagil kasutusel?

TJ: Tahad öelda, et eesti rahasüsteem on läind?

AR: See ongi nagu loogiline protsess.

KK: A mis see Neivelt omal ajal ütles? Et Eesti on valmis eurole üle minema aastal...

TJ: 2006.

KK: Ei, ta pakkus veel varasemat aega.

AR: Me võime ka Kallast portreerida. Kui eurovolinikku. Me pole ammu portreelugu teinud.

EE: Indrek (Indrek Treufeldt- M.M.) rääkis, et ta pannakse kellelegi töövarjuks. Tal oli siin mingi mõte. See oli kohvikus, mitte mingis loos.

TJ: Aga siis ta võikski lugu teha ju.

EE: Ta ütles, et on spekuleeritud ja enam-vähem kindel on, et rahandusvoliniku töövarjuks.

AR: No kui ta saaks mingit uut infot, siis võiks ju teha Kallasest.

KT: Aga kellel on need kindlad andmed, et Parts üldse Kallase sinna suunab?

AR: Ega ei olegi, kõik on spekulatsiooni tasemel.

TJ: Aga millal see kuupäev on, kui ta peab selle otsuse ikka ära tegema?

KT: See oleks vaja ju jaanuarikuus ära teha.

TJ: Siis oleks just nimelt viimane aeg spekulatsioonid ikkagi.

KT: Asi on selles, et Partsil elavad seljas Euroopa konservatiivid, kes ütlevad talle et neil pole eriti vaja mingit liberaali, saatke meile konservatiiv.

AR: Aga kui saaks sellise loo teha.

KT: No siis oleks vaja minna intervjuerima seda paganama Pötteringi. Aga see on väga erutatud olekus, kuna ta sai nüüd kirja.

TJ: Tegelt see oleks huvitav ja see oleks just kihvt enne kui ta kätte jõuab.

AR: See võib muidu spekulatsiooniks osutuda ka 18. jaanuaril. (Järgmine saade- M.M.)

KK: Võib-olla Treufeldtil on praegu raske hakata möllama nüüd.

TJ: Arvesta sellega, et pärast on tal veel keerulisem möllata, sest ta hakkab tegema sinna poliitikasaatesse, mingit eurorubriiki. Anne mulle eile rääkis. Võib-olla just nimelt praegu.

AR: Aga teeme nii, et Kalle või keegi uurib Treufeldti käest.

KK: Aga sa ise ei taha uurida?

AR: No mis ta number on?

(Koosolekuga liitub telefoni teel Indrek Treufeldt, kelle kõnet lastakse telefoni valjuhääldist teistelegi).

AR: Tere Indrek, olen Ainar Ruussaar. Head uut aastat sulle! On sul sekund rääkida? Kuidas sul ajaga on? Ega sa Aegluubi loo jaoks toru ei võtaks? Ma saan aru, et Brüssel

ärkab elule... Ma mõtlesin, et niukse spekulatsioonidepuntra loo Kallasest. Et saab-ei saa- kes tahab teha...

IT: Siin muudeti seda valitsuse statuuti. See on sisuliselt ainuisikuline otsus. Peaministri otsustada, see ei ole üldse valitsuse arutada. Minu teada on siin Eesti puhul tehtud ka selline otsus. Aga lihtsalt- see oleks selline õudne nämmutamine. Ega siin ütlevad kõik ametnikud, et "It's up to you". Valitsuse koha pealt ma küll ei oskaks mingisuguseid ennustusi teha. Võib alati küll piiksuda, aga...

AR: Okay, arusaadav, kui sa nii ütled. Selge, tänan sind! No te nüüd kõik kuulsite!

KT: Selles suhtes, et see peaministri ainuisikuline otsus ei vasta päris tõele. Valitsus otsustab peaministri kandidaadi üle. See on seaduslik reglement.

KK: Aga selles mõttes pole vahet. Me võime vist asja maha matta.

AR: Nagu me näeme, ühtegi teist kandvat mõtet ei ole.

TJ: Seda saab veel mõelda.

KT: Aga kuidas te vaatate selle Reiljani uute linnade rajamise asjale? Sellest on ka muidugi juba piisava põhjalikkusega üle käidud. Niinimetatud tiheasustuspiirkonnad. Postimehes oli sellest Reiljaniga intervjuu, aga seal ta pani segast.

AR: See on jälle selline hoomamatu mull, mulle tundub. Ma võin ka igasuguseid tiheasustuse ideid pakkuda. Ma ei ole Reiljan- olen nõus.

KT: Tiheasustus tähendaks seda, et seal on linna kõik need keskkonna- ja kaitserežiimid. Et võib ka randa lähemale ehitada jne jne. Et on teistsugused nõuded kui on maale. Ta tahab mingeid väikelinnu rajada eriti magusatesse randadesse. Tegelt võib jälle öelda, et oleks lahe ehitada rannale lähemale. Muidu on nii, et ehitad randa ja sõimatakse mitu aastat järjepanu, käi kohtus ja...

Aga võib ju ka teha suitsetajate raskest elust, mis Euroopa Liit kaasa toob. Perspektiiv peaks olema 20 aasta pärast täiesti suitsuvaba riik. Selles mõttes oleme me päris lähedas olukorras, et õigeaegselt likvideerisime oma rahvusliku tubakatööstuse ja teiseks- ta meil ei kasva ka.

AR: Oot, aga siin saaks pilti ka ju juurde võtta.

EE: Ja tigatedaid suitsetajaid on ka.

AR: Ja tigatedaid suitsetajaid on ja neid, kes ütlevad, et diskrimineerimine on juba niikuinii ületanud igasuguse piirid.

KT: Nad panevad sinna tasapisi vinti juurde. Tegelikult on kolm aastat jõus olnud seadus reeglina restoranides jõustunud.

AR: Mina pean tunnistama, et Skandinaaviamaades olen ma korduvalt läinud restoraniukse pealt tagasi, kui ma olen küsinud kus suitsetajate tuba on ja mulle on öeldud, et siin ei olegi... Ja ma lähen teise restorani.

KK: Päris paljudes kohvikutes on reklaam ukse peal, et “meil suitsetatakse”.

AR: Sellest saaks ju jumala hea loo teha. Aga kellele seda lugu anda? On teil mõni vihane suitsetaja?

KK: Operaator!

EE: Kaileenil on praegu just see moment, kus ta jättis maha suitsetamise.

AR: Oh sa raisk, tõsi vä? Aga siis ta võib-olla ei ole päris objektiivne asja käsitlema? Ja kujutab ette, et see ongi õige! Et ta on valinud nagu õige tee!

EE: Aga ta on, tähendab, mitu korda maha jätnud ja siis uuesti alustanud.

AR: Nojah, see on veel hullem, mina isegi mitte ei ürita!

KT: Kui seal peaks olema mingisugune seisukoht, siis mulle meeldiks seisukoht, et jätame inimesele võimaluse, aga teeme selle põrgulikult kalliks!

KK: Ma arvan, et äkki Roald võiks siis seda lugu teha!

TJ: Mittesuitsetaja.

EE: Selles loos ei saagi võtta erapooletult inimest, see on ikka, kas jah või ei!

AR: Ta peab kindlasti leidma vihaseid suitsetajaid ja äärmiselt huvitatuid.

TJ: Oot, aga kuhu selle looga nagu jõudma peaks?

AR: Et asi läheb karmiks. Vähemasti tahetakse karmiks teha. Et kui karmiks ta läheb?

KT: Et kas me oleme valmis euroseaduskuulekaks? Või siis lihtsalt kehitame õlgu ja teeme omamoodi edasi?

AR: Täpselt samasugune suitsetamist piirav seadus kehtib Hispaanias, kus võib suitsetada suvalises supermarketis.

KT: See on kultuuri valimise küsimus, kas Lõuna-Euroopaliku või...

KK: Kuressaares näiteks sai vanasti kinos ka suitsetada.

AR: Kuule aga müü see idee maha kellelegi!

EE: Aga kes selle saate toimetaja on, et kellega arutada? Mõlemad või?

TJ: Me peame vist omavahel arutama.

AR: Pärast seda kui ma teid ära saadan, siis te leppige omavahel kokku.

TJ: Üldiselt ma arvan, kuna Epp tahtis teada, et äkki sa oled selle? Ma ei taha kohe esimest.

KT: Olen!

EE: Et siis kui ma tahan midagi arutada, siis ma kirjutan sulle.

AR: Ja siis see suitsetamise asi. Kui selge on, et Roald võtab selle, siis kirjutage.

TJ: Kaileen võib ka päris hea olla. Sest üldiselt Kaileen ei ole selline kuju, et jätab maha, siis läheb peast segaseks suitsetajate suhtes.

KT: Peaasi, et ta uuesti ei hakkaks selle loo tulemusel.

TJ: Ei, ta jätab igal aastal esimesel jaanuaril maha.

AR: Tõsi vä?

TJ: Jah, natuke enne aastavahetust hakkab jälle pihta.

AR: Pikalt ikka jätab kohe?

TJ: Jaa, jaa, väga pikalt kohe. Tal käib see muuseas.

AR: Ma arvan, et statistikat ja intervjuud me veel ei aruta.

TJ: Mina tahtsin tegelikult teha ettepaneku, et äkki see statistika võiks ikka mõne looga kokku haakida.

AR: Jajaa, ta peaks põhimõtteliselt mingi looga haakuma. Suitsetamisega muidugi saaks.

KT: Seal on nii lõputult statistikat.

KK: Muidugi saaks ka selle statistika loo kohta otsida statistikat.

AR: Sa mõtled seda andmebaaside lugu?

KK: Jah, palju tehakse kirjeid, palju päringuid, mahud, bababaaa....

AR: No seal toimetaja vaatab, mille kohta on seksikamaid andmeid. Lõppkokkuvõttes me ei tea, kes on intervjuu persoon. Võib-olla ka need asjad lähevad omavahel kokku. Meil on ka seda asja olnud. Aga ma olen sellega nõus, et statistika ei saa eraldiseisev olla. Uuhhh, a siis me suhtleme meile teel. Anname teada, kas Roald teeb ja mõtleme intervjuu peale homme. Ja siis paneme statistika kokku neljapäeval. Tähendab, neljapäev-reede seome selle kas siis intervjuu või mõne looga. Ja kui juhtub, et suitsetamine ära kaob, siis me teeme sellise kiire arutelu.

KK: Miks ta peaks ära kaduma?

AR: Või annab elu meile midagi. Kui Kaitseministeeriumis hüppab veel viis inimest peaga vastu põrandat, siis on see ju täitsa kummaline lugu.

7. AEG LUUBIS LISTIKIRJAD AJAVAHEMIKUS 6.-10. JAANUAR 2004

From: "Kalle Käesel" <kalle.kaesel@etv.ee>
To: <aegluubis@etv.ee>
Sent: Tuesday, January 06, 2004 1:51 PM
Subject: suitsetamisest

Roald oli nõus tegema, a vajab teravaid nurki, millest edasi mõelda.

kalle

From: "Ainar Ruusäär" <ruu@etv.ee>
To: <aegluubis@etv.ee>
Sent: Tuesday, January 06, 2004 2:47 PM
Subject: FW: suitsetamisest

No siis hakkavad suitsetavate toimetajate pead kohe usinalt tööle...

From: "Kaarel Tarand" <kaarel.tarand@epl.ee>
To: <aegluubis@etv.ee>
Sent: Wednesday, January 07, 2004 10:23 AM
Subject: RE: suitsetamisest

Hommikust!

Suitsetamisega on lugu nii:

1) järjekindel suitsetajate väljatõrjumine avalikust ruumist (kontorid, teenindusasutused jne) on toimunud Euroopas ja mõnel pool P-Ameerikas aastakümneid. Kõige kaugemale ollakse jõudnud NYorgis, Põhjamaades jne.

Selle kohta, mis on toimunud, millised abinõud suitsemaise piiramiseks on osutunud tõhusaks ja millised mitte, annab Euroopa kohta päris põhjaliku ülevaate Maailma Terviseorhanisatsiooni raport, mis leidub:
<http://www.who.dk/Document/E77976.pdf>

2) mis seis meil on?

Tegelikult ei ole viimast versiooni tubakaseadusest, mis hetkel kehtib, õnnestunud 3 aastaga täies mahus rakendada - kõik on seda kogenud kohvikutes-baarides, kus kas üldse ei panda märgistusi suitsukeelu kohta välja või seda märgistust ignoreeritakse.

Kontorites ja trepikodades suitsetataske samuti, kus juhtub, mitte

märgitud ja ventileeritud kohtades. Igal pool. No muidugi tähtsad ja kõrged suitsetavad ülemused suitsetavad ka oma kabinettides rahulikult edasi (põhjenduseks mõistagi, et ei ole võimelised muidu töötama.

3) aga ikkagi, 1. mai tuleb ja sellega seoses piirangud karmistuvad - Kuidas täpselt, seda oskab kindla peale seletada sotsministeeriumi Lipand. Aga piltlikult on seal lavastatavad stseenid tuleviku kohta olemas küll: Näiteks bussipeatus, kus võib suitsetajale tulevikus pasunasse anda; või baarileti ääres, kus just üksikuid konutajaid edaspidi ahistatakse; leti ääres ei istu ju seltskonnad, vaid stillseiferid.

4) Täiskeeluni avalikes kohtades jõuame ilmselt kaugemas tulevikus, aga selge suund sennapoole on võetud. Millised ohud sel teel on?

a) kui teha suured hinnatõusud, siis võib see toota salakaubandust – kas me piir on küllalt kindel, et seda ohjeldada?

b) pakside atraktiivne pealuude-kontidega märgistamine võib teha asjast soovitud tõrjuva reaktsiooni asemel hoopis noorte hulgas cool'i värgi - aga uute suitsetajate pealetulek ongi ju kriitiline koht tubakavastases võitluses, mitte raukadega tegelemine, kes jub 20-50 a suitsetanud – kas kättesaadavuse piirangud on meil piisavad (igaüks on ju näinud alaealisi kioskitest suitsu ostmas püüdlilikult jämedat häält tehes, kui ise veel leti servanigi ei küüni? Niisiis, kuidas tagada, et just noored ei saaks sigaretti kätte? Kes need on, kes neile suitsu osta aitavad?

Kaubandustöötajad? Ükskõik kes, igatahes on needki seaduserikkujad, Soetades lastele "mürki". Abinõud? Kui soovime näiteks tõsta suitsetamise algust 13-ndalt 16-ndale eluaastale tuleks minimaalselt 3 a võrra tõsta müügi vanuse alampiiri praeguselt 18-lt näiteks 22-le vmt. Kas aitab?

c) kõik toimib, kui õnnestub tekitada ühiskondlik hoiak, et suitsetaja on paaria, alaväärtuslik isik ühiskonnas, kellele seda pidevalt mõista antakse. Selle tekitamiseks vajatakse muidugi massiivseid ja pikaajalisi sotsiaalreklaami kampaaniaid - kui palju oleme valmis selleks kulutama? Raha muidugi pole ju.

d)...

Edasi on küsimus: kui tubakakeeld tähendab, et see koht turul täitub

Millegi muuga, siis millega? Narkootikumid, alkohol,...?

Meie eelis, rõhutan veelkord, on, et meil pole ei oma tubakatööstust ega ka tubakafarmereid, kes suudaksid poliitlobi teha. Niisiis, peaks õigusruumis muutused kergesti tulema. Käitumisega on teised lood - pealegi, kui oletame, et tegu on sõltuvusega, siis kas ehk peaks loobujatele mingit ühiskondlikku abi andma (näiteks hüvitama kulud "taastusravile", võõrutusainetele ...)?

Või viib see kohe mingite pettusteni?

Illustratsiooniks võiks päästeametilt küsida, mitu protsenti kõigist

Korteri ja metsatulekahjudest sünnib suitsetamisest. Metsas peaks see päris kõrge olema, ma arvan.

Meil oli kunagi mingi Toomas Savi nimeline liikumine Eluterve Eesti, aga pole olnud kuulda erilisest selle org-i suitsuvastasest aktiivsusest. Kas peaks mõni veel olema?

Jne.

Meil vist kehtib, peaks kontrollima, tänaval suitsetamise keeld (vähemasti Tallinnas) - kas kedagi on kunagi ka trahvitud selle eeskirja rikkumise eest?

Vaatan natuke arve kah juurde. Tubakamajandus maailmas on üks asi, aktsiisitulu Eestis kah kopsakas (toetame kultuuri ju).

Igal juhul on punkt see, et EL ehk 1. mai annab meie suitsuvastastele võitlejatele kindlasti lisatuge argumentide näol, et "terve Euroopa ju" jne.

Kaarel

From : Kaarel Tarand <kaarel.tarand@epl.ee>
Sent : Saturday, January 10, 2004 11:58 AM
To : "'aegluubis@etv.ee'" <aegluubis@etv.ee>
Subject : statistika

Veel viisteist aastat tagasi tunti eestlased ja idabloki maade rahvad Läänes ära lõhnast. Täpsemalt odava ja ebakvaliteetse tubaka haisust.

Nüüd suitsetab kogu Euroopa ühesugust tubakat, mõni rahvas rohkem, mõni vähem. Igal juhul liiga palju selleks, et see tervisest hoolijatele, sealhulgas riikidele ja rahvusvahelistele organisatsioonidele peavalu ei tekitaks.

Sellest lähtuvalt on Maailma Terviseorganisatsioon seadnud ka eesmärgid, kuidas suitsetamist kui üht maailma võimsat tööstusharu ohjeldada ning miljonite inimeste tervist säästa. Eesti, soovib ta seda või ei soovi, saab 1. maist Euroopa Liidu liikmena osa hoopis rangematest suitsetamise piirangutest kui tänaseni. Ja Euroopa plaanid on pikaajalised ning lõplikud

- eesmärk on üks: mittesutisetav ehk suitsuvaba Euroopa.

Utoopiline eesmärk, võiks öelda senise pildi järgi maailmas.

I

Saja aastaga on suitsemine maailmas kasvanud 110 korda.

1900 - 50 miljardit sigaretti aastas

1920 - 300

1940 - 1000
1970 - 3000
2000 - 5500

Praegu tõmmatakse maailmas iga päev ära enam kui 15 miljardit sigaretti päevas. See tähendab, imikust raugani iga maailma elanik 2 ja pool sigaretti päevas.

II

Euroopa kõige suitsulembesemad rahvad on

Hispaania

Kreeka

Bulgaaria

Ungari

©veits

kus suitsetatakse enam kui 2500 sigaretti inimese kohta aastas (125 pakki ja rohkem).

Väikseim on suitsetamine loomulikult Põhjamaades.

Soome

Norra

Rootsi

suitsetasemise tase jääb vahemikku 500-1500 sigaretti aastas inimese kohta ehk 25-75 pakki).

III

Maailma Terviseorganisatsioon ennustab, et kõigist maakeral hetkel elavatest inimestest sureb suitsetamise tõttu 500 miljonit inimest ehk ligikaudu iga 13-s.

Aga nad jätkavad suitsetamist, mis sellest, et ühe sigaretipaki hinnaga saaks osta:

Gruusias 1,5 kilo kurke

Panamas 12 muna

Hiinas 4 paari puuvilaseid sokke

Paapua Uus-Gineas 12 kookospähklit

Prantsusmaal kilo punast kala

Bangladeshis 6 kilo riisi.

Kui palju ja mida Eestis, võib igaüks ise mõelda.

8. EHANDI ETTEVALMISTUS LOOKS

8.1. Ehandi kirjavaetus

----- Original Message -----

From: Henrik Roonemaa
To: 'Epp Ehand'
Sent: Wednesday, January 07, 2004 1:15 PM
Subject: RE: anna nõu

Proovi Tõnu Samueli või veel parem, seda Preatoni poega, kes turvalisusportaali juhib, <http://www.zone-h.com/>

From: Epp Ehand [mailto:epp.ehand@etv.ee]
Sent: 7. jaanuar 2004. a. 13:14
To: henrik.roonemaa@postimees.ee
Subject: anna nõu

Tere Henrik,

palun, kas sa oskad soovitada kedagi, kelle abil kontrollida mõne andmebaasi turvalisust häkerdamisvõimaluste mõttes. Tahan isikuandmete kaitsest lugu teha "Aeg luubis" saatesse.

tervitades,
Epp Ehand

----- Original Message -----

From: rrp
To: 'Epp Ehand'
Sent: Wednesday, January 07, 2004 3:29 PM
Subject: RE: interview

Hello Epp,

I think that the interview it's possible. What will be the core questions of the interview?
I will be in estonia after one week, you are free to contact me on my estonian mobile phone at any time 05102157.

Regards

SyS64738 (Roberto Preatoni) www.zone-h.org www.zone-h.it founder

From: Epp Ehand

To: rrp

Sent: Saturday, January 10, 2004 3:54 PM

Subject: Re: interview

Hello Roberto,

May be you could answer couple of questions via e-mail.

How do you evaluate the security of different databases in Estonia containing personal information - for example banks, phone companys and different registers belonging to the state?

How do you evaluate the security of so called X-Road system?

Regards,

Epp Ehand

Aktuaalne Kaamera, ETV

-----Original Message-----

From: Epp Ehand [mailto:epp.ehand@etv.ee]

Sent: mercoledì 7 gennaio 2004 14.11

To: admin@zone-h.org

Subject: interview

Hello,

we would like to have an interview about the security of databases containing different kind of personal information in Estonia. Is it possible?

My regards,

Epp Ehand

Aktuaalne Kaamera, ETV (public television news)

+3726284033

+3725137942

----- Original Message -----

From: Kaarel Tarand

To: 'Epp Ehand'

Sent: Wednesday, January 07, 2004 3:35 PM

Subject: RE: andmete kaitse

Agu Kivimägi teab sulle kindlasti off-the-record rääkida, kuidas süsteem toimib või ei toimi ja kuidas äri käib. Ta on KMA-s IT-nõunik ja 052 67992. Kindlasti annab

ideid. Kui on tõrges, ütle, et mina soovitasin sul teda küsitleda. Ekraanil olla ta kindlasti ei taha ega vist saagi.

Aga see iseenesest on hea küsimus, kuivõrd mõistlik on, et registrid on valitsemisalades laiali ja üks ehk sisemin teostab järelevalvet. Kui kogumine/hoidmine/töötlemine/vastutus oleks ühes kohas, äkki oleks turvalisem?

Kaarel

-----Original Message-----

From: Epp Ehand [mailto:epp.ehand@etv.ee]
Sent: Wednesday, January 07, 2004 3:31 PM
To: Kaarel Tarand
Subject: andmete kaitse

Tervist,

Kas oleks mõtet küsida valitsuse seisukohta, sest vähemalt statistikaamet ootab valitsuse tegutsemist. Ja surmatunnistustega vist ka mingi jama. Kirja teel või telefonitsi kavatsen ma seda niikuinii teha, aga intervjuu oleks vist mõttetum. Mida arvad?

Omaette küsimus on, kellega rääkida, sest andmekaitse eest vastutab siseminister, aga statistikaamet peab läbirääkimisi rahandusministri ja rahavastikuministriga.

Statistikaameti probleem on küll vaid üks alateema, teema ise jääb ikka laiemaks, nagu rääkisime. Erinevad andmekogud Eestis, nende riskasutuse võimalused ja ohud, mida kogu värk üksikisiku jaoks tähendab.

Epp

To: "Epp Ehand"
Sent: Wednesday, January 07, 2004 11:16 PM
Subject: Re: küsimused

Õhtust.

Saadan vastused.

Urmas Kukk

Mõned konkreetsed vastused aitaksid mul valmistuda.

Kui palju isikuandmete kogusid Eestis on?

Inspeksioonis on registreeritud 31.detsembri 2003 seisuga 1017 delikaatsete isikuandmete töötajat.

Kui lai on nende omajate ring?

Registreeritute hulgas on 85% tervishoiuteenust osutavad isikud, nendest enamus eraõiguslikud juriidilised isikud.

Millised on suurimad?

Rahvastikuregister, viisaregister, suuremad haiglad

Millised on üksikisiku seisukohalt kõige ohtlikumad?

Kui kõiki andmete töötlemise printsiipe arvestada, siis ei ole ohtlik ükski andmete töötlemine, sest pahauskseid leidub alati.

Millised on andmebaaside riskasutuse võimalused?

Ristkasutus kui selline vajub mingil etapil unustusse ja esile kerkib andmevahetus teeninduskihi kasutamine. Ei ole vaja ühest andmekogust teise andmeid teisaldada, piisab eri andmekogude vahelisest suhtlemise võimalusest.

Mida te isiklikult peate konkreetse inimese seisukohalt andmekaitse vaatepunktist teoreetiliselt suurimaks ohuks Eestis?

Suurimaks ohuks on Inimene ise ja oma õiguste realiseerimata jätmine ja see ei ole ainult andmekaitse valdkonna ning Eesti probleem. Mida rohkem on kodanikualgatust, seda suurem avalikkuse on kontroll ning väheneb võimalike ohtude realiseerimus.

Milliste andmete sattumist kelle kätte?

Infoühiskonnal on ka mured: nimelt on piisava tahtmise ja tark-/riistvara ning oskusteabe olemasolul võimalik tekitada piisavalt suuri ebameeldivusi.

Suuremad siiani tabatud kelmid on siiski hakkama saanud ilma andmekogudest andmete hankimiseta.

Ma arvan, et suuremaks probleemiks saavad pigem vigased või valed andmed.

----- Original Message -----

From: Ilona Leib

To: Epp Ehand

Sent: Thursday, January 08, 2004 2:41 PM

Subject: Re: isikuandmete kaitse

Hea Epp,

sain siseminister Margus Leivo kommentaari (viibib Küprosel) ja siis lisasin rahvastiku asekanstler Einike Uri kommentaari. Mõlemad lisatud dokumendis. PS Vabanda, et Sa vastust kiiremini ei saanud. Kui vajad veel midagi, oled teretulnud küsima.

terv.

ilona

----- Original Message -----

From: [Epp Ehand](#)

To: [Ilona Leib](#)

Sent: Wednesday, January 07, 2004 4:46 PM

Subject: Re: isikuandmete kaitse

Selge. Kui on kuidagi võimalik, siis oleks parem ministri kirjalik vastus. Kui see pole võimalik, siis oleksin loomulikult Einike Uri vastustest huvitatud.

tänan,

Epp

----- Original Message -----

From: [Ilona Leib](#)

To: [Epp Ehand](#)

Sent: Wednesday, January 07, 2004 4:31 PM

Subject: Re: isikuandmete kaitse

Tere Epp,

siseminister Leivo on presidendiga kaasas riigivisiidil Küprosel, mistõttu tema küsitlemine, iseäranis kaamera ees on pisut pärsitud. Kas võiks pakkuda näiteks meie rahvastiku asekanstlerit Einike Uri seisukohta avaldama? Või hangin kirjalikult leivo seisukoha?

terv.

ilona

----- Original Message -----

From: Epp Ehand

To: ilona.leib@sisemin.gov.ee

Sent: Wednesday, January 07, 2004 4:20 PM

Subject: isikuandmete kaitse

Tere Ilona,

teen lugu meie nädalalõpu saatesse "Aeg luubis" teemal andmete kaitstus Eestis, seotuna sel nädalal üles tõusnud statistikaameti ja surmatunnistuste probleemiga. See lugu tuleks küll üldisemalt isikuandmete kaitsest Eestis. Sellega seoses sooviksin ministri vastuseid paarile küsimusele. Ma arvan, et piisab vastustest kirja teel. Kui mõni vastus on väga eriline, siis oleme võib-olla huvitatud kaamera ees üleküsimisest.

Küsimused siis sellised:

Kas valitsuse hinnangul on Eesti andmekaitsealases seadusandluses lünki või on statistikaameti juhtumi näol tegemist tavalise seaduserikkumisega, nagu ütles andmekaitse inspeksiooni juht?

Kas ja millega tuleks andmekaitsealast seadusandlust täiendada? Või vajab miski korralduslikult poolelt ümberkorraldamist?

Kas valitsuse hinnangul on Eesti andmekaitsealases seadusandluses lünki või on statistikaameti juhtumi näol tegemist tavalise seaduserikkumisega, nagu ütles andmekaitse inspeksiooni juht?

Siseminister Margus Leivo: Kui seadust ei täideta, on tegemist seaduserikkumisega. Ei saa eeldada, et kui keegi seadust ei täida, siis on tegemist lüngaga seaduses. Statistikaameti juhtumi näol on tegemist valdkonnaga mida reguleerib riikliku statistika seadus, kui see seadus ei võimalda isikuandmeid töödelda selliselt nagu statistika tegemiseks vaja on, tuleb muuta vastavalt statistikaseadust mitte isikuandmete kaitse seadust.

Kas ja millega tuleks andmekaitsealast seadusandlust täiendada? Või vajab miski korralduslikult poolelt ümberkorraldamist?

Rahvastiku asekancler Einike Uri: Isikuandmete kaitse seadus on üldseadus, mis ei reguleeri spetsiifilistes valdkondades teostatavat isikuandmete töötlemist. Isikuandmete kaitse seadus lubab isikuandmeid töödelda ilma isiku nõusolekuta seadusega sätestatud ülesannete täitmiseks. Kui seadusandja leiab, et mingites riiklikult tähtsates tegevusvaldkondades ei saa isikuandmeid töödelda, siis tuleb muuta eriseadusi, nähes neis ette isikuandmete töötlemise lubatavuse ja regulatsiooni.

Taustaks Einike Uri kommentaar: Tegelikult on Statistikaameti puhul küsimus põhimõttelist laadi – kas statistika tegemiseks on vaja isikustatud andmeid või mitte. AKI peadirektori seisukoht on, et statistikat saab ja tuleb teha isikustamata andmetega (st pole vaja nimeliselt fikseerida, milliste inimeste põhjal statistikat tehakse, nimi ja konkreetne isik ei oma statistika puhul tähtsust). Statistika tegijad on veendunud, et statistika tegemiseks on vaja andmed seostada konkreetse inimesega, et need andmed oleksid kontrollitavad ja omaksid väärtust. Siseministeeriumi seisukoht on, et meie valdkonda puudutavalt ei ole seadusi vaja muuta. Probleeme isikuandmete töötlemisel on esile tõstetud meditsiini- ja teadusvaldkonnas.

tervitades ja ette tänades,
Epp Ehand
Aktuaalne Kaamera
6284033
05137942

----- Original Message -----

From: "Urmas Kukk" <urmas.kukk@dp.gov.ee>
To: "Epp Ehand" <epp.ehand@etv.ee>
Sent: Friday, January 09, 2004 10:47 AM
Subject: Statsitikaameti tegevusse sekkumine

Tere

Eile ütlesite, et Statistikaamet näeb Andmekaitse Inspeksiooni tegevuses sekkumist nende õigusesse ise otsustada kogutavate andmete koosseisu üle.

Väga õige tähelepanek. Probleem on selles, et oma tegevuses unustab Statistikaamet Põhiseaduse § 26-e "Igaühel on õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel. Riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonna- ega eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks."

Tsiteeritud §-i mõtte kohaselt ei saa seadusega kehtestada sekkumiseks üldkehtivat ja universaalset normi, vaid tuleb kehtestada väga täpsed erandid põhisedusliku õiguse piiramiseks.

Statistika ameti soov on saada isikustatud andmeid ka siis, kui inimene ei soovi neid anda. Siit tuleneb ka statistika seaduse nõue, mille kohaselt on ametnikud KOHUSTATUD esitama Statistikaametile nende poolt

nõutud andmeid. Ja inimese tahe neid ei huvita.

Seega on Statistiakameti seisukohalt inimene riigi jaoks. Andmekaitse Inspeksioon on seisukohal, et riik on inimese jaoks.

Lugupidamisega

Urmas Kukk

----- Original Message -----

From: Tarmo Sumeri

To: Epp Ehand

Cc: Andres Tehver

Sent: Friday, January 09, 2004 3:51 PM

Subject: RE: lisaküsimused

Tere!

Saadan lingid rahvastikuregistri teenuste hinnakirjadele.

Erasektor:

http://estlex/estlex/kehtivad/AktDisplay.jsp?idF684&akt_idF684

Avalik sektor:

http://estlex/estlex/kehtivad/AktDisplay.jsp?idC492&akt_idC492

Rahvastikuregistri teenuseid erasektorile piiravad hetkel kõige rohkem järgmised asjaolud:

- 1) Teeninduslubade saamise aeglus - klient esitab taotluse Siseministeeriumile, see kooskõlastab Andmekaitseinspeksiooniga, siis saadetakse vastav info kliendile tagasi ja alles seejärel pöördub klient Andmevara poole. Nii pika tsükli järel on andmete saamise vajadus tihti juba möödunud, samuti piiratakse andmete koosseisu vahel päris oluliselt.
- 2) Rahvastikuregistri seaduse järgi ei tohi erasektorile väljastada isikukoode üldse.
- 3) Rahvastikuregistri ja teiste seaduste koosmõjus ei tohi erasektor kasutada rahvastikuregistri riskasutuse teenuseid. Ehk teiste sõnadega näiteks telefonifirma ei saa oma klientide andmebaasi kontrollida rahvastikuregistris olevate andmete järgi.
- 4) Üldjuhul ei lubata erasektorile isikute nimesid välja anda.
- 5) Rahvastikuregistri seaduse järgi on inimestel õigus oma andmed sulgeda rahvastikuregistris.

Seaduseid oleks vaja muuta nii, et erafirmad saaksid riskasutuse korras RR andmeid kasutada. Sellisel juhul saaksid pangad, kindlustusfirmad, energiafirmad jne uuendada oma kliendiandmebaase RR andmetega (aadressid, perekonnaseisud, surmafakt jne). Soomes, Rootsis, Taanis on selline teenus väga levinud.

Eelmisel aastal moodustasi infoteenuste käibest erasektori osakaal alla 10%.

Loodan, et saate siit küsimustele vastused, olen valmis ka telefoni teel täiendavalt vestlema (ka väljaspool tööaega).

Lugupidamisega

Tarmo Sumeri
671 5181
050 98489

-----Original Message-----

From: Epp Ehand [mailto:epp.ehand@etv.ee]

Sent: Friday, January 09, 2004 9:05 AM

To: Tarmo Sumeri

Subject: lisaküsimused

Tervist taas,

mul jäi eilsest ikkagi segaseks reklaami otstarbeks andmete väljaandmine firmadele ja näiteks ka parteidele. Ütlesite, et tahaksite sellega teenida ja asi põhimõtteliselt võimalik, aga võtab kaua aega ja selleks oleks vaja seadust muuta. Mida täpselt oleks vaja muuta?

Andmekaitseinspektiooni juht Urmas Kukk ütles, et pole mingit probleemi nende andmete väljaandmiseks reklaami otstarbeks peale selle, et inimeste nõusolek peab selleks olema.

Teine küsimus, mis tekkis, on see, et kui palju päringud maksavad teie juures. Ja kui suur teie eelarve eelmisel aastal kokku oli - kui suur riigitoetus, kui suur avalikust sektorist teenitud summa ja kui suur erasektorist teenitud raha?

ette tänades,
Epp Ehand
Aktuaalne Kaamera

From: "Kaarel Tarand" <kaarel.tarand@epl.ee>
To: "Epp Ehand" <epp.ehand@etv.ee>
Sent: Saturday, January 10, 2004 11:59 AM
Subject: RE: lugu

Haigus halb asi, aga püüa - nii terveks saada kui lugu teha.
Kaarel

-----Original Message-----

From: Epp Ehand
To: Kaarel Tarand
Sent: 09.01.04 19:07
Subject: lugu

püüan loo saata homme enne 14. Jäin haigeks, nii et veidi raskelt läheb.

epp

From: "Kaarel Tarand" <kaarel.tarand@epl.ee>
To: "Epp Ehand" <epp.ehand@etv.ee>
Sent: Saturday, January 10, 2004 2:31 PM
Subject: RE: lugu

Loetud ja mingeid mõttekesi lisatud. Aga ole täitsava neid võtmast või jätmast.
Aga saada siis lõppversioon kah mulle teadmiseks, et saaksin homseks Ainarile edukamalt sissejuhatavaid sõnu suhu panna. Pikad read on lisatud teksid, hüüumärgiga algavad aga need, mis võiks maha võtta, kui ajapuudus pigistab.

K, soovides igasse võimalikku lausesse maksimaalselt teravust - eks ma ju vene ajast nende hirmude ja luuludega :)

-----Original Message-----

From: Epp Ehand
To: Kaarel Tarand
Sent: 10.01.04 14:00
Subject: lugu

Palun loe karmi pilguga, sest mõte on üsna kinni.

Epp

BETA

Iga päev jätab keskmine
inimene endast maha üllatavalt
palju informatsiooni, mida
säilitatakse aastaid ja mille
sattumisel halbadesse kättesse
kannataks inimese privaatsus.

/Milline võim on informatsioon, sellest maalis meile kohutavaid pilte juba George
Orwell oma süngetes ennustustes. Aga informatsioon on võim ka demokraatlike
riikide käes. Vahe on selles, et kas Suur Vend ka jälgib sind ööpäev otsa või
kogub ainult andmeid ja kaitseb neid ühtlasi kurja eest./

Turvakaamerad. Kui tegemist on
politsei kaameraga, siis jääte
arhiivi kaheks kuuks.

Helistamisest säilitab
telefonifirma kõnede eristuse
seitsmeks aastaks. Pangatehingute info
säilib samuti seitse aastat.

Tööle jõudes jätate veel
tööandja arhiivi info
saabumise aja kohta.

Siin, statistikaametis asub
üks väärtuslik andmekogu Eesti
inimeste kohta - viimase
rahvaloenduse andmed.

/kogu möödunud aasta kestis Eestis vaidlus selle üle, kas erakondadel võib
olla juurdepääse inimeste iskuandmetele. Enne jõulu otsustas riigikogu
siiski, et erakonnad andmeid ei saa. Aga nädal tagasi sai ligi 5000
tallinlast sellest hoolimata isikliku kirja justiitsminister Ken-Marti
Vaherilt tema selle aasta tööplaaniga./

Möödasaaval nädalal tõusis
andmete kaitse teema üles
seoses statistikaametiga, mis
on peatanud rahvastikustatistika
kogumise, sest andmekaitse
inspeksioon ei luba neil statistika
tegemiseks koguda konkreetsete
isikutega seotud infot.
Inspeksioon nõuab, et amet

koguks infot umbisikuliselt ja üldistatult. Statistikaameti juht Rein Veetõusme ütleb, et nii ei saa statistikat teha.

14.52-15.02

Kõik statistilised andmebaasid on alati isikustatud ja alati on võimalik jõuda iskuni see on absoluutselt klaar.

Veetõusme ütleb, et nad ei saa erinevatest registritest andmeid küsida umbisikuliselt, sest eesti registrid pole veel piisavalt usaldusväärsed ja teiseks ei võimalda nad teha statistikat näiteks selle kohta, mitmenda sünnituse või mitmenda abieluga tegemist on.

! Selle lause ma võtaksin maha!
...Põhimõtteliselt oleks isikuandmete jätmine registritesse küll võimalik...

16.04-16.32

Põhimõtteliselt on see võimalik, aga Eestis registrid vaid kümne aasta vanused ja selleks peab kogu regsitrite kompleks töötama väga hästi.

Seda, et registriteülene infosüsteem ei tööta veel eriti tõhusalt, tunnistas ka andmekaitseinspeksioon. Siiski peaks statistikaamet oma andmed kokku saama kui nad metoodikat muudaksid, ütleb inspeksiooni juht Urmas Kukk.

Statistikaametil ei ole kaua kestnud vaidluses palju toetajaid. Nende vastu on sõna

võtnud õiguskantsler. Samuti leiab siseminister Margus Leivo, et kui midagi on vastuolus, tuleb muuta statistikaseadust, mitte isikuandmete kaitse seadust.

/Niisiis, juba enne, kui kogumise, säilitamise ja kaitsega asjad korda saadud, on tahaks kangesti jagama hakata./

Omapärased andmekogusid meenutavad puzzled kabineti seinale riputanud andmekaitse inspeksiooni juht Urmas Kukk ütleb, et Eestis on suurimad ohud andmekaitstes vigased või valed andmed ja teiseks nii andmete kogujate kui inimeste vähene teadlikkus.

5.5.11-5.37

Küsitakse ja kogutakse andmeid, teadmata eesmärki ja seda, kas neid üldse vaja on. Lihtsalt kogutakse, sest oleme kogu aeg kogunud ja inimesed ei tea milleks neid kogutakse, aga ollakse suhteliselt seaduskuulekad selles osas. Pannakse blankett ametiasutuses ette ja täidetakse ära midagi küsimata.

Suurim riiklik register on rahvastikuregister, mille volitatud töötaja on as andmevara, kus hoitakse andmeid paksu ukse taga. Ligipääs sellele ruumile on paaril inimesel ja ka neil ei ole võimalik andmeid võtta ilma, et sellest jälg jääks. Ja inimesel on õigus teada, kes ja milleks tema kohta uurinud on.

15.37-15.59

Põhimõtteliselt on teil võimalik teada saada, kes teie kohta on pärinud. On ka sellised juhtumeid, nt uurimine, kui andmeid ei tohi väljastada, aga üldiselt on teil jah võimalik tulla küsima, kes on teie kohta teinud päringuid ja miks.

/See on koht, millest peaks alustama - võimalusest lihtsalt ja kiiresti kontrollida, kes sinu andmeid, millal ja milleks on kasutanud. Kuid see on tagantjärele kontroll, millega õigustada andmete juurdepääsejate ringi laiendamist. Aga, /

Andmevaral on raha vähe ja tahaksid teenida ka näiteks erafirmadele müües, mis võimaldaks otsereklaami. Praegugi võimalik, aga aeganõudev protseduur. Ja inimesel on alati võimalik sulgeda kasutusvõimalused.

Kui kindlad on me andmebaasid tehniliselt. 1017 delikaatsete isikuandmete töötajat, lõviosa neist medasutused.

/Mistõttu pole ime, et nii tööandjate hulgas kui ajakirjanduses üsna sageli inimese tervise kohta rohkem teada on, kui lubatud./

kukk

5.6.14-6.17

Need, kes meil on registreeritud, on kontrollitud.

Paari aasta eest Eesti Telefoni infosüsteemi turvaaukudele tähelepanu juhtinud Samueli sõnul on suhteliselt kindlad pangad, ja

meditsiiniasutused.

samuel
riigiasutustel väga ebaühtlane
ja väikestel erafirmadel nõrk,
sest neil pole raha.

!!!Misasi nõrk?!!!

Loo autori isikukoodi leidmine
võttis samuelil aga aega...

From: "Kaarel Tarand" <kaarel.tarand@epl.ee>
To: "Epp Ehand" <epp.ehand@etv.ee>
Sent: Saturday, January 10, 2004 4:20 PM
Subject: RE: lugu lõpuks

Hiilgav, aga iga eluala iga teine ekspert on kas lollpea või jätab hullu
mulje ehk on mõtleva vähemuse osa :)
Kaarel

-----Original Message-----

From: Epp Ehand
To: Kaarel Tarand
Sent: 10.01.04 15:35
Subject: lugu lõpuks

Jääb siis nii. Võib-olla et lüheneb montaažis, muid muudatusi ei tee.
Samuel jätab poolhullu mulje, mis natukene hirmutab teda eksperdi
staatuses esitlema. Orwellist, Ken-Martist ja hirmudest võiks kirjutada
Ruussaare sissejuhatuses, mul siia ei mahu.

Huvitav lugu on poliitreklaamiks ja kommertsreklaamiks andmete
väljaandmisega rahvastikuregistrist küll. Kukk ütleb, et probleemi pole,
võib teha seda, aga selleks vajalik inimeste nõusolek. Iga inimene võib
selleks oma andmete kasutamise keelata. Rahvastikuregistri pidaja ütleb,
et põhimõtteliselt võib seda teha, aga loa saamine keeruline.
Poliitikutega on Kuke sõnul see probleem, et nad tahavad andmeid
registrist saada tasuta, väidetavalt mingi muu eesmärgiga. Kui poliitik
tahab oma reklaami saata, siis peab selle eest maksma.

Epp

Iga päev jätab keskmine inimene endast maha üllatavalt palju informatsiooni, mida säilitatakse aastaid ja mille sattumisel halbadesse kättesse kannataks inimese privaatsus.

Turvakaamerad. Kui tegemist on politsei kaameraga, siis jääte arhiivi kaheks kuuks. Helistamisest säilitab telefonifirma kõnede eristuse seitsmeks aastaks. Pangatehingute info säilib samuti seitse aastat.

Tööle jõudes jätate veel tööandja arhiivi info saabumise aja kohta.

Siin, statistikaametis asub üks väärtuslik andmekogu Eesti inimeste kohta – viimase rahvaloenduse andmed. Möödasaaval nädalal tõusis andmete kaitse teema üles just seoses statistikaametiga, mis on peatanud rahvastikustatistika kogumise, sest andmekaitse inspeksioon ei luba statistikaks koguda konkreetsete isikutega seotud infot. Inspeksioon nõuab, et amet koguks infot umbisikuliselt ja üldistatult. Statistikaameti juht Rein Veetõusme ütleb, et nii ei saa statistikat teha.

1.14.52-15.02

Kõik statistilised andmebaasid on alati isikustatud ja alati on võimalik jõuda iskuni see on absoluutselt klaar.

Veetõusme ütleb, et nad ei saa erinevatest registritest andmeid küsida umbisikuliselt, sest eesti registrid pole veel piisavalt usaldusväärsed ja teiseks ei võimalda nad teha statistikat näiteks selle kohta, mitmenda sünnituse või mitmenda abieluga tegemist on.

1.16.04-16.32

Põhimõtteliselt on see võimalik, aga Eestis registrid vaid kümne aasta vanused ja selleks peab kogu regisrite kompleks töötama väga hästi.

Seda, et registreülene infosüsteem ei tööta veel eriti tõhusalt, tunnistas ka andmekaitseinspeksioon. Siiski peaks statistikaamet oma andmed kokku saama, kui nad meetodikat muudaksid, ütleb inspeksiooni juht Urmas Kukk. Statistikaametil ei ole kaua kestnud vaidluses palju toetajaid. Nende vastu on sõna võtnud õiguskantsler. Samuti leiab siseminister Margus Leivo, et kui midagi on vastuolus, tuleb muuta statistikaseadust, mitte isikuandmete kaitse seadust.

Omapärased andmekogusid meenutavad puzzled kabineti seinale riputanud andmekaitse inspeksiooni juht Urmas Kukk ütleb, et Eestis on suurimad ohud andmekaitstes vigased või valed andmed ja teiseks nii andmete kogujate kui inimeste vähene teadlikkus.

5.5.11-5.37

Küsitakse ja kogutakse
andmeid, teadmata eesmärki ja
seda, kas neid üldse vaja on.
Lihtsalt kogutakse, sest oleme
kogu aeg kogunud ja inimesed
ei tea milleks neid kogutakse,
aga ollakse suhteliselt
seaduskuulekad selles osas.
Pannakse blankett
ametiasutuses ette ja
täidetakse ära midagi
küsimata.

Suurim riiklik register on rahvastikuregister, mis kuulub siseministeeriumile ja mille volitatud töötleja on aktsiselts andmevara. Selle ukse taha pääsevad vaid paar inimest ja ka neil ei ole võimalik andmetega midagi teha ilma, et sellest jälg jääks. Üldse tehti eelmisel aastal rahvastikuregistrile üle kolme miljoni päringu ja see, kellel ning mis otstarbeks on õigus andmeid küsida, on rangelt piiritletud. Ja inimesel on alati õigus küsida, kes, milleks ja mida on tema kohta uurinud.

0.15.37-15.59

Põhimõtteliselt on teil
võimalik teada saada, kes teie
kohta on pärinud. On ka
sellised juhtumeid, nt
uurimine, kui andmeid ei tohi
väljastada, aga üldiselt on
teil jah võimalik tulla
küsima, kes on teie kohta
teinud päringuid ja miks.

Suuremad päringute tegijad on politsei, toll, maksuamet ja ülejäänud avalik sektor. Andmevara ootab seadusemuudatusi, mis võimaldaksid teenida rohkem ka erasektorile infot müües. Näiteks saaksid firmad nii hõlpsalt oma kliendiandmebaase uuendada või otsereklaami teha. Viimane on põhimõtteliselt praegugi võimalik, aga loa taotlemine on raske ja võtab kaua aega. Tähtis on aga see, et iga inimene saab rahvastikuregistril oma andmete väljaandmise kommertslikeks või poliitilisteks eesmärkideks alati keelata.

Kokku on Eestis üle tuhande delikaatsete isikuandmete töötleja, lõviosa neist meditsiiniuasutused. Kui kindlad on andmebaasid tehniliselt?

kukk

5.6.14-6.17

Need, kes meil on
registreeritud, on
kontrollitud.

Mõne aasta eest Eesti Telefoni elektronposti teenuse turvaaukudele tähelepanu juhtinud Tõnu Samuel kinnitab, et tugevalt kaitstud on pankade ja meditsiiniuasutuste andmekogud. Riigi andmebaaside turvalisust hindab Samuel ebaühtlaseks, näiteks teeb ta etteheiteid mitmetest registritest päringute tegemist võimaldavale kodanikuportaalile.

samuel

kassett 13 24.07-24.19

Näiteks igasugused veateated,
mida on võimalik kätte saada
kodanikuportaalist, annavad
süsteemi siseehituse kohta
väga palju informatsiooni,
annavad ka välja selle info,
et süsteem ei ole korralik.

From: "rrp" <roberto@domina.it>

To: "Epp Ehand" <epp.ehand@etv.ee>

Sent: Saturday, January 10, 2004 7:25 PM

Subject: FW: interview

Hello Epp,

here are the answers. Let me know if they were useful. Sorry if I couldn't be helpful in person.

Roberto Preatoni

(www.zone-h.org SyS64738)

How do you evaluate the security of different databases in Estonia containing personal information - for example banks, phone companies and different registers belonging to the state?

Estonia is a "golden country" under the terms of the implementation of informatic infrastructures. In my several trips to United States I learned that USA might be the first country in the world in producing Internet technology, but is actually one of the last in implementing it, if you take aside special areas like Silicon Valley or New York. Under this point of view Estonia is much more developed than the same USA. This is also due to the fact that Estonia didn't have to face the amortization of old systems. From zero went to the top; top banking services, top connectivity, top services to citizens (parking by mobile phones, for example). More online services means also more databases.

And here comes the dark side of the story. While the general level of security in Estonia is higher than the rest of European Union, the hacker world is paying more and more attention to the databases exploiting techniques. Let me try to explain in a simple way. When we are dealing with ANY service based on a database and devoted to serve the citizens, we are not only dealing with the database alone, but we are dealing with a complicate structure that is necessary in order to render the service itself and to support the database: a hardware platform, an internet communication line, a possible webserver, a database, a procedure specially written to work with the database and finally, for the important cases, a certification authority and the so-called PKI (Public Key Infrastructures), all those systems necessary to protect the authentication process.

It is common knowledge in the hacker underground that the more complicated the system, the more vulnerable it is. Each of the single component described before has demonstrated multiple vulnerabilities in the past, and will possibly continue to demonstrate in the future. With our www.Zone-H.org project, we were able to build up a statistic study that shows that among the thousands different vulnerabilities related to Internet discovered by the Security Community in 2003, probably less than 1% got really studied and exploited by hackers. The remaining 99% is still there on the table, waiting to be properly exploited. It means that a database-application system that demonstrated to be safe up to now, might not be safe in the future.

The moral of this story is: whatever is your current level of security, you should always keep your securization processes up and vigilantly running. Hackers are not sleeping at night...

How do you evaluate the security of so called X-Road system?

X-Road is a daring project. In this, Estonia is demonstrating once again to be ahead of the rest of the world. The aggregation (or better, the intelligent correlation) of the state databases is an inevitable process. Slim, correlated and complementary state databases means fast services to the citizen, less bureaucracy, less state infrastructural costs. Of course, all the previously-mentioned problems will be even more exposed when talking about the X-Road project; I also know that all the top-notch Estonian experts are involved in the project so I am confident that the X-Road structure itself will be well secured.

But I am also aware that the weakest point of the X-Road system has nothing to do with the hardware / software and will be the easiest thing to be exploited by hackers: the end user / the common citizen.

----- Original Message -----

From: "Epp Ehand" <epp.ehand@etv.ee>

To: "rrp" <roberto@domina.it>

Sent: Sunday, January 11, 2004 3:46 PM

Subject: Re: interview

Hello Roberto,

Thank you very much. Your answer was very useful.

Epp Ehand

8.2. Ehandi taustainfo materjalid

Siia vahele tuleb 29 lk materjale, see on neist 29 lk-st esimene

9. JOHANNSONI ETTEVALMISTUS LOOKS

9.1. Johannsoni kirjavahetus

From: Ain Karafin

To: Roald Johannson

Sent: Friday, January 09, 2004 9:42 AM

Subject: RE: õnnetused suitsetamisest

Tere hr Johannson

Kahjuks ei saa me metsa- ja korteritulekahjudest eraldi protsente võtta.
Kogu tulekahjude arvust on see % aga niisugune:

2001 aastal 2 % tulekahjude koguarvust

2002 aastal 1,6 % tulekahjude koguarvust

2003 aasta 9 kuuga 1,5 % tulekahjude koguarvust.

Samas on 10% tulekahjude põhjus teadmata (ei ole võimalik kindlaks teha).
Suur osa neist on metsa- ja kulutulekahjud.

Lugupidamisega

Ain Karafin

From: Roald Johannson [mailto:roald.johannson@etv.ee]

Sent: Thursday, January 08, 2004 8:07 PM

To: ain.karafin@rescue.ee

Subject: õnnetused suitsetamisest

Tere hr. Karafin!

Teen pühapäevasesse Aeg Luubis saatesse lugu suitsetamisest ja selle piirangutest Euroopa Liidus.

Sellega seoses tahaks teada, mitu protsenti kõigist korteri ja metsatulekahjudest sünnib suitsetamisest? Metsas peaks see päris kõrge olema, ma arvan.

Lugupidamisega,
Roald Johannson
06284016
05060755

From: Margus Venelaine
To: Roald Johannson
Sent: Friday, January 09, 2004 11:57 AM
Subject: Re: tubakatootjad ELis

Tere,

Ei saanud veel Taani "corporate affairs" inimesega ühendust, kuid tunni aja jooksul saan ta vast kätte.

Tunnen ennast kompetentsena rääkima teemadel, mis puudutavad tubaka maaletootjat EL astumisel

- muudatused suitsupakil
- üleminekuajad
- hindade oletatav kujunemine aktsiisitõusu tõttu

Suitsetamiskohtade piirangu osas ei oska ma midagi eriti öelda. Piiranguid on ja tuleb juurde - üksikasjadesse pole süvenenud, kuna ise ei suitseta. Miks ei täideta - ei tea - vast on teavitustöö kehva. Tavamõistus ütleb, et keelamisega ja kontrolli puudumisega suurt ei saavuta. Enne tuleb ühiskonnas hoiakuid muuta. Ühesõnaga arvan, et nendel teemadel sobiks kommentaare küsida seaduse väljatöötajatelt, restorani-kohvikute omanikelt ja korrakaitstajalt.

Helistan hiljemalt 13.00

Margus Venelaine
Scandinavian Tobacco Eesti AS
GSM +372 50 60044
p. +372 6 549 523
f. +372 6 549 521
margus@ste.ee

----- Original Message -----

From: Roald Johannson
To: margus@ste.ee
Sent: Friday, January 09, 2004 11:39 AM
Subject: tubakatootjad ELis

Tere!

Teen pühapäevasesse Aeg Luubis saatesse lugu suitsetamisest ja selle piirangutest Euroopa Liidus.

Sellega seoses tahaks Teiega teha pisikese intervjuu ja küsida alljärgnevaid küsimusi.

1. mai on saabumas ning sellega seoses piirangud karmistuvad suitsetajatele. Millised normid on ette nähtud tubakatootjatele? Mida peab teadma? Kas on oodata suuri muudatusi? Millised piirangud ootavad meid ees? milline seis on Eestis praegu?

Tubakaseadust pole õnnestunud täies mahus rakendada. Kohvikutes-baarides, kus kas üldse ei panda märgistusi suitsukeelu kohta välja või seda märgistust ignoreeritakse. Kontorites ja trepikodades suitsetatakse samuti, kus juhtub, mitte märgitud ja ventileeritud kohtades.

Milliste hoiatustega tuleb tulevikus sigaretipakke märgistada? Millised direktiivid selle kohta?

Lugupidamisega,
Roald Johannson
06284016
05060755

From: Anu Adra
To: roald.johannson@etv.ee
Sent: Friday, January 09, 2004 11:46 AM
Subject: FW: trahv suitsetamise eest

Tere Roald!

Saadan sulle kokkuvõtte TUBAKASEADUSEST (vastu võetud 19. juunil 2000. a)

§ 18. Suitsetamise piirangud Suitsetamine on keelatud:

- 1) tervishoiuasutuses ja selle piiritletud territooriumil;
- 2) õppeasutuses ja laste hoolekandeadutuses ning nende piiritletud territooriumil;
- 3) riigi ja kohaliku omavalitsuse asutuses;
- 4) kultuurihoones ja -rajatistes;
- 5) spordihoones ja -rajatistes;
- 6) kaubandus-, tootmis- ja teenindusettevõttes, välja arvatud toitlustus- ja majutusettevõttes;
- 7) tunnelis, reisijate ootesaalis ja reisijaid vedavas ühissõidukis;
- 8) korterelamu ühises kasutuses olevates koridorides ja trepikodades;
- 9) eluruumi üürnike ühises kasutuses olevates ruumides omaniku nõudmisel.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud kohtades eraldab omanik, valdaja või tööandja vajaduse ja võimaluse korral tähistatud spetsiaalse ruumi või ala suitsetamiseks.

(3) Alaealisel on tubakatoote tarbimine keelatud.

(4) Suitsetamise reguleerimisel toitlustus- ja majutusettevõttes tuleb lähtuda järgmistest nõuetest:

- 1) külastajatele ettenähtud ühe teenindusruumiga ettevõttes peab olema külastajatele nähtav ja arusaadav teave, kus suitsetamine on lubatud või keelatud;
- 2) külastajatele ettenähtud kahe ja enama teenindusruumiga ettevõttes peab suitsetamise lubamisel osa ruumidest olema eraldatud ja tähistatud suitsetajatele ning suitsetamine teistes ruumides on keelatud.

§ 19. Eraldatud suitsetamisruumile ja -alale esitatavad nõuded ...

Seega tänaval suitsetamise ei ole keelatud.

Tervitustega ja head nädalavahet soovides,

Anu politseiametist

-----Original Message-----

From: Roald Johannson [mailto:roald.johannson@etv.ee]

Sent: Thursday, January 08, 2004 7:52 PM

To: anu.adra@pol.ee

Subject: trahv suitsetamise eest

Tere Anu!

Teen pühapäevasesse Aeg Luubis saatesse lugu suitsetamisest ja selle piirangutest Euroopa Liidus.

Kas ma mäletan õigesti, et Tallinnas kehtib tänaval suitsetamise keeld? Kas kuskil mujal Eesti linnades ka? Kas kedagi on kunagi ka trahvitud selle eeskirja rikkumise eest? Kui jah, siis mitu korda?

terv.,
Roald
06284016
05060755

From: "Luubek, Kulli" <Kulli.Luubek@jt-int.com>
To: <roald.johannson@etv.ee>
Sent: Friday, January 09, 2004 4:40 PM
Subject: tekst

Tere,

Palun saatke tubakaseadust käsitlevas tv-saates kasutatav tekst mulle
alljärgnevale e-mailile:
kulli.luubek@jt-int.com

Lugupidamisega,

Külli Lüübek
JTI Marketing and Sales
office: + 372 6 814 687
mob: + 372 50 68 932
fax: + 372 6 814 786

Siia tuleb 4 lk lisaks vahele, see on neist lk-dest esimene

9.2. Johannsoni taustainfo materjalid

Siia tuleb 3 lk materjali, see on nendest kolmest esimene lk

10. LUGUDE JAOKS TEHTUD INTERVJUUD

10.1. Statistikaameti peadirektor Rein Veetõusme

Alustame Andmekaitseinspeksiooni juhi süüdistusest, kes ütles, et Statistikaameti kõik andmebaasid on ebaseaduslikud. Kuidas te seda kommenteerite?

Tõenäoliselt ei ole see süüdistus tõsiseltvõetav sellepärast, et Statistikaamet töötab ainult seaduslikel alustel ja kui meie tegevust reguleerib Vabariigi Valitsuse korraldusega kehtestatud statistiliste vaatluste loetelu igaks aastaks, siis samal ajal rahandusminister vastavalt riikliku statistika seadusele kehtestab aruande vormid, millega neid andmeid kogutakse. Ja kui rääkida, et andmebaasid, milleks nad on, siis ainult selleks, et neid kogutud andmeid süstemaatiliselt töödelda nii nagu riikliku statistika seadus seda meile ka kehtestab. Rääkides nüüd sellest situatsioonist, mis 2003. aastal on tekkinud, siis siin tuleb aru saada, et Rahandusministeerium saadab igal aastal ja saatis ka 2002. aastal kooskõlastamiseks kõigile ministeeriumitele statistiliste vaatluste loetelu.

See loetelu kooskõlastati kõigi ministeeriumite, sealhulgas ka Siseministeeriumi poolt ja lihtsalt meeldetuletuseks, Andmekaitseinspeksioon on Siseministeeriumi haldusalas töötav amet. Ja Vabariigi Valitsus kehtestas siis 5. novembril nende kooskõlastuste alusel statistiliste vaatluste kava 2003. aastaks ja siis rahandusminister kinnitas oma määrusega aruande vormid 2003. aastal andmete kogumiseks. Nii et täiesti selgelt on olemas juriidiline alus statistiliste andmete kogumiseks, nende töötlemiseks, andmete väljastamiseks jne.

Kui Andmekaitseinspeksioon tõstas uuesti selle küsimuse üleelmise aasta sügisel, siis ka õiguskantsler härra Jõks võttis oma seisukoha isikuandmete kogumise ja töötlemise küsimustes. Ja kuna see Seisukoht oli ka mitte väga Statistikaameti tööd toetav, siis praegu on peatatud statistiliste andmete kogumine. See tähendab, meil ei ole laekunud andmeid 2003. aasta IV kvartali kohta ja praegu on kinnitamata ka rahvastikualased statistikavaatlused 2004. aasta kohta. Kõik muud statistiliste vaatluste loetelud on kinnitatud meile.

Mida see tähendab? See tähendab seda, et me saame 2004. aasta kohta välja anda nüüd ainult kui palju inimesi sündis, palju suri, palju abiellus ja palju lahutas. Aga kogu see osa, mis tegelikult huvitab ühiskonda- see tähendab analüüs selle kohta, näiteks mis rahvusest olid sünnitajad, me ju kõik tunneme selle vastu huvi, kui palju sünnib eestlasi, palju sünnib mitte-eestlasi jne- seda me ei saa anda. Millises vanuses olid sünnitajad, näiteks, selle kohta me kahjuks andmeid välja anda ei saa 2003. aasta kohta. Jne, jne, neid on palju selliseid rahvastiku statistikaalaseid näitajaid, mida me oleme iga aasta avaldanud ja mida muide on Eestis avaldatud 80 aastat järjest, mida me nüüd 2003. aasta kohta kahjuks välja anda ei saa ja me oleme ausalt öeldes kaunis kurvad selle koha pealt.

Kas see on ainult selline vormiline küsimus? Või on ikkagi tegemist sellise sisulise vaidlusega, et kas Statistikaametil peaks olema ligipääs isikuandmetele, nii et need andmed oleks tagasi viidavad konkreetsete isikuteni?

Tegelikult ongi tegemist erinevate juristide poolt erinevatel aegadel kirjutatud seaduste erineva terminoloogia erineva tõlgendamisega.

See on erinev tõlgendus seadustele ja täiesti loomulik on see, et Statistikaametil peavad olema kasutada isikustatud andmed. Sellepärast, et statistikaseadus nõuab meilt, et me

peame andma välja usaldusväärse statistika. See tähendab, et kõik andmed, mis kogunevad Statistikaametisse, neid kontrollitakse igakülselt ja täpselt see, nagu te ütlesite, meil peab olema võimalus andmetega tagasi minna eelnevasse perioodi.

Näitena võiks tuua, et üks rahvastikualane andmestik, mida avaldatakse, on, mitmes sünnitus see näiteks on või mitmes abielu see näiteks on. See tähendab, et meie siin oma andmebaaside kaudu saame tagasi viia seda, mida ei kirjutata ühelegi lehele, kas teil on kolmas sünnitus, viies abielu või midagi taolist. Me saame selle oma andmebaaside kaudu tagasi viia ja selle statistilise näitaja välja tuua. Ma arvan, et see on päris huvitav ja seda on tihti peale kasutatud erinevate teadlaste, erinevate inimeste poolt.

Kas siis võib öelda nii, et kui oleks Eestis ülejäänud registrid piisavalt head, et te saaksite oma päringu saata neile sellisel kujul, et te saate sealt vastused oma küsimustele ja see on usaldusväärne, te ei pea seda üle kontrollima- siis probleemi ei oleks?

Põhimõtteliselt küll, kuigi rahvastikuregistril näiteks on hoopis teine ülesanne täna seatud kui rahvastiku statistika tootmine. Rahvastikuregister- ei saa öelda, et ta on halb, ma ütleks isegi, et ta on päris heaks juba saanud selle lühikese aja jooksul. Kümne aastaga register välja kujundada on täitsa suur töö ja hea saavutus. Aga registris ei ole neid statistilisi tunnuseid, mida meie vajame rahvastikustatistika tootmiseks näiteks kasvõi eelpooltoodud näidete kohta.

Peale selle ei saa ühtegi registrit sundida tegelema selliste probleemidega, mis on väga kitsalt statistilistel eesmärkidel tehtav töö ühiskonnas.

Ja kolmas asi on see, et tegelikult isegi neis põhjariikides, põhiliselt põhjamaades, kus on registrid kasutusel rahvastikustatistika tootmiseks, on statistikaametites sellegipoolest olemas rahvastiku andmebaasid. Teiste sõnadega- seal seotakse kokku erinevad registrid ja nendest erinevatest registritest moodustatakse statistilised andmebaasid statistiliste tunnuste ja statistiliste töötluste tegemiseks. Need on kaks erinevat asja. Üks on register, registreerimine ja teine on statistilised tööd selle andmestikuga, mis võidakse võtta registritest, kui nad seal olemas on, aga tööd tehakse ikkagi statistikaametis statistikute poolt.

Aga kas nendes teistes riikides, mida te näiteks tõite, kas seal on ka võimalik inimesteni tagasi jõuda?

Ja, kindlasti. Ikka, ikka. Kõik statistilised andmebaasid on alati isikustatud. Ja on võimalik minna alati isikuni. See on absoluutselt klaar, välja arvatud see koht, et neid andmeid hoitakse, nad on niivõrd kaitstud. Kõigi statistikaametite, sealhulgas ka Eesti Statistikaameti andmestik on nii tugevalt kaitstud- väga raske on tuua näiteid mõnest teisest ametkonnast, kus nad oleks nii korralikult kaitstud.

See kaitse on kahel viisil tagatud- üks on riikliku statistika seadus, kus on andmete kaitsest pikalt juttu. Ja teine on spetsiaalne Vabariigi Valitsuse määrus, Statistikaameti poolt kogutud ja töödeldud andmete kaitse. Selle kohta on vabariigi valitsuse määrus ja me jälgime seda väga punktuaalselt.

Aga ka põhimõtteliselt oleks võimalik selline olukord, et teil ei ole neid andmeid, te ei saa minna inimeseni tagasi ja usaldate teisi registreid? Kui need oleksid nii head ja suudaksid vastata teie nõuetele?

Ma usun küll. Põhimõtteliselt oleks see võimalik, ainult et, nagu öeldud, Eesti riigis hakati registreid välja arendama umbes 10 aastat tagasi. Ei ole sellist pretsedenti Euroopas, et kümne aastaga saaks registrid sellisele tasemele. Ma pean silmas registrite kompleksi, mitte rahvastikuregistrit üksi, vaid ka kõiki teisi registreid. See kompleks peab töötama ideaalselt, selleks et saada teha rahvastikustatistikat.

10.2. AS Andmevara andmekogude direktor Tarmo Sumeri

Kui palju isikuandmeid teil on ja mis sorti andmed need on, kuidas te neid liigitate?

Isikuandmeid rahvastikuregistris on vastavalt seadusele ja seaduses on kogu see andmekoosseis fikseeritud. Andmeid on alates 91. aastast kõik Eestis elanud isikud praktiliselt, ka need kes on Eestist lahkunud või on surnud. Kokku isikukirjeid on orienteeruvalt 1.8 miljonit. Ja peale selle siis ka kõik nende isikutega kaasnevad andmed. Need on siis dokumendiandmed ja isikutega toimunud sündmuste andmed ja muudatuste andmed. Ja neid kaasnevaid andmeid on muidugi kordades rohkem- isegi suurusjärgu võrra rohkem kui isikuandmeid endid, sest kogu ajalugu on fikseeritud.

Kui palju teil päringuid tehakse ja kes on sagedasemad ja suuremad kliendid?

Päringutegijad võiks jagada kaheks. Ühed on need kes tegelevad samal ajal ka andmete uuendamisega ja teised on need, kes on lihtsalt kliendid, teevad päringuid.

Ja näiteks eelmisel aastal tehti kokku üle 3 miljoni päringu, aga seal päringute hulgas on nii lihtpäringuid kui komplekspäringuid. Tähendab, ühe päringuga võib näiteks väljastada ka 100 tuhat kirjet. Nii et see päringute arv üksinda puhtalt ei näita seda tarbimise mahtu. Aga siis suuremad kliendid on andmete uuendamise osas omavalitsused, maavalitsused. Nad ei ole mitte lihtsalt andmete uuendajad, aga nad teevad oma igapäevatööd selle infosüsteemiga. Ja andmete tarbijate poolest on siis suuremad kliendid Eesti Politseiamet, Tolliamet, Maksuamet, praktiliselt kogu avalik sektor, kellel on vaja isikuandmeid.

Kas erasektoril on ka see õigus või võimalus?

Jah, praegu on küll kahjuks nii, et Eesti seadused suhteliselt piiravad seda erasektori andmete tarbimist. Ja on küllaltki üksikud kliendid- on mõned pangad ja veel mõned firmad. Aga suhteliselt vähe on erasektori kliente.

Kui keegi neid andmeid pärib, siis milline jälg sellest maha jääb? Ja kas inimene ise saab seda kontrollida?

Jah, igast päringust, igast muudatusest, igast liigutusest Rahvastikuregistris jääb maha jälg. See jälg on siis elektrooniline, salvestatakse, kes, mida, mis kella ajal tegi Rahvastikuregistris. Ja need õigused siis, kes mida tohib teha, on fikseeritud lepingutes.

Näiteks- kui minu kohta on tehtud päringuid, kas ma saan tulla siia ja küsida, kes on pärinud ja miks? Või kuhu ma pean minema?

Põhimõtteliselt on teil võimalus teada saada, jah, kes teie kohta konkreetselt on päringuid teinud, juhul kui see ei ole seadusega keelatud. Et on ka selliseid juhtumeid, et teostatakse näiteks uurimist või mdiagi, siis ei tohi neid andmeid väljastada. Aga üldiselt on teil jah

võimalik siit meie juurest teada saada , kes teie kohta on päringuid teinud. Ja mis eesmärgil.

Tehniliselt on teil peaaegu kõik elektrooniline, eks.

Praktiliselt jah, kogu andmevahetus on elektrooniline. On veel üksikuid kanaleid, kust info saabub ka paberkandjal- mõnes piirkonnas kohtuotsused, näiteks. Näiteks lahutamise kohta otsused, kus info saabub paberkandjal. Aga praktiliselt üle 90%, isegi 99% infost on elektrooniline.

10.3. Andmekaitse inspeksiooni peadirektor Urmas Kukk

Te täna mitu korda ütlesite, et inimesed ei tea, mida nad peaksid nõudma. Kui nagu alustada sellest otsast- millised on need ohud, mis tänapäeva ühiskonnas on seoses suurte andmebaasidega üksikisiku seisukohast?

Ohud on peamiselt selles, et valed andmed on inimeste kohta. Või aegunud andmed. Üks näide näiteks on krediidiinfo, kus on väga pikalt andmed üleval ja inimene on oma võla tasunud. Siis teda ei tohiks enam olla. Selles mõttes ongi andmed valed. Tegelikult kohustust ei ole. See on suurem probleem.

Teine, milles ma nii suurt probleemi võib-olla ei näe, on kontrollimatud andmekogud. Antud hetkel siiski Statistikaamet. Me võib-olla eeldame seadusekuulekust kõigilt, ka selle Statistikaameti juhtidelt. Aga noh, Edgar Kuuver ja tema toimikute kogu on üks näide sellest, kui on kontrollimatu andmekogu ja keegi ei tea, mis seal sees on ja mida sinna kogutud on.

Aga inimese privaatsuse seisukohalt vaadatuna... Ma vaatasin eile, millega Andmekaitse on jõudnud ajakirjandusse- siis üks tüüpne asi oli prügikasti kõrval mingid andmed. Mida see inimese jaoks võib tähendada? Näiteks kui tööandja saab teada mõnest haigusest? See võib ju põhimõtteliselt ka mõjutada?

Võib küll, jah. See on nüüd see oht, mis puudutab paberkandjaid ja vanu dokumente, mida ei osata enam kuskile panna. Siis mõeldakse, et viskame ära. Võib ju ka leida mõne lähema katlamaja ja nad seal ära põletada- siis nagu probleemi ei olekski.

Aga just see- see informatsioon võib jõuda kellegi kätte, kes võib seda inimese vastu ära kasutada.

Millised õigused inimesel on oma privaatsuse saavutamiseks riigi ees ja erafirmade ees?

Eelkõige- on osa andmeid, mida inimene peab andma välja teatud juhtumitel. See on tavaliselt nimi, perekonnaseisusündmustega seotud andmed. Ülejäänud andmete puhul on tal suhteliselt suur valikuvabadus- kas lubada neid andmeid kasutada või mitte. Eriti just kolmandatele isikutele, milleks just Statistikaamet on.

Isikukoodid näiteks- kuidas sellega on?

Isikukood- tihtipeale seda ei ole vaja nii palju. Mu enda kogemus oli see, et ma läksin postipaki järgi ja ma olin ise kohal ja esitasin oma dokumendi. Vaatamata sellele võttis ametnik ja kirjutas mu isikukoodi üles. Selle järele puudub tegelikult vajadus. See

isikukood on kuidagi väga ületähtsustatud. Tegelikult ei ole vaja teda niimoodi igale poole kirja panna.

Kui ohud üldse andmakaitsealal ära jagada: on seadusandlikud; inimesed, nende seaduste kasutajad ja siis tehniline pool. Millises valdkonnas näete teie Eestis kõige suuremat probleemi?

Probleem on just selles, et küsitakse-kogutakse andmeid, mille puhul isegi ei ole teada eesmärki, kas neid üldse vaja on. Lihtsalt kogutakse sellepärast, et me oleme kogu aeg kogunud, kogume nüüd ka. Ja inimesed ei tea tihtipeale, miks neid kogutakse, sest seaduskuulekus selles osas on küllaltki sügavalt juurdunud. Ametiasutuses pannakse blankett ette, täidetakse kõik read ära, küsimata üldse, milleks need lähevad, kellele need lähevad ja kas neid üldse vaja on?

Nii et see on rohkem inimeste ja selle kultuuri küsimus, kasutajate küsimus, seadused on piisavad?

Seadused on piisavad- piisavad nii andmete kogumiseks kui statistika tegemiseks.

Aga kuidas selle tehnilise poolega on? Te peate töötleva neid andmete kogujaid ja töötlejaid just andmete turvalisuse poolest?

Jah, delikaatsete isikuandmete töötlejaid me kontrollime ka kohapeal ja kui näeme, et arvutites on turvaauke, siis me ka ei registreeri senikaua kuni need on kõrvaldatud.

Selles suhtes inimesed võivad rahulikud olla?

Jah, need, kes meil on registreeritud, need on küll üle kontrollitud.

Kas te mingeid musti andmebaase ka teate?

Ei, seda me ei tea, sest sellega me ei tegele päris otseselt. Kui me saame kuskilt informatsiooni, et on, siis kui see on meie pädevuse piires, siis me seda kontrollime. Kui ta läheb meie pädevuse piirest välja, eks me siis informeerime vastavaid organeid.

Kui erinevate registrite andmeid kokku panna, neid kuidagi ristkasutada- milliseid ohte see tähendab? Või kuivõrd Eestis on arenenud täiendav kiht registrite peal, mille kaudu saab teha mingeid ristpäringuid, ilma jõudmata välja konkreetsete andmeteni?

Ega ta ei olegi arenenud, sellest see probleem tekibki. Sellepärast ongi sellised dubleerivad andmekogud nagu näiteks Rahvastikuregister ja Statistikaameti andmekogu, mis puudutab isikuid. Ta ei ole eriti arenenud. Töö selles suunas muidugi käib, et me peaksime lõpuks ikkagi jõudma selleni, et on üks rahvastikuregister, kuhu jooksevad inimeste kohta andmed kokku. Ja sealt- vastavalt läbi selle filtri, niipalju kui on vaja, antakse kellelegi teisele-kolmandale, kaasa arvatud Statistikaametile. Meie puhul peaaasi on, et ta peaks olema anonüümne sel juhul, et seda ei saa seostada konkreetse inimesega.

Kas inimesel on igal pool võimalik kontrollida, kui nende kohta on päringuid tehtud? Et kes on teinud ja miks on seda teinud? Kas see peab olema tagatud?

See peab olema tagatud. Igal inimesel on õigus ükskõik millisest riiklikust andmebaasist järelepäring küsida- milliseid andmeid on minu kohta kogutud.

X-tee on vist selle nimi, mida arendatakse? See on siis eri registreid ühendav? Mis süsteem see on, mis põhimõttel ja mis ta annab?

Ma kardan, et ma ei ole õige inimene sellest rääkima. See on ikkagi majandus- ja kommunikatsiooni ministeerium ja nende infotehnoloogid seal tegelevad sellega. Meie selle süsteemi endaga- raudvaraga- eriti palju ei tegele. Meie tegeleme sellega, et millised andmed seal sees on, isikut puudutavad andmed, et need ei oleks väärkasutuses. Või kui on väärkasutuses, siis aidata inimesel tema õigusi taastada.

Aga kas võiks olla näiteks selline süsteem arendatud, et näiteks ametnik- selle asemel, et teha päring ise, kui ta täidab mingit dokumenti või blanketti, siis automaatselt see süsteem teeb päringu ilma et ametnik arvaks et see nii on?

On küll. Infotehnoloogiliselt on väga palju võimalik.

On see parem praegusega võrreldes? Et ametnikud teevad neid päringuid?

See oleneb jälle- mis andmed. Kui piirdub see sellega, et lüüakse nimi sisse ja võib-olla, et sünniaeg- siis kuskilt rahvastikuregistrist jookseb kohe elukoht peale. Kui läheb juba natuke detailsemaks, seal juba delikaatsete isikuandmete peale, siis see ei ole hea. Ka riigiametnikel ei saa olla piiramatut ligipääs kõigile riigi andmebaasidele, vaid ikkagi nendele andmebaasidele, mis on lubatud nende pädevuse piirides.

Kas peale Statistikaameti teil veel kellegagi probleeme on?

Probleem... Noh, mida nimetada probleemiks. On need, kellega uue redaktsiooniga seoses on tekkinud küsimusi. Aga sellist põikpäiset, me teeme kõike omamoodi edasi, selliseid hetkel ei ole rohkem.

Kui veelkord üle rääkida just selle inimeste teavitamise poole mõttes, näiteks valimisreklaamid või firmade kommertsreklaamid, otse personaalselt suunatud, siis mis on lubatud ja mis ei ole? Kuivõrd näiteks nad võivad rahvastikuregistrit kasutada?

Nad võivad rahvastikuregistrit kasutada, nad maksavad nende andmete eest, mida nad seal saavad. See võib-olla mingil määral panebki seda piirangut peale. Kui see eesmärk on saavutatud, siis see valim tuleb tegelikult hävitada. Seda enam teist korda kasutada ei tohi. See tähendab, et pead uue päringu tegema, uuesti maksma, see seabki piirangud. Aga midagi keelatud selles otsepostituses ei ole.

Aga kas inimene saab ka keelduda sellest?

Inimene saab teatada rahvastikuregistrile, et ta ei soovi, et tema andmeid avaldatakse kolmandatele isikutele, kes kasutaksid neid kommertseesmärgil. Või poliitilistel eesmärkidel.

10.4. Häkker Tõnu Samuel

Kui turvaliseks teie peate erinevaid andmebaase, mis sisaldavad isikuandmeid- nii siis riigi pool, alates rahvastikuregistrist, lõpetades pankade, telefonifirmade, postifirmadega?

Väga erinevad tasemed on. On pangad, mis on suhteliselt heal tasemel; on riigifirmad, mis on mitmel erineval tasandil. On väga hästi turvatud süsteeme, on halvemini, on praktiliselt turvamata süsteemid. Väga raske on väga ühe vitsaga lüüa. Üldiselt-keskeltläbi võib öelda, et pangad on väga head, riik on servast serva. Ja siis on väiksemad erafirmad- nendel pole lihtsalt ressursse, et midagi korralikult teha.

Millised riigi andmebaasid on väga head, millised on sisuliselt turvamata?

Ütleme- mis on siin kõige rohkem lekkinud- autoregister, isikuregister- nendel on ilmselgelt olnud turvaprobleeme lähiminevikus. Paar aastat ei ole veel mingisugune distants tõestamaks vastupidist.

Praegusel hetkel on suur mure, et kõik registrid tehakse isikutele ligipääsetavaks, nad on kuidagimoodi autenditavad. Inimene tuleb, ta saab oma andmed kätte- ilmselgelt neid süsteeme ei ole kontrollitud piisavalt. Ma kardan, et sealt võib tulla mingeid suuri prohmakaid.

Te mõtlete päringute mõttes- saab minna liiga kergelt ja küsida?

Hetkel, kui ma ise vaatan enda kohta, et palju ma näen, siis on kuri kahtlus, et kui ma hakkan teiste kohta korralikult küsima, saab ka lõpuks vastused kätte. Seal on ilmselgelt lohakuse vead sees ja ei tea, kas selle vastu võetakse midagi ette või mitte.

Vigaseid andmeid on palju?

Nad ei ole vigased. Neil on ilmselgelt programmeeritud lohakalt mõned kohad. Niuksed vead mida pankades enam ammu ei näe.

Näiteks?

Näiteks igasugused veateated, mida on võimalik kätte saada kodanikuportaalist, annavad süsteemi siseehituse kohta väga palju informatsiooni. Annavad välja ka selle informatsiooni, et süsteem ei ole korralik.

Kodanikuportaali kaudu on siis näha mis registrid?

Seal on juhiloa, isikuregister, autoregistri sõidukeid saab minu arust näha. Võib-olla veel midagi. Sinna muudkui lisatakse neid asju.

Isikuregister on rahvastikuregister?

Jah.

Kas on turul liikumas selliseid musti andmebaase, mida müüakse?

Liigub, aga nad ei ole enam nii massiliselt liikvel kui varem. Praegusel hetkel rohkem müüakse või on tutvuse kaudu võimalik saada- et keegi toob sulle ühe huvitava andme välja.

Sellist asja, et kontrollimatult midagi kopeeritakse, see on õnneks ära lõppenud. Aga esineb üksikuid juhtumeid. Nad ei ole enam nii head kui oli see Perli baas, aga esineb. Tänapäeval mina näen andmebaasidel sellist ohtu, et ristatakse kokku 100 vähemtähtsat andmebaasi, mis kokku teevad palju võimsama andmebaasi kui on mõni riiklik register.

Mida te silmas peate, milliseid vähemtähtsaid saab kokku panna?

Kui te lähete näiteks poodi, küsite tsheki mingile firmale- on võimalik kokku viia firma, selle omanikud, nende ostud, võib kõrvale panna siia nende kohta avalikult uudisgruppides kirjutatud teated, mida nad ostavad, mida nad müüvad, mida nad Kuldses Börsis parajasti müüvad- kui neid asju päris korralikult ristata, on sinna võimalik saada infopagas, mis annab inimesest päris täieliku ülevaate.

Need on siis väikeste erafirmade andmebaasid?

See käib juba üksikisikute kohta. Erafirmad kokku panna, saab üksikisiku kohta infot küll.

10.5. Suitsetaja Villu Koobas

Kaua te suitsetanud olete?

Ikka päris pikka aega juba.

Mis see tähendab- 20 aastat?

15 aastat.

Miks te suitsetate?

Sõjaväes sai see harjumus ära õpitud ja siis see jäi külge.

Nagu ma aru saan- teile meeldib suitsetamine väga?

Ei, ta ei meeldi tegelikult.

Tegelikult suitsetamine ei meeldi- aga miks te teete seda?

Noh, vahel on nagu mingi vajadus selle järgi- nagu närv puhkaks.

Kas te olete kuulnud jutte, et suitsetamine kahjustab tervist?

Olen küll, jah.

See ei heiduta teid?

Natuke heidutab küll, aga ikkagi on tekkinud see vajadus. Olen paar korda püüdnud maha ka jätta, aga ei ole hakkama saanud.

Aga siamaani suitsetamine tervisele mingit negatiivset mõju ei ole avaldanud?

Ütleme, kui väga palju suitsu teed, siis tervisele mis ta võib teha- inimene tunneb ennast väsinuna. Need inimesed, kes suitsu ei tee, on rohkem puhanud. Inimesed, kes suitsetavad rohkem, neil tekib rohkem väsimust.

Mitu pakki teil päevas läheb?

Noh, tavaliselt ikka üks pakk läheb päevas ära.

Mis teie lemmikmark on?

Lemmikmark suitsudest on Marlboro, sest teiste suitsude kvaliteet on kõvasti langenud.

Suitsuhinnad on siin iga aastaga tõusnud, mismoodi see teile kui suitsetajale on mõjunud?

Eks ta ikka päris suur põnts ole. Arvestame, et keskmine pakk on 23-24 krooni. See korrupta kolmekümne päevaga. tuleb välja, et see on päris suur summa tegelikult.

Teatavasti 1. mail me liitume Euroopa Liiduga- see tähendab, et siis tubakaaktsiisid tõusevad veel. see tähendab, et paki hind tõuseb veelgi. Kas võib juhtuda nii, et teie kui 20 aastat suitsetanud isik jätate selle päevapealt maha?

Võib juhtuda küll niimoodi. Tegelt olen tahtnud juba ammu loobuda, aga kui väike vajadus, nikotiinipisik inimeses juba sees on, siis sellest loobuda on väga raske. Igal pool tehakse suitsu- sellega häiritakse teisi inimesi, aga sellega rohkem ärgitatakse tõmbama. Bussijaamades ja igal pool. Mina pooldan küll väga seda, et riigi poolt oleks seadus, et avalikes kohtades ei tohiks suitsetada. Inimesed, kes tahaksid loobuda- kui seda nikotiinilõhna ei tule- on kergem loobuda. aga näiteks kui hommikul lähed bussipeatusesse ja keegi seal maps-maps tõmbab suitsu, siis see ärgitab uuesti tõmbama. Sellepärast, inimesed, kes suitsu ei taha teha, neil on vastik teiste nikotiini sisse tõmmata. Avalikes kohtades võiks suitsetamist vähem olla.

Kas teil on ette tulnud juhtumit, et suitsetate kuskil avalikus kohas ja tuleb ligi mittedsuitsetaja ja palub selle tegevuse lõpetada?

Ma olen püüdnud ise nii teha, et ei häiriks teisi. Olen oma suitsuga kaugemale läinud. Ise ka vahel, hommikul tõused, pole jõudnud süüa, lähed tööle, siis on täpselt nii et mitte teisi oma nikotiiniga häirida... Kui ise ka hommikul söönud ei ole, kõht on tühi ja tunned, et keegi kõrval suitsu teeb- häirib.

Pooldate tulevikus lausa suitsuvaba ühiskonda?

Kas nüüd just suitsuvaba. Vanast ajast ammugi on suitsu tehtud. Aga et inimesed arvestaks ka teiste inimestega, et kes suitsu ei tee, läheks neist eemale. Et kui tal on nii suur vajadus teha, siis et ei häiriks teisi inimesi, kes suitsu ei tee. Tavaliselt, mis kõige suurem probleem on, et nad ei häiriks oma suitsetamisega näiteks väikseid lapsi kes bussipeatuses on. Või suurte majade trepikodades paljud inimesed kurdavad, et trepikodades tehakse suitsu, siis see suitsuhais läheb korteritesse ja seal võib olla väike laps.

Euroopa Liidu direktiividest lähtuvalt tuleb pärast Euroopa Liiduga liitumistvist poole suitsupaki ulatuses hoiatav silt, et suits tapab. Kas see mõjutab kuidagi tulevikus teie suhtumist suitsu?

Ma arvan, et kiri ei mõjuta. Aga eks see reklaam aitab ikka kaasa. Suitsetamist jääb kindlasti ka siis vähemaks kui noortele oleks pakkuda tegevust- näiteks sporti.

Aga kas see fakt, et suitsetamist tahetakse rohkem keelata, ei muuda seda asja popimaks noorte hulgas? Et me teeme seda salaja, kuigi see on keelatud?

Ma arvan, et see oleneb inimese arengutasemest. Ma arvan, et keegi popi pärast suitsu ei tee. See sõltub inimesest ja sellest, kuidas vanemad on last kasvatanud.

Teine asi on see- ma olen näinud tihtipeale, et bussipeatustes müüakse alaealistele suitsu. Sellist kontrolli ei toimu. Kui noorel on lihtne suitsu kätte saada, siis tekib lihtsamini nikotiinivajadus.

Aga te arvate, et moe pärast noored suitsu ei tee? Minul näiteks on palju tuttavaid noori daame, kes teevad just moe pärast suitsu.

Ma võin ka ühe noore daami loo rääkida- alguses tegi ta ka moe pärast suitsu, aga siis hakkas külge ja nüüd on hädas, et lahti saada. Popi pärast ei soovita ma kellelgi suitsu ette panna. Igast harjumusest on raske loobuda- on ta siis alkohol või suits. Parem sellist harjumust mitte külge võtta- see on minu soovitus kõigile.

10.6. Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakonna peaspetsialist Andrus Lipand

1. mai teatavasti on saabumas, sellega seoses muutub suitsetajate elu keerulisemaks- milliseid piiranguid on oodata, mis meil siis muutub?

Võrreldes praegu kehtiva tubakaseadusega olukord muidugi läheb karmimaks. Aga kui vaadata, miks üldse niimoodi suund on seatud, siis põhjus on väga lihtne: maailma kogemus on näidanud, et piirangud suitsetamisele avalikes kohtades aitavad kaasa tubaka tarbimise levimuse vähenemisele. Ja ka alustamist on ilmselt vähem kui on sellised piirangud. Samas, me näeme ju, et terves Euroopas on üsna aktiviseerunud selline suundkus avalikes kohtades järjest enam piiratakse suitsetamist. Ja selle nähtuse taustaks on kindlasti tervisekaitse.

Suitsetajate väljatõrjumine avalikest kohtadest on toimunud nii Euroopas kui ka mujal päris mitmeid aastaid. Millised abinõud on teie hinnangul siiani olnud tõhusad, millised mitte. Ja seoses liitumisega Euroopa Liiduga, millised piirangud meid veel ees ootavad?

Ma ei nimetaks seda kõigepealt suitsetajate väljatõrjumiseks, ma nimetaks seda täpsemalt suitsetajate ja mitesuitsetajate omavaheliseks regulatsiooniks. Me lihtsalt püüame eraldada suitsetajaid, kes on sõltuvad ja kes ei suuda sellest vabaneda. Ega me ei ütle, et ei tohi kuskil suitsetada. Me tahame selle mängumaa lihtsalt nii seada, et suitsetaja teab, kus ta võib suitsetada ja kus ta ei või suitsetada. Ja ma usun, et sellise regulatsiooniga on enamik suitsetajaid samuti nõus, sest me teame ju, et mitte ainult Eestis vaid ka teistes riikides üle 70 % on huvitatud ja ka valmis suitsetamisest loobuma, kuid see keskkond seda ei soodusta. See on nüüd esimene moment, kus keskkond tõesti tuleb kaasa sellele, et seab sellised piirangud ja soodustab sellega ka suitsetamisest loobumist.

Praegu on tänavatel suitsetamine lubatud. Mis tulevikus- pole enam kuskil lubatud või on ainult kitsad kohad? Baarides vist Euroopa Liidus on see enamjaolt keelatud. Vabas õhus suitsetamist nüüd vaevalt kuskil keegi piirama hakkab. Kuigi- küsimus on ju selles, kas see kellelegi meeldib või ei meeldi, keda see häirib- see on ju omaette küsimus.

Ma näen siin olukorda, kus vabaõhuüritustel, kus inimene ei saa oma asukohta muuta, ta on sunnitud istuma ja kui tema ümbruses on palju suitsetajaid- siis see kindlasti häirib seda inimest. Inimesel peab olema võimalus oma tervist kaitsta ja selles suhtes on uues seaduseelnõus selline säte olemas, et inimesel on õigus nõuda suitsetajalt selle tegevuse lõpetamist kui see teda häirib.

Ja kui suitsetaja keeldub, siis mitesuitsetajal on õigus teda nõ füüsiliselt noomida?

Tal on õigus nõuda seda seaduse alusel- suitsetamise lõpetamist. ma usun, et kuskil bussiootepaviljonis, kus inimesed vihma tõttu on tihedalt katuse all ja kui seal suitsetatakse ja kui seal on keegi allergik või astmahaige, kellele see suits tõesti kahjulikult mõjub, siis see on probleem muidugi.

Aga tõsisem probleem on korterelamutes. Väga palju inimesi on otse pöördunud meile ja saatnud ka maile, kus nad otsivad kaitset. Praegune seadusandlus ei võimalda seda. Kui naaberkorteris on selline intensiivne suitsetaja ja sealt paneelipiludest ja pistikupesadest tuleb suits kõrvalkorterisse, kus on haige inimene, kus on võib-olla haige laps. See on praegu kõige suurem probleem, et me ei suuda neid inimesi kaitsta.

Kas tulevikus Euroopa Liidus on arhitektidele ka mingid eeskirjad välja töötatud- et uute majade projekteerimisel tuleb ventillatsioonisüsteemid kuidagi teistmoodi teha?

See ei ole üldiste majade projekteerimisel küll ette nähtud- et siin peaks mingisugune suitsukaitse olema. Aga me teame, et tubakasuits levib väga kaugele, see tubakasaaste püsib väga kaua ümbritsevas keskkonnas. Ja ta on ikkagi toksiline. Ta levib tõesti uskumatult kaugele ja püsib seal väga kaua- teadusuuringud on seda näidanud. See on olnud üllatus ka uurijatele.

Kas te arvate, et nendest meetmetest on kasu? Ka praegu tubakaseadus reguleerib seda, et avalikes kohtades, baarides, on suitsetamine kui just mitte keelatud...

Ta on reguleeritud, mitte keelatud. Ühe teenindusruumi puhul on juba kokkuleppe asi, kas seal ruumis lubatakse suitsetada või mitte. See oleneb ruumide valdajast. Kui on mitme teenindusruumiga ettevõtte, siis peab olema vähemalt üks ruum suitsuvaba, kus ei tohi suitsetada.

Aga mõeldes tuleviku peale, siis me teame, et Euroopa Liidus on ette valmistamisel selline direktiiv, mis püüab kõik töökohad teha suitsuvabaks. Aga antud juhul, kui me mõtleme nende baaride peale, kus suitsetatakse ja suitsetatakse baarileti ääres, siis siin me peame paratamatult mõtlema selle töötaja peale, kes pidevalt selles vingus peab olema. Suitsetaja tuleb ja läheb, aga see töötaja on seal pidevalt- suitsuses keskkonnas.

Kas te arvate, et nendest meetmetest on kasu? Baaris, kus ei ole lubatud suitsetada-baariomanik ju kaotab 50% oma klientidest?

Maaailma kogemus ei ole seda tõestanud. Meie tervisekäitumise uuringud, mida me oleme teinud siin 12 aastat, on selgelt näidanud, et projektide programmiline tegevus, mis on suunatud passiivse suitsetamise vähendamiseks, on tulemuslik. On püsiv langustrend. Suitsuvaba keskkond väljaspool kodu on suurenenud. Kodudes aga mitte.

Ma tean, et Euroopa Liidus on nüüd uued pakendinõuded, kus pool suitsupakist peab olema kaetud mingi luukerepeaga ja kus peab olema kiri: Suits tapab! Kas sellest on kasu?

Seda on uuritud, Euroopa Liidus on nõudeks uus pakendikujundus, kus vähemalt 30% peab olema terviseohuhoiatus, on andnud tõesti tulemusi.

Mida need piirangud kõik tähendavad? Kas tahetakse jõuda suitsetamise täiskeelustamiseni?

Seda on maailmas proovitud, aga see ei ole läbi läinud. Minu arvates ei ole ka praegu võetud suunda absoluutsele suitsetamiskeelule, kuid probleem on tõsine sellepärast, et me oleme siiamaani alahinnanud tubaka toimet inimese tervisele. Ja selles mõttes on need piirangud arukad. Ka suitsetamise majanduslikud tulemid on riigile kahjulikud. Vaatamata aktsiisile, mida riik teenib tubakatoodete müügist.

Kui te nüüd kokkuvõtvalt ütlete- milline erinevus on suitsetavale inimesele Euroopa Liidus võrreldes praeguse ajaga?

see oleneb ühiskonnast. On ühiskondi Euroopa Liidus, kus on kõrgem suitsetamislevimuse osakaal nii naiste kui meeste seas võrreldes Eestiga. Siin on küsimus väga palju mitte selles seadusandluses. Igasuguseid seaduseid võib väga hästi kirjutada- kui inimesed neid omaks ei võta, siis need ei toimi. Siin on ka teine pool: seadusandluse kõrval tuleb teha tõsist tööd meedia vahendusel, et informeerida inimesi, et kujundada inimestes hoiakuid, mis võimaldaksid kaitsta inimestel mitte ainult oma tervist, vaid ka oma lähikondsete tervist.

See tähendab, et pärast 1. maid avalikes kohtades, baaris ma näiteks mõtlen, peab olema mingi konkreetne suitsunurk, kus inimesed suitsetavad? Nad ei tohi baarileti ääres suitsetada?

Jah, uue seaduseelnõu kohaselt baarileti ääres ei tohi inimene suitsetada- arvestades seal töötaja tervist. Aga kus on korralik venmtillatsioon otse väliskeskkonda, siis nendes ruumides ei ole piiranguid- et me läheks praegu seda teed, mida paljud riigid on läinud- absoluutselt üheski baaris-restoranis-.kohvikus ei tohi suitsetada.

10.7. Scandinavian Tobacco AS tegevjuht Margus Venelaine

Siin on räägitud, et Euroopa Liidus ootavad suitsetajaid ees väga suured piirangud, et ei tohi nüüd mitmetes kohtades suitsetada. Millised muudatused ootavad nüüd tubakatootjaid ees?

Tubakatootjate jaoks on suurimad muudatused seotud pakile seatud uute nõudmistega, mis tähendab, et ühe aasta jooksul pärast seaduse jõustumist on kõikidel pakkidel uued terviseohuhoiatused, mida siis endise ühe asemel on nüüd paki esiküljel kaks. Ja tagaküljel roteerub 14 erinevat hoiatust. Ja loomulikult on ka hoiatused palju suuremad. Ja hoiatus asub musta raami sees, mis on omakorda valgel neutraalsel taustal.

Peale selle on tubakatootja jaoks oluline ka see, et maksimum tõrva sisaldus sigaretis on nüüd viidud endiselt 12-lt milligrammilt 10-le milligrammile. Koos sellega langeb ka maksimum nikotiinisaldus sigaretis.

Kas kõik need abinõud võivad tulevikus tähendada seda, et suitsetajate arv väheneb?

Seda on küll väga raske öelda. Euroopa Liidu riikides on küll sellised pakid juba suitsuriilitel, kuid kogemus on niivõrd lühike, et ma ei oskaks hetkel ennustada.

Aktsiisihinnad- tubakaaktsiis- tõuseb seoses liitumisega Euroopa Liiduga. Kuidas see mõjutab sigarettide hindu?

Jah, see tõus saab olema väga kiire. Nüüd on meil aasta 2004, aasta 2009 lõpuks peame olema jõudnud Euroopa Liidu poolt seatud nõudmisteni aktsiisi osas. Ja hetkel kui näiteks odavaim sigaretipakk kõigub hinna ümber 14 krooni, siis ennustame, et aastaks 2010 on see hind 30 krooni.

Et siis kaks korda kallim?

Jah. Kui tollel ajal saab olema euro, siis vast kahe euro ümber.

Pakendinõuetel on ka üleminekuajad- kaua need kestavad?

Jah, nüüd suitsetajad leiavad veel praeguse terviseohuhoiatusena pakke riilult isegi kuni aasta pärast seaduse vastuvõtmist, kuid pärast seda neid enam ei tohi olla.

Teatavasti uue tubakaseaduse järgi on neid kohti, kus suitsetamine on keelatud, rohkem kui enne. Et kuidas see äritegevust mõjutab?

Oma äritegevusele ei oska maaletoojad otsest mõju näha. Ma arvan, et siin on oluline see, et need piirangud ei jääks ainult seadusesse, vaid et nendest ka teavitataks inimesi. Vajalik oleks selline väike teavituskampaania pärast tubakaseaduse vastuvõtmist. Sest vastasel korral kipub keelamine jääma ainult paberile.

Siiamaani pole vist seda tubakaseadust nii täpselt järgitud- et ka seni on olnud kirjas, et baarides vist leti ääres suitsetamine on keelatud. Aga seda tehakse ikkagi.

Jah, kõik need nõudmised vajavad ju ka ja ühiskonna suhtumise muutmist ma arvan kõigepealt.

Te siin enne ütlesite, et sigarettide klassifikatsioonid muutuvad- ei tohi olla enam mild ja lights. Kuidas see asi on täpselt?

Jah, uues seaduses on keelatud kõik vihjed sellele, et antud tubakatoode oleks mingis mõttes vähem tervist kahjustav. Seetõttu näiteks väga levinud terminid nagu- lights, mild- kaovad sigaretipakkidelt. Nende asemel hakkavad tubakatoodete kangust tarbija jaoks märgistama erinevad värvitoonid, mingid muud nimetused.

Pärast intervjuud küsib režissöör Käesel: kas Eesti on tubakaseaduse mõttes karm maa, riik saab ju ka ise määrata palju ta keelustab? (Vastus jääb lindile.)

Hetkel tundub, et Eesti on läinud kõige-kõige meetodil antud hetkel. Ütleme, kui sellel skaalal, siis me sinna poole liigume hetkel. Euroopa liit on väga erinev. Näiteks kui me vaatame, millised on piirangud Kreekas, siis see on hoopis teine olukord kui on põhjapool Soomes.

Intervjueerijale antakse nüüd kätte erinevad sigaretipaki näidised (uus ja vana), osad on ka seina peal.

Mis muudatus sin nüüd on, tutvustage.

Siin on erinevus, eks- tervisohuhoiatus 30% kogu pinnast, raami sees. Tagaküljel- 40% pinnast koos raamiga. Maksumärgi osas jääb kõik endiseks. Ja selle kirjelduse tekst on muutunud- lightsi ei tohi kasutada, pakil on antud „balanced taste” ehk balansseeritud maitse.

Aga ütleme sellistel suitsudel, millel enne ei olnud seda lightsi? Kas kõigil on siis „balanced taste”?

See on nüüd tootja valida, mida ta ütleb. Näiteks teinekord öeldakse lightsi asemel blue- see on siis otsene viide värvile. Ja üks erinevus veel- siin on see koht, kus märgitakse tõrva, nikotiini ja uue tingimusena süsinikmonooksiidi sisaldust- on nüüd ka musta raami sees siin külje peal, 10% paki pinnast, paki küljpinna pinnast.

Ja siin on ka hea näide, et mild’i enam ei tohi öelda kuna see assotseerub väiksema tervisekahjuga ning seetõttu tuleb siia tulevikus mõni teine termin.

Aga niuksed asjad nagu mentool?

Mentool peab ütlema, kui on mentool sees. See jääb.

Aga ultra?

Ultra- sama nagu superlight. Kõik keelatud.

Et siis tulevad lihtsalt eri värvi pakendid, nagu ma aru saan?

Jah. Hea näide on, väga levinud, blue silver white.

Mis see kõige kangem siis on?

Punane kipub sellega assotseeruma.

Kõige lahjem on siis helesinine?

Jah, silver. Teinekord ka white number one, nüüd öeldakse „fine”. See on juba tootja enda turunduslik tegevus, kuidas ta pakki kujundab ja mis nimetusi kasutab.

Aga need Memphise sigaretid siin? Siin on juba blue peal, siin on blue ultra- kas need on uued juba?

Blue võib jääda loomulikult, lights kaob ära. Ultra peab ära kaduma. Mis nad sinna panevad, ma ei tea. Väga erinevad variandid. Osa on juba üle läinud, näiteks kõik uued tooted tuuaksegi juba blue, silver, white. Kui ta vanasti oleks olnud full favour, light, superlight. Et juba minnakse üle. Prince'i punane muutus originaaliks. Kõik sellised väiksed muudatused on juba toimunud.

Aga nagu ma aru saan, need vanad kirjad, lightsid ja need, need võivad veel aasta aega kasutuses olla?

Jah. Täpselt samad piirangud nagu nende terviseohuhoiatustega on üleminekuperioodile pandud- nii et siis 1. mai 2005. Ja mitte ainult meie ei tohi müüa, vaid see peab olema kadunud ka jaemüügiriulilt. Mis tähendab, et tegelik ettevalmistusperiood on tunduvalt lühem. See on päris karm ja kiire tegelikult.

10.8. TTÜ kütte- ja ventilatsiooni õppetooli professor Teet-Andrus Kõiv

Oleme nüüd kohe esimesest maist Euroopa Liidus ja teatavasti siis uus tubakaseadus mingil määral muudab suitsetajate elu rangemaks. Teie kui ventillatsioonispetsialist- milliseid piiranguid on oodata ja kas üldse muutuvad rangemaks need normid näiteks arhitektidele, kes projekteerivad hooneid ja ventillatsioonisüsteeme?

Mis puutub nüüd suitsetamisse, siis võiks öelda, et vastav eurodirektiiv kehtib juba palju aastaid ja seda võttis arvesse ka juba olemasolev tubakaseadus, mis kehtib 2000. aasta suvest.

Tõsi, praegu on ette valmistamisel uus tubakaseadus, kus tegelikult tehakse mõningaid täpsustusi. Mis puutub tehnilistesse parameetritesse, näiteks suitsetamisruumi kohta, siis siin mitte mingisuguseid muutusi ei toimu. Siin jäävad kehtima kõik need sätted, mis olid ka vanas tubakaseaduses. Vähekene ainult täpsustatakse neid paikaseid, kus suitsetamine on keelatud. Ja sama ajal tuuakse välja ka see paikade loetelu, kus võib olla kasutatud suitsetamisruume või vastavaid alasid.

Millist tähelepanu peaks üks arhitekt hoone projekteerimisel pöörama ventillatsioonile? Kas ta peab osa tube paremini ventilleerima kui siis teisi? Et osa tube on mõeldud suitsetamiseks?

Mis puutub nüüd hoonete projekteerimisse, hoonete ventillatsiooni, siis teatavasti- sellest, kuidas töötab ventillatsioon, oleneb ära hoone ruumide õhu puhtus. Kindlasti on väga oluline, et peetaks kinni ettenähtud ventillatsiooni normarvudest. Kahtlemata eri ruumides on need normarvud erinevad.

Seejuures- nagu juba enne juttu oli- suitsetamisruumidest- need nähakse ette ainult kindlates ettenähtud hoonetes ja nende osas jäävad kõik normid kehtima.

Muidugi, mis puutub nüüd ventillatsiooni projekteerimisse, siis kõige kardinaalsemad muutused ootavad ees just olemasolevaid hooneid. Kuna tõesti on üldtuntud ja teada, et paljudes olemasolevates hoonetes ventillatsioon sugugi hästi ei funktsioneer, mõnedes

kohtades peaaegu üldse ei toimi. Seal on küll muudatusi vaja teha. Aga kõik need normatiivid ja normarvud kehtivad Eestis juba palju-palju aastaid.

Mis nende vanade hoonetega siis tehakse? Hrushtshovkades lammutatakse mingid ventillatsioonisüsteemid maha ja pannakse uued siis või?

Ei, maha lammutada pole midagi vaja. Siin on olemas terve rida tehnilisi lahendusi, kuidas midagi saab lahendada. Mõnel pool suhteliselt kergelt, mõnel pool on see tülikam ja aega ja raha nõudvam. Kuid igale poole on võimalik leida lahendus.

Mismoodi ühes hoones seda õhu puhtust mõõdetakse?

Praktiliselt, kui me räägime elamust, siis on põhilised parameetrid, mis määravad ära selle õhu sobilikkuse- süsihappegaas ja õhu niiskusesisaldus- need on kõige põhilisemad parameetrid, mida on suhteliselt lihtne kontrollida.

Kas Euroopa Liidu normatiivide järgi peab see õhu väljatõmbe normarv siis ventillatsioonisüsteemis olema suurem kui ta praegu on? Kuidas see on reguleeritud?

Seda ei ole üldsegi nii täpselt reglementeeritud. Igal riigil on olemas omad normatiivid ja siin väkeseid erinevusi võib nendes normarvudes olla. Nii nagu näiteks suitsetamisruumide osas- Euroopas on hoopis erinevad nõuded nendele ruumidele ja ka need väljatõmbeõhu vooluhulgad võivad olla hoopis erinevad.

Seega ei ole Euroopas mingit ühtset süsteemi?

Ühtset süsteemi ei ole.

Te enne ütlesite, et vist mingi aja pärast see normarv peab suurenema?

Jah, meil oli juttu siin sellest, et mõningates riikides need suitsetamisruumide väljatõmbeõhu normarvud ulatuvad isegi kuni kahekümne liitrini sekundis. Meie praeguses tubakaseaduses ja ka uues, tulevases, on need oluliselt väiksemad. Ainult 8,4 liitrit sekundis ruutmeetritele.

See võib tähendada umbsemaid ruume?

Vaadake, küsimus on selles, et peame ikkagi arvestama sellega, kus olukorras me oleme, kust me oleme tulnud. See suurem norm- see on ideaalne. Ja kui me kehtestame niisuguse normarvu kõigile, siis see tähendab väga suuri kulutusi ja mitmel pool ka tegelikult osutub selle realiseerimine tehniliselt väga raskeks, eriti olemasolevates ruumides. See tähendab ka väga suuri õhukanaleid, need ei mahu teinekord ära olemasolevatesse ruumidesse.

No lastele ja astmahaigetele on probleemiks olnud suitsetamine paneelmajade korterites- et suits levib seal pistikupesade ja paneelivahede kaudu. On see kuidagi sellega seotud?

See on juba puhtalt vastavate hoonete ja ruumide hermeetilisuse küsimus. See on põhimõtteliselt võimalik, eriti siis kui ventillatsioon töötab ääretult halvasti.

Kui tihti peab üht ventillatsioonisüsteemi tavalises viiekordses paneelmajas vahetama? Või peab seda üldse vahetama?

Kui ventillatsioonisüsteem on hästi kvaliteetselt projekteeritud ja ehitatud, siis ta töötab kümneid aastaid. Küsimus on ainult selles, et meil tuleks vanu süsteeme renoveerida, kuna need süsteemid, mis meil on ehitatud 10-20 ja rohkem aastat tagasi, sageli enam ei toimi ja tänapäeva nõuetele ei vasta. Neid tuleb küll renoveerida ja ümber ehitada.

Kas on mingid vastukajad, kas Euroopa Liidus on mingisugused normid, mis just ütleavad, et vanad a´la 50ndatel, 60ndatel ehitatud majade ventillatsioonisüsteeme tuleb vahetada, et need on juba vanad süsteemid?

Küsimus ei ole selles, et need oleksid õhuvahetuse seisukohalt projekteeritud väga valesti või halvasti. Küsimus on rohkem selles, et need tollaegsed seadmed ei funktsioneerid hästi. Peale selle aastat 20 tagasi olid meil väga vähe tuntud niisugused seadmed nagu näiteks soojuse tagastid ventillatsioonisüsteemis, mis võimaldavad oluliselt kokku hoida soojust. Võiks veel siia juurde ütelda seda, et ventillatsioon on eluliselt tähtis nii eluruumides, tööruumides, igal pool ehitistes. Samal ajal tuleb ka seda märkida, et ventillatsioon on ääretult kallis. Nii rajamise seisukohalt ja kohati ka hoolduse seisukohalt.

Seepärast tuleb tähelepanu pöörata ka soojuse säästlikule kasutusele. Sest et kui me tahame head kvaliteeti, peab meil olema ka suur õhuvahetus. Kuid talvisel ajal- suur õhuvahetus- kui me väga primitiivset süsteemi kasutame- tähendab ka väga suurt soojusekulu ja väga suurt rahakulu. Seetõttu ongi kasutusel kaasaegsed süsteemid, mis võimaldavad väljatõmbeõhu soojust uuesti ära kasutada.

10.9. Psühhiaater, „Eluterve Eesti” liige Jüri Ennet

1. mai on saabumas ja suitsetajate elu muutub sellega karmimaks. Kas teie hinnangul võib ütelda, et suitsetajate elu muutub Euroopa Liidus põrguks?

Elu läheb Euroopa Liidus edasi ikka nagu ta enne olija palju sõltub meie enda aktiivsusest. Fakt on see, et kui me selles suures peres oleme, siis nende mõtted ja hoiakud mõjutavad meid samuti. See on nagu ühiskonnas- kui on külas teatud hoiakud, see on lubatud ja see ei ole lubatud, siis see mõjutab inimesi väga palju. eriti mõjutab ta noori inimesi, kes veel ei suitseta, tema ju vaatab ka eeskujuks: see on sellise tiitliga mees, see on sellise tiitliga naisterahvas, see on sellise positsiooniga, ja kas ta siis suitsetab või ei suitseta. Nii et selles mõttes, see suurde perre astumine ja seal koos olemine, tingimata mõjutab meie riigimehi, meie tegijaid mehi, mõjutab neid inimesi, kes palju liiguvad, mõjutab neid inimesi, kes meile tulevad. Lühidalt, see mõjutab meid.

Millises suunas ta meid mõjutab, seda me üheselt öelda ei saa. See sõltub sellest, millise aktsendi või tonaalsuse me nendele asjadele anname. Kui me siin ise aktiivselt kaasa ei löö, siis ainult see, et üks või teine või kolmas on seal sellise või sellise suunaga, see üksi ei aita. Siis on seadus või ettepanek surnud. See tuleb ellu viia. Selleks on vaja tahet, eeskuju, jõudu, energiat, raha ja mõnest asjast loobuda.

Suitsetajate väljatõrjumine avalikest kohtadest on toimunud Euroopas ja mujal riikides mitmeid aastaid. Millised abinõud on teie arvates olnud tõhusad ja millised vähemtõhusamad?

Tavaliselt tahetakse saada ühte tegurit või faktorit, on see riiklik või ühiskondlik arvamus või midagi muud, mis inimest, ühiskonda mõjutab. Kui me selle ühe kätte saame, siis on kõik korras. Asja võiks võrrelda nagu kangkaaludega: siia, plusspoole peale tuleb üks tera, teine tera, kolmas tera; siin on negatiivsed asjad, mis seda paha asja mõjutavad. Siin me peame arvestama tegurite kompleksi tervikuna. Ühe konkreetse faktoriga me asja ei muuda. Kui siia plusspoole peale tuleb rohkem, siis me saame asjast jagu. Lihtsam on asja ära hoida kui pärast asja ravida või neid tagajärgi mõjutada.

Psühhoaktiivsete ainete, sealjuures ka suitsu, tarbimine või õppimine- ameti õppimine- jutumärkides või ilma jutumärkideta, algab noorukieas. Esikohale tuleks muidugi panna see poliitika või see tegevus mis puudutab noori- koolis, väljapool kooli, need ajakirjad, mis noortele kätte satuvad, see press, mis välja pakub informatsiooni, mida ka lapsed ja noorukid vaatavad, see reklaam, kas ta on siis mingis autoroolis ja seal on vastava firma suitsumärk peal... Nii et noorte mõjutamine on küllaltki oluline ja seal eeskujud ja positiivsed eeskujud on tähtsad: vot spordimees SEE ei tõmba suitsu, kunstnik SEE ei tee, riigimees SEE ei tõmba. Seda on vaja kõva häälega öelda ja rahvale näidata, et ka Eestimaal on kuulsad ja ühiskondlikku arvamust mõjutavad inimesed, kes suudavad ilma suitsuta tervislikult elada.

Siin seda kahjulikku komponenti, et ta mõjub sinna-sinna-sinna, seda me võiks lahkamiskambris näidata, neid tükke. Või matustel- see suri sellesse ja sellesse. Need andmed on olemas.

Nii et ikkagi hea eeskuju on see, mis paneb inimesi...

Täpselt! Inimest mõjutab ikka positiivne. See reklaam on ka üles ehitatud nii, et seal on mõni vägev vend, kellel on lihaseid ja olemust ja puha- pannakse tal pläru suhu ja sellega reklaamitakse seda. See on suur raha. Reklaamiraha ei kasutataks kui ta ei mõjuks. Kui mõjub negatiivne reklaam ehk suitsureklaam, et inimesed hakkaksid suitsetama, see tähendab, et mõjub ka positiivne reklaam. Kui me toome positiivsed kangelased, olgu ta siis hobuse või mersu seljas, jalgsi või jooksurajal, ujumas või talisuplust tegemas, rahvatantsu tegemas või siis 1. mai paraadi tegemas- tervislikus mõttes- vot see reklaam mõjub.

Kas erinevad piirangud või rangemad normid panevad inimest suitsetamisest loobuma? Või vastupidi- noorte seas muutub populaarseks teha mõnd keelatud asja?

Keelatud vili on küllaltki magus- siis peaks selle ikka ära proovima kui ta nii keelatud on. See peaks olema läbi positiivse eeskuju- siin on maadleja SEE, kes oskab hästi nippe, läheb olümpiale medalit tooma, aga selle nimel ta ei tõmba ühtegi suitsu, sest see võtab võhma maha, see muudab organismi funktsioone. Kui inimesed sporti teevad ja on siht spordis maha pandud, siis seal ei olegi pikka juttu vaja. Treeneril pole vaja kurja nägugi teha, et trenni ära enam tule- kui on siht maas, et ma tahan saada Euroopa meistriks, olümpiamedali meheks. Kui sporti hakkad tegema, alla selle ei tasu üldse tegema hakatagi- siht peab ka olema, siis küsimus kaob kohe ära.

Kui me vaatame nüüd noori neiusid ja tulevasi naisi, siis peab neile ütlema kohe, et praegu su näonahk on ilus, kena ja tore, aga paari aasta pärast ei aita kreemireklaamid mitte midagi. Me võime siin krohvida ja neid asju peale panna- näonahk läheb koledaks, poisid enam ei vaata, siis jääd vanatüdrukaks. Ja kas seda me tahame? Ei taha. Nii et praegu on õige hetk see suits ära panna.

Milline on Eesti ühiskonna suhtumine suitsetajatesse? Kas see on erinev teiste riikidega võrreldes?

Klassikalised narkootilised ained mõjutavad ühiskonna käitumist ja sellepärast on suhtumine neisse veidi teravam ja aktiivsem. Alko puhul me oleme ka liialt liberaalsed. Mõnedes ühiskondades on nii, et juuakse, võetakse napsu, aga purju ei tohi jääda. Nagu kaine autojuht. Pidulauas on olemas üks vanem kolleeg, kes teab, et niipalju on paras ja natuke rohkem enam ei sobi. Suitsu puhul on nii, et see otseselt ühiskondlikku käitumist ei mõjuta, seetõttu tema pahupoolt eriti ei nähta.

Seal on terve rida plusse- ma võtan karbi välja, manipuleerin, panen suhu, imen. Lapsepõlves vähe tissi saanud- nüüd on see võimalik tasa teha. Puhun teda välja- see on ju ohkamine, rahustab. Aga seda sissehingamist ja väljahingamist ma võiks ju ka teha sporti tehes. Nii et ta on ikkagi pseudotee lahenduste otsimiseks, mida saaks ka muudmoodi teha.

Ma olen mõelnud, miks noored kasutavad alkoholi, narkootikume, miks nad suitsetavad. Algul mõtlesin, et seda ühisnimetajat on raske leida. Aga kui teda otsida- see on see, et koolipõlves, noorukite kasvatamisel, jääb meil liiga tagasihoidlikuks suhtlemisoskus, suhtlemise julgus.

Kui noored inimesed jõuavad puberteediikka, tahaksid suhelda, tuleb tantsuõhtu, Juku tahab Manniga tantsima minna- ei julge. Ja siis kas võetakse julgust või hakatakse manipuleerima suitsuga, et selle varjus julgeks tüdrukule lähemale minna. Tema ka vaatab ja silitab seal kaameliküüru, paneb selle küüru suhu jne.

Noor inimene oma olemuselt ei taha suitsu, ei taha alkoholi, ei taha narkotsi. Noormees tahab noore neiuga kokku saada, tantsida, kallistada jne. Aga kuna seda suhtlemisoskust ja julgust ei ole, siis minnakse pseudoteed- see on kuskil 86%. Muidugi on ka muid põhjusi: kui grupiliider on pahade kommetega, siis tehakse nii nagu see liider ees näitab. liider võib olla halbade näpunäidetega või ka tore- alates presidendist, erakonnajuhist või linna suurtest tegelastest- kõik, kes meil siin ühiskonnas arvamust mõjutavad.

Nii et ikkagi eeskuju ja suhtlemisoskus- võiks lühidalt kokku võtta? Ikka siis läbi positiivse?

Justnimelt! Kui ma tahan spordis midagi saavutada, kui ma tahan, et mu näonahk oleks ilus, et noormees ikka mind vaataks ja tuleks ja kallistaks. Teda ei huvita, kas ma tõmban Camelit, Marlborot või midagi muud. Noormeest ja neidu ei huvita, mis napsu ta sisse võttis ja mis lõhnad tal on. Normaalne inimene tahab ikka kainet inimest igas mõttes. See on pseudo, väljapääsu otsimine, aga minnakse valet rada pidi.

11. SAATE VALMIS TEKSTID

11.1. Ehandi tekst

Iga päev jätab keskmine inimene endast maha üllatavalt palju informatsiooni, mida säilitatakse aastaid ja mille sattumisel halbadesse kättesse kannataks inimese privaatsus. Turvakaamerad. Kui tegemist on politsei kaameraga, siis jääte arhiivi kaheks kuuks. Helistamisest säilitab telefonifirma kõnede eristuse seitsmeks aastaks. Pangatehingute info säilib samuti seitse aastat.

Tööle jõudes jätate veel tööandja arhiivi info saabumise aja kohta.

Siin, statistikaametis asub üks väärtuslik andmekogu Eesti inimeste kohta – viimase rahvaloenduse andmed. Möödasaaval nädalal tõusis andmete kaitse teema üles just seoses statistikaametiga, mis on peatanud rahvastikustatistika kogumise, sest andmekaitse inspeksioon ei luba statistikaks koguda konkreetsete isikutega seotud infot. Inspeksioon nõuab, et amet koguks infot umbisikuliselt ja üldistatult. Statistikaameti juht Rein Veetõusme ütleb, et nii ei saa statistikat teha.

Rein Veetõusme, Statistikaameti peadirektor:

„Kõik statistilised andmebaasid on alati isikustatud ja alati on võimalik jõuda isikuni see on absoluutselt klaar.”

Veetõusme ütleb, et nad ei saa erinevatest registritest andmeid küsida umbisikuliselt, sest eesti registrid pole veel piisavalt usaldusväärsed ja teiseks ei võimalda nad teha statistikat näiteks selle kohta, mitmenda sünnituse või mitmenda abieluga tegemist on.

Rein Veetõusme, Statistikaameti peadirektor:

„Ma usun küll. Põhimõtteliselt oleks see võimalik, ainult et, nagu öeldud, Eesti riigis hakati registreid välja arendama umbes 10 aastat tagasi. Ei ole sellist pretsedenti Euroopas, et kümne aastaga saaks registrid sellisele tasemele. Ma pean silmas registreite kompleksi, mitte rahvastikuregistrit üksi, vaid ka kõiki teisi registreid. See kompleks peab töötama ideaalselt, selleks et saada teha rahvastikustatistikat.”

Seda, et registreitülene infosüsteem ei tööta veel eriti tõhusalt, tunnistab ka andmekaitseinspeksioon. Siiski peaks statistikaamet oma andmed kokku saama, kui nad meetodikat muudaksid, ütleb inspeksiooni juht Urmas Kukk. Statistikaametil ei ole kaua kestnud vaidluses palju toetajaid. Nende vastu on sõna võtnud õiguskantsler. Samuti leiab siseminister Margus Leivo, et kui midagi on vastuolus, tuleb muuta statistikaseadust, mitte isikuandmete kaitse seadust.

Omapärased andmekogusid meenutavad puzzled kabineti seinale riputanud andmekaitse inspeksiooni juht Urmas Kukk ütleb, et Eestis on suurimad ohud andmekaitstes vigased või valed andmed ja teiseks nii andmete kogujate kui inimeste vähene teadlikkus.

Andmekaitse inspeksiooni peadirektor Urmas Kukk:

„Küsitakse ja kogutakse andmeid, teadmata eesmärki ja seda, kas neid üldse vaja on. Lihtsalt kogutakse, sest oleme kogu aeg kogunud ja inimesed ei tea milleks neid kogutakse, aga ollakse suhteliselt seaduskuulekad selles osas. Pannakse blankett ametiasutuses ette ja täidetakse ära midagi küsimata.”

Suurim riiklik register on rahvastikuregister, mis kuulub siseministeeriumile ja mille volitatud töötaja on aktsiselt andmevara. Selle ukse taha pääsevad vaid paar inimest ja ka neil ei ole võimalik andmetega midagi teha ilma, et sellest jälg jääks. Üldse tehti eelmisel aastal rahvastikuregistrile üle kolme miljoni päringu ja see, kellel ning mis otstarbeks on õigus andmeid küsida, on rangelt piiritletud. Ja inimesel on alati õigus küsida, kes, milleks ja mida on tema kohta uurinud.

AS Andmevara andmekogude direktor Tarmo Sumeri:

„Põhimõtteliselt on teil võimalik teada saada, kes teie kohta on pärinud. On ka sellised juhtumid, nt uurimine, kui andmeid ei tohi väljastada, aga üldiselt on teil jah võimalik tulla küsima, kes on teie kohta teinud päringuid ja miks.”

Suuremad päringute tegijad on politsei, toll, maksuamet ja ülejäänud avalik sektor. Andmevara ootab seadusemuudatusi, mis võimaldaksid teenida rohkem ka erasektorile infot müües. Näiteks saaksid firmad nii hõlpsalt oma kliendiandmebaase uuendada või otsereklaami teha. Viimane on põhimõtteliselt praegugi võimalik, aga loa taotlemine on raske ja võtab kaua aega. Tähtis on aga see, et iga inimene saab rahvastikuregistril oma andmete väljaandmise kommertslikeks või poliitilisteks eesmärkideks alati keelata.

Kokku on Eestis üle tuhande delikaatsete isikuandmete töötaja, lõviosa neist meditsiinasutused. Kui kindlad on andmebaasid tehniliselt?

Andmekaitse inspeksiooni peadirektor Urmas Kukk:

„Need, kes meil on registreeritud, on kontrollitud.”

Mõne aasta eest Eesti Telefoni elektronposti teenuse turvaaukudele tähelepanu juhtinud Tõnu Samuel kinnitab, et tugevalt kaitstud on pankade ja meditsiinasutuste andmekogud. Riigi andmebaaside turvalisust hindab Samuel ebahütlaseks, näiteks teeb ta etteheiteid mitmetest registritest päringute tegemist võimaldavale kodanikuportaalile.

Häkker Tõnu Samuel:

„Näiteks igasugused veateated, mida on võimalik kätte saada kodanikuportaalist, annavad süsteemi siseehituse kohta väga palju informatsiooni, annavad ka välja selle info, et süsteem ei ole korralik.”

11.2. Johannsoni esialgne tekst

Siia tuleb 3 lk, see on neist esimene

11.3. Johannsoni tekst pärast montaaži

See alus sigarettidega maksab 350 tuhat krooni. Mõne aasta pärast on selle väärtus vähemalt kaks korda kallim. Seda täna tubakaaktsiisi tõusule Euroopa Liidus. Villu on nikotiinisõltlane. Aktsiisimäära tõusuga muutub Villu elu Euroopas raskemaks, sest tänu sellele tuleb tal sigaretipaki eest paari aasta pärast välja käia senise tammsaare asemel juba tobias. Seda eurotulekuni muidugi. Villu alustas suitsetamist 15 aastat tagasi sõjaväes ning hetkel ta mahajätmisele veel ei mõtle.

Villu Koobas, suitsetaja:

„Tavaliselt ikka pakk päevas läheb ära.”

1. maist jõustuv tubakaseadus seab suitsetajatele senisest rohkem piiranguid. Kui varasem seadus sätestas suitsetamise keelu üheksa punktiga, siis uue seaduseelnõu kohaselt on loetelu juba 18-kohaline. Seaduseelnõu üks autoritest, sotsiaalministeeriumi peaspetsialist Andrus Lipand põhjendab karmi regulatsiooni Euroopa Liidu direktiividega. Eesmärk pole siiski suitsetamise täiskeelu saavutamine, vaid lubatud mängumaa piiramine.

Andrus Lipand, Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakonna peaspetsialist:

„Ma usun, et sellise regulatsiooniga on enamik suitsetajaid samuti nõus, sest me teame ju, et mitte ainult Eestis vaid ka teistes riikides üle 70 % on huvitatud ja ka valmis suitsetamisest loobuma, kuid see keskkond seda ei soodusta. See on nüüd esimene moment, kus keskkond tõesti tuleb kaasa sellele, et seab sellised piirangud ja soodustab sellega ka suitsetamisest loobumist.”

Villu Koobas, suitsetaja:

„Mina pooldan küll väga seda, et riigi poolt oleks seadus, et avalikes kohtades ei tohiks suitsetada. Inimesed, kes tahaksid loobuda- kui seda nikotiinilõhna ei tule- on kergem loobuda. aga näiteks kui hommikul lähed bussipeatusesse ja keegi seal maps-maps tõmbab suitsu, siis see ärgitab uuesti tõmbama.”

Tubakatootjad ennustavad, et kuue aasta pärast on suitsupaki hind rohkem kui kaks korda kallim praegusest. Uut seaduseelnõu hindavad ka nemad küllalt radikaalseks.

Margus Venelaine, Scandinavian Tobacco AS Eesti tegevjuht:

„Hetkel tundub, et Eesti on läinud kõige-kõige meetodil antud hetkel. Ütleme, kui sellel skaalal, siis me sinna poole liigume hetkel. Euroopa liit on väga erinev. Näiteks kui me vaatame, millised on piirangud Kreekas, siis see on hoopis teine olukord kui on põhjapool Soomes.”

Andrus Lipand, Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakonna peaspetsialist:

„Uue seaduseelnõu kohaselt baarileti ääres ei tohi inimene suitsetada- arvestades seal töötaja tervist. Aga kus on korralik ventillatsioon otse väliskeskkonda, siis nendes ruumides ei ole piiranguid- et me läheks praegu seda teed, mida paljud riigid on läinud- absoluutselt üheski baaris-restoranis-.kohvikus ei tohi suitsetada.”

Korralik ventillatsioon on aga probleemiks olemasolevates majades. Neid ootavad ees kõige kardinaalsemad muudatused. Maha neid päris lammutama ei hakata, ent renoveerida oleks neid kindlasti tarvis. Professor Kõiv on ventillatsiooniga tegelenud juba aastakümneid. Temale teeb uues seaduseelnõus enim muret säte, mis käsitleb õhu väljatõmmet ruumis. Õhu väljatõmbe normarvu pole Euroopas küll üheselt reguleeritud, ent Eestis on see miskipärast tunduvalt väiksem kui mujal. Selle tagajärjeks võivad olla umbsemad ruumid.

Teet-Andrus Kõiv, TTÜ kütte ja ventilatsiooni õppetooli professor

„Mõningates riikides need suitsetamisruumide väljatõmbeõhu normarvud ulatuvad isegi kuni kahekümne liitrini sekundis. Meie praeguses tubakaseaduses ja ka uues, tulevases, on need oluliselt väiksemad. Ainult 8,4 liitrit sekundis ruutmeetritele.”

Uue tubakaseaduse kohaselt peab muutuma ka paki kujundus. Seadus keelab vihjed sellele, et mõni tubakatoode oleks vähem tervist kahjustav kui teine. Seetõttu näuitek kirjad lights ja mild kaovad sigaretipakkidelt. Kangust hakkavad tulevikus märgistama erinevad värvitoonid.”

Margus Venelaine, Scandinavian Tobacco AS Eesti tegevjuht:

„Tervisohuhoiatus ees 30% kogupinnast koos raamiga. Tagaküljel- 40% pinnast koos raamiga, maksumärgi osas jääb kõik endiseks. Ja kirjelduse tekst on muutunud- lightsi ei tohi sinna enam sattuda. Pakil on antud „balanced taste” ehk balansseeritud maitse.”

Praegu tõmmatakse maailmas 15 miljardit sigaretti päevas. Suurim riskigrupp, kes suitsetamisega alustab, on teatavasti puberteeduealised noored.

Jüri Ennet, psühhiaater, Eluterve Eesti liige

„Kui me vaatame nüüd noori neiusid ja tulevase naisi, siis peab neile ütlema kohe, et praegu su näonahk on ilus, kena ja tore, aga paari aasta pärast ei aita kreemireklaamid mitte midagi. Me võime siin krohvida ja neid asju peale panna- näonahk läheb koledaks, poisid enam ei vaata, siis jääd vanatüdrukaks. Ja kas seda me tahame? Ei taha.”

12. VHS KASSETT 11. JAANUARI SAATEGA AEG LUUBIS